I. Jefremov
V. Žurauľovová
V. Saparin
V. Savčenko
HADIE SRDCE

SHOUT
SHARE
IT

Annotation

Fantázia, dobrodružstvo… Nebolo hádam ešte obdobia v dejinách ľudstva, ktoré by dávalo toľko živnej pôdy pre nekonečný rozlet tvorivej ľudskej fantázie, ako je tomu dnes. A nebolo ani obdobia, v ktorom by sa tak rýchlo menil obsah pojmu dobrodružstvo. Najmarkantnejšie to vidíme v súčasnej sovietskej fantastickej a dobrodružnej literatúre, z ktorej neveľký výber predkladáme slovenskému čitateľovi. Prvé tri poviedky našej knižky sú venované problematike medzihviezdnych a medziplanetárnych letov. Zem — písal svojho času K. Ciolkovskij — je kolíska ľudstva. No nemožno večne žiť iba v kolíske. Cesta človeka do vesmíru, spôsob života v kozmických lodiach, úporné hľadania seberovných bytostí v nekonečnom priestore a osobitosti stretnutia s nimi — to sú najpálčivejšie otázky, ktoré priťahujú nielen sovietskych spisovateľov-fantastov, ale i milióny pozemšťanov z polovice dvadsiateho storočia. Popri dnes už po celom svete známom I. Jefremovovi (slovenský čitateľ ho pozná z Hmloviny Andromedy) predstavujú sa nám tu doteraz neznámi mladí autori V. Žuravľovová (Belasá planéta) a V. Saparin (Nebeská kulu). Ich fantastické poviedky prekvapujú bohatou umeleckou invenciou. Prvé stretnutie pozemšťanov s Venušanmi (Nebeská kulu), plné dramatizmu a neočakávaných obratov, netápá v abstraktných sférach, je podané tak, akoby šlo o autentický príbeh, reálne a umelecky pôsobivo, ba so zaujímavým autorovým pokusom načrtnúť psychológiu nezemského človeka. Tak isto príbeh dvojčlennej posádky polorozbitej medziplanetárnej lode (Belasá planéta), ktorej sa po ťažkých útrapách podarí pristáť na Marse, popri všetkej „vedeckosti“ udivuje živou obrazotvornosťou mladej sovietskej autorky. Poviedky V. Savčenka (Prebudenie profesora Berna) a V. Saparina (Posledný pilot) sme zaradili vedľa seba, pretože, ako sa nám zdá, navzájom sa doplňujú. Kým prvá poviedka polemizuje s „teóriami“ o nevyhnutnej atómovej záhubě ľudstva a vštepuje vieru v jeho šťastnú budúcnosť, Posledný pilot je zasa pokusom nahliadnuť do tejto budúcnosti, do krásneho, plnokrvného života budúcich pokolení. Knižku uzatvárajú dve rozsiahlejšie poviedky I. Jefremova Havrania jurta a Afaneor, Acharchellenova dcéra. Tematicky čerpajú z oblastí navzájom vzdialených (na jednej strane dramatický príbeh sovietskeho inžiniera, ktorý s nasadením vlastného života nachádza bohaté rudné nálezisko, a na druhej strane obraz šľachetného saharského Tuarega, čo zachráni francúzsku karaván, odsúdenú na smrť, a vymôže si za to cestu do Sovietskeho sväzu), obidve sú však charakteristické pre súčasnú sovietsku dobrodružnú literatúru: nejde v nich o hromadenie vonkajších efektov, ale o činy, ktorých pohnútkami

a konečným cieľom je služba kolektívu, ľudu, pokroku.

- Hadie Srdce
- I. Jefremov
- V. Žuravľovová
- V. Saparin
- V. Savčenko
- V. Saparin
- I. Jefremov
- I. Jefremov
- TVÁROU K BUDÚCNOSTI
- notes
    - 1
    - 3
    - 4
    - 5
    - 6
    - 7
    - 8

Hadie Srdce

Výber zo sovietskych fantastických a dobrodružných poviedok
I. JEFREMOV
V. ŽURAVĽOVOVÁ
V. SAPARIN
V.SAVČENKO

Preložila Marta Ličková
Doslov a odborná konzultácia Juraj Bober
Preložené z ruských originálov: Doroga v sto parsekov, Molodaja gvardija, Moskva 1959, a I. Jefremov: Jurta vorona, Molodaja gvardija, Moskva 1960.
Obálku a väzbu navrhol Jozef Baláž.

I. Jefremov
HADIE SRDCE

Cez hmlu zabudnutia, zastierajúcu vedomie, prenikla hudba… „Nespi! Ľahostajnosť je triumfom Entropie čiernej!..“ Slová známej árie prebudili obvyklé asociácie pamäti a viedli, ťahali za sebou jej nekonečnú reťaz.

Život sa vracal. Obrovský koráb sa ešte otriasal, ale automatické mechanizmy bezpečne pracovali ďalej. Okolo každého z troch ochranných zvonov prestali krúžiť neviditeľné víry energie. Zvony, podobné veľkým úľom z matného zeleného kovu, ostali ešte niekoľko sekúnd v pôvodnej polohe, potom znenazdajky a súčasne odskočili dohora a zmizli v otvoroch povaly, medzi zložitou spleťou rúr, priečok a drôtov.

Dvaja ľudia nehybne sedeli v hlbokých kreslách, obkolesených obručami — základmi zvonov, čo sa práve vzniesli do výšky. Tretí opatrne zodvihol ťažkú hlavu a zrazu ľahko potriasol hustými, tmavými vlasmi. Vystrel sa v hlbokej, mäkučkej izolácii, sadol si a naklonil sa dopredu, aby mohol prečítať údaje, ktoré ukazovali prístroje. Týmito prístrojmi bola posiata šikmá svetlá doska veľkého pultu, ktorý sa tiahol naprieč celou miestnosťou pol metra od kresiel.

— Vyšli sme z pulzácie! — rozľahol sa pevný hlas. — Vy ste sa zase zobudili prvý, Kari? Ideálne zdravie pre astronauta!

Kari Ram, elektrónový mechanik a astronavigátor hviezdnej lode Tellur, sa v okamihu zvrtol a stretol sa s ešte zahmleným pohľadom veliteľa.

Mut Ang, ktorý sa spočiatku namáhavo pohyboval, zastal pred pultom a s úľavou si vydýchol.

— Dvadsaťštyri parsekov…[1] Minuli sme hviezdu. Nové prístroje sú vždy nepresné. Lepšie rečeno, neovládame ich. Môžete vypnúť hudbu, Tey sa zobudil!

Zavládla tíšina a Kari Ram počul len nepravidelný dych druha, ktorý sa práve prebudil.

Riadiace centrum hviezdnej lode pripomínalo dosť veľkú okrúhlu sieň, spoľahlivo skrytú v útrobách gigantického korábu. Nad pultmi a prístrojmi a nad hermetickými dverami obklopoval miestnosť prstenec modravej obrazovky. Vpredu, na centrálnej osi korábu, bola premietacia plocha vykrojená a trblietal sa tam krištáľovopriezračný kotúč radaru o priemere, ktorý sa rovnal asi výške dvoch chlapov. Obrovský kotúč akoby splýval s kozmickým priestorom, odzrkadľoval sa v svetielkujúcich prístrojoch a pripomínal čierny diamant.

Mut Ang len trošku pohol prstom a traja ľudia si naskutku skoro

rovnakým pohybom zastreli oči. Vľavo zažiarilo na obrazovke obrovské oranžové slnce. Jeho svetlo, oslabené mohutnými filtrami, bolo takmer neznesiteľné.

Mut Ang pokrútil hlavou.

— Ešte kúsok, a boli by sme preleteli cez korunu hviezdy. Nabudúce už nebudem držať presne priamy kurz. Omnoho bezpečnejšie je obísť okolo.

— To je práve strašné na nových pulzačných motoroch, — ozval sa z hlbokého kresla Tey Eron, zástupca veliteľa a hlavný astrofyzik. — Výpočty urobíme my, ale potom sa koráb ženie naslepo, ako výstrel do tmy. A my sme tiež mŕtvi a slepí vo vnútri ochranných vírivých polí. Nepáči sa mi tento spôsob letu do vesmíru, aj keď je najrýchlejší zo všetkých, čo ľudstvo vymyslelo.

— Dvadsaťštyri parsekov! — zvolal Mut Ang. — A pre nás akoby bola uplynula len chvíľa…

— Chvíľa spánku podobného smrti, — namietol pochmúrne Tey Eron. — A zatiaľ na Zemi…

— Na to radšej ani nemyslieť, — vystrel sa Kari Ram, — že na Zemi uplynulo vyše sedemdesiatosem rokov. Mnohí z priateľov a blízkych sú mŕtvi, všeličo sa zmenilo… Čo bude, keď…

— Tomu sa nevyhneš pri nijakom systéme diaľkového korábu, — odvetil pokojne veliteľ. — Na Tellure plynie pre nás čas mimoriadne rýchlo. A hoci ešte nik neprenikol do vesmíru tak ďaleko ako my, vrátime sa skoro nezmenení.

Tey Eron pristúpil k počítacím prístrojom.

— Všetko je v poriadku, — povedal po niekoľkých minútach. — Je to Cor Serpentis alebo, ako ho nazývali starí arabskí astronómovia, Unuk al Chaj — Hadie srdce.

— Ale kde je jeho blízky susedí? — spýtal sa Kari Ram.

— Zastiera ho pred nami hlavná hviezda. Vidíte, spektrum K-nula. Z našej strany je zatmenie, — odvetil Tey.

— Vypnite všetky svetlá! — prikázal veliteľ.

Obklopila ich bezodná tma vesmíru. Zdala sa ešte o to hlbšou, že vľavo a za nimi planulo oranžovozlatým svetlom Hadie srdce, čo zatemnilo všetky hviezdy aj Mliečnu cestu.

Len dolu s ním tvrdošijne súperila žiarivá hviezda.

— Epsilon hada je celkom blízko, — povedal nahlas Kari Ram. Mladý astronavigátor očakával od veliteľa pochvalu.

Ale Mut Ang mlčky hľadel napravo, kde planula čistým bielym svetlom ďaleká a jasná hviezda.

— Ta odletela moja predošlá loď Slnce, — prehovoril pomaly veliteľ, cítiac spýtavé mlčanie za svojím chrbtom, — na nové planéty…

— To je teda Alfekka v Severnej Korune?

— Áno, Ram, alebo, ak chcete podľa európskeho názvu, Gamma… No, ale už je najvyšší čas chytiť sa do práce!

— Zobudiť ostatných? — spýtal sa ochotne Tey Eron.

— Načo? Keď zistíme, že máme voľnú cestu, urobíme jednu-dve pulzácie, — odvetil Mut Ang. — Zapojte optické prístroje a rádioteleskopy, prekontrolujte stav pamäťových prístrojov. Tey, zapnite jadrové motory. Zatiaľ pôjdeme na nich. A zvýšte rýchlosť.

— Na šesť sedmín svetelnej?

Keď veliteľ mlčky prikývol, Tey Eron rýchlo vykonal príslušné manipulácie. Loď sa ani len nezachvela, hoci na celej obrazovke vyšľahol oslepujúci dúhový plameň a úplne zaclonil slabé hviezdy poniže trblietavej Mliečnej cesty. Medzi tými hviezdami bolo aj zemské Slnko.

— Máme k dispozícii niekoľko hodín, kým prístroje dokončia pozorovania a štvornásobne ich skontrolujú, — povedal Mut Ang. — Treba sa najesť. Potom sa každý z nás môže utiahnuť a trochu si oddýchnuť. Vystriedam Kariho.

Astronauti vyšli z centrálneho oddelenia. Kari Ram si presadol do otáčavého kresla v polkruhu. Astronavigátor zatvoril kontrolné prijímače, a plameň jadrových motorov zmizol.

Ohnivé Cor Serpentis sa naďalej odzrkadľovalo na chladnom povrchu lesklých prístrojov. Kotúč predného radaru ostával naďalej ako čierna bezodná studňa, ale astronavigátora to neznepokojovalo, ba naopak, tešilo ho to: výpočty, na ktorých pracovali šesť rokov najlepšie hlavy a výskumné prístroje na Zemi, boli zrejme bezchybné.

Tellur, prvú pulzačnú hviezdnu loď Zeme. zamerali do širokého koridoru vo vesmírnom priestore, kde neboli hviezdokopy a tmavé mračná. Tento typ strojov, pohybujúcich sa v nulovom priestore, mal zaletieť omnoho hlbšie do galaktickej sústavy ako predošlé, jadrovo-raketové, anamezónové, ktoré leteli rýchlosťou päť šestín a šesť sedmín svetla. Pulzačné motory boli založené na princípe stlačenia času a boli tisícnásobne rýchlejšie. Ale ich nebezpečnou stránkou bolo to, že loď vo chvíli pulzácie nebola ovládateľná. Ľudia mohli pulzáciu zniesť len v bezvedomí, skrytí vo vnútri mohutného magnetického poľa. Tellur sa pohyboval akýmisi prudkými skokmi, pričom zakaždým starostlivo preskúmal, či je voľná cesta pre nasledujúcu pulzáciu.

Tellur mal preletieť popri Hadovi takmer bezhviezdnym priestorom v nesmiernych výškach Galaxie a prejsť do súhvezdia Herkules, k uhlíkovej hviezde.

Tellur vyslali na neuveriteľne ďalekú púť, aby jeho posádka priamo na hviezde preštudovala záhadné procesy premeny hmoty, veľmi dôležité pre pozemskú energetiku. Tušilo sa, že hviezda súvisí s tmavým oblakom v podobe otáčavého elektromagnetického kotúča,

obráteného hranou k Zemi. Vedci očakávali, že znova budú svedkami toho istého procesu, akým vznikala naša slnečná sústava, a to pomerne neďaleko od Slnka. „Neďaleko“ — to znamená stodesať parsekov, čiže vyše tristopäťdesiat svetelných rokov.

Kari Ram prekontroloval ochranné prístroje. Ukazovali, že všetky spoje automatov na korábe sú v poriadku. Mladý astronaut sa zahĺbil do svojich úvah.

Ďaleko-ďaleko, vo vzdialenosti sedemdesiatich ôsmich svetelných rokov, ostala za nimi Zem, utešená zem, ktorú si ľudstvo zariadilo pre krásny život a nadšenú tvorivú prácu. V tejto beztriednej spoločnosti každý človek dobre poznal celú planétu. Nielen jej závody, bane, plantáže a moria, študijné a výskumné centrá, múzeá a rezervácie, ale aj srdcu milé kútiky odpočinku, kde sa mohol utiahnuť sám alebo s niekým, koho mal rád.

No čoraz náročnejší človek prenikal z tohto báječného sveta stále ďalej do kozmickej ľadovej priepasti v honbe za novými poznatkami, za rozriešením tajov prírody, ktorá sa nevzdávala bez tvrdošijného odporu. Vždy väčšmi sa vzďaľoval človek od Mesiaca, zaplaveného vražedným röntgenovým a ultrafialovým žiarením Slnka, od žeravej a mŕtvej Venuše s jej oceánmi nafty, lepkavou smolnatou pôdou a večnou hmlou, od studeného, pieskom zaviateho Marsu, kde tlel len slabučký podzemný život. Len čo sa začalo bádanie na Jupiteri, dosiahli nové koráby najbližšie hviezdy. Vesmírne lode zo Zeme navštívili Alfu a Proximu Centauri, Barnardovu hviezdu, Sírius, Etu Eridana, ba dokonca aj Tau Veľryby. Prirodzene, nie samotné hviezdy, ale ich planéty alebo najbližšie okolie, ak to boli ako Sírius dvojité hviezdy, ktoré nemajú planetárnu sústavu.

Ale medzihviezdne lode Zeme neboli ešte na planétach, kde život už dosiahol svoju najvyššiu formu a kde bývajú mysliace bytosti — ľudia.

Z ďalekých vesmírnych priestorov prinášali už ultrakrátke rádiové vlny zvesti z obývaných svetov; niekedy prichádzali na Zem tisíce rokov po tom, ako boli odoslané. Ľudstvo sa len učilo čítať tieto signály a pomaly nadobúdalo predstavu, aký oceán vedomostí, techniky a umenia koluje medzi osídlenými svetmi našej Galaxie. Svetmi, ktoré sú ešte nepoznané. A čo ešte iné hviezdne ostrovy, galaxie, medzi ktorými ležia vzdialenosti miliónov svetelných rokov!..Ale toto len zvyšovalo úsilie dosiahnuť planéty obývané ľuďmi, aj keď inými, ako sú pozemšťania, no predsa bytosťami, ktoré si vybudovali rozumnú, správne sa vyvíjajúcu spoločnosť, kde každý má svoj diel šťastia, maximálny pri ich úrovni, na akej ovládajú prírodu. Ostatne, vedelo sa, že jestvujú aj celkom podobní ľudia, ako sme my, a že tých je pravdepodobne najviac. Zákony vývinu planetárnych sústav a života na nich sú rovnorodé nielen v našej

Galaxii, ale v celej časti vesmíru, ktorú poznáme.

Pulzačnou hviezdnou loďou, najnovším vynálezom génia Zeme, môže sa ľudstvo dostať do ďalekých svetov, odpovedať na ich volanie. Ak bude let Telluru úspešný, potom… Lenže ako všetko v živote nový vynález má tiež dve stránky.

— A práve tá druhá stránka… — zamyslený Kari Ram ani nezbadal, že posledné slová vyslovil nahlas.

Zrazu sa za ním ozval príjemný a silný spev Mut Anga.

Kari Ram sa zachvel.

— Nevedel som, že aj vy sa nadchýnate starou hudbou, — usmial sa veliteľ. — Táto romanca je najmenej päťstoročná!

— Vôbec som na to nemyslel! — zvolal astronavigátor. — Myslel som na našu loď. Na to, kedy sa vrátime…

Veliteľ zvážnel.

— Máme za sebou len prvú pulzáciu, a vy myslíte už na návrat?

— Ó, nie! Prečo by som sa bol inak usiloval dostať sa medzi tých, ktorých vybrali pre let? Len mi tak prišlo na rozum… veď kým sa my vrátime na Zem, uplynie tam sedemsto rokov, a hoci je ľudský vek už dvojnásobne predĺžený, predsa budú mŕtvi aj pravnuci našich sestier a bratov…

— Azda ste to nevedeli?

— Vedel som, samozrejme, — zanovito pokračoval Ram. — Ale prišlo mi na myseľ čosi iné.

— Už rozumiem. Zdanlivá zbytočnosť nášho letu?

— Áno! Ešte pred vynájdením a skonštruovaním Telluru odleteli obyčajné raketové lode na Fomalhaut, Capellu a Arcturus. Fomalhautská výprava sa očakávala o dva roky — a už prešlo päťdesiat. A z Arcturu a Capelly prídu koráby o ďalších štyridsať-päťdesiat rokov, veď tieto hviezdy sú vzdialené dvanásť a štrnásť parsekov. A teraz už stavajú pulzačné koráby, ktoré sa môžu dostať na Arcturus jednou pulzáciou. Kým my uskutočníme svoj let, ľudia definitívne zvíťazia nad časom alebo priestorom, ak tak chcete. A vtedy sa naše koráby zo Zeme dostanú omnoho ďalej než my, a my sa vrátime s nákladom zastaraných a neužitočných informácií.

— Odišli sme zo Zeme, ako odchádzajú zo života mŕtvi, — pomaly povedal Mut Ang, — a vrátime sa zaostalí ako prežitok minulosti.

— Práve to som mal na mysli.

— Máte pravdu, no aj sa hlboko mýlite. Rozvoj vedomostí, zhromažďovanie skúseností, výskum nekonečného vesmíru musí byť nepretržitý, inak by sa porušili zákony vývinu, ktorý je vždy nerovnomerný a protirečivý. Predstavte si, že by starobylí prírodovedci, ktorí sa nám dnes zdajú naivnými, boli čakali, no povedzme, na vynájdenie dnešných kvantových mikroskopov. Alebo

keby poľnohospodári a budovatelia dávnej minulosti, čo hojne zmáčali našu planétu svojím potom, boli čakali na automatické stroje a… neboli by pritom vyliezli zo svojich vlhkých podzemných dier a živili sa len odrobinkami, čo im uštedrila príroda.

Kari Ram sa zvonivo zasmial. Mut Ang pokračoval bez úsmevu:

— Aj my sme práve tak povolaní splniť svoju povinnosť ako každý člen spoločnosti. Za to, že sa prví dotkneme ešte nevídaných hlbín vesmíru, umreli sme na sedemsto rokov. Tí, čo ostali na Zemi, aby užívali všetky radosti pozemského života, nezakúsia nikdy veľké pocity človeka, čo nazrel do tajov vývinu vesmíru. A tak je to vo všetkom. Ale návrat… Zbytočne sa obávate budúcnosti. Ľudstvo sa v každej etape svojich dejín vracalo v niečom späť, aj keď celkove stále stúpalo podľa zákona vývinu v špirále. Každé storočie malo svoje jedinečné zvláštnosti, no zároveň aj črty spoločné pre všetky storočia. Ktovie — možno tá omrvinka poznania, ktorú donesieme na našu planétu, veľmi prospeje ďalšiemu rozmachu vedy a zlepšeniu života ľudstva. A my sami sa vrátime síce z hlbín minulosti, ale prinesieme novým ľuďom naše životy a srdcia oddané budúcnosti. Nuž, či prídeme ako cudzí? Či môže byť cudzím ten, kto obetuje všetky svoje sily? Veď človek, to nie je len súhrn vedomostí, ale aj nesmierne zložitá spleť citov, a v tomto my, čo skúsime všetky ťažkosti dlhej cesty kozmom, nebudeme o nič horší ako tí budúci… — Mut Ang sa odmlčal a pokračoval celkom iným, posmešným tónom: — Neviem ako vy, ale ja by som tak chcel nazrieť do budúcnosti, že už len kvôli tomu…

— Možno dočasne umrieť pre Zem! — zvolal astronavigátor.

Veliteľ Telluru prikývol.

— Choďte sa umyť a najesť. Čoskoro sa začne ďalšia pulzácia. Tey, načo ste sa vrátili?

Zástupca veliteľa pokrčil plecami.

— Som zvedavý, akú cestu vyznačili prístroje. Môžem vás vystriedať.

A astrofyzik bez ďalších slov stisol gombík naprostred pultu. Prehnutý lesklý vrchnák sa nehlučne odsunul a znútra prístroja sa vymrštila stuha špirálovite stočeného striebristého kovu. Cez ňu prechádzala tenká čierna os, ktorá ukazovala smer korábu. Na špirále ako drahokamy horeli drobné svetielka — hviezdy rozličných spektrálnych tried, okolo ktorých viedla cesta Telluru. Rúčky nespočetných ciferníkov začali tanec, ktorý vyzeral skoro ako pohyb živých bytostí. To počítacie stroje vyvažovali priamku nasledujúcej pulzácie tak, aby viedla čo možno najďalej od hviezd, tmavých oblakov a hmlovín svetelného plynu, ktoré mohli skrývať ešte neznáme nebeské telesá.

Tey Eron sa tak zahrúžil do práce, že ani nezbadal, ako ubehlo

niekoľko mlčanlivých hodín. Obrovská loď letela ďalej do čiernej prázdnoty. Astrofyzikovi priatelia ticho sedeli na polkruhovitej pohovke, poblíž masívnych trojitých dverí, čo izolovali riadiace centrum od ostatných miestností korábu.

Veselý cvengot malých zvončekov oznamoval, že výpočty sa skončili. Veliteľ vesmírnej lode pomaly pristúpil k pultom.

— Výborne! Druhá pulzácia môže byť takmer tri razy taká dlhá ako prvá.

— Nie, tu je tridsaťpercentná nepresnosť. — Tey ukázal na konček čiernej osi, ktorá skoro nebadateľné vibrovala do taktu so záchvevmi ručičiek, čo boli na ňu napojené.

— Áno, celkom presne je to päťdesiatsedem parsekov. Päť odpočítame pre prípad možných chýb, čiže ostane päťdesiatdva. Pripravte pulzáciu.

Znova prekontrolovali všetky nesčíselné mechanizmy a spoje korábu. Mut Ang sa spojil s kajutami, kde bolo ďalších päť členov posádky Telluru, pohrúžených do spánku.

Automaty na fyziologické pozorovania zaznamenali, že organizmy spiacich sú v normálnom stave. Tu veliteľ zapojil ochranné pole okolo obytných miestností korábu. Po matných paneloch ľavej steny prebehli červené pásy — prúdy plynu v rúrkach, čo boli skryté za nimi.

— Už? — spýtal sa veliteľa trochu zachmúrene Tey Eron.

Veliteľ prikývol. Traja mužovia, ktorí mali službu, usadili sa do hlbokých kresiel a upevnili sa v nich vzduchovými poduškami. Keď už zapli posledný háčik, každý vybral z debničky pod ľavým lakťom vstrekovací prístroj, už pripravený na použitie.

— Teda, na ďalších stopäťdesiat rokov pozemského života! — povedal Kari Ram a priložil si prístroj k obnaženej ruke.

Mut Ang pozorne pozrel na neho. Šuhajove oči svietili trošku ironicky, ako to býva u zdravých a celkom vyrovnaných ľudí. Veliteľ počkal, kým sa jeho druhovia usalašili v kreslách a zavreli oči, pohrúžiac sa do bezvedomia. Tu zapojil páčky na malej skrinke, čo mal pri kolene. Nehlučne a neodvratne, ako sám osud, spustili sa z povaly masívne ochranné zvony. Chvíľočku predtým zapojil Mut Ang mechanické roboty, ktoré riadili pulzáciu a ochranné pole. Pod zvonom v slabom svetle modravej nočnej lampy prečítal veliteľ údaje kontrolných prístrojov a iba potom sa uspal aj on.

Hviezdna loď mala za sebou štvrtú pulzáciu. Tajomné nebeské teleso — cieľ letu — vyrástlo na obrazovkách pravej, „severnej“ strany na veľkosť Slnka videného z Merkúru.

Teraz detailne skúmali obrovskú hviezdu zo vzácnej triedy „tmavých“, uhlíkových hviezd. Tellur letel nadsvetelnou rýchlosťou vo

vzdialenosti necelých štyroch parsekov od gigantickej matnej hviezdy KNT8 008, sotva viditeľnej zo Zeme aj najsilnejšími ďalekohľadmi. Podobné hviezdy — ich priemer sa rovná stopäťdesiatim až stosedemdesiatim diametrom nášho Slnka, vyznačovali sa hojnosťou uhlíka v atmosfére. Pri teplote dva-tritisíc stupňov sa atómy uhlíka spájali do zvláštnych reťazovitých molekúl, každá z troch atómov. Atmosféra hviezdy s takýmito molekulami zachytávala vyžarovanie fialovej časti spektra a svetlo gigantu bolo oproti jeho rozmerom pomerne slabé.

Ale stred uhlíkových gigantov, rozžeravený až na sto miliónov stupňov, bol mohutným generátorom neutrónov a premieňal ľahké prvky na ťažké, prevyšujúce dokonca aj urán, až po kalifornium a rossium, ako pomenovali už pred štyristo rokmi najťažší prvok s atómovou váhou 401. Vedci predpokladali, že zdrojom ťažkých prvkov sú uhlíkové hviezdy, ktoré po periodických výbuchoch rozptyľujú tieto prvky do priestoru. Tak títo tmaví uhlíkoví obri obohacujú chemické zloženie našej Galaxie.

Pulzačná vesmírna loď konečne umožnila ľudstvu preskúmať uhlíkovú hviezdu zblízka, pochopiť podstatu procesov premeny hmoty, ktoré sa na nej odohrávajú. Na ich vysvetlenie fyzici na Zemi nenašli ešte kľúč.

Posádka sa už prebudila a každý sa zaoberal výskumami, kvôli ktorým umrel pre Zem na sedemsto rokov. Zdalo sa, že koráb sa pohybuje teraz veľmi pomaly, ale rýchlejší let nebol ani potrebný.

Tellur sa odchyľoval trošku na juh od uhlíkovej hviezdy, aby obrazovku radaru udržali mimo žiarenia. A jeho čierne zrkadlo ostávalo týždne, mesiace, ba aj roky rovnako tmavé. Tellur alebo, ako bol zaregistrovaný v zoznamoch kozmického letectva Zeme, „IF-1 (Zet-685)“, prvá loď obráteného poľa alebo šesťsto osemdesiaty piaty v zozname kozmických korábov, nebol taký veľký ako druhé svetelné diaľkové stroje. Tieto prestali konštruovať len nedávno, keď vynašli pulzačné korábы.

Obrovské nadsvetelné diaľkové lode mávali až dvestočlennú posádku, a pretože sa na nich vystriedalo mnoho pokolení, mohli preniknúť dosť hlboko do medzihviezdneho priestoru.

Pri každom návrate diaľkovej vesmírnej lode sa zjavilo na Zemi niekoľko desiatok prišelcov z inej doby — predstaviteľov ďalekej minulosti. A hoci títo ľudia boli na veľmi vysokom stupni vývinu, predsa predstavovali už vlastne prežitky minulosti. Nové časy im boli cudzie a často ich prepadávala hlboká melanchólia a akási odcudzenosť.

Teraz vynesú pulzačné lode ľudí ešte ďalej. Podľa miery astronautov uplynie krátky čas, ale v ľudskej spoločnosti sa zjavia tisícroční Metuzalemovia. Tí, ktorým pripadne vypraviť sa do iných

galaxií, vrátia sa na rodnú planétu po miliónoch rokov. Taká bola druhá stránka ďalekých kozmických výprav, zákerná prekážka, čo príroda postavila do cesty svojim neúnavným synom.

Na nových kozmických lodiach boli len osemčlenné posádky. Títo cestovatelia do nesmiernych diaľav vesmíru a zároveň aj do budúcnosti, na rozdiel od predošlých, nesmeli mať deti v čase, keď sa vydajú na túto púť.

A hoci Tellur bol menší ako jeho predchodcovia, predsa to bol obrovský koráb, kde malá posádka mala dosť a dosť miesta.

Prebudenie po dlhom spánku vyvolalo ako vždy prílev životnej energie. Posádka lode — zväčša mladí ľudia — trávila voľný čas v telocvični.

Vymýšľali najťažšie cviky, fantastické tance alebo si obliekli odrazové pásy. dali si na ruky a na nohy odrazové obruče a stvárali krkolomné kúsky v bezgravitačnom kúte telocvične. Astronauti radi plávali vo veľkom bazéne s ionizovanou svetielkujúcou vodou, ktorá si uchovala utešenú modrotu kolísky národov Zeme, azúrovú modrotu Stredozemného mora.

Kari Ram zhodil pracovné šaty a poberal sa k bazénu, ale zastavil ho veselý hlas:

— Kari, pomôžte mi! Bez vás sa mi tento obrat nedarí.

Vysoká chemička Tajna Dan, v krátkej tunike zo zelenej trblietavej látky toho istého odtieňa ako jej oči, bola najveselšou a najmladšou účastníčkou expedície. Svojou prudkosťou neraz vyviedla pokojného Kariho z rovnováhy. Ale Kari práve tak rád tancoval ako Tajna, ktorá bola rodenou tanečnicou. S úsmevom pristúpil k nej.

Zľava, z vysokého mostíka nad bazénom, mu kývala biologička Afra Devi. Špeciálnym krémom si starostlivo natierala pred cvičením ruky a nohy. K Afre sa odzadu po pružnej umelej látke opatrne priblížil Tey Eron a vystrel svalnatú, silnú ruku. Afra sa rozhúpala na pohyblivej doske a oprela sa o túto spoľahlivú oporu. Na okamih obidvaja znehybneli — opálení, s pleťou podobnou ligotavému kovu, akú dáva človeku len zdravý život na vzduchu a slnci. Mladá žena sa nepostihnuteľným pohybom ešte väčšmi prehla, otočila sa okolo ramena veliteľovho zástupcu a obidvaja začali krúžiť v povetrí, prepletajúc sa v najzložitejších akrobatických figúrach.

— Všetko zabudol! — smiala sa Tajna Dan a zakrývala mechanikovi oči končekmi horúcich prstov.

— Nie je to krásne? — odvetil mechanik otázkou, a ako pritiahol k sebe dievča v prvom tanečnom pohybe, vstúpili do fonického pásma.

Kari a Tajna boli najlepšími tanečníkmi na korábe. Iba oni sa vedeli úplne oddávať melódii a rytmu, vypnúť pritom všetky ostatné myšlienky a city. A Kari sa preniesol do sveta tanca, necítil nič okrem pôžitku z harmonických ľahkých pohybov. Ruka dievčaťa, čo mu

spočívala na pleci, bola silná a nežná. Zelené oči jej stemneli.

— Vy a vaše meno ste jedno, — šepkal Kari. — Zapamätal som si, že Tajna znamená v starobylom jazyku čosi neznáme, neodhalené.

— Som rada, — odvetila dievčina bez úsmevu. — Vždy som si myslela, že tajomstvá ostali len vo vesmíre a na našej Zemi ich už nieto. Ľudia ich nemajú — všetci sme prostí, úprimní a čistí.

— A vy to ľutujete?

— Niekedy. Chcela by som sa stretnúť s človekom dávnej minulosti. S človekom, ktorý musí skrývať svoje sny a city pred okolitou zlobou, zoceľovať ich a vypestovať ich na neotrasiteľné, neuveriteľne silné.

— Och, chápem. Ale ja som nemyslel na ľudí, ľutoval som len to, že nieto už nerozlúštených tajomstiev… Ako v starých románoch: všade tajomné zrúcaniny, neznáme hlbiny, nedobyté výšiny, a ešte predtým — zakliate a začarované háje, plné záhadných síl, studní, tajomných chodníčkov a domov.

— Predstavte si, Kari, ako dobre by bolo aj tu, na lodi, nájsť tajné kútiky a zakázané cestičky.

— A tie by viedli do neznámych komnát, kde sa skrýva…

— Čo sa tam skrýva?

— Neviem, — priznal sa mechanik po chvíľke a zastal. Ale Tajna sa už vžila do hry, pokrčila trochu čelo a ťahala ho za rukáv. Kari nasledoval dievča z telocvične na matne osvetlenú vedľajšiu chodbu. Ukazovatele vibrácie jednotvárne a bledo blikotali, akoby steny korábu zápasili so spánkom. Dievča rýchlo a nehlučne prešlo pár krokov, potom zastalo. Na tvári sa jej mihol akýsi smutný tieň, ale tak rýchlo, že by Kari nemohol odprisahať, či to skutočne zbadal u nej príznak duševnej slabosti. A prenikol ho bolestný neznámy cit. Mechanik znovu chytil Tajnu za ruku.

— Poďme do knižnice, máme do smeny ešte dve hodiny času.

Poslušne ho nasledovala do centra korábu.

Knižnica alebo spoločenská sála bola priamo za riadiacim centrom ako vo všetkých hviezdnych lodiach. Kari a Tajna otvorili hermetické dvere na tretej priečnej chodbe a dostali sa k elipsovitému hlavnému priechodu s dvoma stĺpmi. Len čo Kari stúpil na bronzovú platničku a ťažké krídla dvier sa nehlučne roztvorili, začuli mladí ľudia mohutný vibrujúci zvuk. Tajna radostne stisla Karimu prsty.

— Mut Ang!

Obidvaja sa šuchli do knižnice. Pod matnou povalou sa rozptyľovalo neurčité, akoby zahmlené svetlo. Vo výklenkoch, medzi hŕbami filmoték, sedeli zaborení v hlbokých kreslách dvaja ľudia. Tajna zazrela lekára Svet Sima a hranatú postavu Jas Tina, inžiniera pulzačných strojov, ktorý so zažmúrenými očami o niečom rojčil. Vľavo pod hladkými mušľami akustických zariadení skláňal sa nad

striebristou skrinkou elektromagnetického husľo-klavíra sám veliteľ Telluru.

Elektromagnetický husľo-klavír už dávno vystriedal temperovaný klavír, ktorý mal tvrdý tón, no zachoval si jeho bohatú škálu a pridal k nej ešte aj bohatstvo husľových odtienkov. Zosilňovače dodávali tomuto nástroju v príslušnej chvíli otriasajúcu silu.

Mut Ang nezbadal, že niekto vošiel. Sedel trochu naklonený dopredu, tvár vyvrátená k rombickým panelom povaly. Aj keď sa zvuk nevyludzoval pomocou kladivka a struny, ale pomocou najjemnejších elektrónových impulzov, takmer takých, ako sú mozgové, hudobník hral prstami ako na starodávnom klavíri.

Harmonicky zladené témy, v ktorých sa zlieval vesmír so Zemou, začali sa rozplývať a vzďaľovať. Teraz narastali kontrastné tóny pokojného smútku i ukrutného ďalekého hrmenia, mohutneli, prerážané zunivými zvukmi, ktoré zneli ako zúfalý výkrik. Potom sa začal rozvíjať plavný a melodický motív, no zrazu sa pretrhol. Bolo to ako strašná zrážka, pri ktorej sa všetko rozsypalo v lavíne disonancií, rozletelo sa do tmavého jazera nesúrodých žalôb nad nenávratnou stratou.

A potom sa Mut Angovi znenazdajky zrodili pod prstami jasné a čisté zvuky priezračnej radosti. Splývali s tichučkou a clivou sprievodnou hudbou.

Do knižnice nehlučne vstúpila Afra Devi v bielom plášti. Svet Sim, lekár korábu, začal dávať veliteľovi akési znamenia. Mut Ang sa zodvihol a tíšina zahnala moc zvukov, ako zaháňa prudká tropická noc večerné zore.

Lekár a veliteľ vyšli, sprevádzaní znepokojenými pohľadmi poslucháčov. Druhému astronavigátorovi Čenovi, ktorý mal službu, prihodila sa zriedkavá nepríjemnosť, dostal hnisavý zápal slepého čreva. Pravdepodobne nedodržal celkom presne program lekárskej prípravy na vesmírny let. A teraz teda Svet Sim požiadal veliteľa o dovolenie, aby mohol ihneď operovať.

Mut Ang zapochyboval. Moderná medicína, ovládajúca metódy impulznej nervovej regulácie ľudského organizmu ako v elektrónových prístrojoch, vedela odstrániť mnohé onemocnenia bez operácie.

Ale lekár trval na svojom. Dokázal, že pacientovi ostane v tele zahojené ložisko a že toto pri obrovskom fyziologickom zaťažení, ktorému sú vystavení astronauti, môže znova vzbĺknuť.

Čen Gir si ľahol na široké lôžko, omotaný prenosnými impulznými drôtmi. Tridsaťšesť prístrojov sledovalo stav organizmu. V zatemnenej miestnosti pravidelne zamihal a slabo zabzučal hypnotický prístroj. Svet Sim prebehol očami po aparátoch a kývol Afre Devi, ktorá lekárovi asistovala. Každý člen posádky ovládal niekoľko

povolaní.

Afra mu podala priezračnú kocku. V modravej tekutine ležal členitý kovový aparát, ktorý pripomínal veľkú stonožku. Afra vytiahla z tekutiny aparát a z druhej nádoby vybrala kónické puzdro, na ktoré boli pripojené tenučké drôty a hadice. Tíško cvakla spúšť a kovová stonožka sa začala pohybovať, vydávajúc takmer nečujné bzučanie.

Svet Sim kývol a aparát zmizol v otvorených ústach astronavigátora, ktorý stále pravidelne dýchal. Zažiarila polopriezračná obrazovka, naklonená šikmo nad pacientovým bruchom. Mut Ang pristúpil bližšie. V zelenkavom svite bolo celkom zreteľne vidieť, ako po sivých kontúrach vnútorností pomaly postupuje členitý prístroj. Mihla sa slabá iskra, keď prístroj dal impulz sfinkteru žalúdka, potom prenikol do dvanástorníka a plazil sa po komplikovaných záhyboch tenkého čreva. Ešte kúsok — a tupý koniec stonožky sa zaboril do základu červíkovitého prívesku.

Tu, v hnisavej oblasti, boli bolesti prudšie a od tlaku prístroja sa automatické pohyby čriev tak zosilnili, že bolo treba použiť utišujúce lieky. Ešte niekoľko minút, a analytický stroj zistil príčinu onemocnenia — náhodné znečistenie slepého čreva, stanovil povahu hnisania a odporúčal najvhodnejšiu zmes antibiotík a dezinfekčných prípravkov. Členitý aparát vypustil dlhé pružné fúziky, ktoré sa hlboko pohrúžili do apendixu. Odsali hnis, odstránili zrnká piesku, čo sa náhodne dostali do slepého čreva. Potom nasledovalo dôkladné prepláknutie biologickými roztokmi, ktoré rýchlo zahojili zahlienený povrch slepého čreva.

Čen Gir pokojne spal, zatiaľ čo v jeho útrobách pracoval dômyselný prístroj, riadený automatmi. Operácia sa skončila a lekár už len vybral prístroj.

Veliteľ Telluru sa upokojil. Akákoľvek mocná bola medicína, predsa sa dosť často stávalo, že nepredvídané zvláštnosti organizmu (lebo medzi miliardami jednotlivcov ich nebolo možno vopred predvídať) spôsobili neočakávané komplikácie, ktoré síce neboli strašné v obrovských liečebných ústavoch planéty, ale mohli byť nebezpečné pri malej expedícii.

Nič sa nestalo. Mut Ang sa vrátil k husľo-klavíru do prázdnej knižnice. Veliteľovi sa už nechcelo hrať, zamyslel sa.

Koľko ráz sa už veliteľ hviezdnej lode vracal k myšlienkam na šťastie, na budúcnosť!

Štvrtý let do vesmíru… Ale nikdy predtým nemyslel na to, že urobí takýto ďaleký skok cez priestor a čas. Sedemsto rokov! Pri tom prudkom rozvoji života, pri stále nových a nových vymoženostiach, objavoch, pri tej úrovni vedomostí, akú už dosiahli na Zemi! Ťažko porovnávať, ale sedemsto rokov neznamenalo veľa v dobách starých civilizácií, keď rozvoj spoločnosti nepoháňali vedomosti a

nevyhnutnosť a keď smeroval len k ďalšiemu rozšíreniu ľudstva, keď sa ešte len osídľovali prázdne priestranstvá planéty. Vtedy bol čas nekonečný a všetky zmeny vo vývine ľudstva plynuli pomaly, ako voľakedy voda z ľadovca na ostrovoch Arktídy a Antarktídy.

Storočia akoby sa prepadávali v prázdnej nečinnosti. Čo bol vtedy jeden ľudský život, čo znamenalo sto, tisíc rokov?

Mut Ang si pomyslel takmer s úžasom: „Ako by sa boli cítili starovekí ľudia, keby vopred boli bývali vedeli, že súčasné spoločenské procesy plynú tak pomaly, keby boli zistili, že útlak, nespravodlivosť a dezorganizácia planéty budú sa ťahať ešte toľké roky?“ Vrátiť sa o sedemsto rokov v starom Egypte bolo by znamenalo dostať sa do tej istej otrokárskej spoločnosti, len ešte s horším útlakom; v tisícročnej Číne — do tých istých vojen a k tým istým cisárskym dynastiám, a v Európe by to bolo znamenalo od začiatku stredovekej náboženskej noci padnúť priamo na hranice inkvizície, rovno do najhoršieho tmárstva.

Ale teraz sa človeku až hlava zakrúti od dychtivosti, aké ohromujúce veci uvidí, keď sa pokúsi nazrieť do budúcnosti o sedem storočí, vyplnených zmenami a ďalším poznávaním.

Ak je pravé šťastie v pohybe, v zmene, kto môže byť potom šťastnejší ako Mut Ang a jeho druhovia? A predsa to nie je také jednoduché! Ľudská povaha má dve stránky, práve tak ako svet, čo ju obklopuje a čo ju vytvoril. Popri túžbe po večnej zmene nám je vždy ľúto za minulosťou, správnejšie za tým pekným, čo v nej bolo, čo sa uchováva v pamäti a z čoho voľakedy dávno vyrastali predstavy o pominulom zlatom veku.

Vtedy mimovoľne hľadali ľudia všetko pekné v minulosti, snívali o jej návrate, a iba silní duchovia vedeli predvídať a vycítiť, že ľudský život nevyhnutne kráča k zdokonaľovaniu a lepšiemu usporiadaniu. Od tých čias sa v duši človeka kdesi hlboko zakorenila ľútosť za minulosťou, clivota za tým, čo sa nenávratne minulo, pocit smútku, ktorý sa nás zmocňuje pred zrúcaninami a pamätníkmi histórie ľudstva. A najvýraznejšia je táto ľútosť za minulosťou u zrelého človeka, hĺbavého a citlivého.

Mut Ang vstal od hudobného nástroja a pretiahol si silné údy.

Áno, všetko je to tak pekne a zaujímavo opísané v historických románoch. Čoho sa môže ľakať mládež vesmírnej lode vo chvíli, keď uskutočňuje skok do budúcnosti? Osamelosť, strata niekdajších blízkych? Smutne preslávená osamelosť človeka, čo sa dostal do budúcnosti, bola už toľko ráz témou starých románov… Osamelosť si predstavovali vždy ako stratu blízkych príbuzných, lenže títo blízki ľudia tvorili nepatrný hlúčok osôb, spojených často len formálnymi príbuzenskými zväzkami. Ale teraz, keď ti je blízky hociktorý človek, keď nejestvujú nijaké hranice alebo konvencie, brániace styku medzi

ľuďmi v hociktorom kútiku planéty?!

My, ľudia na Tellure, stratili sme všetkých svojich blízkych na Zemi. Ale v budúcnosti čakajú tam na nás nemenej blízki, rodní ľudia, ľudia, čo budú poznať a cítiť ešte viac, ešte výraznejšie ako súčasníci, ktorých sme navždy opustili — o tomto a takýmito slovami sa má zhovárať veliteľ s mladými členmi svojej posádky…

Tey Eron trávil večer v riadiacom centre svojím obľúbeným spôsobom. Matne horeli len najpotrebnejšie lampy a veľká okrúhla miestnosť vyzerala v súmraku útulnejšie. Veliteľov zástupca si mrmlal popod nos prostú pesničku a pritom usilovne kontroloval výpočty. Púť sa blížila ku koncu — dnes bolo treba usmerniť koráb smerom na súhvezdie Hadonosa, aby preleteli okolo uhlíkovej hviezdy, ktorú skúmajú. Priblížiť sa k nej väčšmi bolo by nebezpečné. Tlak žiarenia natoľko vzrastá, že pri nadsvetelnej rýchlosti korábu by mohol spôsobiť strašné a nenapraviteľné škody.

Tey Eron zrazu pocítil, že mu niekto stojí za chrbtom, a obrátil sa.

Mut Ang sa nakláňal ponad plece svojmu zástupcovi a čítal súhrnné údaje prístrojov v štvorčekoch spodného riadku. Tey Eron spýtavo pozrel na veliteľa a on prikývol. Na jediný pohyb zástupcových prstov rozozvučali sa po celom korábe signály, volajúce k pozornosti, a štandardný kovový hlas:

— Všetci pozor!

Mut Ang si pritiahol mikrofón, lebo vedel, že vo všetkých oddeleniach ľudia v tom okamihu zmĺkli a mimovoľne obrátili tváre k ampliónom, zamaskovaným v stenách: človek si ešte neodvykol dívať sa za zvukom, keď chcel mimoriadne pozorne počúvať.

— Všetci pozor! — zopakoval Mut Ang, — Koráb začne o pätnásť minút brzdiť. Všetci, okrem tých, čo majú službu, nech ležia vo svojich kajutách. Prvá fáza brzdenia sa skončí o osemnástej hodine; druhá fáza pri šiestich „Ž“ bude trvať šesť dní. Koráb sa otočí po signále NÚ — nebezpečenstvo úderu. Koniec!

O osemnástej hodine sa veliteľ zodvihol z kresla a premáhajúc bolesť v drieku a v hlave, obvyklú pri brzdení, vyhlásil, že pôjde hádam spať na celých šesť dní, kým budú spomaľovať. Celá posádka Telluru teraz visí očami na prístrojoch: prebiehajú posledné pozorovania uhlíkovej hviezdy.

Tey Eron sa zachmúrene díval za odchádzajúcim veliteľom. S každým zdokonalením vzrastala spoľahlivosť a sila kozmických lodí. Dnes ťažko aj porovnávať silu Telluru s tými škrupinkami, plávajúcimi po moriach Zeme, ktoré voľakedy nosili názov korábov. A predsa len, ani Tellur nie je nič viac ako škrupinka v bezodných hlbinách priestoru. A človek je akýsi pokojnejší, keď veliteľ v takýchto chvíľach bdie.

Kari Ram skoro vyskočil od prekvapenia, keď začul veselý smiech Mut Anga. Pred niekoľkými dňami celú posádku znepokojila správa, že veliteľ znenazdajky ochorel. Do jeho kajuty mal prístup iba lekár a všetci nevoľky stišovali hlas, keď prechádzali okolo hladkých dverí, tesne zavretých ako v prípade havárie. Tey Eron musel samostatne vykonať celý vytýčený program: otočiť koráb, znova ho rozohnať, aby unikli z oblasti silného žiarenia uhlíkovej hviezdy, a začať pulzáciu späť, k Slnku.

Zástupca kráčal popri svojom veliteľovi a zdržanlivo sa usmieval. Vysvitlo, že veliteľ sa dohovoril s lekárom a naschvál prenechal velenie Tey Eronovi, aby mohol samostatne vykonať celú operáciu a na nikoho sa nespoliehať. Tey Eron by sa ani za svet nepriznal, aké strašné pochybnosti ho trýznili pred obratom, ale vyčítal veliteľovi, že celej posádke nahnal toľko strachu.

Mut Ang sa žartovne ospravedlňoval a presviedčal Tey Erona, že koráb je v pustom vesmíre absolútne bezpečný. Prístroje sa nemohli mýliť, štvornásobná kontrola každého výpočtu vylučovala nepresnosti. Hviezda vzhľadom na silné žiarenie nemohla byť obklopená pásmom asteroidov a meteoritov.

— A skutočne už nič neočakávate? — vyzvedal sa opatrne Kari Ram.

— Nepredvídaná náhoda je, prirodzene, možná. Ale za nami stojí veľký zákon vesmíru, nazvaný zákonom strednej hodnoty. Môžeme byť istí, že tu, v týchto pustých končinách vesmíru, nenarazíme na nijaké prekvapenie. Vrátime sa trochu späť a budeme pokračovať už vyskúšaným smerom priamo k Slnku, popri Haďom srdci. Už niekoľko dní smerujeme k Hadonosovi. Už to nebude dlho trvať!

— Aké je to čudné: necítim ani radosť ani uspokojenie z dobre vykonanej práce, nič, čo by bolo zadosťučinením za to, že sme na sedemsto rokov umreli pre Zem, — zamyslene povedal Kari. — Áno, poznám desaťtisíce pozorovaní, milióny výpočtov a snímok, pamätných zápisov. Tam, na Zemi, sa rozlúštia nové tajomstvá… Ale aké je to všetko nehmatateľné a neviditeľné! Zárodok budúcnosti — nič viac!

— Ale koľko životov, boja a práce vynaložilo ľudstvo a pred ním ešte trilióny pokolení zvierat na slepej ceste historického vývinu práve pre tento zárodok budúcnosti! — namietal zápalisto Tey Eron.

— To je všetko pravda, pokiaľ ide o rozum. Ale pokiaľ ide o cit, tu je pre mňa dôležitý len človek — jediná rozumná sila vo vesmíre, ktorá môže využiť živelný vývin hmoty a ovládnuť ho. Ale my, ľudia, sme takí osamelí, nekonečne osamelí!.. Máme nesporné dôkazy o tom, že jestvuje množstvo osídlených svetov, ale pohľad nijakej inej mysliacej bytosti sa ešte neskrížil s očami pozemšťanov. Koľko snov, rozprávok, kníh, piesní, filmov vzniklo v predtuche tejto veľkej

udalosti, a predsa sa nesplnila! Nesplnila sa veľká, smelá a jasná túžba ľudstva, ktorá sa zrodila už dávno-pradávno, len čo sa rozplynula náboženská zaslepenosť.

— Zaslepenosť! — skočil mu do reči Mut Ang. — A viete, ako si naši predkovia ešte v dobe prvého letu do vesmíru predstavovali splnenie tohto „veľkého sna“? Vojenský konflikt, beštiálne zničenie korábov, vzájomné vraždenie pri prvom stretnutí.

— Absurdné! — zvolal vášnivo Kari Ram a Tey Eron.

— Naši súčasní spisovatelia neradi píšu o pochmúrnom období koncom kapitalizmu, — namietal Mut Ang. — Viete zo školského dejepisu, že naše ľudstvo prekonalo svojho času veľmi kritický bod vývinu.

— Ó, áno! — pripojil sa chytro k nemu Kari. — Keď ľudia už začali ovládať hmotu a vesmír, ale formy spoločenských vzťahov zastarali a rozvoj spoločenského vedomia tiež zaostával za úspechmi vedy.

— Skoro presná formulácia. Máte dobrú pamäť, Kari! Ale povedzme to inak: kozmické poznanie a kozmická moc sa dostali do protirečenia s primitívnou ideológiou individualistického vlastníka. Zdravie a budúcnosť ľudstva kolísalo niekoľko rokov na vážkach osudu, kým nezvíťazilo nové a beztriedna spoločnosť sa nespojila v jednu rodinu. Tam, v kapitalistickej polovici sveta, nevideli nové cesty a pokladali svoju spoločnosť za neotrasiteľnú a nemennú, snívali o takej budúcnosti, v ktorej boli nevyhnutné vojny a v ktorej sa ľudstvo malo samo vyhubiť.

— Ale ako to mohli nazývať snom? — uškrnul sa Kari pohoršene.

— Oni to tak volali.

— Civilizácia prechádza kritickými bodmi. Možno všade, aj na planétach iných sĺnk, kde sa vyvíja ľudstvo, — pomaly povedal Tey Eron a pritom prebehol pohľadom po horných ciferníkoch motorových prístrojov. — Poznáme už dve neosídlené planéty s vodou, atmosférou a zvyškami kyslíka, kde vietor čerí iba mŕtvy piesok a vlny práve takých mŕtvych morí. Naše korábы odfotografovali…

— Nie, — pokrútil hlavou Kari Ram, — neverím, že by ľudia, čo už spoznali nekonečnosť vesmíru a moc, ktorú im dáva veda, mohli…

— …uvažovať ako zvery, len s tým rozdielom, že majú logiku? Ale veď stará spoločnosť sa formovala živelne, bez vopred vytýčenej cieľavedomosti, príznačnej pre vyššie spoločenské formy. A rozum človeka, spôsob jeho myslenia boli tiež ešte v prvotnom štádiu priamej alebo matematickej logiky, ktorá odrážala logiku zákonov vývinu hmoty, prírody na základe priameho pozorovania a skúsenosti. Len čo ľudstvo nazhromaždilo historické skúsenosti, len čo spoznalo historický vývin okolitého sveta, vznikla dialektická logika ako vyššie štádium rozvoja myslenia. Človek pochopil protirečivosť prírodných

javov i vlastnej existencie. Uvedomil si, že on ako jedinec je na jednej strane veľmi maličký a jeho život je ako záblesk, že je podobný kvapke v mori alebo malej iskierke hasnúcej vo vetre. No uvedomil si aj to, že na druhej strane je nedozerne veľký ako vesmír, obsiahnutý jeho rozumom a citom v celej nekonečnosti času a priestoru.

Veliteľ zmĺkol a zamyslene sa začal prechádzať pred svojím zástupcom. Na mladé tváre im sadol tieň prísnej sústredenosti.

Mut Ang prvý porušil tíšinu.

— Mám vo svojej zbierke historických kníh-filmov jednu veľmi charakteristickú pre toto obdobie. Preklad do súčasného jazyka nerobil stroj, ale Sania Čen, historik, ktorý umrel v minulom storočí. Prečítajme si ju! — usmial sa nad dychtivým záujmom mladých ľudí a pobral sa do prednej časti korábu.

— Nikdy nebude zo mňa dobrý veliteľ, — vzdychol si previnilo Tey Eron. — Nemožno vedieť všetko, čo vie náš Ang.

— A on zasa predo mnou hovoril, že je zlým veliteľom, lebo má taký široký okruh záujmov, — poznamenal Kari a usadil sa do kresla navigátora.

Tey Eron prekvapene pozrel na priateľa. Mlčali, bolo počuť len tichý, jednotvárny spev prístrojov. Obrovská loď nadobudla maximálnu rýchlosť a s istotou letela od uhlíkovej hviezdy do vyznačeného štvorca, kde v hlbokej tme priestoru tonuli slabo blikotajúce ďaleké galaxie — štyri hviezdne ostrovy. Boli tak ďaleko, že svetlo, čo z nich vyžarovalo, bezvládne umieralo v oku človeka, v zázračnom prístroji, ktorému stačilo iba niekoľko kvánt.

Zrazu sa čosi stalo. Na obrazovke veľkého radaru vzplanula a zakolísala sa svietiaca bodka. Rozľahol sa prenikavý cengot, od ktorého sa astronautom zatajil dych.

Tey Eron bez rozmýšľania dal signál na všeobecný poplach — veliteľskú výzvu, ktorá prikazovala všetkým ostatným členom posádky obsadiť okamžite miesta, určené pre prípad havárie.

Mut Ang vtrhol do riadiaceho centra a jedným skokom bol pri pulte. Čierne zrkadlo radaru ožilo. Ako v bezodnom jazere plávala v ňom malá guľka svetla — okrúhla, s ostrými obrysmi. Knísala sa hore-dolu a pomaly sa kĺzala napravo. Astronautov prekvapilo, že roboty, ktoré mali vystríhať pred zrážkou korábu s meteoritmi, ostávali nečinné. Znamená to, že na obrazovke nie je ich odrazený hľadací lúč, ale cudzí?!

Loď pokračovala v ceste pôvodným smerom a svetelná bodka sa teraz mihotala v dolnom pravom štvorci. Mut Ang sa zachvel pri domnienke, čo mu prebleskla hlavou, Tey Eron si zahryzol do pery a Kari Ram tak zaťal prsty do okraja pultu, až ho zaboleli. V ústrety im letelo čosi neuveriteľné, nebývalé, čo vyžarovalo silný radarový lúč, práve taký, aký vrhal pred sebou Tellur.

A zmocnila sa ich zúfalá túžba, aby sa domnienka splnila, aby sa nádeje po šialenom rozlete nezrútili do priepasti sklamania, ako sa to už sto a sto ráz stalo astronautom Zeme. Bol to taký silný pocit, že veliteľ stál ako skamenený, bál sa vysloviť čo len slovíčko. A jeho nepokoj akoby prechádzal na tamtých, v diaľave…

Svietiaca bodka na obrazovke zhasla, zapálila sa znova a znova zamihotala v zrýchľujúcich sa intervaloch, po dva až štyri zákmity za sebou. Toto pravidelné striedanie signálov mohlo byť len výplodom jedinej vesmírnej sily — výplodom ľudského myslenia.

Nebolo viacej pochybností. Oproti nim letela kozmická loď.

Tu, v nesmiernej diaľke, ktorú prvý raz dosiahol pozemský koráb, mohla to byť len výprava z iného sveta, z planéty inej, ďalekej hviezdy…

Lúč hlavného radaru Telluru bol teraz tiež prerušovaný. Kari Ram odvysielal niekoľko signálov podľa ustáleného svetelného kľúča. No bolo priam neuveriteľné, že tieto jednoduché stláčania gombíka vyvolávajú tam, v diaľke, na obrazovke neznámeho korábu pravidelné záblesky.

Mut Angov hlas v reproduktoroch korábu prezrádzal jeho vzrušenie:

— Všetci pozor! Oproti nám letí cudzia loď! Odchýlime sa od kurzu a začneme mimoriadne brzdenie. Zastaviť všetky práce! Mimoriadne brzdenie! Všetci na svoje miesta!

Každá sekunda bola vzácna. Ak druhý koráb letel približne takou rýchlosťou ako Tellur, tak rýchlosť, ktorou sa približovali k sebe, bola blízka svetelnej rýchlosti, dosahovala dvestodeväťdesiatpäťtisíc kilometrov za sekundu. Radar dával ľuďom k dispozícii niekoľko sekúnd. Kým Mut Ang hovoril do mikrofónu, Tey Eron pošepol čosi Karimu. Mládenec, bledý od napätia, ho pochopil z pol vety a začal manipulovať na radarovom pulte.

— Skvele! — zvolal veliteľ, keď videl, ako na kontrolnej obrazovke prebehla svetelná smerovka zatočená doľava, potom sa zase vrátila späť, až sa napokon skrútila do špirály.

Neuplynulo viacej ako desať sekúnd. Na obrazovke sa zamihotala svetelná smerovka, zahla doprava k čiernemu kruhu a potom sa špirálovite stočila. Všetkým v riadiacom centre sa vyrval z úst vzdych úľavy, takmer ston. Neznáme bytosti, čo im leteli oproti z tajomných hlbín kozmického priestoru, pochopili! Je najvyšší čas!..

Zacengali poplašné zvončeky. Teraz sa na hlavnej obrazovke neodrážal už lúč cudzieho radaru, ale pevné obrysy korábu. Tey Eron bleskovým pohybom vypojil robot, ktorý riadil koráb, a sám udal Telluru maličkú odchýlku doľava. Cenganie zmĺklo, čierne jazero obrazovky zmizlo. Ľudia ledva zachytili svetelnú čiaru, čo sa mihla na radare pravej paluby. Koráby sa vzdialili od seba fantastickou

rýchlosťou a odleteli do nesmiernej diaľavy.

Kým sa znova stretnú, uplynie niekoľko dní. Neprepásli chvíľu, obidve lode pribrzdia, otočia sa a rýchlosťou, vypočítanou presnými prístrojmi, priblížia sa znovu k miestu stretnutia.

— Všetci pozor! Začíname mimoriadne brzdenie! Dajte signály sekciám! — povedal do mikrofónu Mut Ang.

Rad zelených svetiel, čo vzplanuli nad zahasenými indikátormi počítačov, bol znamením, že sekcie sú pripravené. Motory zmĺkli. Celá hviezdna loď strpia v očakávaní. Veliteľ prebehol očami po riadiacom centre a mlčky ukázal hlavou na kreslá, zapojac zároveň robot, ktorý mal riadiť brzdenie. Mut Angovi spolupracovníci videli, ako sa zachmúril nad programovou škálou a otočil hlavnú páčku na cifru „8“.

Prehltnúť pilulu na zníženie srdcovej činnosti, vrhnúť sa do kresla a stlačiť spúšť robota — to bolo dielo niekoľkých sekúnd.

Hviezdna loď citeľne narazila na prázdny priestor — takto sa voľakedy v dávnoveku zarážali jazdecké kone, a jazdci leteli potom strmhlav, vydaní na milosť a nemilosť osudu. Aj gigantický koráb akoby sa bol teraz spätil. Jeho „jazdci“ leteli do hĺbky hydraulických kresiel a do ľahkého bezvedomia.

Celá posádka sa zhromaždila v knižnici Telluru. Len jeden mal službu pri prístrojoch, ktoré chránili spoje veľmi komplikovaných elektronických aparatúr. Tellur sa po brzdení obrátil, no aj tak sa vzdialil od miesta stretnutia na viac než desať miliárd kilometrov. Loď sa pohybovala pomaly, jednou dvadsatinou absolútnej rýchlosti, zatiaľ čo všetky počítacie stroje nepretržite kontrolovali a korigovali kurz. Znova bolo treba nájsť v nedozernom vesmíre neviditeľný bod a na ňom už celkom nepatrné zrnko prachu — cudziu kozmickú loď. Osem dní a nocí malo trvať skoro neznesiteľné očakávanie. Ak budú všetky výpočty správne a koráb sa neodchýli o viac, než je prípustné, ak sa práve tak nepomýlia ani tí druhí neznámi a ak aj oni majú také dokonalé prístroje a poslušnú loď, potom sa priblížia k sebe natoľko, aby sa mohli navzájom nájsť v nepriehľadnej tme neviditeľnými radarovými lúčmi.

A vtedy sa človek prvý raz v dejinách dostane do styku s bratmi v myšlienkach, sile a snahách. S tými, ktorých existenciu už dávno predpokladal, dokázal a potvrdil nekonečne prezieravý ľudský mozog. Fantastické časové a priestorové priepasti, ktoré delili obývané svety, boli však dosiaľ neprekonané. Ale teraz pozemšťania podajú ruku iným mysliacim bytostiam vesmíru a ich prostredníctvom aj ďalším… Reťaz myšlienok a práce sa preklenie cez priestor ako definitívne víťazstvo nad živelnými silami prírody. Miliardy rokov sa museli v tmavých, teplých kútikoch morských zálivov túliť drobné živé rôsolovité guľôčky a ďalšie milióny rokov sa z nich formovali

zložitejšie bytosti, ktoré napokon vyšli na suchú zem. A v úplnej závislosti od okolitých síl, v chmúrnom zápase o život a udržanie rodu uplynuli ďalšie milióny stáročí, kým sa vyvinul veľký mozog, najlepší nástroj na hľadanie potravy, pre zápas o existenciu.

Život sa vyvíjal stále rýchlejším tempom, existenčný boj sa stále vyostroval a zrýchľoval sa prirodzený výber. Obete, obete a obete — bylinožravce, ktoré požierali dravce, dravce hynúce od hladu, zoslabnuté, choré a staré zvieratá, živočíchy, zabité v boji o samičku, o ochranu potomstva, alebo zahubené živelnými katastrofami…

Takáto slepá bola cesta evolúcie, kým v ťažkých životných podmienkach dlhej ľadovej doby vzdialený predok opice nenahradil pudové vyhľadávanie potravy rozumovou prácou. A potom sa vyvinul z neho človek, ktorý spoznal nesmiernu silu kolektívnej práce a racionálnej skúsenosti.

Ale aj odvtedy uplynulo ešte mnoho tisícročí, vyplnených vojnami a utrpením, hladom a útlakom, nevedomosťou a nádejami v lepšiu budúcnosť.

Potomkovia nesklamali svojich predkov: lepšia budúcnosť nadišla, ľudstvo, spojené v beztriednej spoločnosti, oslobodené od strachu a útlaku, dosiahlo nedozerné výšky poznania a umenia. A zvládlo aj najťažšiu vec — podmanilo si vesmír. Napokon sa celý ten ťažký rebríček v dejinách života a človeka, všetka sila zhromaždených vedomostí a nesmierneho úsilia a práce zavŕšila vynájdením diaľkovej kozmickej lode Tellur, ktorá prenikla hlboko do Galaxie. Vrchol rozvoja hmoty na Zemi a v slnečnej sústave sa v podobe Telluru skrížil teraz s vrcholným bodom cesty, pravdepodobne nemenej ťažkej, ktorá sa začala tiež pred miliardami rokov v iných končinách vesmíru.

Tieto myšlienky trápili svojím spôsobom každého člena posádky. Vedomie obrovskej zodpovednosti chvíle vyvolalo vážny výraz aj na tvári mladej Tajny. Veď kto sú oni? Nepatrná hŕstka predstaviteľov mnohých miliárd pozemského obyvateľstva. Sú oni najvhodnejšími reprezentantmi všetkých hrdinstiev, práce, fyzickej dokonalosti, rozumu a vytrvalosti ľudstva?

Ako sa pripraviť na nastávajúce stretnutie? Pamätať na celý ťažký a veľký boj ľudstva o slobodu tela a ducha!

Ale najzávažnejšia, najvzrušujúcejšia a najtajomnejšia bola otázka: akí sú tí, čo nám teraz letia oproti? Sú strašní alebo krásni podľa našich pozemských predstáv?

Slova sa ujala Afra Devi, biologička.

Mladá žena ešte opeknela od vzrušenia a často sa obracala k obrazu nad dverami. Veľká panoráma Mesačných hôr rovníkovej Afriky, prevedená v perspektívnych farbách, s prekvapujúcimi kontrastmi medzi pochmúrnymi horskými svahmi a svietiacim skalnatým hrebeňom, ani čo by odrážala jej myšlienky.

Afra hovorila, že ľudstvo sa dávno vzdalo kedysi rozšírených teórií, akoby mysliace bytosti mohli mať najnepredstaviteľnejší výzor a najrozličnejšiu konštrukciu. Aj vážni vedci, zaťažení náboženskými prežitkami, nepremyslene pripúšťali, že mysliaci mozog sa môže vyvinúť v akomkoľvek tele, tak, ako predtým verili v bohov, zjavujúcich sa v akejkoľvek podobe. V skutočnosti tvárnosť človeka, jedinej mysliacej bytosti na Zemi, nebola náhodná a najväčšmi zodpovedala mnohostrannej uspôsobenosti takéhoto živočícha, umožňovala mu zniesť veľké zaťaženie mozgu i mimoriadnu aktivitu nervového systému.

Naše pojmy o ľudskej kráse a kráse vôbec zrodili sa z tisícročnej skúsenosti — podvedomého ponímania konštrukčnej účelnosti a dokonalého uspôsobenia na tú alebo onú činnosť. Preto sú také krásne a mocné stroje, morské vlny, stromy i kone, aj keď sa to všetko ostro odlišuje od ľudského zovňajšku. A sám človek sa už v zvieracom stave, vďaka vývinu mozgu, vyslobodzoval z úzkej obmedzenosti, ktorá mu umožňovala len jeden spôsob života, ako je to typické u väčšiny zvierat.

Nohy človeka sa nehodia na nepretržitý beh po tvrdej a tobôž nie po bahnistej pôde, ale zato mu umožnia dlho a rýchlo chodiť, liezť po stromoch a škriabať sa po skalách. A ruka človeka je naj univerzálnejším orgánom, môže vykonávať milióny operácií. Ona urobila vlastne z prvobytného zvieraťa človeka.

Človek sa už v raných štádiách vývinu rozvíjal ako univerzálny organizmus, prispôsobený k rozmanitým podmienkam. Čím spoločenskejšie žil, tým väčšmi sa rozvíjala mnohostrannosť ľudského organizmu a stávala sa ešte rozmanitejšou. A krása človeka v porovnaní s inými, najúčelnejšie stavanými živočíchmi spočíva, okrem dokonalosti, ešte aj v univerzálnosti poslania, vo vytríbenej a vybrúsenej mozgovej činnosti, v duchovnej úrovni.

— Keď mysliaca bytosť z iného sveta dosiahla vesmír, je práve tak vysoko dokonalá a univerzálna, čiže krásna. Nemôžu jestvovať nijaké mysliace obludy, nijakí ľudia podobní hríbom alebo stonožkám! Neviem, ako to vyzerá v skutočnosti, či sa stretneme s obdobnou formou alebo krásou v nejakom inom smere, no inak to nemôže byť! — skončila Afra Devi svoju reč.

— Páči sa mi tá teória, — prisvedčil biologičke Tey Eron, — lenže…

— Chápem vás, — prerušila ho Afra. — Aj najnepatrnejšie odchýlky od obvyklého výzoru tvoria deformáciu, a tu je pravdepodobnosť odchýlok príliš veľká. Veď nepatrné odchýlky vo forme — povedzme, že by na ľudskej tvári po dajakom úraze chýbal nos, viečka alebo pery, — vnímame ako deformáciu a najstrašnejšie nám je práve to, že sú to deformácie na ľudskom zovňajšku. Hlava

koňa alebo psa sa veľmi líši od ľudskej, pritom však nie je ohyzdná, naopak, je krásna. To preto, že má v sebe krásu účelnosti, kým na poranenej ľudskej tvári je harmónia porušená.

— Vy teda myslíte, že aj keď budú vyzerať celkom ináč ako my, nebudú sa nám zdať mrzkými? A čo ak sú takí istí ako my, ale majú na čele rohy a choboty? — nepoddával sa Tey.

— Mysliaca bytosť nepotrebuje rohy a nikdy ich nebude mať. Nos môže byť pretiahnutý do tvaru chobotu, hoci človek nepotrebuje ani chobot, pretože má ruky, bez ktorých nemôže jestvovať. Bol by to ojedinelý prípad, nie je nikde napísané, že by mysliace bytosti museli vyzerať inak ako my. Ale všetko, čo sa vyvinulo historicky prirodzenou voľbou, stáva sa zákonitosťou, akýmsi priemerom medzi množstvom odchýlok. Tu vystupuje do popredia v celej svojej kráse všestranná účelnosť. A ja veru v hviezdnej lodi, čo nám letí oproti, nečakám strašidlá s rohami a s chvostmi, tie tam nemôžu byť! Len nižšie formy života sú rozmanité; čím sú vyššie, tým väčšmi sa podobajú našim pozemským formám.

Paleontológia nám ukazuje, do akého prísneho rámca zahnal vývin najvyššie organizmy: len si spomeňte na stovky prípadov, kde nachádzame vonkajšiu podobnosť u vyšších stavovcov z celkom rozličných tried — u sumcovitých a placetárnych.

— Vyhrali ste! — súhlasil Tey Eron s Afrou a pyšný na svoju priateľku, poobzeral sa po prítomných.

A tu sa znenazdajky ohlásil Kari Ram, zapýrený od mladíckych rozpakov. Hovoril, že cudzie bytosti, aj keby mali úplne ľudský a pekný vonkajší obal — telo, môžu byť nekonečne vzdialené nášmu rozumu v predstavách o svete a živote. A keďže by boli natoľko rozdielne, ľahko sa môžu premeniť na hrozných a krutých nepriateľov.

Tu sa Mut Ang postavil na obranu biologičky.

— Nedávno som práve o tom rozmýšľal, — povedal veliteľ, — a pochopil som, že na najvyššom stupni vývinu nie je možné, aby sa mysliace bytosti neporozumeli. Myslenie človeka a jeho úsudok odrážajú zákony logického vývinu okolitého sveta a celého vesmíru. V tomto zmysle je človek mikrokozmom. Myslenie sa riadi zákonmi usporiadania sveta, ktoré sú všade rovnaké. Myšlienky, kdekoľvek by sa objavili, musia sa zakladať na matematickej a dialektickej logike. Nemôžu jestvovať nijaké iné, celkom odlišné myšlienky, práve tak ako nemôže jestvovať človek mimo spoločnosti a prírody.

Veliteľove slová prijali všetci s nadšenými výkrikmi.

— Nie je to príliš silné? — povedal Mut Ang pochybovačne.

— Nie, — namietla smelo Afra Devi, — vždy sa nadchýnaš myšlienkovým súladom viacerých ľudí! V tom je záruka správnosti týchto myšlienok a pocit priateľskej opory… najmä keď to posudzujeme z rozličných vedeckých aspektov.

— Máte na mysli biológiu a sociálne disciplíny? — spýtal sa Jas Tin, ktorý dosiaľ mlčal, učupený ako obyčajne v pohodlnom kúte pohovky.

— Áno! Najkrajšie na celej sociálnej histórii pozemského ľudstva bolo ustavične vzrastajúce vzájomné porozumenie, ktoré šlo ruka v ruke s rozvojom kultúry a rozširovaním vedomostí. Čím vyššia bola kultúra, tým ľahšie sa mohli navzájom pochopiť rozličné národy a rasy beztriednej spoločnosti, tým jasnejšie svietili všetkým spoločenské ciele i potreba zjednotiť najprv niekoľko krajín a potom aj celú planétu, celé ľudstvo. Pri dnešnej úrovni rozvoja, ktorú dosiahla Zem a nesporne aj tí, čo letia oproti nám… — Afra zamĺkla.

— Máte pravdu, — súhlasil Mut Ang, — dve rozličné planéty, ktoré dosiahli vesmír, dorozumejú sa ľahšie ako dva divé národy jednej planéty.

— Ale čo s nevyhnutnosťou vojny vo vesmíre, o ktorej boli presvedčení naši predkovia aj na pomerne vysokom stupni kultúrneho rozvoja? — spýtal sa Kari Ram.

— Kde je tá vaša slávna kniha, čo ste nám sľubovali, — rozpomenul sa Tey Eron, — o dvoch kozmických koráboch, ktoré sa pri prvom stretnutí chceli navzájom zničiť?

Veliteľ sa znovu odobral do svojej izby. Tentoraz mu nič neprekážalo. Mut Ang sa vrátil s malou osemlúčovou hviezdičkou mikrofilmu a založil ju do čítacieho stroja. Fantázia starého amerického autora zaujala všetkých astronautov.

Príbeh, ktorý sa menoval „Prvý kontakt“, dramatickými tónmi opisoval stretnutie zemskej hviezdnej lode s cudzou výpravou v hmlovinách Raka, vo vzdialenosti viac než tisíc parsekov od Slnka. Veliteľ pozemskej lode dal rozkaz, aby pripravili všetky hviezdne mapy, pozorovací materiál a vypočítali kurz na okamžité zničenie cudzieho korábu. Zároveň namierili naň aj všetky delá na rozstrieľanie meteoritov. Potom začali pozemšťania riešiť najzávažnejší problém: či majú právo pokúsiť sa o rokovania s cudzou hviezdnou loďou, alebo či majú na ňu okamžite zaútočiť a zničiť ju? Ľudia zo Zeme sa obávali, že cudzinci by mohli uhádnuť dráhu pozemského korábu a zaútočiť na Zem.

Posádka korábu brala veliteľove barbarské myšlienky ako svätú pravdu. Stretnutie dvoch civilizácií, ktoré vznikli nezávisle jedna od druhej, malo podľa veliteľovej mienky viesť k bezpodmienečnému víťazstvu silnejšej civilizácie nad slabšou. Stretnutie vo vesmíre znamenalo obchod alebo vojnu — na nič iné autor neprišiel.

Čoskoro vysvitlo, že cudzí sa veľmi podobajú pozemšťanom, hoci vidia len v infračervenom svetle a dorozumievajú sa rádiovými vlnami. Ľudia však naskutku rozlúštili ich reč a pochopili ich

myšlienky. Veliteľ cudzej hviezdnej lode mal práve také úbohé sociálne poznatky ako ľudia zo Zeme. Lámal si hlavu nad tým, ako vybŕdnuť z osudného položenia živý bez toho, že by pritom zničil pozemský koráb.

Hrozilo nebezpečenstvo, že dávno očakávaná veľká udalosť — prvé stretnutie predstaviteľov rozličných planét — zmení sa na hroznú katastrofu. Korábv viseli asi sedemsto míľ jeden od druhého a posádky už vyše dvoch týždňov rokovali prostredníctvom robota, sférickej loďky.

Obidvaja velitelia sa ubezpečovali o svojich mierumilovných úmysloch, ale pritom stále opakovali, že nemôžu ničomu veriť. Situácia by bola beznádejná, nebyť hlavného hrdinu románu, mladého astrofyzika. Ten si schoval pod šaty bombu strašnej výbušnej sily a spolu s veliteľom zavítal na cudziu hviezdnu loď. Predložili ultimátum: vymeniť si korábv. Posádka čiernej lode mala prejsť na pozemskú, a pozemšťania zas na cudziu, pričom mali vopred zničiť všetky delá proti meteoritom, naučiť sa zaobchádzať s cudzími prístrojmi a previezť všetok majetok. A zatiaľ mali obidvaja hrdinovia s bombami ostať na cudzej hviezdnej lodi, aby v prípade nejakého podfuku mohli koráb okamžite vyhodiť do povetria. Veliteľ cudzej lode prijal ultimátum. Šťastne si vymenili korábv a odzbrojili ich. Čierna hviezdna loď s ľuďmi a pozemský koráb s cudzími bytosťami vzďaľovali sa rýchlo od miesta stretnutia, až zmizli v slabo svetielkujúcom plyne hmloviny.

V knižnici sa strhol krik. Už počas čítania prejavoval raz jeden, raz druhý mladý astronaut známky nesúhlasu, každý chcel čím skôr prejaviť svoj protest. Rozprávali jeden cez druhého, ani na zdvorilosť už tak nedbali, skákali si do reči. Všetci sa obracali k veliteľovi, akoby on bol zodpovedný za starobylý román, ktorý vytiahol zo zabudnutia.

Väčšina hovorila o tom, aký nepomer je medzi dobou, v ktorej sa dej odohráva, a medzi psychológiou hrdinov. Keby sa hviezdna loď mohla vzdialiť od Zeme na vzdialenosť štyristotisíc svetelných rokov za krátke tri mesiace, musel by sa dej odohrávať ešte neskoršie, ako je dnešok. Nikto dosial nezašiel tak hlboko do vesmíru… Ale myšlienky a skutky pozemských ľudí v románe sa ničím neodlišovali od správania ľudí za kapitalizmu, pred mnohými storočiami. V románe je aj mnoho čisto technických chýb, ako je napríklad absurdne rýchle zastavenie hviezdnych lodí alebo dorozumievanie cudzích mysliacich bytostí pomocou rádiových vĺn. Ak ich planéta — ako sa hovorilo v románe — mala takmer rovnako hustú atmosféru ako Zem, bol by sa im musel obdobne vyvinúť aj sluch! Vyžadovalo to nepomerne menšie straty energie ako produkcia rádiových vĺn alebo dorozumievanie činnostnými prúdmi. Neuveriteľné je aj to, ako ľudia mohli jazyk cudzích bytostí rozlúštiť tak rýchlo a natoľko presne, že ho použili ako

šifru do prekladového stroja.

Tey Eron poznamenal, aké úbohé predstavy mali v románe o vesmíre. Je to tým prekvapujúcejšie, že veľký starý učenec Ciolkovskij niekoľko desaťročí pred napísaním románu upozorňoval ľudstvo, že vesmír je omnoho komplikovanejší, ako by sme očakávali. Napriek mysliteľom-dialektikom si niektorí vedci namýšľali, že sú už skoro na hraniciach poznania.

Uplynuli storočia, množstvo objavov nesmierne skomplikovalo naše predstavy o vzájomnej súvislosti javov, a tým akoby bolo zdanlivo oddialilo a spomalilo poznanie vesmíru. Zároveň však veda našla veľmi mnoho okľúk na vyriešenie zložitých problémov a technických úloh. Príkladom toho bolo vybudovanie pulzačných vesmírnych lodí, ktoré sa pohybovali akosi mimo obvyklých zákonov pohybu. Práve v tomto prekonaní naoko slepých uličiek matematickej logiky spočívala sila budúcnosti. Ale autor „Prvého kontaktu“ vôbec ani necítil, aké nedozerné poznania sa skrývajú za jednoduchými formuláciami veľkých dialektikov jeho doby.

— Ešte jednu okolnosť si nikto nevšimol, — prehovoril zrazu mlčanlivý Jas Tin. — Román je napísaný angličtinou. Všetky mená, priezviská a humoristické výrazy sú ponechané po anglicky. To nie je také jednoduché! Som lingvista-amatér a študoval som proces, akým sa ustaľoval prvý svetový jazyk. Angličtina bola v minulosti jedným z najrozšírenejších jazykov. Spisovateľ zobrazil vo svojom diele ako v zrkadle smiešnu vieru v neotrasiteľnosť, správnejšie povedané trvácnosť spoločenských foriem. Spomalený vývin antického otrokárskeho sveta alebo feudálnej epochy, nútená dlhá trpezlivosť porobených starých národov pokladali sa mylne za všeobecnú stabilitu všetkých foriem spoločenských vzťahov: jazykov, náboženstiev a napokon aj posledného živelného spoločenského zriadenia, kapitalizmu. Nebezpečná spoločenská nerovnováha na sklonku kapitalizmu pokladala sa za nemennú. Anglický jazyk bol už vtedy archaickým prežitkom, pretože v ňom fakticky jestvovali dva jazyky — písaný a fonetický. Ani jeden nie je vhodný pre prekladové stroje. Neviem, ako si mohol autor neuvážiť, že reč sa mení tým prudšie a rýchlejšie, čím rýchlejšie sa menia ľudské vzťahy a predstavy o svete!

Ukázalo sa, že polozabudnutý starobylý jazyk sanskrit je konštruovaný najlogickejšie, a preto sa stal základom sprostredkovacej reči pre prekladové stroje. Uplynul pomerne krátky čas a zo sprostredkovacieho jazyka sa sformoval prvý svetový jazyk našej planéty, ktorý od tých čias prekonal ešte mnoho zmien. Západné reči nemali dlhého trvania. Ešte kratší život mali ľudské mená prevzaté z náboženských tradícií a z celkom cudzích, už dávno odumretých jazykov.

— Jas Tin vypozoroval to najhlavnejšie, — zamiešal sa do reči

Mut Ang. — Ešte horšia ako vedecká zaostalosť alebo nesprávna metodika je skostnatenosť a tvrdošijné obhajovanie tých foriem spoločenského zriadenia, ktoré sa celkom jasne neosvedčili ani v očiach súčasníkov. Základom tejto skostnatenosti — okrem obyčajnej nevedomosti, ktorá sa vyskytovala zriedkavejšie, — bola prirodzene osobná zainteresovanosť na zachovaní toho spoločenského zriadenia, v ktorom sa týmto obhajcom žilo lepšie ako väčšine ľudí. Len keď to bolo tak — čože oni dbali na ľudstvo, na osudy celej planéty, na jej energetické zásoby, na zdravie jej obyvateľov?

Nerozumné plytvanie uhlím, lesmi, ničenie riek a pôdy, nesmierne nebezpečné pokusy s druhmi vražedných atómových zbraní, to všetko dovedna determinovalo konanie a svetonázor tých, ktorí sa za každú cenu usilovali zachovať niečo, čo už dožilo a patrilo minulosti, čo spôsobovalo utrpenie a vyvolávalo strach u väčšiny ľudí. Práve tu sa zrodilo a vyklíčilo jedovaté semeno výnimočných privilégií a výmyslov o tom, že jedna skupina, trieda alebo rasa ľudí prevyšuje ostatné, práve tu nachádzali opodstatnenie pre násilie a vojny, pre všetko to, čo v dávnoveku nazývali fašizmom.

Privilegovaná skupina vždy nevyhnutne brzdí vývoj, pretože sa snaží, aby pre ňu ostalo všetko po starom, a ponížená časť spoločnosti vždy bojuje proti tomuto brzdeniu a za svoje práva. Čím silnejší bol tlak privilegovanej skupiny, tým silnejší bol aj odpor, tým tvrdšie boli formy boja, rozvíjala sa obojstranná krutosť a tým sa degradoval aj morálny stav ľudí. Premietnite si to z triedneho boja v jednej krajine na boj medzi privilegovanými a utláčanými krajinami. Rozpomeňte sa z dejín na boj medzi krajinami novej, socialistickej spoločnosti so starou, kapitalistickou a pochopíte, prečo sa zrodila ideológia vojny a propaganda, že vojny sú nevyhnutné, večné a rozšírené v celom vesmíre. Tu vidím srdce zla, toho hada, pred ktorým sa môžeš skrývať, koľko chceš, aj tak ťa uštipne, pretože nevie neštípať. Pamätáte sa, akým zlovestným červenožltým svetlom planula hviezda, okolo ktorej sme leteli k svojmu cieľu?

— Hadie srdce! — zvolala Tajna.

— Hadie srdce! A srdce literatúry obrancov starej spoločnosti, ktorá propagovala nevyhnutnosť vojny a kapitalizmu, je tiež srdcom jedovatého plaza.

— Naše obavy sú teda ozvenou hadieho srdca, ktoré sme zdedili ešte po dávnych predkoch, — vážne a smutne povedal Kari. — A ja som asi najhadovitejší človek z nás všetkých, či ako to mám pomenovať.

— Kari! — zvolala vyčítavo Tajna.

Ale on zanovito pokračoval:

— Veliteľ nám tu pekne rozprával o smrteľných krízach vysokých civilizácií. Všetci poznáme mŕtve planéty, kde ľudia vyhubili život

preto, že nezvládli vojnové atómové nebezpečenstvo a nevedeli vytvoriť novú spoločnosť podľa vedeckých zákonov, nevedeli navždy vykoreniť ničivé pudy a vytrhnúť toto hadie srdce. Vieme, že aj naša planéta ledva ušla podobnému osudu. Keby v Rusku nebol vznikol prvý socialistický štát, ktorý znamenal začiatok veľkých zmien v živote planéty, bol by rozkvitol fašizmus a s ním aj vražedné jadrové vojny. A čo ak tamtí, — mladý astronavigátor ukázal tým smerom, odkiaľ očakávali cudziu hviezdnu loď, — ak ešte neprekonali tento nebezpečný štít?

— To je vylúčené, Kari! — pokojne odvetil Mut Ang. — Dá sa počítať s určitou analógiou v utváraní najvyšších foriem života a najvyšších foriem spoločnosti. Človek sa mohol vyvinúť v pomerne ustálených priaznivých podmienkach okolitej prírody. To neznamená, že sa pritom neodohrávali nijaké zmeny, naopak, boli dokonca dosť prudké, ale len pokiaľ ide o človeka, a nie o prírodu ako celok. V prípade katastrôf, veľkých otrasov a zmien by sa nebola mohla vyvinúť najvyššia mysliaca bytosť. A tak aj najvyššia forma spoločnosti, ktorá dokázala zvíťaziť nad vesmírom, stavať hviezdne lode a preniknúť do bezodných hlbín priestoru, mohla to všetko dosiahnuť len po všeobecnej stabilizácii životných podmienok ľudstva na celej planéte a, samozrejme, bez katastrofálnych vojen kapitalizmu. Nie — tí, čo letia oproti nám, prešli tiež kritickým bodom, tiež trpeli a hynuli, kým si nevybudovali pravú, múdru spoločnosť.

— Zdá sa mi, že existuje akási živelná múdrosť v dejinách civilizácií na rozličných planétach, — povedal Tey Eron s planúcimi očami. — Ľudstvo si nemôže podrobiť vesmír, kým nedosiahne vyšší stupeň života bez vojen, kde každý človek pociťuje zodpovednosť za všetkých svojich spolubratov.

— Tým, že ľudstvo vystúpilo na vrchol komunistickej spoločnosti, nadobudlo kozmickú silu, a to je jediná cesta, ako ju mohlo nadobudnúť, iná nejestvuje! — zvolal Kari. — A nejestvuje pre nijaké iné ľudstvo, ak máme takto nazývať najvyššie formy organizovaného, mysliaceho života.

— My, naše koráby, sme rukami zemského ľudstva, vystretými k hviezdam, — vážne povedal Mut Ang, — a tieto ruky sú čisté. Ale nemôže to byť len našou zvláštnosťou. Čoskoro sa dotkneme práve takej čistej a mohutnej ruky!

Mládež sa nezdržala a s nadšeným jasotom prijala veliteľov záver. A starší, ktorí sa už dopracovali mužnej citovej zdržanlivosti, obklopili Mut Anga so zjavným vzrušením.

Kdesi v diaľke, ešte vždy fantasticky ďaleko, letel im v ústrety koráb z planéty cudzej a ďalekej hviezdy. A pozemšťania sa prvý raz za miliardy rokov, čo sa vyvíjal život na ich planéte, mali stretnúť s

inými… tiež ľuďmi. Nie div, že astronauti boli hlboko rozrušení, akokoľvek sa ovládali. Zdalo sa im nemožným utiahnuť sa na odpočinok a ostať každý osamote v napätom očakávaní. Ale Mut Ang, ktorý vypočítal čas, kedy sa majú hviezdne lode stretnúť, prikázal Svet Simovi, aby im dal utišujúce prostriedky.

— Musíme privítať našich spolubratov v najlepšom duševnom aj telesnom stave, — odpovedal rázne na protesty. — Ešte nás čaká obrovská práca: budeme ich musieť porozumieť a nájsť spôsob, ako im porozprávať o sebe. Prevziať ich poznatky a odovzdať im svoje! — stiahol obrvy Mut Ang. — Ešte nikdy som sa neobával tak svojich nedostatočných vedomostí, nikdy som sa necítil natoľko nekompetentný… — Obavy zmenili veliteľovu obvykle pokojnú tvár, stískal prsty, až mu obeleli.

Astronauti si vari len teraz uvedomili, aká zodpovednosť padá na každého z nich pri nastávajúcom nezvyklom stretnutí. Už sa nevzpierali, užili pilulky a rozišli sa.

Mut Ang si ponechal len Kariho, potom na chvíľku zaváhal, premeral pohľadom Tey Eronovu mocnú postavu a kývol aj jemu, aby šiel do riadiaceho centra. Veliteľ sa s unaveným vzdychom vystrel v kresle, sklonil hlavu a zakryl si rukami tvár.

Tey a Kari mlčali, nechceli veliteľa vyrušiť z myšlienok. Loď letela rýchlosťou v kozmických meradlách veľmi pomalou, takzvanou tangenciálnou rýchlosťou dvestotisíc kilometrov za hodinu, ktorá sa používala vtedy, keď vchádzali do Roschovej zóny nejakého nebeského telesa. Roboty, riadiace koráb, udržiavali presne vypočítaný spiatočný smer. Už sa mal pomaly zjaviť radarový lúč cudzieho korábu a Tey Eron bol každou chvíľou nekľudnejší.

Mut Ang sa vystrel s veselým a trochu smutným úsmevom, ktorý dobre poznal každý člen posádky.

„Príď, ďaleký druh môj, na náš prah…“

Tey sa zachmúrene díval do nepriehľadne čiernej prednej obrazovky. Veliteľova pesnička sa mu videla nevhodnou v takej vážnej chvíli. Ale Kari sa pripojil k ešte veselšiemu refrénu a huncútsky pokukoval na zachmúreného zástupcu.

— Skúste zamávať naším lúčom, Kari, — vytrhol sa zrazu zo zamyslenia Mut Ang. — Dva stupne na každú stranu a potom vertikálne.

Tey sa trochu zapýril: že neprišiel na takéto jednoduché opatrenie, ba v duchu robil ešte výčitky veliteľovi.

Uplynuli ďalšie dve hodiny. Kari si predstavoval, ako sa lúč ich radaru v kolosálnej vzdialenosti kĺže naľavo, napravo, hore, dolu, ako pri každom zamávaní preletí státisíce kilometrov tmavým pustým priestorom. Takéto mávanie signálovej „šatôčky“ prevyšovalo aj najbujnejšiu fantáziu starých pozemských rozprávok o obroch.

Tey Eron sa pohrúžil do akejsi meravosti. Myšlienky mu plynuli pomaly, nevyvolávali emócie. Tey sa rozpomenul, ako sa po odlete zo Zeme nemohol zbaviť pocitu divnej odcudzenosti.

Tento pocit bol akýsi príznačný pre človeka v prvobytnom živote, bol to pocit úplnej odtrhnutosti, keď prestávajú akékoľvek záväzky a starosti o budúcnosť. Podobné pocity sa prejavovali u ľudí pravdepodobne v časoch veľkých útrap, vojen a sociálnych otrasov. A pre Tey Erona minulosť a všetko, čo zanechal na Zemi, navždy a nenávratne zapadlo, neznáma budúcnosť je oddelená priepasťou storočí, za ktorou čaká všetko úplne nové. Preto nijaké plány, nijaké city a túžby v súvislosti s tým, čo majú pred sebou… Len priniesť to, čo získajú vo vesmíre, nové poznatky, vytrhnuté z jeho hlbín. A zrazu sa stalo čosi také, čo zaclonilo aj očakávanie novej Zeme aj starosti veliteľovho zástupcu.

Mut Ang sa pokúšal predstaviť si život korábu, letiaceho oproti nim. Veliteľ si predstavoval cudzí koráb a jeho obyvateľov tak ako zemský, aj ľudí ako pozemských, s pozemskými pocitmi. Presvedčil sa, že predstavovať si cudzincov celkom fantasticky, vymýšľať si najnepravdepodobnejšie formy života je omnoho ľahšie ako podriadiť svoju fantáziu prísnym medziam zákonov, o ktorých tak presvedčivo hovorila Afra Devi.

Mut Ang ešte ani nezodvihol sklonenú hlavu, ale podľa napätia, ktoré zavládlo zrazu medzi priateľmi, vycítil, že na obrazovke radaru sa zjavil signál. Ani ju nepostrehol, tú svetelnú bodku, tak rýchlo zmizla, iba sa mihla po čiernom lesklom kotúči. Signalizačný zvonček sotva zacengal. Astronauti vyskočili a naklonili sa ponad pulty, inštinktívne sa ťahali bližšie k obrazovke. Aj keď sa svetelná bodka zjavila len na okamih, znamenalo to veľmi mnoho. Cudzia loď sa obrátila a šla im oproti, nezmizla v hlbinách vesmíru. Koráb musia riadiť bytosti, ktoré majú nemenej skúseností z kozmických letov ako oni, pretože vedeli dostatočne presne a rýchlo vypočítať spiatočný smer a teraz nahmatali Tellur lúčom z nesmiernej vzdialenosti. Dve nepredstaviteľne maličké bodky, stratené v nedozernej tme, hľadajú jedna druhú… No zároveň sa to dotýkajú svetelnými vlnami dva obrovské svety, plné energie a vedomostí. Kari presunul lúč hlavného radaru z dielika „1488“ na „375“. A ešte, ešte… Svetelná bodka sa vrátila, zmizla, znova sa mihla v čiernom zrkadle, sprevádzaná zvukovým signálom, ktorý okamžite zanemel.

Mut Ang chytil páčky radaru a špirálovite krúžil od okraja k centru obrovského kruhu, ktorý opisoval lúč v oblasti približujúcej sa hviezdnej lode.

Cudzinci zrejme opakovali manéver. Po dlhých pokusoch sa svetelný bod ustálil v oblasti tretieho kruhu čierneho zrkadla. Mihotal sa len od vibrácie obidvoch korábov. Zvonček cengal teraz nepretržite

a museli ho stlmiť. Nebolo pochybností, že aj cudzinci zachytili svojimi prístrojmi lúč Telluru a korábv si plávajú naproti, približujú sa k sebe za hodinu najmenej o štyristotisíc kilometrov.

Tey Eron vytiahol zo stroja výsledky výpočtov, ktoré doň vložili, a zistil, že korábv delia asi tri milióny kilometrov. Do ich stretnutia ostávalo sedem hodín. O hodinu môžu začať s integrálnym brzdením, ktoré oddiali stretnutie ešte o niekoľko hodín, ak cudzia hviezdna loď urobí to isté a ak brzdí podľa takých istých výpočtov. Možno, že cudzincom sa podarí zastať rýchlejšie alebo že sa znova minú, a to opäť oddiali stretnutie. A očakávanie je už skoro neznesiteľné…

Lenže cudzia výprava ich zbytočne netrápila. Začala, brzdiť silnejšie ako Tellur a potom, keď zistila tempo spomaľovania zemského korábu, spomalila práve tak aj ona. Korábv boli čoraz bližšie a bližšie. Posádka Telluru sa znova zhromaždila v riadiacom centre. Astronauti sledovali, ako svetelná bodka v čiernom zrkadle radaru vzrastá na jasnú škvrnu.

To sa vrátil na Tellur jeho vlastný lúč, odrazený od cudzej hviezdnej lode. Škvrna sa podobala drobnému cylindru, opásanému valčekom (forma, ktorá ani zďaleka nepripomínala Tellur). Ešte chvíľa — a na koncoch cylindra sa zjavili kupolovité vyduté časti.

Svietiace kontúry sa zväčšovali a rozplývali, kým nedosiahli okraj čierneho kruhu.

— Všetci pozor! Na miesta! Konečné brzdenie pri ôsmich „Ž“!

Hydraulické kreslá sa dlho vtláčali do podstavcov, ľuďom sa robili pred očami čierne a červené kruhy, na tvárach im vystúpil lipkavý pot… Tellur sa zastavil a odvisol v prázdnom priestore, kde nebolo nič nad nimi ani pod nimi, naľavo ani napravo, kde nebolo vrcholu ani dna — v ľadovej kozmickej tme, stodva parsekov od rodnej hviezdy, od žltého Slnka.

Len čo sa astronauti po brzdení spamätali, zapojili priame obrazovky a obrovský svetlomet, ale okrem jasnej svetelnej hmly pred sebou a naľavo od korábu nevideli nič. Svetlomet zhasol, a tu udrelo všetkým, čo sa dívali na obrazovku, do očí belasé oslepujúce svetlo.

— Polarizačnú sieťku, tridsaťpäť stupňov a filter na svetelné vlny! — prikázal Mut Ang.

— Na dĺžku vlny 620? — pýtal sa Tey Eron.

— To bude asi najlepšie.

Polarizátor pohltil belasú žiaru. Tu sa mohutný oranžový kruh svetla z Telluru vrezal do čiernej tmy, obrátil sa, zavadil o okraj čohosi a napokon osvietil celú cudziu hviezdnu loď.

Neznámy koráb bol vzdialený len na niekoľko kilometrov. Takéto priblíženie slúžilo ku cti aj zemským aj cudzím astronautom. Na takú vzdialenosť bolo ťažko presne stanoviť rozmery hviezdnej lode. Z cudzieho korábu zrazu neočakávane vyšľahol do výšky hrubý lúč

oranžového svetla na zhodnej dĺžke vlny, ako vyžaroval Tellur. Lúč sa zjavil, potom zmizol, vyšľahol znova a zastavil sa, vertikálne stúpajúc k neznámym súhvezdiam na kraji Mliečnej cesty.

Mut Ang si prešiel rukou po čele, ako vždy vo chvíľach, keď napäto uvažoval.

— Pravdepodobne signál, — povedal ostražito Tey Eron.

— Bezpochyby. Ja by som si ho vysvetľoval takto: nehybný stĺp nášho svetla znamená: „Stojte na mieste, ja sa priblížim.“ Pokúsime sa odpovedať.

Zemský koráb zahasil reflektor, prepojil filter na vlnu 430 a namieril belasý lúč nabok. Stĺp oranžového svetla na cudzom korábe okamžite zhasol.

Astronauti čakali so zatajeným dychom. Cudzí koráb pripomínal najskôr cievku: dva kužele spojené vrchnákmi. Základ jedného kužeľa — zrejme predného — bol prikrytý kupolou, na zadnom bol pripevnený široký, otvorený a priestranný lievik. Prostriedok korábu vystupoval v podobe hrubej, slabo svetielkujúcej obruče neurčitých obrysov. Cez obruč presvitali kontúry cylindra, spájajúceho kužele. Zrazu však obruč otmavela, bola nepriesvitná a začala sa točiť okolo stredu ako koleso turbíny. Cudzí koráb sa zväčšoval; za tri-štyri sekundy zaplnil celú obrazovku. Ľudia Zeme pochopili, že majú pred sebou väčšiu hviezdnu loď než Tellur.

— Afra, Jas a Kari, so mnou do výstupovej komory, k východu z korábu! Tey bude mať službu. Vypnúť planetárny svetlomet. Zapálime pristávacie svetlá na ľavej palube! — vydával veliteľ krátke príkazy.

Astronauti, ktorých určil veliteľ, obliekali si v horúčkovitom chvate ľahké skafandre, určené na planetárne výskumy a na vystúpenie z korábu do kozmického priestoru, ďaleko od smrtonosného vyžarovania hviezd.

Mut Ang si všetkých kriticky prezrel, prekontroloval činnosť svojho skafandra a zapojil čerpadlá. Okamžite vyčerpali vzduch z komory do vnútra korábu. Len čo ukazovateľ zriedenia dosiahol zelenú čiaru, veliteľ otočil jednu za druhou tri páčky. Nehlučne ako všetko, čo sa dialo vo vesmíre, roztiahli sa nabok bronzové platne, izolačná vrstva a obal vzdušnej bunky. Odskočil okrúhly vrchnák, uzatvárajúci východ, a v tom okamihu hydraulické tyče vymrštili dohora podlahu pristávacej komory. Štyria astronauti sa dostali štyri metre nad prednú časť Telluru, na okrúhlu ohradenú plošinku, takzvanú nadhľadovú.

Cudzia hviezdna loď vyzerala v páse belasých svetiel celkom biela. Nemala zrkadlovohladký kovový povrch a neodrážala všetky žiarenia vesmíru ako pancier Telluru, ale bola matná a žiarila jasnejšie ako biely sneh na horách. Len z obruče naďalej vyžarovalo slabé belasé žiarenie.

Obrovský koráb sa badateľne približoval k Telluru. Vo vesmírnom priestranstve, ďaleko od akýchkoľvek polí príťažlivosti sa obidva stroje citeľne priťahovali, a to bolo zárukou, že koráb cudzieho sveta nebol vyrobený z antilátky. Tellur vysunul na ľavej strane obrovské pristávacie podpery v podobe teleskopických pružinových rúr.

Konce týchto podpier boli vybavené poduškami z pružnej umelej hmoty s ochrannou vrstvou: pre prípad, že by to, čoho sa mali dotknúť vo vesmíre, bolo z antilátky. Kupolovitý predok cudzej hviezdnej lode pretínal navrchu prerezaný čierny otvor, pripomínajúci ústa roztiahnuté vo vyzývavom úsmeve. Odtiaľ sa vysunul balkón, ohradený hustými, tenkými stĺpikmi. V čiernej papuli sa pohlo čosi biele. Afrini traja druhovia začuli v telefónoch jej ťažký vzdych. Na vysunutej plošinke sa zjavilo päť mŕtvolné bielych, neúmerne širokých postáv. Boli asi také vysoké ako zemskí ľudia, ale omnoho zavalitejšie, chrbty mali zhrbené pod hrebeňovitými výčnelkami. Namiesto okrúhlych priezračných kukiel pozemšťanov mali cudzinci na pleciach, na oporných náplecných valčekoch, čosi v podobe veľkej vápenitej mušle, obrátenej vypuklinou dozadu. Spredu sa im vejárovite rozchádzali od hlavy ochranné clony, pod ktorými sa slabučko ligotalo čierne sklo. Inak nebolo nič rozoznať.

Prvá biela postava urobila prudké gesto, z ktorého sa dalo usúdiť, že cudzí majú dve ruky a dve nohy. Biely koráb sa otočil k palube zemskej hviezdnej lode a vysunul na viac než dvadsať metrov harmoniku z červených kovových platní.

Mäkký, pružný náraz — a obidva koráby sa spojili. Ale na nárazníkoch sa nezablysol oslepujúci blesk ako pri úplnom atómovom rozpade, podnietenom silným magnetickým polom. Obidva koráby boli z tej istej hmoty.

Ľudia na nadhľadovej plošinke Telluru začuli vo svojich telefónoch veliteľov tichý, spokojný smiech a začudovane pozreli na seba.

— Chcem vás všetkých potešiť a predovšetkým Afru, — povedal Mut Ang. — Predstavte si nás z ich hľadiska! Figúry ako balón s článkovitými končatinami a obrovskými okrúhlymi hlavami… z troch štvrtín prázdnymi!

Afra sa zvonivo zasmiala.

— Všetko závisí od obsahu skafandrov, od toho, čo je pod nimi. Zvonku môže byť všeličo.

— Nôh a rúk majú toľko ako my, — povedal Kari.

Ale tu sa okolo kovového mostíka na bielom korábe vytvoril skladaný biely obal, otvorený smerom k Telluru. Predná postava na plošinke, v ktorej Mut Ang inštinktívne vytušil veliteľa, začala robiť pohyby, ktoré nemohli nikoho nechať na pochybách. Mával rukou ľuďom na Tellure. Oni tiež nedali na seba dlho čakať a vysunuli z

dolnej časti korábu spojovaciu chodbu, určenú na styk medzi korábmi v kozmickom priestranstve. Chodba Telluru mala okrúhly prierez, chodba bieleho korábu zas vertikálne elipsovitý. Zemskí technici rýchlo zhotovili z mäkkého dreva spojovací rám. Na kozmickom mraze drevo v okamihu zmenilo molekulárne zloženie a bolo pevnejšie ako oceľ. Medzitým sa na výčnelku cudzieho korábu zjavila kocka z červeného kovu s čiernou prednou stenou, ktorá slúžila ako obrazovka. Dve biele postavy sa sklonili nad ňu, vystreli sa a ustúpili. Pred očami pozemšťanov zasvietila na obrazovke podoba ľudskej postavy, ktorej horná časť sa rytmicky rozširovala a sťahovala. Malé biele ručičky smerovali hneď do vnútra postavy, hneď zas vylietali von.

— Geniálne jednoduché! Dych! — zvolala Afra. — Ukážu nám, čím dýchajú, zloženie svojej atmosféry. Ale ako?

Ako v odpoveď na jej otázku dýchajúci model zmizol z obrazovky a vystriedala ho ďalšia figúra. Čierny bod v sivastom obláčku bol nesporne atómovým jadrom, obklopeným tenučkými dráhami svetelných bodov — elektrónov. Mut Ang cítil, ako sa mu sťahuje hrdlo, nevládal vypovedať ani slovo. Na obrazovke boli už štyri figúry: dve v prostriedku, jedna pod druhou, spojené hrubou bielou čiarou, a dve bočné, spojené čiernymi smerovkami.

Všetci pozemšťania s búšiacim srdcom rátali elektróny. Spodný je zrejme hlavný prvok oceánu: jeden elektrón okolo jadra je vodík. Horný, hlavný prvok atmosféry a dýchania: deväť elektrónov okolo jadra — fluór!

— Ó, ó! — zvolala ľútostivo Afra Devi. — Fluór!..

— Počítajte, — prerušil ju veliteľ, — naľavo zhora šesť elektrónov: uhlík, napravo sedem: dusík. Všetko je jasné. Povedzte, aby urobili takú istú tabuľku našej atmosféry a našej výmeny látok. Všetko bude také isté, len miesto prostredného horného fluóru máme kyslík s ôsmimi elektrónmi. Škoda, veľká škoda!..

Keď pozemšťania premietli svoju tabuľku, astronauti zbadali, ako sa predná biela postava na môstiku korábu trhla a priložila ruku na mušľu skafandra gestom pochopiteľným človeku Zeme… Veliteľ cudzej hviezdnej lode mal zrejme také isté pocity, len ešte prudšie.

Biela postava sa naklonila cez zábradlie mostíka a urobila rukou prudký pohyb, akoby roztínala niečo v tme. Šípovité výčnelky jej mušle sa výhražne naklonili k Telluru, ktorý stál niekoľko metrov pod bielym korábom. Potom veliteľ cudzincov zodvihol obe ruky a znázornil dve rovnobežné plochy.

Mut Ang opakoval jeho pohyb. Tu veliteľ bieleho korábu zamával jednou rukou na pozdrav, zvrtol sa a zmizol v čiernej papuli. Ostatní ho nasledovali.

— Poďme aj my, — povedal Mut Ang a stisol spätnú páku. Afra sa

ani nestihla pokochať vo veľkolepom trblietaní hviezd nedozerného čierneho vesmíru, ktoré ju privádzalo vždy do zvláštneho zbožného vytrženia.

Dvere sa uzavreli, v komore vzplanulo svetlo a bolo počuť ľahké sipenie čerpadiel — prvá známka, že vzduch dosiahol hustotu zemskej atmosféry.

— Postavíme ochranné štíty a potom spojíme chodby? — spýtal sa Jas Tin veliteľa, len čo si zložil kuklu.

— Áno. To chcel zrejme povedať ich veliteľ. Aká škoda: na ich planéte je plynom života fluór, pre nás smrteľne jedovatý! A pre nich je práve taký smrteľný náš kyslík. Mnohé naše materiály, farby a kovy, trvácne v kyslíkovej atmosfére, môžu sa porušiť pri styku s ich dychom. Miesto vody majú tekutý fluorovodík, tú istú kyselinu fluorovodíkovú, ktorá u nás rozleptáva sklo a rozkladá skoro všetky minerály s obsahom kremíka, ľahko rozpustného vo fluorovodíku. Preto musíme vybudovať priezračnú bariéru, odolnú proti kyslíku, a oni zas postavia svoju z látky, ktorú fluór nerozkladá. Ale poďte, musíme sa ponáhľať. Kým zhotovia ochranný štít, o všetkom sa poradíme.

Matne belasá podlaha hasiacej komory, ktorá delila obytné miestnosti od strojov Telluru, premenila sa na chemickú dielňu. Zo zlúčenín, pripravených ešte na Zemi, odliali hrubú platňu kryštáľovopriezračnej umelej hmoty, a teraz ju pomaly cementovali prehrievacími kobercami. Neočakávaná prekážka znemožnila priamy styk obyvateľov Zeme s cudzincami.

Biely koráb nejavil nijaké známky života, hoci pozorovatelia pri obrazovkách nespúšťali z neho oka.

V knižnici Telluru bola robota v plnom prúde. Všetci členovia posádky vyberali stereofilmy a magnetové fotozáznamy o Zemi, reprodukcie najlepších umeleckých diel. Napochytre robili diagramy a náčrty matematických funkcií, schémy kryštalickej stavby látok, najrozšírenejších v zemskej kôre, na iných planétach a na Slnku. Regulovali veľkú stereoskopickú obrazovku, ultrazvukový prístroj na presný prenos ľudského hlasu obaľovali do ochranného plášťa proti účinkom fluóru.

V krátkych prestávkach pri jedle a odpočinku debatovali astronauti o zvláštnej atmosfére planéty — vlasti kozmických pútnikov, ktorých stretli.

Kolobeh látok, využívajúci energiu slnečného žiarenia a umožňujúci existenciu života a hromadenie energie v boji proti rozptyľovaniu energie — entropii, musel sa aj u cudzincov rozhodne riadiť spoločnou schémou zemských zmien. Voľný aktívny plyn, či už kyslík, fluór alebo akýkoľvek iný, mohol sa nahromadiť v atmosfére len ako produkt životných funkcií rastlín. Živočíšny svet, včítane

človeka, potreboval kyslík alebo fluór a spájal ho s uhlíkom, základným prvkom, z ktorého sa skladajú telá rastlín a živočíchov.

Na cudzej planéte musel byť fluorovodíkový oceán. Rastliny ich planéty rozkladali pomocou žiarivej energie svojho slnka fluorovodík — ako u nás na Zemi vodu — hromadili uhľovodíky a vylučovali voľný fluór, ktorý zmiešaný s dusíkom dýchali ľudia a zvieratá, získavajúc energiu zo spaľovania uhľovodíkov vo fluóre. Zvieratá a ľudia musia vydychovať fluorid uhličitý a fluorovodík.

Takáto látková výmena dáva jedenapolkrát viac energie ako zemská so svojou kyslíkovou základňou. Nie div, že teda viedla k rozvoju vyššieho rozumového života. Ale dialekticky — väčšia aktivita fluóru oproti kyslíku vyžaduje aj silnejšiu radiáciu slnka. Na to, aby žiarivá energia mohla rozštiepiť molekulu fluorovodíka v rastlinnej fotosyntéze, nie sú potrebné žltozelené lúče ako u vody, lež lúče silnejších kvánt, modré a fialové. Slnko cudzincov musí teda byť zrejme belasou hviezdou s vysokou teplotou.

— Omyl! — zamiešal sa do rozhovoru Tey Eron, ktorý sa práve vracal z dielne. — Fluorovodík sa ľahko premieňa na plyn.

— Áno, pri plus dvadsiatich stupňoch, — odvetil Kari, nazrúc do príručky.

— A mrzne?

— Pri mínus osemdesiatich.

— Ich planéta musí byť teda studená! To nejde dokopy s belasou horúcou hviezdou.

— Prečo? — namietal Jas Tin. — Môže byť od slnka vzdialená. Moria môžu byť v miernych alebo polárnych zónach planéty. Alebo…

— Pravdepodobne môže byť ešte veľa „alebo“, — povedal Mut Ang. — Akokoľvek, hviezdna loď z fluórovej planéty je pred nami a čoskoro sa dozvieme všetky podrobnosti o ich živote. Najdôležitejšie je uvedomiť si teraz čosi iné: fluór je veľmi vzácny vo vesmíre. Aj keď najnovšie bádania presunuli fluór zo štyridsiateho miesta rozšírenia na osemnáste, náš kyslík je celkovým množstvom svojich atómov na treťom mieste, po vodíku a héliu, až po ňom nasleduje dusík a uhlík. Podľa iných výpočtov je kyslíka dvestotisíc ráz viacej než fluóru. To môže znamenať len jedno: planét, bohatých na fluór, je vo vesmíre mimoriadne málo, a planéty s fluórovou atmosférou, čiže také, kde dlho jestvoval rastlinný život, ktorý obohatil atmosféru o voľný fluór, sú už skutočne len výnimkou potvrdzujúcou pravidlo.

— Teraz chápem zúfalé gesto ich veliteľa, — zamyslene povedala Afra Devi. — Hľadajú podobných, nuž museli byť veľmi sklamaní.

— Keď veľmi, znamená to, že hľadajú už dávno a okrem toho sa už stretli s rozumovým životom.

— A bol obyčajný, nášho typu, kyslíkový! — zamiešala sa do reči Afra.

— Ale môžu byť aj iné typy atmosfér, — namietol Tey Eron, — napríklad chlórová, sírová alebo sírovodíková.

— Tie nie sú vhodné pre vyšší život! — zvolala víťazoslávne Afra. — Všetky dávajú pri látkovej výmene trikrát, ba aj desaťkrát menej energie ako náš kyslík, náš mocný životodarný kyslík Zeme!

— Sírová nie, — zahundral Jas Tin, — tá má rovnakú energiu ako kyslík.

— Myslíte atmosféru z anhydridu sírnatého a oceán z tekutej síry? — spýtal sa Mut Ang a inžinier prikývol.

— Lenže v tom prípade síra nenahrádza kyslík, ale vodík našej Zeme, — zachmúrila sa Afra, — čiže najobvyklejší prvok vesmíru! Síra sa zriedka vyskytuje vo vesmíre a sotva môže vo veľkom nahrádzať vodík. Prirodzene, že takáto atmosféra je ešte vzácnejší zjav ako fluór.

— A len na veľmi teplých planétach, — povedal Tey, listujúc v príručke, — oceán zo síry môže byť tekutý len pri teplote sto až štyristo stupňov.

— Afra má vari pravdu, — ozval sa veliteľ. — Všetky tieto predpokladané atmosféry sú neobyčajnou vzácnosťou oproti našej štandardnej, zloženej z najrozšírenejších prvkov vo vesmíre. To nie je náhoda.

— Nie je to náhoda, — súhlasil Jas Tin. — Ale v nekonečnom vesmíre je nemálo náhod. Vezmime si našu „štandardnú“ Zem. Na nej a na jej susedoch — Mesiaci, Marse, Venuši — je mnoho hliníka, ktorý je vo vesmíre vcelku zriedkavý.

— A predsa, nájsť obdobu týchto náhodností v nekonečnom vesmíre je vec desiatok, ak nie stoviek tisícročí, — zachmúrene povedal Mut Ang. — Dokonca aj na pulzačných hviezdnych lodiach. Ako mi je ich ľúto, keď už tak dávno hľadajú!

— Dobre, že naša atmosféra sa skladá z najobvyklejších prvkov vesmíru a že nás čaká stretnutie s množstvom podobných planét! — povedala Afra.

— Lenže prvý raz sme sa stretli s celkom odlišnou! — poznamenal Tey.

Afra sa začervenala a práve chcela odpovedať, keď vstúpila Tajna, chemička korábu, a oznámila, že priezračný štít je hotový.

— A môžeme my vstúpiť na ich koráb proste v kozmických oblekoch? — informoval sa Jas Tin.

— Práve tak ako oni na náš. Pravdepodobne si vymeníme nejednu návštevu, ale najprv príde predstavovanie, — odvetil veliteľ.

Astronauti upevnili priezračnú stenu na koniec spojovacieho potrubia a biele postavy začali robiť to isté vo svojej chodbe. Potom sa pozemšťania a cudzinci stretli v pustom priestranstve a pomáhali si navzájom upevniť oblúky a spojovací rám. Pohladeniu po rukáve skafandra alebo po pleci — prejavu nežnosti a priateľstva — rozumeli

rovnako aj jedni aj druhí.

Cudzinci so svojimi rohovitými výrastkami na mušliach usilovali sa rozoznať tváre pozemšťanov cez hmlisté kukly. No kým zemským ľuďom bolo hlavy vidieť pomerne zreteľne, slabo vypuklé predné štíty na kuklách cudzincov, skryté pod clonami mušlí, ostávali pre zemské oči nepreniknuteľnými. Len bezpečný ľudský inštinkt hovoril, že z tejto tmy napäto a dobromyseľne pozerajú bystré oči.

Na pozvanie, aby vstúpili do Telluru, biele postavy odvetili odmietavými gestami. Jeden z nich sa dotkol svojho skafandra a potom rýchlo rozhodil rukami, akoby niečo trúsil.

— Boja sa o skafander v kyslíkovej atmosfére, — dovtípil sa Tey.

— Tiež chcú začať stretnutím v spojovacej chodbe, — povedal veliteľ.

Obidve hviezdne lode — snehobiela a kovovo zrkadlová — tvorili teraz jeden celok, nehybne visiaci v nekonečnom vesmíre. Tellur zapojil silné zohrievače a jeho posádka mohla vstúpiť do spojovacej chodby v obvyklých pracovných oblekoch — v priliehavých modrých kombinézach z umelej vlny.

Na druhej strane vzplanulo belasé osvetlenie, aké býva na horských končiaroch Zeme. Priezračné steny na rozhraní dvoch rozlične osvetlených komôr vyzerali akvamarínové, ako zo stuhnutej čistej morskej vody.

Tíšinu, ktorá zavládla, prerušoval len zrýchlený dych vzrušených pozemšťanov. Tey Eron sa dotkol lakťom Afrinho pleca a cítil, že mladá žena sa celá trasie. Veliteľov zástupca pevne privinul Afru k sebe a ona mu odvetila rýchlym vďačným pohľadom.

V úzadí spojovacej chodby sa ukázala skupina ôsmich cudzincov… Ozaj cudzincov?… Ľudia neverili vlastným očiam. Na dne srdca očakával každý čosi mimoriadne, nevídané. Úplná podobnosť medzi cudzincami a ľuďmi Zeme pripadala im ako zázrak. Ale to len na prvý pohľad. Čím dlhšie sa pozemšťania prizerali, tým viacej rozdielov nachádzali v tom, čo nezakrýval oblek — krátke voľné blúzy s dlhými nohavicami, pripomínajúce starodávne šaty na Zemi.

Zhaslo belasé svetlo — zapojili zemské osvetlenie. Priezračné steny stratili zelenú farbu a boli teraz biele, skoro neviditeľné. Za touto sotva badateľnou stenou stáli ľudia. Bolo priam neuveriteľné, že dýchajú pre Zem najjedovatejší plyn a kúpu sa v moriach kyseliny fluorovodíkovej, ktorá všetko rozleptáva! Súmerné obrysy tiel, výška zodpovedajúca priemernej postave pozemšťanov. Zvláštna liatinovosivá farba pleti so striebristým nádychom a so spodným krvavočerveným leskom, ako býva na vyhladenom krveli. Sivý odtieň tohto minerálu sa nelíšil od kože obyvateľov fluórovej planéty.

Okrúhle hlavy im pokrývali husté, havranie vlasy. Ale

najpozoruhodnejšie na ich obličaji boli oči. Neuveriteľne veľké a podlhovasté, šikmo vsadené, zaberali celú šírku tváre, horné kútiky im siahali až na sluchy, vyššie ako u pozemšťanov. Bielka sýtej tyrkysovej farby zdali sa neúmerne predĺžené oproti čiernej dúhovke a zreniciam.

Rovné a výrazné veľmi čierne obočie, ktoré sa klenulo v tej istej línii ako oči, splývalo vysoko na sluchách s vlasmi a takmer sa zrastalo nad úzkym nosom, tvoriac široký tupý uhol. Vlasy nad čelom rástli od prostriedku k sluchám v rovnako výrazných líniách, úplne symetricky s obrvami. Preto malo čelo obrysy horizontálne pretiahnutého kosoštvorca. Krátky a trochu vystupujúci nos mal dolu obrátené nozdry ako u pozemšťanov. Neveľké ústa s fialovými perami ukazovali pravidelný chrup práve takej čistej nebeskej farby ako očné bielka. Horná polovica tváre sa zdala veľmi rozšírenou. Poniže očí sa tvár nápadne a trochu hranato zužovala k brade. Aké majú uši, nedalo sa zistiť: všetci cudzinci mali sluchy a temeno pokryté zlatistými šnúrami.

Medzi cudzincami boli ženy aj muži. Ženy bolo rozoznať podľa vysokých štíhlych krkov, okrúhlych tvárí a veľmi bujných, nakrátko ostrihaných vlasov. Muži boli vyšší, mohutnejší, mali širšie čeľuste — vcelku sa odlišovali tými istými znakmi ako obe pohlavia pozemšťanov.

Afre sa zazdalo, že cudzinci majú na rukách len po štyri prsty. Proporcionálne boli také ako ľudské, lenže prsty ľudí z fluórovej planéty akoby nemali kĺby: zohýnali sa plavne, bez hranatých zhybov.

Nohy nebolo rozoznať: podošvy sa im zabárali do mäkkej podlahy. Vo svetle prirodzenom pre zemské oči zdali sa ich obleky tmavočervenými, skoro tehlovými.

Čím dlhšie sa dívali astronauti na prišelcov z fluórovej planéty, tým menej čudným sa im zdal ich výzor. Ba čo viac — ľudia Zeme každou chvíľou hlbšie chápali svojráznu exotickú krásu cudzincov. Ich hlavné čaro bolo vo velikánskych očiach, čo sústredene a láskavo hľadeli na ľudí a vyžarovali múdre, priateľské teplo.

— Aké oči! — nezdržala sa Afra. — S takými sa ľahšie staneš človekom ako s našimi, hoci aj naše sú výborné!

— Prečo? — šepol Tey.

— Čím väčšie sú oči, tým väčšia je sietnica, tým viacej detailov z okolitého sveta môže oko pojať.

Tey prikývol, že rozumie.

Jeden z cudzincov vystúpil dopredu a urobil gesto, akoby ich pozýval. Zemské osvetlenie na druhej strane chodby okamžite zhaslo.

— Och! — zvolal zarmútene Mut Ang. — Na to som nepamätal!

— Zariadil som to! — ohlásil sa pokojne Kari, ktorý vypol obyčajné svetlo a zapálil dve silné lampy s filtrami štyristotridsať.

— Vyzeráme ako mŕtvoly, — povedala sklamane Tajna. —

Ľudstvo v takomto osvetlení nemá najvábnejší vzhľad!

— Máte zbytočné obavy, — povedal Mut Ang. — Ich spektrum najlepšej viditeľnosti ďaleko presahuje fialové, možno aj ultrafialové tóny. To znamená omnoho viacej tepla a odtienkov, ako vidíme my, len si to neviem predstaviť.

— Možno sa im budeme vidieť oveľa žltší ako v skutočnosti, — povedal Tey po chvíľke rozmýšľania.

— Aj to je lepšie ako siná, mŕtvolná farba. Len sa poobzerajte okolo seba! — nedala sa Tajna.

Pozemšťania urobili niekoľko snímkov a vysunuli cez malú príklopku ultrazvukový reproduktor na kryštály osmia. Cudzinci ho zachytili a postavili na trojnožku. Kari zameral na kruhovitú anténu úzky prúd rádiových vĺn. Vo fluórovej atmosfére cudzieho korábu zaznela reč a hudba Zeme. Tou istou cestou vysunuli prístroj na rozbor vzduchu, ktorým zistili teplotu, tlak a zloženie atmosféry neznámej planéty. Ako sa dalo očakávať, vnútorná teplota bieleho korábu bola nižšia než zemská a neprevyšovala sedem stupňov. Atmosférický tlak bol vyšší ako na Zemi a príťažlivosť skoro rovnaká.

— Oni sú asi teplejší, — povedala Afra, — ako sme aj my teplejší od našej obvyklej dvadsaťstupňovej teploty. Myslím, že teplotu tela môžu mať okolo štrnásť našich stupňov.

Prístroje, ktoré vyslali cudzinci, boli uzavreté v dvoch sieťkovitých kazetách, a ich určenie sa nedalo zistiť.

Z jednej kazety sa ozvali vysoké prerývané čisté zvuky, akoby rozplývajúce sa v diaľke. Pozemšťania pochopili, že cudzinci počujú vyššie tóny ako oni. Ak mali približne také rozpätie sluchu, ako je zemské, časť hlbokých tónov ľudskej reči a hudby obyvateľom fluórovej planéty unikala.

Cudzinci znova zapálili zemské osvetlenie, a pozemšťania vypli modré svetlo. K priezračnej stene pristúpili muž a žena. Pokojne zhodili tmavočervené šaty, chytili sa za ruky a chvíľu tak stáli, potom sa začali pomaly otáčať, aby si pozemšťania mohli dobre prezrieť ich telá, ktoré boli omnoho podobnejšie zemským ako ich tváre. Harmonické a súmerné postavy z fluórovej planéty úplne zodpovedali pojmom krásy na Zemi. Trochu ostrejšie prechody všetkých línií, prehĺbenín a oblín vyvolávali dojem určitej hranatosti, správnejšie, vyhranenejšej tvárnosti tela cudzincov. Dojem zvyšovala asi aj sivá farba pleti, ktorá bola omnoho tmavšia v záhyboch a preliačinách.

Hlavy mali pôvabne a hrdo posadené na vysokých krkoch; muž mal široké plecia človeka práce a boja, a široké boky ženy — matky mysliacej bytosti — neboli v nijakom rozpore s intelektuálnou silou, ktorá žiarila z poslov neznámej planéty.

Keď cudzinci ustúpili so známym kývnutím a zahasili žlté zemské svetlo, pozemšťania už neváhali.

Na veliteľovu žiadosť zastali pred priezračnou stenou Tey Eron a Afra Devi, držiac sa za ruky. Aj pri nezemskom osvetlení, ktoré dodávalo ľudským telám chladný odtieň belasého mramoru, všetci astronauti zhíkli nadšením — taká obdivuhodná bola nahá krása ich druhov. Pochopili to aj cudzinci. Len hmlisto viditeľní v neosvetlenej chodbe, vymieňali si medzi sebou pohľady a nezrozumiteľné krátke gestá.

Afra a Tey stáli hrdo, so vztýčenými hlavami, v nervovom vypätí, aké prežíva človek vo chvíľach, keď plní ťažké a nebezpečné úlohy. Napokon boli cudzinci hotoví s fotografovaním a zapálili svoje svetlo.

— Teraz nepochybujem, že poznajú lásku, — povedala Tajna, — pravú, nádhernú a veľkú ľudskú lásku… keď sú ich mužovia a ženy takí krásni a múdri!

— Máte celkom pravdu, Tajna, a my sme tým radšej, lebo nás vo všetkom pochopia, — ozval sa Mut Ang.

— Len sa pozrite na Kariho! Kari, nezamilujte sa do dievčaťa z fluórovej planéty, bola by to pre vás katastrofa!

Astronavigátor sa spamätal z vytrženia a odpútal oči prikovane na obyvateľoch bieleho korábu.

— Mohol by som sa! — usmial sa smutne. — Mohol by som, bez ohľadu na rozdielnosť našich tiel, na fantastickú vzdialenosť medzi našimi planétami. Teraz som pochopil celú moc a silu ľudskej lásky!

A mladý muž sa zase s obdivom zahľadel na cudziu ženu, ktorá sa prívetivo usmievala. Vtom cudzinci vystreli zelenú obrazovku. Začali sa na nej pohybovať malé figúrky. Šli v sprievode, vystupovali na strmý svah a niesli na chrbtoch akési veľké predmety. Keď vystúpili na plochý vrchol, každá figúrka zhodila svoj náklad a padala tvárou dolu. Film pripomínal naše kreslené filmy a zobrazoval únavu, túžbu po odpočinku. Zemskí ľudia tiež pocítili, nakoľko ich vyčerpali dlhé hodiny napätého očakávania a prvé dojmy zo stretnutia. Obyvatelia fluórovej planéty zrejme dúfali, že sa stretnú s inými ľuďmi, a pripravili sa na to napríklad aj týmito „konverzačnými“ filmami.

Posádka Telluru nebola prichystaná na stretnutie, ale aj tak si poradila. K priezračnej stene postavili plátno na rýchle skice a výtvarník Telluru Jas Tin rýchlo načrtol sériu obrázkov. Najprv nakreslil aj on unavených ľudí, potom jednu veľkú hlavu s takým zjavne spýtavým výrazom, že cudzinci ožili, ako keď sa zjavili Tey Eron a Afra Devi. Potom znázornil maliar Zem, obiehajúcu okolo Slnka, rozdelil jej dráhu na dvadsaťštyri častí a polovicu začiernil. Cudzinci čoskoro odpovedali podobnou schémou. Z jednej aj z druhej strany zapojili metronómy, ktoré pomohli stanoviť malé časomiery a potom vypočítať aj veľké. Astronauti sa dozvedeli, že fluórová planéta sa otočí okolo osi približne za štrnásť zemských hodín a obehne svoje belasé slnko za deväťsto dní. Prestávka na odpočinok, ktorú navrhli

cudzinci, rovnala sa piatim zemským hodinám.

Ľudia sa ohúrení rozchádzali zo spojovacej chodby. Zhasli svetlá, vyhaslo aj vonkajšie osvetlenie korábov. Obidva tmavé stroje viseli nehybne vedľa seba, akoby všetko živé bolo v nich odumrelo, zamrzlo v ukrutnej zime a nepreniknuteľnej tme.

Ale vo vnútri korábov plynul svojím tokom život, napätý, skúmavý a činorodý. Nekonečne vynaliezavý ľudský mozog vyhľadával nové spôsoby, ako odovzdať bratom, narodeným na planétach ďalekých hviezd, vedomosti a nádeje, vypestované tisícročiami nesmiernej roboty, nebezpečenstiev a utrpení. Vedomosti, ktoré vyslobodili človeka najprv z moci divej prírody, potom zo svojvôle barbarského spoločenského zriadenia, z chorôb a predčasnej staroby, ktoré vyniesli človeka do nekonečných výšin vesmíru.

Druhé stretnutie v spojovacej chodbe začalo sa premietnutím hviezdnych máp. Aj obyvateľom Zeme aj obyvateľom fluórovej planéty boli celkom neznáme obrazce súhvezdí, okolo ktorých viedla cesta korábov. (Len na Zemi sa podarilo astronómom stanoviť presnú polohu modrého slnca: leží v neveľkom hviezdnom oblaku Mliečnej cesty pri Tau Hadonosa.) Cesta cudzej výpravy viedla k zhluku hviezd na severnom okraji Hadonosa a križovala sa s dráhou Telluru, keď dosiahol južné hranice súhvezdia Herkules.

V chodbe cudzincov sa objavili akési mreže z červených kovových platní asi vo výške človeka. Za ňou sa čosi pohybovalo. Zrazu sa mreže stiahli, otočili hranou a zmizli. Na ich mieste vznikol obrovský prázdny priestor a v úzadí lietali oslepujúcobelasé gule obežníc fluórovej planéty. Pomaly sa blížila aj sama planéta. Široký belasý pás nepreniknuteľnej hmloviny obklopoval jej rovník. Na póloch a v oblastiach okolo pólov planéta modravo a červene svetielkovala a cez prostriedok šli pásy, bieloskvúce ako vonkajší obal cudzieho korábu. Tu cez atmosféru, slabo nasýtenú parami, bolo nejasne tušiť kontúry morí, pevnín a vrchov, striedajúcich sa v nepravidelných vertikálnych pásoch. Planéta bola väčšia ako Zem. Rýchle otáčanie vyvolávalo okolo nej silné elektromagnetické pole. Dlhé jazyky fialkastej žiary šľahali z rovníka do čierneho okolitého priestranstva.

So zatajeným dychom sedeli ľudia hodiny pred priezračnou stenou, za ktorou neznáme zariadenie rozvíjalo ďalej ohromujúco reálne obrazy života fluórovej planéty. Zemskí ľudia videli fialové vlny oceánu z kyseliny fluorovodíkovej, omývajúce brehy čiernych piesočín, červené útesy a svahy rozoklaných hôr, žiariacich belasým mesačným svitom. Čím bližšie k pólom planéty, tým modrejší bol okolitý vzduch, tým sýtejšie a čistejšie žiarila tmavofialová hviezda, okolo ktorej rýchlo letela fluórová planéta.

Hory boli tu ako okrúhle kupoly, ako vlny, ako ploché vypukliny s jasným opálovým leskom. V hlbokých dolinách, čo zbiehali od

polárnych hôr k zubatým brehom južných morí, vznášal sa belasý súmrak. Nad veľkými zálivmi sa prevaľovali ťažké belasé oblaky, ktoré podchvíľou menili farbu. Morské pobrežia lemovali obrovské stavby z červeného kovu a akýchsi zelenkavých kameňov, ktoré sa ťahali v nekonečných dlhých reťaziach po dolinách k pólom. Tieto obrovské zhluky budov, viditeľné z nesmiernej výšky, boli rozdelené širokými pásmi hustého rastlinstva so zelenkavomodrým lístím alebo plochými kupolami vrchov, svietiacimi znútra ako opály či mesačné kamene Zeme. Okrúhle čiapky ľadovcov zo zamrznutej kyseliny fluorovodíkovej na póloch vyzerali ako drahocenné zafíry.

Všade prevládali modré, azúrové a fialové farby. Aj sám vzduch akoby bol preniknutý modravým žiarením ako slabá zmes v plynovej rúrke. Svet cudzej planéty zdal sa studeným a ľahostajným ako vidina v krištáli — čistá, ďaleká a prízračná. Svet, z ktorého nedýchalo teplo a láskajúca rozmanitosť červených, oranžových a žltých farieb Zeme.

Reťaze miest bolo vidieť na obidvoch pologuliach planéty, v zónach zodpovedajúcich polárnej a miernej zóne Zeme. Čím bližšie k rovníku, tým ostrejšie a tmavšie vystupovali hory. Zubaté skaliská vyčnievali z morskej hladiny, mútnej od pár, pohoria sa ťahali do šírky, obklopujúc tropické oblasti fluórovej planéty.

Prevaľovali sa tam ťažké kúdoly pary: kyselina fluorovodíková, zohrievaná belasou hviezdou, sa ľahko vyparovala a nasycovala atmosféru, obrovské múry oblakov sa približovali až k miernym zónam, hustli a kaskádovite sa valili späť do teplej rovníkovej oblasti. Priehrady, hodné obrov, skrotili tieto strmé prúdy, uväznené v oblúkoch a rúrach a slúžiace ako zdroj energetických staníc planéty.

Oslepujúco sa ligotali polia obrovských kryštálov kremeňa: kremík hral zrejme úlohu našej soli vo vodách fluorovodíkového mora.

Mestá na obrazovke sa blížili. Ich kontúry sa ostro črtali v studenom belasom svetle. Všade, kde len oko dovidelo, všetky obývateľné plochy planéty — okrem tajomnej rovníkovej oblasti, pohrúženej do belasých mliečnych pár — boli usporiadané, zmenené, zmeliorované rukami a tvorivou mysľou človeka. Zmenené omnoho väčšmi ako naša Zem, ktorá si zachovala ešte nedotknuté obrovské rezervácie, starodávne zrúcaniny alebo opustené bane.

Práca nespočetných pokolení miliárd ľudí prerástla hory a ovíjala celý povrch fluórovej planéty. Život panoval nad živlami búrlivých vôd a hustého vzduchu, presýteného vražedne silnými lúčmi belasej hviezdy a elektrickými nábojmi neuveriteľnej kapacity.

Pozemšťania nespúšťali oči z obrazovky a ich vedomie akoby sa rozpoľtovalo: v pamäti sa im zároveň vynárala vidina svojej rodnej planéty. Nie tak, ako si predstavovali vlasť starí predkovia, podľa miesta, kde sa narodili a žili: šíre polia a vlhké lesy, alebo skalnaté

pošmúrne vrchy, alebo pobrežia priezračných morí, jasajúce v teplom slnci. Celá Zem so svojimi rozmanitými klimatickými zónami — so studenými, miernymi aj horúcimi krajinami — prechádzala pred duševným zrakom každého astronauta. Nádherné boli aj striebristé stepi — oblasti voľného vetra — aj mohutné lesy z tmavých jedlí a cédrov, z bielych briez, širokolistých paliem a ozrutných modravých eukalyptov. Hmlisté brehy severných krajín v machovitých skalných stenách a biele korálové útesy v belasom trblete tropických morí. Panovačne studený, oslepujúci lesk snehových pohorí a priezračný, mihotavý opar nad púšťami. Rieky — majestátne, pomalé a široké, alebo šialene sa ženúce ako stáda bielych koni po veľkých skalách hlbokých korýt. Bohatstvo farieb, rozmanité kvety, belasé zemské nebo s oblakmi ako biele vtáky, slnečná páľava i pochmúrny, daždivý čas, večné striedanie ročných období. A uprostred celej tejto bohatej prírody ešte rozmanitejší ľudia, ich krása, snahy, diela, rojčenie a rozprávky, žiale a radosti, pesničky a tance, slzy a clivosť…

A všade — v budovách, v závodoch, v strojoch, v lodiach — tá istá sila cieľavedomej práce, prekvapujúcej vynaliezavosťou, umením, fantáziou a krásou formy.

Cudzinci možno tiež vidia svojimi velikánskymi šikmými očami omnoho viacej ako pozemšťania v studených belasých farbách svojej planéty. A možno sú v premene jej jednotvárnejšej prírody ďalej ako my, deti Zeme? V obyvateľoch Telluru dozrievalo tušenie: my, výplod kyslíkovej atmosféry, stotisíckrát obyčajnejšej vo vesmíre, našli sme a nájdeme ešte obrovské množstvo podmienok vhodných pre život, nájdeme, stretneme a spojíme sa s bratmi — ľuďmi z iných planét.

Ale oni? Výplod vzácneho fluóru, so svojimi neobyčajnými fluoristými bielkovinami a kosťami, s modrými krvinkami, vstrebávajúcimi fluór ako naše červené kyslík?

Títo ľudia sú uzavretí v obmedzenom priestore svojej planéty. Akiste už dávno putujú po vesmíre a hľadajú sebe podobných ľudí alebo aspoň planéty s fluórovou atmosférou, ktorá by im vyhovovala. Ale ako nájsť v nekonečnom vesmíre také vzácne perly, ako sa prebiť k nim cez tisíce svetelných rokov? Aké blízke a pochopiteľné je ich veľké sklamanie pri stretnutí s kyslíkovými ľuďmi — iste to nebolo prvý raz!

Krajinu vystriedal pohľad na obrovské stavby cudzincov. Uťaté, do vnútra naklonené steny pripomínali stavby tibetskej architektúry. Nikde neboli priame uhly alebo horizontálne plochy — formy sa plavne vlnili, prechádzajúc od vertikály k horizontále skrutkovitými alebo špirálovitými prechodmi. V diaľke sa vynoril tmavý otvor, pripomínajúci tvarom sploštený ovál. Keď sa priblížil, bolo vidno, že spodná časť oválu tvorí širokú točitú stúpajúcu cestu, ktorá ústi do tmavého obrovitého vchodu. A za vchodom je sála, veľká ako celé

mesto. Nad ním veľké belasé znaky v červenom ráme, pripomínajúce z diaľky sčerenú hladinu. Vchod sa blížil. Už vidieť slabo osvetlenú obrovskú sieň so stenami, svetielkujúcimi ako kremičitan fluoristý.

A zrazu obraz bez upozornenia zmizol. Prekvapení astronauti boli už prichystaní na dajaké neobyčajné divadlo a mali teraz pocit, akoby ich bol niekto udrel. Druhú stranu chodby osvietilo obvyklé modré svetlo. Zjavili sa cudzí astronauti. Teraz sa pohybovali veľmi rýchlo, ich gestá boli prudké.

V tej chvíli sa na obrazovke ukázala séria kresieb. Mihali sa takým tempom, že ich posádka sotva stačila sledovať. Kdesi v tmavom vesmíre sa pohybovala taká istá biela hviezdna loď, ako visela teraz po boku Telluru. Bolo vidieť, ako sa jej centrálna obruč krúti a jagá, rozsievajúc okolo seba lúče. Zrazu sa obruč prestala točiť a koráb odvisol v bezodnom vesmíre, neďaleko malej, trpasličej modrej hviezdy.

Zo vzdialenej hviezdnej lode smerovali naokolo lúče, mihotajúce sa na obrazovke, v ľavom kúte ktorej sa zjavila druhá loď. Letiace čiaročky ju dosiahli, ako nehybne visela vedľa zemského korábu, v ktorom ľudia spoznali svoj Tellur. A biely koráb zachytil volanie svojho druha a akoby sa bol vzdialil od Telluru kdesi do tmavej diaľky.

Mut Ang tak nahlas vzdychol, že sa ostatní obrátili k svojmu veliteľovi s nemou otázkou.

— Áno! Čoskoro odídu. Kdesi veľmi ďaleko letel ich druhý koráb. Nejakým spôsobom sa dorozumievali, hoci si neviem predstaviť, ako je to možné v takých nesmiernych vzdialenostiach. A teraz sa čosi stalo s druhým korábom, jeho volanie zachytili naši cudzinci, či vlastne správnejšie by bolo povedať, naši druhovia.

— Možno nie je poškodený, ale objavil niečo závažné? — spýtala sa ticho Tajna.

— Možno. Ale akokoľvek, odchádzajú. Musíme sa ponáhľať zo všetkých síl, aby sme si mohli odfilmovať a zaznamenať čím viac údajov. A hlavne mapy, ich cestu, stretnutia… Nepochybujem, že sa stretli s kyslíkovými ľuďmi, ako sme my.

Z dorozumievania s cudzincami vysvitlo, že sa môžu ešte zdržať dvadsaťštyri zemských hodín. Ľudia, povzbudení špeciálnymi drogami, pracovali priam šialene a nezaostávali za nevyčerpateľnou energiou rýchlych sivých obyvateľov fluórovej planéty.

Fotografovali sa učebnice s obrázkami a slovami a hneď sa zaznamenávalo aj znenie cudzej reči. Vymieňali si zbierky minerálov, vôd a plynov v pevných priezračných kazetách. Chemici oboch planét snažili sa pochopiť význam značiek, vyjadrujúcich zloženie živej a neživej hmoty. Afra, bledá od únavy, stála pred diagramami fyziologických procesov, pred genetickými scénami a formulami, pred

schémou embryologických štádií vývinu organizmu u obyvateľov fluórovej planéty. Nekonečné reťaze molekúl fluorovzdorných bielkovín obdivuhodne pripomínali naše bielkovinové molekuly: tie isté filtre energie, tie isté rezervoáre, čo vznikajú v boji medzi živou hmotou a entropiou.

Uplynulo dvadsať hodín. V chodbe sa zjavil Tey a Kari; viac mŕtvi ako živí od únavy niesli filmy hviezdnych máp, ktoré zobrazovali celú cestu Telluru od Slnka až po miesto stretnutia. Cudzinci sa teraz ponáhľali ešte väčšmi. Fotomagnetické pásy pamäťových prístrojov pozemšťanov zaznamenávali polohu neznámych hviezd, označených neznámymi diaľkovými mierami, astrofyzikálne údaje, komplikovane kľukaté, krížiace sa cesty oboch bielych korábov. Všetko sa to malo potom rozlúštiť podľa vysvetľujúcich tabuliek, ktoré im cudzinci vopred pripravili.

A napokon — ľudia sa nezdržali natešených výkrikov — najprv pri jednej, potom pri druhej, tretej, štvrtej a piatej hviezde na obrazovke zjavili sa väčšie krúžky, v ktorých sa otáčali planéty.

Obrázok nemotornej, bachratej hviezdnej lode vystriedal celý kŕdeľ ďalších, elegantnejších korábov. Na oválnych plošinkách, vypustených spod ich trupov, stáli bytosti v skafandroch — bezpochyby ľudia. Znak atómu s ôsmimi elektrónmi — kyslíka — obklopoval obrázok planét i korábov, ale koráby na schéme spájali sa len s dvomi zobrazenými planétami: jednou v blízkosti veľkého červeného slnka, a druhou, ktorá sa otáčala okolo jasnej zlatistej hviezdy spektrálnej triedy F. Život na planétach troch ďalších hviezd, tiež kyslíkový, zrejme ešte nedosiahol taký vysoký stupeň, ktorý by umožňoval let do vesmíru, alebo sa tam mysliace bytostí ešte neobjavili.

Ľuďom Zeme sa to nepodarilo zistiť, ale mali v rukách neoceniteľné údaje o cestách vedúcich k týmto osídleným svetom, ktoré boli stá a stá parsekov vzdialené od miesta, kde sa stretli korábы.

Blížila sa chvíľa rozlúčky.

Posádky obidvoch hviezdnych lodí sa postavili oproti sebe za priezračnou stenou. Bledobronzoví pozemšťania a sivokoží ľudia fluórovej planéty, ktorej názov ostal pozemšťanom neznámy. Vymieňali si láskavé a smutné gestá, úsmevy a obojstranne pochopiteľné pohľady múdrych, vnímavých očí.

Ľuďom na Tellure bolo zrazu tak smutno ako nikdy. Ani len odlet zo Zeme, kam sa mali vrátiť o sedem storočí, nevidel sa im takou bolestnou a nenávratnou stratou. Nemohli sa zmieriť s vedomím, že ešte pár minút — a títo krásni, zvláštni a dobrí ľudia navždy zmiznú v nekonečnom vesmíre, ďalej budú beznádejne a osamele hľadať rozumový život, ktorý by im bol príbuzný svojou podstatou.

Možno astronauti len teraz dokonale, bytostne pochopili, že pri všetkom hľadaní, snažení, rojčení a boji najdôležitejší je človek. Pre hociktorú civilizáciu, pre hociktorú hviezdu celej Galaxie a celého nekonečného vesmíru je hlavný človek, jeho um, city, sila, krása, jeho život!

Šťastie, uchovanie a rozvoj človeka je hlavnou úlohou nedozernej budúcnosti po víťazstve nad Hadím srdcom, po nerozumnom, nevedomom a nezmyselnom plytvaní životnou energiou v nízkoorganizovaných ľudských spoločnostiach.

Človek je jedinou silou vo vesmíre, ktorá môže konať rozumne a cez najfantastickejšie prekážky smerovať k cieľavedomému a všestrannému pretvoreniu sveta, čiže ku kráse uvedomelého a silného života, plného štedrých a jasných citov…

Veliteľ cudzincov dal akýsi znak. Vtom mladá žena, čo demonštrovala krásu obyvateľov fluórovej planéty, odskočila nabok, kde stála Afra. Široko otvorila náruč a pritisla sa k stene, akoby chcela objať krásnu ženu Zeme. Afra, ktorá ani nezbadala, že jej po lícach stekajú slzy, vrhla sa jej oproti ako lapený vták, čo sa udiera do skla. Ale svetlo u cudzincov zhaslo a čierne sklo sa zmenilo na pochmúrnu hlbočinu, v ktorej utonuli všetky citové záchvevy pozemšťanov.

Mut Ang kázal zapojiť zemské osvetlenie, ale chodba na druhej strane prepážky bola prázdna.

— Povrchová služba, obliecť si skafandre na odpojenie chodby! — energicky vtrhol do clivého mlčania hlas Mut Anga. — Mechanici k motorom, astronavigátor do riadiaceho centra! Všetci sa pripraviť na odlet!

Ľudia sa rozišli. Odniesli prístroje. Iba Afra, osvetlená matným svetlom z palubného otvoru, stála nehybne, ako zmrazená ľadovou zimou medzihviezdnych priestorov.

— Afra, zatvárame! — zavolal na ňu Tey Eron odkiaľsi z hĺbky korábu. — Chceme sledovať ich odlet.

Mladá žena sa zrazu spamätala a s výkrikom: „Stojte! Tey, stojte!“ rozbehla sa k veliteľovi. Začudovaný Tey nechápavo stál, ale Afra sa vrátila veľmi chytro. Vedľa nej bežal Mut Ang.

— Tey, reflektor do chodby! Zavolajte technikov, dajte späť obrazovku! — vydával veliteľ príkazy v behu.

Ľudia pracovali chvatne ako pri havárii. Silný lúč prenikol hlboko do chodby a zablikal v tých istých intervaloch ako radarový lúč Telluru v prvej chvíli, keď sa korábi stretli. Cudzinci prerušili prácu a zhromaždili sa v chodbe. Pozemšťania zapálili modré svetlo „430“. Afra, chvejúc sa na celom tele, sklonila sa nad rysovacou doskou, ktorá premietala na obrazovku zbežné náčrty biologičky. Dvojité špirálové retiazky ústrojov dedičnosti museli byť vcelku rovnaké u zemských aj fluórových ľudí. Keď ich Afra znázornila, nakreslila

diagram látkovej výmeny v ľudskom organizme, zakladajúcej sa na rovnakej premene žiarivej energie hviezd, získanej cez rastliny. Mladá žena sa obzrela na nehybné sivé postavy a prečiarkla atóm fluóru s deviatimi elektrónmi a zakreslila miesto neho atóm kyslíka.

Cudzinci sa strhli. Veliteľ vystúpil dopredu, priblížil tvár celkom k priezračnej stene a zadíval sa velikánskymi očami do Afriných neobratných náčrtov. A zrazu zopäl ruky nad čelom a hlboko sa sklonil pred ženou Zeme.

Porozumeli tomu, čo sa len úchytkom v poslednej chvíli rozlúčky zrodilo v Afrinom mozgu a čo sa odvážila vyjadriť, hnaná jedine smútkom rozlúčky. Afra myslela na vystriedanie, odvážnu zámenu chemických procesov, ktoré uvádzajú do činnosti celý vrcholne zložitý organizmus človeka. Ovplyvniť mechanizmus dedičnosti a nahradiť fluórovú látku kyslíkovou. Zachovať všetky zvláštnosti, celú dedičnosť fluórových ľudí, ale dať ich telám inú energetickú základňu. Možnosť uskutočniť túto obrovskú úlohu bola ešte tak ďaleko, že aj tých sedem storočí, na ktoré sa Tellur rozlúčil so Zemou, storočí nepretržitých úspechov vedy, sotva podstatne priblíži jej riešenie.

Ale ako nesmierne mnoho môže vykonať spoločné úsilie obidvoch planét! A keď sa k nim pridajú ešte aj ďalší mysliaci spolubratia… Fluórové ľudstvo nezapadne bez stopy ako tieň, stratený v hlbinách vesmíru.

Keď sa ľudia rozličných planét z nespočetných hviezd a galaxií spoja vo vesmíre, sivokoží obyvatelia fluórovej planéty možno nebudú vydedencami len preto, že ich telá sú výnimočnou náhodou tak zvláštne konštruované.

A možno bol zármutok nad nevyhnutnou rozlúčkou a stratou zveličený? Fluóroví ľudia a pozemšťania, neprístupne vzdialení zložením svojich planét a tiel, ponášajú sa v živote, a rozumom i vedomosťami sú si už celkom blízki. Afra sa dívala do obrovských šikmých očí veliteľa bieleho korábu. Zdalo sa jej, že v nich číta práve toto. Alebo to bol len odraz jej vlastných myšlienok?

Ale cudzinci zrejme tiež tak isto pevne verili v silu ľudského rozumu ako pozemšťania. A hoci len plachá iskra nádeje, ktorú vyjadrila biologička, znamenala pre nich tak veľa, že ich mávanie na rozlúčku nevyznievalo už ako známka rozlúčky, ale ako jasný prísľub budúcich stretnutí.

Obidve hviezdne lode sa rozchádzali pomaly a veľmi opatrne, aby sa navzájom nepoškodili silou pomocných motorov. Biely koráb sa o chvíľu skôr zahalil do oblaku oslepujúceho plameňa, a keď oblak zhasol, neostalo po ňom nič, iba vesmírna tma.

Tu sa aj Tellur opatrne rozohnal a vstúpil do pulzácie, ktorá bola akýmsi mostom, skracujúcim predtým nepreniknuteľnú diaľku

medzihviezdnych ciest. Ľudia, spoľahlivo skrytí v ochranných obaloch, už nevideli, ako sa skracovali protismerné svetelné kvantá a ďaleké hviezdy pred nimi belaseli a boli čoraz fialovejšie. Potom sa hviezdna loď pohrúžila do nepreniknuteľnej tmy nulového priestranstva, za ktorým prekvital a čakal kypiaci a utešený život Zeme…

V. Žuravľovová
BELASÁ PLANÉTA

Nie, ani v jednej teoréme
nik nevyčíslil
rozmach krídel, čo človek má.[3]

A. Antokoľskij

Pokladali nás za mŕtvych. Pred rokom, keď ešte fungoval prijímací blok našej vysielačky, počul som to na vlastné uši. Zo Zeme vysielali, že medziplanetárna loď Strela narazila na silný prúd meteorov a podľa všetkého stroskotala. Povedali o nás mnoho pekných slov, no sotva sme si ich zaslúžili, pretože, ako správne poznamenal inžinier Šatov, správy o našej záhube boli hodne zveličené.

Ostatne, sám Šatov vynaložil všetko úsilie, aby tieto správy zveličené neboli. A nemohol za to, že Strela — doráňaná, stratiac spojenie so Zemou a takmer aj smer — predsa len vyviazla.

Téma Šatovovej vedeckej práce znela na prvý pohľad celkom nevinne, ba až akademicky: „Voľba niektorých koeficientov pri projektovaní medziplanetárnych letúnov“. Prakticky to však znamenalo toto: Strela odletela na dva roky, aby takrečeno na vlastnej koži vyskúšala, čo vydrží medziplanetárny letún. Bol to, prirodzene, skúšobný let. Ale aký! Šatov vyhľadával nebezpečenstvá, a musím povedať, že v tom smere mal neobyčajné šťastie.

Čoskoro po odlete sme sa dostali do dažďa mikrometeorov. Za dvadsať minút stratila Strela plynové kormidlá, skleník, anténu pozorovacej obrazovky a obidve rozhlasové antény. Týždeň sme plátali diery. Ale Šatov bol spokojný. Víťazoslávne vyhlásil, že koeficient pevnosti vonkajšieho obalu možno pokojne znížiť o dvadsaťpäť stotín.

O pol druha mesiaca sa Strela priblížila k obežnej dráhe Merkúru a preletela mimoriadne silným prúdom gama lúčov. Na Slnku práve vypukol obrovský výbuch a intenzita gama lúčov desať ráz prevyšovala dávku prípustnú pre človeka. Vyčerpaní zrýchleným letom čupeli sme dva dni a dve noci v riadiacom centre, ktoré bolo chránené olovenými stenami. Šatov si zapisoval do denníka údaje radiačného meracieho prístroja a vyhlásil, že pri navrhovaní stien neprípustne predimenzovali koeficient bezpečnosti a že ho treba znížiť približne o tri desatiny.

Potom (prechádzali sme v blízkosti pásma asteroidov) zasypal

Strelu hotový dážď meteorov. Na šťastie rýchlosť meteorov nebola veľká. Ale zo pol tucta týchto milých darov nebies (veľkých ako žabice) pokrivilo dýzy posunovacích motorov, rozdrvilo na márne kúsky jeden z palivových blokov a zničilo zásobáreň potravín. Keď si Šatov poprezeral diery, povedal, že koeficient pevnosti u vnútorného obalu možno znížiť prinajmenšom o pätnásť stotín.

O dva dni sa Strela zrazila s prachovým útvarom — so sypkým mračnom kozmického prachu, ktoré sa hnalo rýchlosťou šesťdesiat kilometrov za sekundu. Vonkajší ochranný obal letúna sa premenil na najjemnejšie sito a vnútorný obal bol taký rozžeravený, že sme sa už neodvážili otvoriť dvere: sotva by sa nám bolo podarilo pevne ich zavrieť. Chladiace zariadenie pracovalo naplno, ale vnútorná teplota aj tak vystúpila na šesťdesiat stupňov. Šatov, spotený a zadychčaný od horúčosti, vyhlásil, že koeficient pevnosti u vnútorného obalu možno znížiť vari nie o pätnásť, ale o dvadsaťpäť stotín.

Musím povedať, že u Šatova príroda teda ozaj nebola skúpa na nijaké koeficienty. Zásoby jeho životnej energie boli nevyčerpateľné. Vysoký, zavalitý, zapratal skoro celú malú spoločenskú miestnosť letúna. Hlas mu burácal, ani čo by sa na Strelu oborili všetky meteory vesmíru. Kovom pretkávaná kombinéza, ktorá vytvárala v magnetickom poli umelú príťažlivosť, nebola vyrátaná na Šatovove prudké pohyby. Preto som okrem bežných povinností navigátora mal aj slušnú lekársku prax: Šatov chodil ustavične s odreninami a podliatinami.

Za pol druha roka sme sa spriatelili. Napokon, nemali sme na výber: my dvaja sme tvorili celú posádku malej medziplanetárnej lode, stratenej vo vesmíre. Celkom objektívne môžem povedať, že Šatov mal len jediný nedostatok — veľmi rád citoval Omara Chajjáma. Samozrejme, nemám nič proti poézii. Ale pol druha roka počúvať len Omara Chajjáma — no uznajte, to nie je žart. Tým skôr, že Šatov necitoval tadžického básnika práve najpríhodnejšie. Pamätám sa, keď sa Strela dostala do dažďa mikrometeorov, Šatov hromovým hlasom prekričal hvižďanie stroja, vibrujúceho pod nárazmi meteorov, a deklamoval:

> Nebude nás! — A svet sa nezrúti.
> Stratí sa stopa! — A svet sa nezrúti.
> My zmizneme! — A svet sa nezrúti.[4]

Nie veľmi potešujúce slová. Okrem toho so Šatovovým sluchom to bolo kadejaké, a preto Chajjámove melancholické verše spieval na nápev športového pochodu… Vôbec, zdalo sa, že nieto tej sily, čo by vedela Šatovovi pokaziť náladu. A len keď sme prišli o zásobáreň s potravinami, Šatov na pár dní trochu osmutnel. Od tých čias sme sa

živili chlorellou. Táto búrlivo rastúca vodná riasa nám dávala kyslík a nadbytok slúžil ako potrava. Štyrikrát denne sme jedávali tú prekliatu chlorellu: vyprážanú, varenú, pečenú, marínovanú, s cukrom, so soľou…

Chlorella bola hotová otrava. Ale Šatov si na ňu veľmi chytro zvykol. A medzitým čo zapíjal fašírku (vyprážanú chlorellu s prídavkom chlorelly marínovanej) vitamínovým nápojom (trojpercentný lieh s vymáčanou chlorellou), veselo recitoval Omara Chajjáma:

> Oj, uži radosť, vytúžený raj
> a k ústam Šťastia pohár podkladaj,
> veď tvoje psoty Nebo nezhodnotí.
> Nuž lej sa, víno, pieseň, v šíry kraj![5]

Osemnásť mesiacov dvaja! Bol to môj prvý dlhý let. A veľmi chytro som prišiel na to, prečo za najzávažnejšiu vlastnosť v charaktere astronauta pokladajú vyrovnanosť.

Stačí len oči zažmúriť — a už vidím spoločenskú miestnosť Strely, vidím všetko do najmenších podrobností: oválny stolík z umelej látky s fantastickými žltými škvrnami, ktoré vystúpili od účinkov gama lúčov; na klenutých stienkach s mäkkými tapetami reprodukcie Levitana a Polenova. Vstavaná skrinka s tridsiatimi dvoma zväzkami kníh; televízna obrazovka, zastretá fialovou záclonkou; dve skladacie sieťované kreslá (na zadných operadlách po dvadsaťštyri štvorcov); tri matné tienidlá, z ktorých prostredné Šatov náhodou rozbil…

Rolety na oblokoch sme vyťahovali zriedka. Pohľad na nekonečné čierne nebo s nespočetnými meravými hviezdami vyvoláva prvý mesiac nadšenie, na druhý zádumčivosť a záhadný smútok a potom trudné, ubíjajúce pocity. Raz (bolo to tuším na šiesty mesiac letu) zahľadel sa Šatov do bezodnej priepasti za oknom a zarecitoval azda najchmúrnejšie Chajjámovo štvorveršie:

> Vo hviezdnej noci úzko je. Si v tmách
> bezdného sveta, prepadá ťa strach
> a hviezdy, ktoré bujný závrat chytá,
> do večnosti sa rútia po krivkách.[6]

Od tých čias sme odtiahli rolety, len keď to bolo najnutnejšie.

Za pol druha roka sme čertovsky ustali. Nehovorím o fyzickej únave. Poruchy a horúčkovité opravovanie poškodeného letúna boli napokon len epizódy v slede veľmi napätých všedných dní. Stiesnený priestor, prudké zmeny teploty, dvanásťhodinové služby bez

prestávky, chlorella — to všetko, samozrejme, nebola rekreácia. No najstrašnejší, najstrašnejší v pravom slova zmysle, bol stály pocit valiaceho sa nebezpečenstva. Tento pocit poznajú všetci astronauti. Ale my sme ho prežívali o to citeľnejšie, že gama lúče načisto pokazili vysielačku a televízor. Skoro rok sme nemali spojenie so Zemou. Možno tu hrala úlohu aj okolnosť, že na Zemi nás pokladali za mŕtvych. No či už tak alebo onak, stále sme čakali čosi neznáme, neodvratné. Pracovali sme, zhovárali sme sa, hrali šach, no len čo ostal každý sám, už aj tu bol pocit blížiaceho sa nebezpečenstva. Najčastejšie hmlistý, neurčitý, ale zavše vyšľahol tak prenikavo, že sa zdalo, akoby sa už-už, každú chvíľu malo stať čosi nenapraviteľné…

Poznám hypotézy astromedicíny vysvetľujúce tento zjav. Ale verte, teoretické úvahy v praxi málo pomôžu. Keď dieťa samo vstúpi do tmavej izby, vie, že sa nemá čoho báť, a predsa sa bojí. Keď sami riadite medziplanetárnu loď a cez úzke pozorovacie otvory riadiaceho centra vidíte nad tmavou priepasťou neba záplavu nehybných, bledých, nemíňajúcich, a preto akýchsi mŕtvych hviezd, veľmi dobre viete, že sa nemáte čoho báť, a predsa pociťujete — nie, nie je to ani strach, ale akýsi nejasný pocit veľmi blízkeho, nevyhnutného nebezpečenstva.

Jednotvárne svieti zelenkavá obrazovka meteorového zameriavača, mlčia prístroje, ticho bzučí prívod kyvadlového kompasu, rytmicky cvaká chronometer… Všetko je zvyčajne pokojné. Ale tiesnivý pocit hroziaceho nebezpečenstva vás núti znova a znova kontrolovať prístroje a čumieť cez úzke čierne pozorovacie otvory, až vás oči bolia.

A potom sa skončí služba a kdesi za chrbtom sa ozve Šatovovo pokašlávanie a veselý hlas:

— Tak čo, kolega, nenadišiel ešte súdny deň?

Posledné dva mesiace nás prenasledovala smola. Zatúlaný meteor rozbil slnečnú batériu — od tých čias sme žili v pološere. Navigačné prístroje do zúfania hnevali. Niekoľko ráz denne poplašne zavýjala siréna barografu, že niekde uniká vzduch. Nečudo. Strela vydržala aj tak omnoho viac, ako predpokladali jej konštruktéri.

Boli by sme sa udržali ešte niekoľko mesiacov. Ale stala sa nenapraviteľná vec. V troch vykurovacích blokoch začala stúpať teplota. Zriedený atomárny vodík sa rýchlo zohrieval. To znamenalo, že atómy vodíka sa spájajú do molekúl a vyvíjajú tepelnú energiu. Reakcia sa zrýchľovala, menila sa na reťazovú. Šatov skúmal škálu vykurovacieho teplomera a deklamoval:

> V najhlbšej hĺbke preskúmal som svet,
> k Saturnu vzletel. Toho žiaľu niet,
> niet sietí, ktoré by som neroztrhal…[7]

A pochmúrne doložil:

— Ba veru sú. S veľmi prozaickým názvom: exotermická rekombinácia atomárneho vodíka.

Vyskúšali sme všetko: intenzívne ochladzovanie, posilnenie stabilizátorov, ožarovanie ultrazvukom. Ale teplota paliva sa zvyšovala. Hrozil výbuch. Tu sa Šatov rozhodol pre jedinú možnosť. Zapojili sme palivové čerpadlá a vyprázdnili tri bloky z piatich, ktoré ešte ostávali. Bol najvyšší čas. Za Strelou vzbĺkol obrovský pás plynu, v ktorom fantasticky svetielkovali smaragdovo-oranžové nitky.

Na návrat na Zem nebolo ani pomyslenia. Po dlhých hodinách diskusie, keď sme načisto uštvali počítacie prístroje, našli sme najvýhodnejšiu dráhu vedúcu k Marsu, ktorý bol najbližšou planétou.

— Mars, to sú ľudia, to je normálna príťažlivosť, to je hudba, to je ozajstná zemská fašírka a ozajstné zemské pivo, — vravel Šatov a zodvihol fľašku s chlorellovým nápojom. „Na počesť Marsu pohárik, červený náš tulipán…“ Tak, či aspoň približne tak to povedal starý Omar…

Raz v noci ma Šatov zobudil (zachovávali sme tradíciu a rátali sme podľa moskovského času).

— Navigátor, chytro si oblečte kombinézu. Voľačo vám ukážem.

Šatov hovoril ticho, skoro šepkal. Okamžite sa ma zmocnil znepokojujúci pocit blízkeho nebezpečenstva.

Prešli sme do riadiaceho centra. Šatov zapol pneumatickú spúšť a kovové rolety na spodnom obloku sa pomaly začali rozťahovať.

Tento oblok bol zastretý skoro od samého štartu. Pohľad na hviezdnu priepasť pod nohami nie je najpríjemnejší. Človek si naň nemôže zvyknúť.

Roleta sa pomaly roztiahla. V obloku sa zjavilo čierne nebo a veľký kosák Marsu. Ale na tomto kosáku nebolo nič: ani obvyklá sieť kanálov, ani tmavomodré „moria“ — nížiny, porastené marťanským krovím-aresitou, ani žltočervené púšte. Ozrutný Mars, zaberajúci skoro štvrtinu výhľadu, bol zahalený hustou belasou hmlou.

— No, navigátor, čo poviete? — spýtal sa tlmene Šatov. — Nezdá sa vám, že sme objavili novú planétu?

Snažil som sa nájsť reálne vysvetlenie. Závada v optickom systéme oblôčika? Ale hviezdy bolo vidieť veľmi jasne. Pieskové víchrice na Marse? Ale tie nikdy nezachvátia celú planétu, od jedného pólu po druhý. Nejaký elektrický zjav v atmosfére Marsu, napríklad polárna žiara? Ale tá zasa nemôže byť taká intenzívna.

Ani jeden z mojich dohadov neobstál. Šatov ironicky deklamoval Omara Chajjáma:

Za riedkou clonou tmy, ach, čo je tam?

Len dohady sa v hlavách mocú nám…
A keď sa s hurtom roztrhne tá clona,
spoznáme všetci omyl svoj a klam.[8]

Neskôr som si často spomenul na toto štvorveršie. Bolo prorocké. Ale kto mohol vedieť, že najťažšiu skúšku máme ešte len pred sebou?

Naklonení k obloku dlho sme hľadeli na záhadný modravý kosák.

Strela sa blížila k Marsu zo zatemnenej strany. Ďalšie tri dni sme Mars už nemohli pozorovať. Ale od chvíle, ako sme zazreli úzky modravý kosák, neopustil nás už zvieravý pocit blízkeho a neodvratného nebezpečenstva. Zrejme sa prejavovalo obrovské nervové vypätie osemnásťmesačného letu. Boli sme podráždení, nezhovorčiví. Keď som mal službu v riadiacom centre, pozatváral som pozorovacie otvory: pohľad na čierne nebo s nemihajúcimi, akoby nakreslenými hviezdami vyvolával vo mne trýznivú clivotu.

Posledné dni pred pristátím sme skoro nespali. Podráždenosť zrazu vystriedala najvyššia ohľaduplnosť. Živo sme debatovali, pomáhali sme si pri balení osobných vecí, spolu sme pripravovali rozlúčkovú hostinu (dusená chlorella so šalátom z čerstvej chlorelly).

Dve hodiny pred pristátím vydal Šatov rozkaz: „K pultu!“ Prešli sme do riadiaceho centra. Ťažká záklopka na vchode sa hlučne zaplesla. Strela sa zatriasla od bláznivej pulzácie brzdiacich motorov.

Kto z astronautov by nepoznal tento šialený rev brzd! Veľmi blízky a stále mohutnejúci zúrivo preniká celou palubou, prediera sa cez ťažké steny riadiaceho centra, až sa horúčkovité roztancujú ručičky prístrojov a kormidlo začne vibrovať. Ale tento hrubý rev znie ako najkrajšia hudba. Je to, akoby letún ožil a nadšene pozdravoval zem. „Koniec cesty! Koniec cesty!“ revú motory o pretrhnutie. „Koniec cesty!..“

Šatov majstrovsky viedol Strelu. Videl som, že mu je ťažko, plynové kormidlá nechceli poslúchať; dýzy, pokrivené meteormi, otáčali Strelu okolo pozdĺžnej osi; radar nefungoval. A Šatov predsa prinútil stroj plachtiť.

Strávil som so Šatovom pol druha roka, poznal som ho už (aspoň tak sa mi zdalo) do kosti. Ale priznám sa, prvý raz som videl svojho priateľa takéhoto. Akcelerometer ukazoval dvojnásobné preťaženie, tlak ma hlboko vtisol do kresla, ale Šatov sedel voľne a nenútene. Na tvári mu žiaril šibalský úsmev, oči svietili. V pohyboch rúk, vypočítaných a presných, bola zároveň aj akási inšpirácia. Áno, inšpirácia — to je ten správny výraz. Šatov akýmsi šiestym zmyslom vždy vytušil, čo treba robiť, bez toho, že by pozrel na prístroje.

Strelu kolísalo. Nevedel som pochopiť, prečo. Zdalo sa, že letún narazil na silný prúd stúpajúceho vzduchu.

Zrazu zadrnčal dozimeter. Obzriem sa — rúčka prístroja prekročila červenú čiaru. Zvonku, za olovenými stenami riadiaceho centra, dosahovalo žiarenie hranicu nebezpečnú pre človeka. Ale kde sa toto žiarenie vzalo?

— Kolega! — prekričal Šatovov hlas hromové dunenie motorov. — Kolega, zapnite pristávací radar.

Zažiaril žltkastý štvorec vypuklej obrazovky. Presne naprostred obrazovky jasne planul červený ovál.

Šatov pozrel na mňa. V očiach som mu vyčítal prekvapenie. Na povrchu Marsu, šesťdesiat kilometrov pod nami, búrilo obrovské ohnivé jazero. Výbuch? Požiar?

Skoro mechanicky som zapol ionizačný zameriavač. Na obrazovke vznikla čierna niť. Zachvela sa a zmizla, pretnúc napoly červený ovál. Ohnivé jazero vyžarovalo obrovskú radiáciu!

Strela sa zatriasla. Červená škvrna sa rýchlo ťahala ku kraju obrazovky. Šatov viedol medziplanetárnu loď na východ. Napísal som na lístok: „Jadrový výbuch? Jadrová katastrofa?“ a podal som ho Šatovovi. Pozrel na mňa a mlčky pokrčil plecami. Potom ukázal očami na škálu vonkajšieho termografu. Teplota za stenami našej lode vystúpila na sedemdesiat stupňov!

Vedel som, že ľudia starostlivo prebádali Mars. Vedel som, že nesčíselné expedície za tri desaťročia preskúmali každý kúsok tejto planéty. A predsa prvá domnienka, čo vo mne skrsla, bola celkom fantastická. Pomyslel som si (môžete sa smiať, ale je to tak), že pod nami zúri vojna medzi pozemšťanmi a Marťanmi. Opakujem, vedel som, že nijakí Marťania nejestvujú. Ale predsa to bola moja prvá myšlienka.

A Strela sa spúšťala. Šatov urobil zázrak: dokaličený letún prekonal nevyspytateľné vzdušné víry a takmer sa pritom neodchýlil od určeného smeru. Na obrazovke pristávacieho radaru sa mihli čierne škvrny. „Kde sme?“ spýtal sa Šatov pohľadom. „Nad Morom času,“ zakričal som. Uspokojene prikývol.

Lepšie miesto na pristátie bolo ťažko nájsť. More času — šíra, hrboľatá nížina, zarastená aresitovým krovím — bolo v blízkosti raketovej základne.

Čierne škvrny na obrazovke radaru sa hnali závratnou rýchlosťou. Strela letela tesne nad povrchom Marsu. Vypol som radar.

Nepamätám sa, koľko času uplynulo. Zrejme nie veľa, zo päť minút. Rev motorov bol neznesiteľný (Šatov zapojil pristávacie rakety). Strela sa mäkko spustila na plynový vankúš. Náraz bol sotva citeľný. A naskutku zavládla tíšina. Ohlušujúca tíšina, od ktorej cvendží v ušiach a každý šramot znie ako rachot.

A potom som pocítil príťažlivosť. Nie umelú, vytvorenú kovom pretkávaným oblekom v magnetickom poli, nie tlak od zrýchlenia, ale

celkom riadnu príťažlivosť — ako by povedal Šatov, skutočnú zemskú príťažlivosť.

— Nebolo to najhoršie, čo? — spýtal sa Šatov.

— Príma! — odvetil som.

A zasmiali sme sa.

Šatov otočil rukoviatku pneumatického potrubia. Ozvalo sa sipenie, dvere do spoločenskej miestnosti sa otvorili. Ale sipenie neprestávalo. Pravda, dajako sa zmenilo, teraz bolo nárazové, hvízdavé.

— To je zvonku, — začudovane povedal Šatov. — Zdá sa, že Mars nás víta veterným počasím.

Prešli sme do spoločenskej miestnosti. Tu bolo celkom zreteľne počuť hvízdanie vetra. Ba dokonca som si všimol, že letún sa občas zachveje a zatrasie.

— No, kapitán, — spýtal som sa Šatova, — čo by pri tejto príležitosti povedal starý Omar?

Šatov odvetil bez úsmevu:

— Starý Omar v analogickom prípade povedal: „V ženách a v živote niet stálosti.“ Pokiaľ ide o ženy…

Šatova prerušil hromový rachot.

— Piesková víchrica?

Šatov pokrútil hlavou.

— Čoby, navigátor. Celkom riadny ľadovec.

Myslel som si, že žartuje.

— Samozrejme, dopravený zo Zeme?

— A teraz prší, — konštatoval Šatov pokojne.

Po kovovom obale Strely bubnoval dážď, mýlka bola vylúčená.

— Navigátor, budem sa na vás sťažovať, — Šatov hovoril skoro vážne. — Doviedli ste Strelu na nejakú inú planétu. Podľa sily príťažlivosti je to Mars. Pripúšťam. Ale vietor, ľadovec, dážď…

Dážď skoro v okamihu prestal. Zato vietor zavyl teraz s novou silou — prenikavo, dotieravo.

— Čo môžete povedať na svoje ospravedlnenie?

Nič som nemohol povedať. Nič som nechápal.

— Pripusťme, že niekde nablízku nastal výbuch, — uvažoval nahlas Šatov, načúvajúc zavýjaniu vetra. — Ale odkiaľ ten ľadovec? A odkiaľ taký silný vietor?… Aha, zase prší, počujete, navigátor? Povedzme, že je to obyčajný uragán. Ale dážď, dážď! Prečo je na Marse taký lejak?… Je to smutné, navigátor, ale nedá sa nič robiť, musíme obliecť skafandre a vyjsť von. Skafandrové vysielačky sú dobré, pokúsime sa nadviazať spojenie a…

Prudký náraz nás skoro zrazil z nôh.

— Ach, doparoma! — Šatov prešiel do riadiaceho centra, pridŕžajúc sa rukami stien. Zo dverí sa ozval tlmený hlas. — Podľa

ortuťového barometra je tlak štyristo milimetrov. Táto milá planéta má solídnu atmosféru. Tak… Ďalšia záhada. Sila prírodného žiarenia je štyri razy nižšia ako marťanská… Navigátor, vy ste pristáli so Strelou na nejakej náhornej plošine Zeme. Alebo ste objavili novú planétu. To sa nepatrí.

Šatov zo zvyku žartoval. Ale obidvaja sme mali neveselú náladu. Keď sme si obliekali skafandre, Šatov spomenul starého Omara a zháčil sa v pol slove.

— Ech, keby sme len čím skôr zistili, čo je vo veci! — povedal proste. Prvý raz za pol druha roka mu v hlase znela únava.

Otočil rukoviatku pneumatického prívodu na maximum. Tlak vzduchu doslova vytrhol rozžeravený otvor. Do výstupovej kabíny vtrhol vietor.

Zapli sme reflektory. Tmu preťali dva úzke snopy svetla. Vonku sa dialo čosi nepredstaviteľné. Ostrý, prudký vietor preháňal tesne ponad zem zdrapy strapatých oblakov. Každú chvíľu sa spustil dažďa okamžite prestal. Kdesi v tmavej diaľke sa blýskalo.

— Viete, kormidelník, čo povedal v obdobnom prípade starý Omar? — začul som v rádiotelefóne Šatovov nezvyklé tichý hlas. — „Pozor, pútnik. Nespoľahlivá je diaľka, z mrakov šľahá ohnivá oceľ.“

Mohutný Šatov sa prepchal cez otvor. Ponáhľal som sa za kapitánom. Ale nápor vetra ma naskutku hodil o zem. Ako som padal, stačil som sa ešte zachytiť o vetvy aresity. Predsa sme teda boli na Marse!

— Dobre sa držte, kolega! — kričal Šatov. — Priplazte sa sem.

Šatov ležal za nevysokým kopčekom, husto zarasteným aresitou. Začal som sa plaziť, premáhajúc odpor zúriaceho vetra.

— Zapnite rádio, — povedal Šatov.

Prevrátil som sa na chrbát a snažil som sa vyladiť prijímač. Do kukly zaraz vtrhol praskot atmosférických výbojov. A zrazu odkiaľsi zďaleka doľahol slabý hlas: „Strela, Strela, Strela… Strela, Strela…“

— Počujete, navigátor? — kričal Šatov. — Zamerajme sa.

Zameriavač na moje prekvapenie ukazoval dohora, na nebo. Medzi roztrhanými mrakmi nad nami sa mihal neveľký žltý kotúč ako polovica mesiaca.

— Phoebos! — Šatov ukázal rukou hore. — Phoebos, obežnica Marsu. Hovoria odtiaľ.

Odpovedať sme nemohli. Slabé vysielače skafandrov mali dosah asi tristo kilometrov, a Phoebos bol vzdialený deväťtisíc. „Strela, Strela, Strela…“ volali z Phoebu.

— Stále tá istá nôta! — povedal Šatov. — Potom nasleduje koncert tanečnej hudby — a vysielanie sme skončili. Dobrú noc, milí poslucháči!..

Vstal, zachytávajúc sa o konáre aresity. Videl som, ako sa jeho

mohutná postava knísala pod nápormi vetra.

— Pozrite, navigátor!

V Šatovovom hlase znelo čosi také, že som sa bez rozmýšľania nadvihol.

— Pozrite!

Ukazoval do tmy. Nič som nevidel. Lúč reflektora sa rozplýval v bezodnej tme.

Potom pred nami nízko nad zemou vyšľahol fialový blesk. A vtom som zazrel ako na nehybnom filmovom plátne, že sa na nás valí vodný múr. Chladné fialové svetlo vzbĺklo iba na chvíľočku. Obrovitá vlna vyzerala ako skamenená — naklonená, spenená, strašná.

— Späť! — zachrípnuto vykríkol Šatov.

A skokmi sa rozbehol k Strele, ustavične sa obzerajúc. Vietor ma šmaril nabok. Padol som na kolená. Lúč svetla predo mnou zhasol, znova sa zamihal a zasvietil mi do očí. Šatov mi pomohol vstať. V rádiotelefóne som jasne počul jeho chripľavý dych.

— Rýchlejšie, navigátor, rýchlejšie…

Vsotil ma dnu. S vrzgotom sa zaplesla strieška.

A tu som začul hukot blížiacej sa vlny. Mohutný a sýty, nezadržateľne sa valil a pohlcoval všetky ostatné zvuky — šum krovia, bubnovanie dažďových kvapiek, hvízdanie vetra. Hukot rástol, prechádzal v zúrivé, vibrujúce zavýjanie.

— Držte sa! — skríkol Šatov a jeho hlas utonul v rachote valiacej sa vlny.

Vystrel som ruky — ale do prázdna. Podlaha mi unikla spod nôh. Spadol som na Šatova. A vtom zavládlo ticho.

— Opatrnejšie, kolega… — povedal Šatov dvíhajúc sa. — Nuž tak. Dovtípil som sa, čo sa stalo s Marsom. Z Marsu urobili rezerváciu pre milovníkov prudkých zážitkov. Predpokladám, že teraz sa strhne menšie, dobre organizované zemetrasenie…

Zvonku ešte vždy doliehal hvizd vetra. Opakoval sa jednotvárne a donekonečna, pôsobil skľučujúco. Povedal som to vari nahlas, lebo v telefóne sa ozval Šatovov hlas:

— Nedá sa nič robiť… Musíme vyjsť. O polhodinu zapadne Phoebos za obzor a potom nič nezachytíme.

Strieška sa pomaly otvorila. Šatov sa zohol a ponoril sa do tmy. Ja za ním, a hneď som pocítil, ako vietor zosilnel. Neboli to už závany, ale mohutná, takmer hmatateľná stena, čo na nás doliehala. Cítil som ten tlak aj cez hrubý obal skafandra.

Šatov sa plazil do aresitového porastu, pritískajúc sa k popukanej, hrboľatej zemi. Voda sa odliala, zanechajúc za sebou len dodrúzgané krovie. Pustil som sa zábradlia.

A tu vietor, ani čo by bol striehol na túto chvíľu — oprel sa do mňa s desaťnásobnou silou. Ba keby len s desaťnásobnou! S

nepredstaviteľnou, neuveriteľnou silou. Neviem dosť dobre, čo sa stalo. Odohralo sa to akosi nadprirodzene rýchle. Pád do prázdna, strašný úder (zachránil ma skafander), jasný záblesk svetla — lúč reflektora osvietil hnedú, popukanú zem, ktorá bola tak blízučko — a potom tma. Reflektor sa rozbil na márne kúsky, anténa vysielačky sa dolámala. Šatovov hlas (nepamätám sa, čo kričal) zasekol sa v pol slove.

Vietor ma zrážal kdesi do prázdna, do čiernej ničoty. Zúfalo som sa chytal kríkov aresity — ale boli vyvrátené z koreňov, zadrapoval som sa do zeme — ale mi unikala. A vietor, vlastne nie vietor, lež bláznivý uragán ma zúrivo vliekol preč od medziplanetárnej lode. Vo svetle blesku som dvakrát zazrel Strelu. Ale hneď sa privalili zdrapy oblakov a zakryli ju. Plazili sa priam po zemi ako ozrutné kopce, bez prestania svetielkujúc elektrickými výbojmi. Uragán bol nabitý elektrinou; keď som padal na zem, zo skafandra sršali snopy belasých iskier.

Zúfalo som sa namáhal, chcel som sa zastaviť, zachytiť o niečo, ale nedajbože. Uragán ma vyhadzoval do vzduchu, hádzal o zem, prevracal a hnal, hnal, hnal…

Trvalo to dlho, nevýslovné dlho a skončilo sa práve tak znenazdajky, ako sa začalo. Šľahli ma hybké konáre aresity, prepadol som sa do dajakej jamy — a všetko stíchlo.

Neuvedomil som si hneď, čo sa stalo. Bolelo ma poranené plece, nemal som dosť vzduchu, pred očami sa mi robili červené kruhy… Odkiaľsi z podvedomia sa vynorila myšlienka. Spočiatku bola hmlistá. Potom potlačila chaotické útržky iných myšlienok a zazvučala nemilosrdne jasne: „Stalo sa to, čo si dávno očakával. Presne to. Neodvratné.“

Nad Morom času zúril uragán. Kdesi (vôbec som nevedel, ktorým smerom) bol medziplanetárny letún. Kdesi veľmi ďaleko. Vzdialenosť medzi nami bola nemerateľná. Bola nekonečná. A ručička kyslíkového indikátora prešla už polovicu škály. Kyslíka zvyšovalo na hodinu, možno pol druha.

So sklopenými očami, tak dlho, až ma v sluchách rozbolelo, hľadel som na drobný svietiaci indikátor, zamontovaný do kukly skafandra. Ručička sa pohybovala! Zdalo sa mi, že jasne vidím, ako sa pohybuje ku krátkej červenej čiare, za ktorou je smrť. Mrazivá hrôza mi zaplavovala vedomie. Stúpala odkiaľsi zdola ako voda a postupne mi ochromovala telo. A zradná myšlienka neodbytne húdla: „Stalo sa to, čo si dávno očakával. Presne to. Neodvratné.“

Zachytávajúc sa o hrčavé korene aresity, postavil som sa na nohy a rozhrnul som vetvy. Vietor burácal tak ako predtým. Ale nebo bolo bezoblačné. A celkom nad obzorom som zazrel dvojitú zelenkavú, veľmi jasnú hviezdu.

Áno, bola to Zem. Zem a Mesiac. V tomto cudzom svete, kde všetko bolo nepriateľské — aj šľahajúci vietor, aj tvrdá kamenistá pôda, aj nepreniknuteľná tma — vynorilo sa zrazu čosi blízke, rodné. Zem! Rodná Zem! Opakoval som si tieto slová, vravel som si ich vždy znova a znova…

Pokojná, vľúdna žiara dvojitej hviezdy mala v sebe čosi neobyčajné. Len som nemohol pochopiť, čo. Dívam sa, dívam, a nedajbože na to prísť. No čím ďalej som sa prizeral, tým trýznivejšie som si lámal hlavu, v čom je tá zvláštnosť. Zabudol som na uragán, nepočul som vietor, nevidel som kotúč kyslíkového indikátora…

V dvojitej zelenkavej hviezde, čo visela nad čiernou krivkou obzoru, bolo čosi mimoriadne. A zrazu mi svitlo. Hviezda sa mihotala! Skoro neznateľne, veľmi slabo, ale sa mihotala. No v zriedenej atmosfére Marsu nemohla sa mihotať. Zem, ďaleká, rodná Zem pomohla mi pochopiť, že Mars má teraz hustú atmosféru. Nevedel som, kde sa tá atmosféra vzala. Ani som na to nemyslel. Cez priepasť vesmíru mi vlasť ukázala cestu k záchrane. A ja som sa chytil tejto cesty zaraz, bez váhania a pochybností.

Otvoril som ventil na kukle.

Do tváre mi zavial teplý vietor. Zhlboka, z plných pľúc som vdychoval povetrie Marsu. Bolo veľmi teplé, vlhké, nasýtené pižmovou vôňou aresity. Krútila sa mi hlava od tohto vzduchu, od tej vône, od šťastia…

Nepamätám sa, koľko času uplynulo. Zem vystupovala nad obzor a tam, kde vychádzala, nebo bledlo. Pre Mars bola naša Zem zorničkou. Zvestovala ráno, svitanie.

To svitanie vyzeralo pochmúrne. Sivé tiene sa ťahali po hrboľatej rovine, nad obzorom sa prevaľovali tmavé, riedke mračná. Ale vietor prestával. Cítil som to.

A tu vstúpila do mňa zlosť. Zadrapil som sa do nízkeho, popínavého krovia, vyliezol som z jamy a pobral som sa preč. Kráčal som a vykrikoval na vietor voľajaké slová, voľajaké urážlivé slová. Vietor sa pajedil, púšťal sa do mňa, odstrkoval ma, ale už bol bezmocný.

Šiel som.

Nevedel som, kadiaľ ísť. Nuž kráčal som naverímboha, ta, kde svietila dvojitá ranná zornička. Nevládal som sa k nej obrátiť chrbtom.

Prešiel som sto-stopäťdesiat metrov. Spoza kopca napravo predo mnou vzlietla k nebu raketa, sršiaca červenými iskrami. Potom ešte jedna. A ešte a ešte…

Tu som sa rozbehol. Vietor sa utíšil, prestal. Preskakoval som aresitové kry — na Marse váhu skafandra skoro necítiť.

Z kopca som zočil Strelu. Bola celkom blízko, asi na päťdesiat metrov. Jej tmavá pretiahnutá silueta sa výrazne črtala na pozadí

blednúceho neba. Naša Strela sa mi pozdala mimoriadne krásnou: plavné, ušľachtilé a prísne línie, hrdo zodvihnuté krátke krídla, aerodynamický trup.

Šatov vystreľoval raketu za raketou. Bol bez skafandra, v rozopnutej kombinéze. Vedľa Strely stála zmontovaná helikoptéra — malá, nízka. Nik okrem Šatova by ju nebol zmontoval — osamote, potme.

Ako ma zazrel, odhodil raketovú pištoľ, strhol koženú čiapku, zamával ňou vysoko nad hlavou a čosi zakričal.

Letel som k nemu a idúcky som si rozopínal skafander.

— Nože, no, navigátor, upokojte sa, — povedal Šatov dutým hlasom. — Ak sa nemýlim, starý Omar… Ach, čo…

A odvrátil sa.

Len teraz som zbadal desiatky raketových nábojníc, čo sa povaľovali na zemi. To ma vrátilo k myšlienkam na Mars.

— Mars? — opakoval Šatov ešte vždy dutým hlasom a zaodŕhal. — Mars? To je krása, navigátor. Za ten rok sa veľa zmenilo. Ľudia vytvárajú na Marse atmosféru. Červená škvrna, čo sme videli na radarovej obrazovke, je termojadrový kráter. Takéto krátery sú na Marse dva. Štvrtý mesiac prebieha v nich riadená reťazová reakcia. Ťažké atómy sa štiepia na ľahké čriepky — kyslík, dusík, hélium, vodík. A čo je hlavné — v týchto kráteroch sa od fantastickej teploty rozkladajú minerály, ktoré obsahujú kyslík, vodu, kysličník uhličitý… Ľudia teraz opustili Mars, len na Phoebe ostala hliadka. Vlastne sme mali šťastie, navigátor, boli tu ešte aj tuhšie víchrice ako včerajšia. Aj rádioaktivita bola vysoká, teraz to už nie je nebezpečné. Okrem toho atmosféra neprepúšťa kozmické žiarenie. Slovom, mali sme šťastie… Ale už dosť, navigátor! Nič viacej neviem. Z Phoebu ma obšťastnili celou lekciou — cifry, vzorce, ba aj citáty — lenže ja som sa mordoval s týmto vtáčkom… Prepáčte!

— A udrží sa táto atmosféra? — spýtal som sa.

Šatov sa pustil do smiechu.

— Aha! Zapáčil sa vám vetrík… Nebojte sa, navigátor. Mars v žeravom stave stratil atmosféru — príťažlivosť je slabá. Ale teraz si ju môže udržať prakticky večne. Môžem vás potešiť: taký istý osud očakáva aj Mesiac. Starček dostane elegantnú atmosféru. A vôbec, dosť už otázok! Dosť! Ak máte chuť, vezmite si môj skafander, vylaďte rádio a počúvajte… Ale ja… Navigátor, navigátor! Dívajte sa, slnce!

Nad Marsom vychádzalo slnce. Purpurové nebo zružovelo a na obzore sa zaleskol zlatý pás, čo oddelil jasne zem od neba. Farby sa trblietali, menili, žiarili. Zo slnečného pásu vyžarovalo svetlo. A to prehlbovalo farby neba, dodávalo im sýtosti.

Pol druha roka vo vesmíre, uragán, nočná mora — to všetko zapadlo, všetko nebolo nič oproti prvému svitaniu na Marse. Prekonal

by som aj desať ráz viacej ťažkostí, len aby som videl tento prvý úsvit nad starou planétou. Úsvit, ktorý vytvorili ľudia.

Slnce vystrekovalo po oblohe hybké, jagavé lúče, čo zaháňali tmu. Hviezdy hasli, zmazané slnečným svetlom. A iba jediná hviezda — dvojitá a jasná — víťazoslávne svietila na priezračnom rannom nebi. Teraz bola belasá.

— Zem, — povedal ticho Šatov za mojím chrbtom. — Belasá planéta.

Obrátil som sa. Na Šatovovom zarastenom líci sa vlhko leskla belasá perlička.

V. Saparin
NEBESKÁ KULU

Loo sa od strachu hodil na zem.

Dobre vedel, že trestom za to bolo vyhnanie z kmeňa. Ale keď z neba vyšľahol oslepujúco jasný lúč, predral sa cez oblaky a utkvel na vysokom kopci, Loo zabudol na všetky zákazy, kolená sa mu podlomili a padol na ruky.

Všetko vôkol len tak zadunelo od rachotu, silnejšieho než akýkoľvek hrom, čo Loo vôbec kedy počul. Keď Loo premohol zúfalý strach a nadvihol hlavu, videl, že z oblakov priamo na suchý vrch zosadlo čosi veľké, čo sa ligotalo a metalo plamene.

Nič viacej Loo nevidel. Plazil sa späť, až kým krovie nezakrylo strašný obraz. Liezol štvornožky, zabudnúc, že vie chodiť a že na dvoch nohách sa pohybuje ľahšie a rýchlejšie.

Spamätal sa, až keď sa pošmykol na svahu, mokrom od dažďa, a skotúľal sa do vody.

Fŕkajúc plával k vzdialenému mysu. Všetci príslušníci Loovho kmeňa boli vo vode práve tak doma ako na súši. Ináč by sa ťažko pohybovali v rodnom kraji, kde voda, lejúca sa zhora a čvachtajúca pod nohami, bola vlastne hlavným živlom. Neschodné, nekonečné húštiny boli takou ťažko zdolateľnou prekážkou, že keď mali ísť ďaleko a chceli tam byť rýchlo, Loo, ako aj všetci ostatní, vybrali si vodnú cestu. Loo preplával jazero, vyliezol na breh a tak sa otriasol, že mu z hustej srsti fŕkali kvapky na všetky strany. Do Veľkých Jaskýň bolo ďaleko, a kým sa Loo predieral cez húštinu, trochu sa upokojil. Ťažko povedať, čo ho najväčšmi ohromilo na úkaze, ktorý nedávno videl. Najdesivejšia na tomto divadle bola jeho záhadnosť. Hrom je síce tiež strašný, aj blesky sú strašné, ale to všetko sa dá vysvetliť. To sa zlostia nebeskí kou a hašteria sa o korisť. Hlavná vec je len nedostať sa pod ruku rozhnevaným kou. Najstarší kou obyčajne zasiahne, porobí poriadok, a ostatní si ešte trochu pomrmlú a utíšia sa. Lenže nebeskí kou sú neviditeľní, vraví starý Chc. Žijú vysoko nad oblakmi a nikdy nezostúpia na suchú zem.

Len občas hodia dolu pozostatky svojej potravy. Loo a jeho národ zbierajú tieto pozostatky a starostlivo ich opatrujú v Svätej Jaskyni. Sú to ťažké, tvrdé kúsky. To, čo nepohrýzli zuby nebeských kou, je tvrdšie ako skala. Len jediný kameň — talachu — môže tvrdosťou súperiť s ohlodkami nebeských kou. Z talachu robia najlepší poľovníci hroty do „lietajúcich žihadiel“.

Ale nebeskí kou ešte nikdy neopustili svoje sídla v oblakoch a nezostúpili k dvojnohým.

Starý Chc hovoril, že sa to nikdy nestalo.

No keby sa to rozhodli urobiť, vyzeralo by to asi tak ako to, čo videl teraz Loo.

Loo až podskočil na mieste, tak ho ohúrila táto myšlienka. Ó, nie nadarmo pokladajú Loa za jedného z najmúdrejších v kmeni.

A Loo sa rozbehol, aby čím skôr mohol zvestovať, čo objavil.

Ngarroba v belasom skafandri bežal, kladúc nohy naširoko, aby nespadol do riedkeho blata, no vzdialenosť medzi ním a tautolonom sa zmenšovala.

Keby to bolo v inej situácii, neohrabané zviera, ťapkajúce na zadných nohách ako kačka, vyzeralo by smiešne.

Rozmermi a obrysmi pripomínalo trochu žeriav na montovanie dvoj-trojposchodovej budovy, keby si zrazu zmyslel skákať. Zavalitý trup sa opieral o mocné laby a chvost, hrubý ako poriadne stromisko. Smerom hore sa trup stále zužoval a skoro bez pliec prechádzal v dlhý tenký krk. Krk sa končil smiešnou malou hlávkou, podobnou hadej. Z hornej časti trupu odvísali slabé predné laby, ktoré sa bezvládne hompáľali do taktu so skokmi.

Karbyšev prudko odtiahol pneumatickú klapku vrecka. Bola to naozaj neodpustiteľná ľahkomyseľnosť zobrať len jednu pištoľ pre štyroch. Ale ako je známe, predchádzajúca výprava na Venušu sa predsa zaobišla celkom bez zbrane. A Karbyšev sa teraz preľakol, či sa mu podarí vytiahnuť pištoľ skôr, než tautolon dohoní viceprezidenta Africkej akadémie vied, a čo sa stane, ak sa oneskorí.

Ngarroba spadol práve vo chvíli, keď Karbyšev spustil kohútik. Preskočil belasý blesk a dotkol sa ryšavého trupu s kožou hladkou ako guma. Tautolon padol: zadok aj s opornými nohami a chvostom ostal ako ochromený na mieste, a časť trupu s krkom a hlavou zrútila sa na zem.

Teraz zasiahli Gargi a Sun Lin. Gargi, štíhly a elegantný aj vo svojom žltom skafandri, chytro pribehol k Ngarrobovi. S pomocou Sun Lina zodvihli Afričanovi hlavu. Cez priezračnú kuklu bolo vidieť Ngarrobovu zblednutú tvár. Ševelil perami, ale nedalo sa rozumieť, čo hovorí. Napokon sa ktosi dovtípil vyrovnať pokrivenú anténu na Ngarrobovej kukle.

Prchkému Afričanovi sa vrátil dar jazyka.

— Čo sa stalo s tou obludou? — zvolal, obzerajúc sa okolo. — Spochabila sa, či čo sa jej porobilo?

— A čo to vlastne bolo? — spýtal sa Sun Lin. — Vy ste sa tak znenazdajky vynorili z húštiny! A zrazu vyskočil tento zázrak a vnohy za vami. Podráždili ste ho niečím?

— By sa mi chcelo dráždiť také sprosté stvorenie, — zahundral Ngarroba. Rukou v rukavici otočil kohútik na spodku kukly, zachytil

perami rúrku, čo sa vysunula, a glgol si koňaku.

— Veď viete, že toto monštrum má mozog ako omrvinka. A na druhej strane, celý svet vie — a stojí to v prácach všetkých siedmich predchádzajúcich expedícií na Venušu — že tautolony nikdy nenapádajú človeka.

— Možno tento tautolon nečítal vedecké práce zemských expedícií, — poznamenal Gargi. — Proste mu neprišli pod ruku.

— Ako to teda bolo? — mierne, ale naliehavo pripomenul Sun Lin.

Ngarroba vstal a urobil mechanický pohyb rukou, ani čo by si chcel utrieť pot z čela. Zaškúlil na nehybné telo ležiacej ozruty.

— Prídem k jazeru, — začal. — Celkom obyčajné jazero. A vidím krajinu typickú pre túto planétu — rozhodne aspoň pre jej prebádanú časť. Pri brehu, aj ďalej, trčia z vody puky slávnych obrovských ľalii Venuše a medzi nimi dve-tri hlavy týchto kreatúr (Afričanovi zrejme nešiel cez ústa biologický názov tautolona). Viete predsa, že tieto kráčajúce rýpadlá sa spokojne premávajú po močiaroch a ich obrúbenou zábavou je sedieť na dne jazera, so sprostou kotrbou vystrčenou nad hladinu. Takíto, povedal by som, obri, a živia sa kadejakými šepletami — mušličkami, červíkmi a iným svinstvom.

— Buďte radi, že nejedia cestovateľov, — poznamenal Karbyšev. — A vôbec, celkom dobre, že sa tu nevyskytujú ani obrovské krokodíly, ani tigre so šabľovitými zubami, ani iné veľké dravce.

— To je pravda. Lenže, ako vysvitá, aj mušľožrúti môžu byť nebezpeční. Tak isto ako napríklad zošalený traktor.

— Ďalej, — trpezlivo poznamenal Sun Lin.

— Spokojne sa teda dívam na tento obraz. A naraz len vidím, ako sa nado mnou vynára hlava tohto milého drobizgu a krovie sa rozhŕňa pod váhou jeho trupu. Čítal som práce všetkých siedmich expedícií na Venušu a veľmi dobre som vedel, že tautolony, — vedec prvý raz vyslovil toto slovo, — sú najneškodnejšie bytosti na svete. Preto som bez rozmýšľania odstúpil o dákych dvadsať krokov — bola tam práve čistinka — a pozoroval som ďalej. Ale vtom krásavica, — Ngarroba sa už celkom upokojil, — ráčila vzhliadnuť dolu zo svojej trojposchodovej výšky a vrhla sa na mňa, akoby som bol červík alebo slimák.

— Táto papuľa, — pokrútil hlavou Karbyšev, — nemôže zhltnúť chlapa ako vy, ani keby vás tautolon bol hneď pokladal za najvábnejšiu lahôdku.

— Ktovie, čo mu vhuplo do hlavy. Mohol ma celkom jednoducho zagniaviť, ani by to nebol zbadal. Kto to kedy slýchal, aby tautolony tak chytro behali? Viete, že som slušný bežec na stredné trate. A dnes som dosiahol rekord — pravda, tu je príťažlivosť trochu menšia ako

zemská, takže by mi ho nezapočítali. Ale tento leňochod, — drgol tautolona do boka, — ten vám behá vari ešte rýchlejšie.

— Čo sa s ním porobilo, to vie jedine on sám, — povedal zamyslene Gargi. — Kedy sa preberie?

Karbyšev pozrel na hodinky, zamontované do rukáva oranžového skafandra.

— Vpálil som doň celú dávku. Stačilo by to aj na tri takéto beštie. Ale myslím, že o takých desať minút šok prejde a môžete s nim robiť interview.

— Nebolo by azda lepšie vzdať sa toho a pobrať sa ďalej? — navrhol Gargi. — Jedno dobrodružstvo na dnešok stačí. Veď naša expedícia sa len začína… Ale bol to zato smiešny obraz, — zasmial sa zrazu. — Obrovský zver sa ženie ozlomkrky, napína krk a prevaľuje sa, ani čo by prášil pred palicou. A náš priateľ Ngarroba pred ním.

— Prášil? — zopakoval pomaly Sun Lin. — A viete, že je to nápad? Možno mu vlastne ani na um neprišlo niekoho napádať.

— Ale vrhol sa v tú stranu, kde som bol ja! — rozhorčoval sa Afričan. — Hoci som mu nestál v ceste.

— Povedali ste, že ste odstúpili na čistinu? A ta sa vrhol aj tautolon. Utekal pred niečím, čo sa skrývalo v húštine. Aha, preberá sa.

Zvieraťu, roztiahnutému v bahne, prebehla celým telom triaška. Potom sa malá hlávka zodvihla a trocha pokrútila zboka nabok. Krk sa dva-tri razy kŕčovite šklbol a zrazu sa napäl, akoby doň boli napumpovali vzduch. Telo, pripomínajúce spľasnutý balón, ožívalo a nadobúdalo stratenú pružnosť. Štyria muži v skafandroch pozorne sledovali zviera.

— Kto ho nastrašil? — zadumane sa ozval Karbyšev. — Veď, ako tvrdia predchádzajúce expedície, dravce na Venuši nie sú. Čo mohlo teda nahnať strach takej opache?

Gargi pokrčil plecami.

— Sme na celkom neprebádanej pevnine. Ale čo to stvára? Ngarroba!

— Kde sa ženiete? Počkajte! — vykríkol aj Karbyšev. Lenže Afričan už ako bez duše letel k tautolonovi. Zviera sa hojdalo na zadných labách, mocných a pružných ako perá stotonového vagóna. Už-už skočí!

— No, toľký elán je vari už zbytočný! — Gargi zbledol. Karbyšev rýchlo strčil ruku do vrecka a hľadal rezervný náboj. Zahovoril sa a zabudol, že pištoľ je celkom vybitá.

Ale nikto nestačil nič urobiť.

Postava v modrom skafandri skočila oživenej opache rovno na chvost, celkom pri koreni, kde bol hrubý ako sud. Ngarrobova ruka sa vymrštila dohora, akoby chcel potľapkať alebo udrieť zviera po chrbte.

V nasledujúcej chvíli tautolon tak vyhodil zadkom, že Ngarroba odletel na dobrých pätnásť krokov a čľapol horeznačky do hlbokej kaluže.

A obor sa knísal zboka nabok k vode, čo sa matne zrkadlila obďaleč pod hustou klenbou oblakov.

— Teraz chápem, prečo sa tautolon hnal za vami, — povedal Ind, ktorý stúpil po koleno do mláky a podával Afričanovi ruku. — Vy ste ho prvý napadli, chudáčiska! Veďže sa oprite o tú palicu, kde ste ju vzali? Tak! Ja vás nevládzem vytiahnuť.

— Utrite mu kuklu, — povedal Karbyšev.

Keď poutieral zablatenú priezračnú guľu, ktorou sa končil skafander, najprv sa zablysli pod ňou biele zuby a potom sa vynorila celá tvár viceprezidenta Africkej akadémie vied. Žiaril na nej taký široký a triumfálny úsmev, aký jeho priatelia ešte ani raz nevideli.

Zamazaný od hlavy po päty, nevypustil z rúk „palicu“ — tenký, meter alebo pol druha metra dlhý prút, ktorý vyzeral ako šašina alebo trstina.

— Keby som v poslednej chvíli nebol vytiahol túto vec mojej priateľke z chrbta, bola by ju odvliekla so sebou. To ju teda dohnalo k úteku z húštiny!

— Vyzerá to ako ihla, — povedal Gargi. — Videli ste voľakedy také veľké šípy?

— Nie, — odvetil Sun Lin, — nič podobné nenájdete ani v jednom opise flóry na Venuši.

— Slovom, ďalší objav?

— A ešte aký! — zvolal zrazu Karbyšev. Vyzeral strašne rozrušený. — Len sa lepšie prizrite!

— Nerozumiem, — pokrčil plecami Gargi.

— Chyťte to do ruky!

Gargi vzal „palicu“, ktorú mu podal Ngarroba, a prešiel dvoma prstami po celej jej dĺžke. Na konci narazili prsty na malý výčnelok. Potom sa „palica“ zužovala a končila sa veľmi tvrdým hrotom.

— To je… to je… — bľabotal rozčúlene.

— Oštep, — povedal Sun Lin. Oči sa mu horúčkovité ligotali pod priezračným zvonom kukly.

— To je už objav! — zvolal Ngarroba a len-len že sa neroztancoval na mieste. — Nie nadarmo som dva razy capol do blata… Aké šťastie, že som prišiel tej oblude do cesty!

— Áno, priatelia, — povedal slávnostne Karbyšev, — naša expedícia pravdepodobne našla prvý dôkaz o existencii mysliacich obyvateľov Venuše.

— Ktorí sú na takom vývojovom stupni, že si vedia už zhotoviť najjednoduchšiu zbraň, — doplnil Gargi.

— Dúfame, že na poľovačku. — Sun Lin vzal Gargimu z rúk oštep

a pozorne si prezeral hrot.

Cestovatelia pozerali na seba.

— Nabite už konečne tú pištoľ! — povedal Gargi.

— Elektrická pištoľ, ako viete, — poznamenal Karbyšev, — je prostriedok na sebaobranu, a preto pôsobí len na krátku vzdialenosť.

Zato však vybral malý šúľok a vložil ho do pištole, Ngarroba vystrel ruku za oštepom.

— Nože ho dajte sem!

Vyvažoval oštep v ruke, akoby ho chcel hodiť.

— Myslím, priatelia, že touto hračkou by sa nikomu z nás nepodarilo preraziť taký pancier, ako je koža tautolona.

— Ale náš skafander prebodne hravo, — dosvedčil Sun Lin.

— Toto ľahké tkanivo chráni síce pred uštipnutím každej chamrade najmenej tak dobre ako tautolona jeho hrubá koža. Výborne sme krytí pred hlavným nepriateľom — baktériami. Ale pred oštepom…

Ngarroba mykol plecami, akoby ho medzi lopatkami niečo bodlo.

Karbyševa čosi nutkalo, aby sa obzrel. Za chrbtom nebolo nikoho. Len asi na päťdesiat krokov v húštine zaševelili dva-tri tenké stromčeky.

Gargi pristúpil k stromu, ktorý pripomínal obrovitú slnečnicu. Nebolo na ňom lístia, kmeň pokrývalo husté krátke ihličie.

— Nedajbože privyknúť na tunajšiu flóru, — povedal Ind, — aj keď chápem, že rastlinstvo sa rozvíja tak prudko pre nadbytok kysličníka uhličitého v atmosfére. Rád by som vedieť, z čoho si robia tie oštepy? Z tohto stromu sotva. Hoci, keby sa z vrchovca odrezali prúty…

— Z čoho je drevo, na to prídem, — namietol Sun Lin. — Dôležitejšie je zistiť, aký kameň používajú na hroty. Hornina mi je neznáma.

— Tu vôbec nevidieť vrchy alebo skaly, vyčnievajúce na povrch. Pozrite!

Vôkol sa rozprestierala šíra rovina s jazerami, ktorých hladina splývala s ploskými brehmi. Od západu rámoval krajinu hustý les, z diaľky podobný spletenému ostnatému drôtu. Nad hustou belasou húštinou vypínali sa ojedinelí obrí s konármi, rozkrídlenými ako roztiahnuté prsty. Každý „prst“ sa končil ďalšími výhonkami.

Na východe presvitalo niekoľko nevysokých vrchov s oblými, rozmazanými kontúrami.

Cestovatelia si všetko odfotografovali a pobrali sa k rakete.

Rozhovor sa krútil okolo oštepu a okolo možného stretnutia s Venušanmi. Ako to dopadne?

— Keď sa to tak vezme, — povedal Ngarroba, — my tiež máme zbraň, — stisol v ruke oštep, — takú istú ako oni.

— Po prvé, len v jednotnom čísle, — ohlásil sa Gargi.

— A po druhé, nepoužijete ju, — poznamenal Sun Lin.

— Máte pravdu, — súhlasil viceprezident Africkej akadémie vied. — Hádam iba v najkrajnejšom prípade.

Karbyšev vytiahol nabitú pištoľ a presúval páčku.

— Zmierňujete náboj?

— Nechcem ich predsa zabiť, — pokrčil plecami Karbyšev. — Čo myslíte, stačí dvadsatina dávky, ktorú dostal tautolon?

— To je porcia pre vola.

— Nedá sa vedieť, Venušan je možno silnejší.

— Túto časť planéty treba čím skôr prebádať. Veď dosiaľ expedície zosadali hlavne v rovníkovej oblasti a pri póloch. A stredné šírky navštívili len dva razy. Aj to šiesta expedícia bola neúspešná. Thompson ochorel — a všetci sa museli vrátiť.

— Oddýchneme si na základni, a na cestu!

— Jeden z nás, — vyhlásil Karbyšev, — musí byť ustavične v rakete.

— Len nie ja, — ozval sa chytro Ngarroba.

— Kto bude mať šťastie. Môžeme aj losovať.

— Veru naozaj, kto bude mať šťastie? — zasmial sa Sun Lin. — Ten, kto pôjde na hliadku, a či ten, kto možno ponesie na Zem správu, že hliadka zahynula?

— Raketu treba pripraviť na štart. Tak, aby s ňou mohol odletieť jeden človek, — poznamenal Karbyšev.

— Doparoma, táto ôsma expedícia predsa len stojí za to, — Ngarrobovi žiarila tvár. — Viete, bezmála som sa dostal do siedmej. Ale zdržal som sa na Marse, nuž mi nechali miesto v ôsmej. A aký som bol vtedy nazlostený! Mali sme poruchu na rakete. Kým prišla rezervná, výprava na Venušu už odišla. Predsa sme ešte len veľmi závislí od astronómov s ich výpočtami.

— Hej, pravidelné spojenie s planétami zatiaľ nejestvuje.

— No, napríklad na Mesiac existuje raketový most.

— Čože Mesiac…

Zahovorení kráčali po klzkej pôde, podávajúcej sa pod nohami, obchádzali jazerá, jazierka a nespočetné jazyky zálivov. V malých kalužiach sa len tak hemžilo tvormi, čo pripomínali raz živé špendlíky, raz plávajúce broky, raz zase zelené vločky.

Asi o šesť hodín došli na úpätie vrchu, kde stála kolmo raketa, opretá o vysunuté nohy.

— Oddych, — vydal povel Karbyšev.

V rakete bolo sucho a útulne. Cestovatelia si s rozkošou vyzliekli skafandre a uvelebili sa v mäkkých kreslách, ktoré sa poľahky premenili na postele.

„Ráno“ — podľa zemských hodín, ktoré merali čas v rakete — po

raňajkách bolo treba rozhodnúť, kto má ísť na hliadku.

Ngarroba bol taký rozčúlený, že bolo žiaľ naňho pozrieť.

— Váš temperament, — povedal Gargi, — je akýsi prežitok minulosti.

— Ja si zas myslím, — vynašiel sa chytro africký vedec, — že aj o tisíc rokov sa budú ľudia vzrušovať. Inak nehodno žiť. Neverím v ľahostajných ľudí.

— Vy ste tiež nervózny, Gargi, — poznamenal Karbyšev.

— No a kľud Sun Lina je obyčajná rutina, — bránil sa Ind. — Kto nie je rozrušený? Vy?

— Prvý raz sa stretávam s mysliacimi bytosťami na inej planéte, — nedal sa vykoľajiť Karbyšev. — Možno teda vari uznať aj trochu rozčúlenia. Slovom, kto hodí najmenej, ostane v rakete. Ja začnem.

Vytiahol ožltnutú kocku, hraciu kocku z čias starého Ríma — muzeálny kúsok, čo mu dala na pamiatku dcéra.

— Štyri, — hlásil Sun Lin, nespúšťajúc oči z kocky, ktorá sa dokotúľala k nemu.

Ngarroba dlho triasol kocku v hrsti, kým ju napokon hodil na hladký stôl.

— Päť! — vykríkol. — Päť!

Potom hodil Číňan. Vyšla trojka.

— Nuž čo, — vystrel ruku Gargi, — predsa len mám dve šance z troch. Tak aspoň hovorí teória pravdepodobnosti. Ech!..

— Dvojka! — konštatoval pokojne Sun Lin. — Teória pravdepodobnosti platí len pri veľkom počte hodov.

— Inštrukcie? — pokorne sa spýtal Gargi.

— Neodchádzajte od rakety ďalej ako na desať krokov.

— Hádam ju len neukradnú!

— Ju nie. Ale vás môžu. Pri najmenšom podozrení sa skryjete v rakete a budete pozorovať. Radar je vyradený, takže musíte používať svetlomet. Ak máme byť úprimní, nepristali sme veľmi bravúrne. Hliadka bude pracovať dvadsaťštyri hodín. Ak sa nevrátime, neopusťte raketu. Čakajte ešte dvanásť hodín. Pritom buďte mimoriadne ostražitý. O ďalších dvanásť hodín odštartujete na Zem.

Niekoľko hodín pripravovali účastníci výpravy raketu na štart. Ngarroba zapájal a vypínal zdviháky „nôh“, kým raketa nestála v naklonenej polohe. Gargi pracoval s výpočtovým strojom, Sun Lin určoval program riadiacemu zariadeniu.

— Gombík stisnite podľa týchto hodín, — povedal. — Zapnite päť minút pred odštartovaním. Štart bude automatický. To je spoľahlivejšie. Ničoho sa nedotknite, kým nezachytíte signály zo Zeme. To bude len na tretí deň. Potom začnite vysielať údaje na Zem. Skôr aj tak nenadviažete rádiové spojenie: prekáža Slnko a…

— Viem…

— Musím vás inštruovať. Keď stisnete tento gombík, všetko, čo som povedal, zopakuje sa, koľkokrát chcete.

— Aj to viem.

— Výborne! Prajem vám teda pokojnú službu!

— Hliadka vyrazí o pol hodiny, — upozornil Karbyšev a pozrel na hodiny v stene. — Obliecť skafandre!

Účastníci expedície vstupovali po jednom do prípravne, obliekli si skafandre a cez okrúhly otvor sa vyškriabali po visutých schodíkoch von.

— Porovnajme si čas, — navrhol Karbyšev, — podľa štartových hodín.

— Ideme!

Krátky stisk ruky a tri postavy v skafandroch už čliapkali po blate. Štvrtá ostala pri rakete, vztýčenej dohora.

— Nebeskí kou, nebeskí kou, — kričal Loo, keď dobiehal k Veľkým Jaskyniam. — Pri Veľkej vode zostúpili nebeskí kou.

No vtom zbadal, že všetci mlčia a so strachom hľadia na starého Chc. Celý kmeň bol zhromaždený. Len dvaja-traja obrátili hlavy ku kričiacemu Loovi, ale hneď zase počúvali náčelníka. Chc rozhadzoval rukami a hovoril:

— Boli to dvojnohí! S okrúhlymi hlavami a kožou hladkou ako má kulu. Nízky, slabý národ, len jeden bol takej postavy, ako sa patrí, ale aj tak bol menší ako mnohí z nášho kmeňa.

Chc ukázal, akí veľkí boli guľatohlaví. Zodvihol zo zeme okrúhly zelený plod tágu a vysvetľoval, že čudné bytosti mali také hlavy. Sotva môžu dobre plávať. Nohy majú s malými, celkom malými stupajami, rovné a tenké ako papek.

Chc dal na vedomie zhromaždeným, že bytosti, ktoré videl, stoja na veľmi nízkom vývinovom stupni, omnoho nižšie ako dvojnohí z kmeňa Cho, ktorí nevedia robiť „lietajúce žihadlá“, nemôžu preto poľovať na kulu a živia sa len tým, čo nazbierajú v lese.

— Zle chodia, — povedal Chc.

Videl, ako padali na rovnej zemi. Ba dokonca (v hlase starého Chc znelo najhlbšie pohŕdanie) lezú aj štvornožky, akoby ani neboli dvojnohí. Videl to na vlastné oči. No predsa to vari budú dvojnohí, lenže veľmi divokí. Odniesli si „lietajúce žihadlo“, vytrhli ho z chrbta kulu. A tak krútili hlavami (Chc napodobnil čudné bytosti), že aj keď Chc nevedel, o čom sa zhovárajú, pochopil, že sú hrozne prekvapení. To znamená, že oni nevedia robiť „lietajúce žihadlá“.

— Cha! — ozval sa zo zástupu pohrdlivý výkrik.

— Viete, že náš ľud je najmocnejší, — pokračoval posmelený Chc, — najudatnejší a najšikovnejší.

Gestikuloval, bil sa v prsia a staval sa do všelijakých póz, aby ukázal silu, udatnosť a šikovnosť svojho ľudu.

— Nikto nevie, kde sa tu vzali títo guľatohlaví divosi.

Tu Loa ani čo by bola vymrštila akási sila, tak vybehol dopredu. Kým starý Chc rozprával o čudných cudzincoch, Loo prestupoval z nohy na nohu. Toľko udalostí odrazu! Keď náčelník pobúrene povedal, že guľatohlaví sa plazia štvornožky, Loo sa stiahol za chrbty svojich súkmeňovcov: spomenul si, že porušil zákaz. Ale chytro na to pozabudol. Keď náčelník povedal, že nevie, kde sa tu vzali cudzinci, Loo vybehol dopredu.

— Nebeskí kou, — mrmlal. — Nebeskí kou.

On, Loo, videl, ako sa čosi spúšťalo z oblakov.

Loo slabo hovoril — nie ako starý Chc, ktorý poznal mnoho slov, a čo nevedel vypovedať slovami, vedel vyjadriť posunkom.

Loovi šla hlava prasknúť od myšlienok. Ešte nikdy toľko nerozmýšľal. Chcel povedať… Čo chcel povedať? Sám nevie, čo chcel povedať.

Rozhadzoval rukami a hundral:

— Nebeskí kou.

Prešľapoval na mieste, blúdiac po svojich bratoch horúčkovitými a prosebnými očami.

Najprv všetci mlčky čakali, čo povie. Ale potom náčelník zodvihol ruku a začal sa biť do pŕs.

— Chc vie, čo treba robiť! — kričal. — Chc vie! Počúvajte Chc!

V naklonenej rakete sa nepohodlne pohybovalo, aj keď nábytok a časť dlážky automaticky prešli do horizontálnej polohy. Bolo treba preliezať prekážky, čo vznikli v miestnosti.

Na obzore — slabo zvlnenej krivke s neveľkými hrbolcami kopcov — Gargi nikoho nezbadal. Najmrzutejšie bolo, že hliadku, ktorá odišla, nemohol upozorniť rádiom. Steny rakety neprepúšťali rádiové vlny a anténa, vytiahnutá von, bola už pripravená na prijímanie signálov zo Zeme. Inštrukcie zakazovali siahnuť na tieto prístroje a čokoľvek preladiť na rakete, pripravenej na štart. Prirodzene, inštrukcie predpokladali, že posádka je o tomto čase už v rakete a neopúšťa ju. Ale zrejme už niečo zastaralo v inštrukciách alebo v konštrukcii rakety.

Gargi sa díval asi desať minút na známy, už zunovaný obzor a potom sa vrátil na svoju hlavnú pozorovateľňu. Sadol si do kresla a cez okrúhly oblok videl tmavý svah, posiaty dvadsiatimi alebo tridsiatimi oštepmi. Keby si Gargi mohol dovoliť vyjsť von, zozbieral by slušnú kolekciu pre múzeum. Obliehanie trvalo už dobré dve hodiny.

Bytosti, skryté v húštine okolo čistinky, na ktorej pristála výprava,

pokladali raketu akiste za dajakého tautolona nevídanej odrody. Venušanov rozmermi veľmi nenastrašíš — sú navyknutí mať do činenia s obrami rastlinného aj živočíšneho sveta. A s tautolonmi si vedeli poradiť tak, že ich zahádzali mračnami oštepov.

Raketu, prirodzene, neprebodneš kamenným hrotom. Oštepy od nej odskakujú a poľovníci si to iste nevedia vysvetliť. Lenže… Gargi pozrel na hodiny. Hliadka sa mala vrátiť už pred hodinou. Gargi znova prešiel k obloku na náprotivnej stene. Akékoľvek dôležité boli pre vedu pozorovania z jeho pracovného kresla, nemohol zabúdať na hlavné — na svoje strážne postavenie.

Svah bol z tejto strany celkom holý a práve taký otvorený bol celý kraj až po obzor. Tadeto sa veru k rakete nebadane nepriblížiš!

— Alebo Venušania možno už naďabili na hliadku a prišli sem po zrážke s ňou? — uvažoval Gargi.

Povedal to nahlas. Posledné hodiny hovoril všetko nahlas, komentoval každý svoj krok, vyslovil každú myšlienku — všetko sa prenášalo zo zvukozáznamu do denníka.

Gargi sa zachvel. Na obzore sa zjavila tmavá postava. Gargi zaostril šošovku na obloku, ale postavu aj tak nemohol rozoznať. Mihala sa v diaľke zo desať minút a potom zrazu zmizla. Čo sa stalo s tým človekom? Prepadol sa do nejakej trhliny? Alebo sa skotúľal po klzkom svahu do priepasti? Čakal, ale človek sa neukázal.

Zato na obzore sa vynorila ďalšia silueta. Belasý skafander! Ngarroba? Prvý bol teda Sun Lin? Ten bol v čiernom. Ale kde je Karbyšev?

Ngarroba osamelo blúdil po nízkej pahorkatine. Gargi videl, ako obchádza malé jazierka. Rozoznal dokonca aj oštep, čo si Afričan vzal so sebou. A zrazu Ngarroba zmizol.

Kde sa podievajú? Gargi napínal zrak, čo to môže byť na ceste, po ktorej sa vracia hliadka. Ale tu mu do zorného poľa znova padol prvý človek. Zjavil sa na tom istom mieste, kde nedávno zmizol, a teraz ďalej smeroval k rakete.

Indický vedec sa ešte väčšmi znepokojil, keď čierny skafander Sun Lina znova zmizol a kraj za oblokom ostal zas celkom pustý.

Uplynula minúta, druhá, tretia… Ľudská postava sa znova zjavila, lenže nebol to Sun Lin, lež Ngarroba — na tom istom mieste, kde zmizol. Teraz kráčal k rakete sám Ngarroba.

Gargiho už neprekvapilo, keď Ngarroba asi po pol kilometri zmizol. Čakal, že sa teraz vynorí Sun Lin. Aj sa vynoril.

Ind všetko pochopil. Hliadka sa vracala roztrúsene, po jednom, aby náhodou nenatrafili na skrytú nástrahu.

Ale kde je tretí? Kde sa podel veliteľ výpravy?

A čo treba podniknúť? Hliadka pred Gargiho očami kráčala rovno do pazúrov nebezpečenstva, ktorému sa chcela vyhnúť!

A tu Gargi pochopil, že netreba podnikať nič. Venušania sú na druhej strane kopca, na ktorom stojí raketa, a nevidia to, čo vidí cez oblôčik on. Treba len, aby sa prieskumníci zhromaždili pri úpätí vrchu alebo ešte bližšie, tesne pri rakete, a potom chytro skočili dnu cez vonkajší otvor za krátky okamih, na ktorý ho bez nebezpečenstva možno otvoriť. Dobre by bolo na ten čas dáko odviesť pozornosť útočníkov.

Ale v prvom rade treba ihneď o všetkom upovedomiť hliadku, ktorá sa vracia. Musí otvoriť vonkajšie dvere, nedá sa nič robiť.

Gargi šiel k východu, zložil ochranný obal a stisol gombíky. Zámky sa nehlučne pohli, ťažké dvere sa odtrhli od hermetických závor a pomaličky otvárali papuľu.

Dverové mechanizmy neboli vyrátané na veľkú rýchlosť. Gargi ledva vyčkal, kým sa dvere otvorili natoľko, že sa mohol pretisnúť do prípravne. Teraz treba čakať, kým sa dvere zavrú. Len potom môže vybrať skafander z hermetickej skrine.

Kým si Gargi obliekal skafander, obzeral si prípravňu. Bola vypočítaná na jedného človeka, prinajlepšom sa mohli v nej zmestiť dvaja. Ale traja? Predstavil si Ngarrobovu mohutnú postavu a pokrútil hlavou. Len či budú traja? Zatiaľ videl iba dvoch!

Skafander je oblečený. Teraz posledné — vonkajšie dvere. Tie sa otvárajú naraz.

Záklopka sa ešte chvela na masívnom pánte, a Gargi už vystrčil hlavu. Otvor je v spodnej časti rakety, vidieť ho z obidvoch svahov.

Gargi rýchlo vychrlil vopred pripravené vety, hľadiac pritom viac v tú stranu, odkiaľ prilietajú oštepy, ako na holý svah. No aj tak zbadal, že Sun Lin došiel už skoro k úpätiu vrchu.

Sun Lin sa pri slove „pozor“ hodil na zem a načúval poležiačky. Ngarroba, prirodzene, tiež počúval. Možno aj Karbyšev, ak len…

Záklopka, o ktorú sa držal Gargi, sa zatriasla a vedľa padol na tmavú zem oštep so zlomeným hrotom.

Gargi mimovoľne zrýchľuje reč, no dbá o to, aby predsa len hovoril zreteľne. Teraz sa mu veľmi zíde, že na všetkých školách Zeme učia dikciu.

Druhý oštep zasiahol Gargimu plece. Trhlina v látke sa ihneď samočinne scelí, ale Gargi by bol zvedavý, či kamenné bodlo prerazilo obidva obaly skafandra alebo len vrchný. Gargi celkom zjavne cíti, ako sa cez trhlinu za kratučký okamih nahrnuli celé voje mikróbov, nebezpečnejších pre obyvateľov Zeme než ľudia hádžuci oštepy. Vtiahol hlavu medzi plecia a nechal vonku len anténu.

Tretí oštep mu prefrkol tesne popod nos; pritom nevedel, či tí, čo ho hodili, vyšli z húštiny, alebo sa naďalej držia v úkryte.

Hotovo! Gargi odskočil späť. Odpoveď dostal len od Sun Lina. Stisnutie páčky — a záklopka sa zaplesla. Tridsaťdva automatických

skrutiek vykonáva svoje dielo. Keď sa otvor automaticky uzavrel, Gargi zapojil rozprašovacie zariadenia. Teraz sa bude celých desať minúť sprchovať a ovievať sústavou striedavých prúdov a rozličných spŕch. Čas netreba sledovať: všetko sa vypne samo, keď sa procedúra skončí. Urýchliť operáciu, žiaľbohu, tiež nemožno. Kým kontrolné prístroje nezistia, že je všetko v poriadku, dvere z prípravne do vnútra rakety sa neotvoria.

Napokon všetko stíchlo. Gargi si vyzliekol skafander a odložil ho do skrine. Dvere z prípravne sa pomaly otvárajú a konečne je v salóne.

Do roboty! Treba rozsvietiť červené signalizačné svetlo na hornom konci rakety. Ale najprv musí rozložiť kreslo, ľahnúť si doň, pripnúť sa hrubými remeňmi s nafukovacími poduškami — len vtedy začne fungovať gombík, ktorý zapája svetlo. Je to štartovací signál: znamená, že posádka je pripravená vzlietnuť. Na jednej strane je, prirodzene, dobre, že pre výpravu na Venušu vybrali vyskúšaný, zalietaný model, ale inak je tento staromódny signalizačný a bezpečnostný systém dosť smiešny. Gargi leží v kresle ako pokladník, ktorého prepadli banditi — ak máme veriť starým filmom, ktoré vysiela občas televízia. Pod pravým ukazováčikom má gombík.

Gargi ho stisne. Raz, dva, tri! Nech rubínové svetielko navrchu rakety, jasné a viditeľné aj v rozptýlenom svetle dlhého dňa Venuše, mihoce. Takto skôr upúta pozornosť Venušanov. Veď z úkrytu v húštine vidia celú raketu. Nech zodvihnú pohľad od „zeme“ vyššie, k nebu.

Gargi vypol zámky na záklopke. Teraz stačí stisnúť na nej gombík, aby sa otvorila. To je riskantné: veď ku gombíku sa môžu dostať aj Venušania.

Z lôžka, na ktorom leží, nevidí obloky. Má pred sebou len veľké hodiny. Na štvorcovom ciferníku svietia číslice: červené ukazujú hodiny, zelené minúty a žlté sekundy. Ak všetko ide po poriadku, Ngarroba a Sun Lin dobiehajú práve k vchodu.

Gargi klepká po gombíku. Snaží sa nemyslieť na to, ako sa traja (dobre by bolo, keby traja!) ľudia vtisnú do prípravne. Prvý vlezie ľahko. Vtiahne druhého za ruku. Tretí… Kto bude tretí? Na chvíľku si Gargi jasne predstavil, ako sa tretiemu hompáľajú z otvoru nohy v „čižmách“, najhrubšej a najpevnejšej časti skafandra. K mykajúcim sa čižmám pribehnú holé, zarastené stvorenia, zdrapia ich ručiskami, mocnými ako kliešte, a ťahajú, pchajú sa do otvoru…

Čísla na veľkom ciferníku jasne a ľahostajne svietia. Gombík už vlastne ani netreba stískať, ale Gargi ďalej leží a signalizuje. Ktovie, možno mihotavé svetielko bude mať magický vplyv na obyvateľov Venuše.

Čas plynul. Zelené cifry sa nemilosrdne a nebadane striedajú. Ďalšia minúta. Ďalšia, ďalšia a ďalšia…

Gargi cítil, že mu na čelo vystupuje studený pot.

Dvere sa pohli. Ind si ohromujúco jasne predstavoval, ako sa teraz cez škáru vsunie srstnatá ruka.

Horúčkovite začal odopínať remeň, čo ho držal v kresle.

Spoza dverí sa vystrčila tmavá holá ruka.

— Uf! — odfúkol si ktosi.

Gargi vyskočil.

Cez oblôčik zazrel hlavu, zväčšenú šošovkou, strapatú, s výraznými nadočnými oblúkmi a nízkym čelom. Rovno na neho hľadeli bystro malé očká takmer bez viečok, aké mávajú zvieratá.

— Kamera! — vykríkol Ind skoro mechanicky.

Filmovací aparát, namontovaný oproti oblôčiku, hneď začal natáčať. Bežal úplne nehlučne, ako všetky moderné stroje, a len krúženie kotúča so smerovkou prezrádzalo, že filmuje.

Dvere sa otvorili už na tretinu, ale nič sa neukazovalo. Z prípravne sa ozývalo len zúfalé fuňanie.

Gargi urobil dva kroky ku dverám a slová, ktoré začul, zneli mu v ušiach ako hudba:

— Doparoma, aký stisk!

Samozrejme, bol to Ngarroba!

Gargi priskočil ku dverám. Pred očami mal spleť lietajúcich rúk a nôh. Nebolo hneď jasné, či sú tu všetci prieskumníci. Prvý sa vymotal zo spleti Ngarroba a vrútil sa do salónu. Padol Gargimu rovno do náručia.

— Uf! — uľavil si Ngarroba. — Ešte chvíľku, a bolo by po mne. Ako sa nám len podarilo vyzliecť skafandre! Teraz si viem predstaviť, ako sa cítia figy zlisované v balíčku.

— A to vraví človek, ktorý zaberal tri štvrtiny prípravne, — povedal Sun Lin, ktorý sa zjavil druhý. — Viete, — obrátil sa ku Gargimu, — Karbyšev musel predsa len použiť svoju pištoľ. Kryl nás pri nastupovaní. Strieľal síce do vzduchu… Preboha, čo je to s ním?

Teraz, keď Ngarroba a Sun Lin uvoľnili prípravňu, cez otvorené dvere bolo vidieť postavu roztiahnutú na dlážke. Jedna Karbyševova ruka sa vystierala do salónu a zaťaté prsty stískali gundžu ryšavých vlasov, druhú mal položenú pod driekom. Bledá, až sinavá tvár vyzerala ako bez života.

— Skorej! — vykríkol Sun Lin.

Čínsky vedec prvý raz stratil chladnokrvnosť.

Ngarroba schytil Karbyševa na ruky a uložil ho do rozloženého kresla, odkiaľ vysielal Gargi signály. Gargi roztrasenými rukami vyberal striekačku.

Sun Lin chytro vyzliekol Karbyševa.

Veliteľovo telo bolo pokryté obrovskými sinkami a podliatinami. Najviac červených škvŕn mal na rukách a nohách. Na ľavej ruke, vo

svale, odtlačila sa fialová stopa štyroch obrovských prstov. Pod hrdlom mal tmavú škvrnu.

— To je najnebezpečnejšie, — vytisol Sun Lin cez zaťaté zuby. — Injekciu!

Gargi už stláčal piest striekačky.

— Elektrický kúpeľ!

Ngarroba pritiahol z nástennej skrinky ligotavý reflektor aj s káblom. Založil Karbyševovi helmu na hlavu a zapol prúd.

— Elektrické dýchanie!.. Elektrické srdce!.. — ozývalo sa v úplnom tichu.

Karbyšev, omotaný drôtmi a prístrojmi, ležal ako mŕtvy.

— No, toto im teda neodpustím! — zašomral Ngarroba zúfalo aj zlostne a priložil rezervný kyslíkový balón k aparátu na umelé dýchanie.

Až o šestnásť minút sa Karbyševovi akomak zachveli viečka.

— Je zachránený, — povedal s uľahčením Sun Lin. — Len keď je v ňom kvapka života… Teraz veľmi opatrne!

Vypol elektrický kúpeľ. Gargi prepojil dýchanie a srdce na pomalšie tempo.

Ešte štvrťhodinu ležal Karbyšev nehybne. Potom otvoril oči.

— Všetci v poriadku? — spýtal sa a prebehol očami po tvárach priateľov.

Viečka mu zružoveli. Zodvihol hlavu.

— Ale vás doriadili, — povedal šťastný Gargi.

— To Ngarroba, — žartoval Karbyšev, namáhavo pohybujúc bledými perami. — Tak ma sprešoval, že som teraz o polovicu menší ako normálne. Ale zato som sa zmestil do prípravne. Ďakujem, Ngarroba!

— Nie, to nie je moja robota, — namietol Ngarroba, natierajúc podliatiny na Karbyševovom tele bielou voňavou masou, ktorú vytláčal z veľkej tuby.

Modré a červené škvrny hneď začali blednúť. Karbyšev si povystieral všetky údy. Skúsil si sadnúť.

— Kosti mám celé — ešte šťastie! No, takú silu som jakživ nevidel…

— A kde máte pištoľ?

— Hm…

Pištoľ nebola ani v prípravni ani v skafandri.

— Nepamätám sa… Bolo to ako vo sne! Obstúpili ma strašné bytosti, voľajaké zvieracie papule s previsnutými nozdrami, ruky štvorprsté, s blanou pri koreni prstov, prsty dlhé… Načahujú sa zo všetkých strán, šklbú ma. A tu ma Ngarroba vytiahol po schodíkoch! Odtrhli tuším rebrík… Na nič sa viac nepamätám.

— To je krása, — krútil hlavou Gargi. — Zdá sa, že sme vyzbrojili

našich nepriateľov.

— Nerád by som ich pokladať za nepriateľov, — unavene vyriekol Karbyšev. Zvalil sa znova na posteľ.

— Skúste im to vysvetliť, — Ngarroba kývol na oblôčik. Tam bolo ešte stále vidieť strapatú hlavu s okrúhlymi očami.

Obďaleč sa ponevieralo niekoľko ďalších Venušanov. Lovci tautolonov zrejme pochopili, že raketa nemôže vyskočiť ani sa vôbec pohnúť z miesta, hoci stojí na množstve nôh. A možno ich priviedlo na nejaké myšlienky to, že trojčlenná hliadka, ktorú prenasledovali až k vchodu, zmizla v útrobách rakety. Slovom, osmelili sa.

— Nenalákajte ho, — vystríhal Sun Lin.

Ale zvedavec pred čímsi odskočil.

Filmovací aparát krátko zabzučal.

Gargi bleskove vymenil kazetu.

— Škoda prepásť taký objekt!

Venušan stál teraz desať krokov od oblôčika a bolo ho vidieť v celej výške. Vysoký, s nápadne vyklenutým hrudným košom, s velikánskymi stupajami a dlhými rukami, zarastený ryšavou srsťou, pôsobil dojmom primitívnej sily.

— Nie je práve najkrajší, — poznamenal Gargi. — Aspoň podľa našich predstáv… Ale zrejme je poriadne mocný.

— Všimnite si lebku, — povedal Sun Lin. — Akási zmes neandertálca a… na môj dušu, zdá sa mi, že takúto alebo skoro takúto lebku som videl v múzeách na Zemi. Mozog má pravdepodobne rozvinutejší, ako by sa zdalo podľa celkového výzoru. A mohutný hrudný kôš je tu proste nevyhnutný. Veď on nemá skafander a musí prečerpať cez pľúca mnoho vzduchu, chudobného na kyslík. Pozrite, zaberá mu skoro polovicu trupu.

— Rozhodne dávno zabudli na časy, keď chodili štvornožky, — zamiešal sa do rozhovoru Ngarroba. — Chôdzu majú síce nemotornú, ale to vyplýva z telesnej konštrukcie. No zato ako isto stúpajú!

Zrazu sa zasmial.

— Čo vám je smiešne? — spýtal sa Gargi.

— Ozaj je to komické. Celých štyriadvadsať hodín sme sliedili po týchto bytostiach a ani jedného z nich sme nevideli na vlastné oči. A vy, nešťastník, ktorému pripadlo strážiť raketu, boli ste prvý, čo sa s nimi stretol.

— Nikoho ste teda nenašli?

— Videli sme tautolona dobodaného oštepmi ako vankúšik na špendlíky. Potom nám odpadla chuť zhovárať sa s majiteľmi týchto oštepov bez tlmočníka.

— Zrejme náhle prerušili poľovačku, — doložil Sun Lin.

— Prišli sme na to, že objavili raketu. Čo iné by ich bolo mohlo natoľko prekvapiť alebo nastrašiť? Nuž sme sa rozhodli, že sa vrátime.

A aby sme im nepadli do rúk, urobili sme určité bezpečnostné opatrenia. Preto sme sa vlastne aj oneskorili.

— A kde máte svoj oštep? — spýtal sa Gargi.

— Zahodil som ho, — vyhlásil Ngarroba. — Pri nasadaní som mal iné starosti… Okolo rakety sa ich povaľovalo hrúza, nuž som si pomyslel, že ste už urobili dostatočnú zásobu.

— Nestihol som, — ľutoval Gargi. — Zjavili sa neočakávane. Chytro som vybehol po schodíkoch do rakety. A potom sa už sypali oštepy. Mňa možno ani nezbadali. Útočili na raketu.

— Mám dojem, že nás chceli dostať živých, — vyhlásil Ngarroba. — Veď my sme pre nich ešte záhadnejšie bytosti ako oni pre nás. Možno si zaumienili preskúmať nás zblízka?

— Vidí sa mi, že sa zberajú preč, — poznamenal Gargi, ktorý sa díval cez oblôčik.

— Skôr sa skrývajú znova do húštiny, — odporoval Sun Lin. — Myslím, že nás neprestanú obliehať.

Venušania jeden za druhým opúšťali čistinku okolo rakety. Poniektorí zbierali oštepy, čo sa povaľovali na zemi.

— Odnášajú posledné vecné dôkazy! — zvolal Gargi. — Nemáme v rukách nič okrem filmu. Nezistili sme ani len to, z akej horniny robia hroty.

— Pár kusov sa tam ešte váľa.

— Ale ten bohatier ich stráži.

Naozaj, Venušan, ktorý nazízal do rakety, nezberal sa zrejme preč. Stále sa ponevieral po čistinke.

— A nech si stráži! — vyhlásil zrazu rezolútne Ngarroba. — Nám to nevadí!

— Chcete sa vybrať von? Po oštepy?

— Po oštepy? — Ngarroba vstal. Vystrel atletické ruky a napäl svaly. — Hja… Tento šuhaj, — Ngarroba kývol hlavou na oblôčik, — je, prirodzene, mocnejší ako ja. Ale sotva ovláda všetky hmaty zápasenia vo voľnom štýle, ktorému som holdoval v jeho veku.

— Myslíte, že je to mladík?

— Pravdaže. Medzi tými, čo nás napadli, bol jeden celkom zvráskavený, zrejme vodca. Stál bokom a len rozhadzoval dlhými ručiskami. Oproti nemu je tento mládenec hotové mláďa.

— Prosím vás, čo vám to prišlo na um? Chcete ho…

— A vy nie?

— Hej, doviezť takú vedeckú trofej… — zasnene povedal Gargi.

Karbyšev zodvihol ruku, akoby chcel niečo povedať, ale výraz Sun Linovej tváre ho zadržal.

— Neporadíte si s ním, — poznamenal pokojne čínsky učenec.

— Spoľahnite sa na mňa. — Ngarroba sa vystrel v celej výške.

— Je prinajmenšom trikrát silnejší ako vy, — odhováral Sun

Lin. — Všimnite si jeho svalstvo. Má svaly, ktoré vy jednoducho nemáte.

Chlpatý človek chodil so sklonenou hlavou po brehu, posiatom stopami, a kedy-tedy zagánil na raketu spod vlasov, padajúcich do očí. Na širokom, zohnutom chrbte mu ihrali gundže svalov, ktoré pri každom pohybe výrazne vystupovali.

— Neodhovárajte ma, — povedal Africán. — Napokon, sme štyria. Máme dovedna osem rúk, a to tiež niečo znamená. Keby sme nerešpektovali športové pravidlá — a tie sú tu zbytočné — a vrhli sa naňho štyria, premôžeme ho.

Sun Lin pozrel na Ngarrobu s úsmevom ako na decko.

— Príležitosť viac ako lákavá, — pristával už aj Gargi. — Čo tam robí?

— Má v rukách našu pištoľ!

— Nepamätáte sa, ostal v nej ešte náboj?

Karbyšev nestačil odpovedať.

Z hlavne pištole vyrazil krátky belasý blesk. Zarastený človek sa zrútil na zem. Obrovská, klenutá hruď sa skoro nehýbala.

— Dobrá príležitosť overiť si odolnosť organizmu Venušana, — pokojne povedal Sun Lin. — Som zvedavý, o koľko minút sa preberie.

— Von sa! — zvolal Ngarroba a hrnul sa k dverám.

— Stojte! — okríkol ho ostro Karbyšev a namáhavo si sadol. Zbledol od vzrušenia.

— Treba ho vniesť sem, kým sa nepreberie, — netrpezlivo pokrčil plecami Africán.

— A čo bude, keď precitne? — veľavýznamne sa spýtal Karbyšev.

— Všetko tu rozmláti, — povedal Gargi.

— Bude ho treba… uspať!

Ngarroba zrazu skrotol, sadol si do kresla a nervózne začal bubnovať prstami po bočnom operadle. Potom prebehol pohľadom po vnútrajšku rakety. Cestovateľov obklopovali najcitlivejšie prístroje, výplod najvyššej techniky. Nepokojné ručičky, ciferníky, svietiace žiarovky, automatické perá, ťahajúce po papierových pásoch nekonečnú niť, analyzátory vzduchu v nepretržitej prevádzke, riadiace prístroje… Raketa tvorila zložitý umelý organizmus, ktorý žil akýmsi vlastným životom.

Ngarroba hlboko vzdychol a pristúpil k oblôčiku. Mladík z Venuše — divá bytosť, čo nepoznala ani rúcho — ležal na tmavej mäkkej pôde rodnej planéty.

— Veď je to človek, — vyslovil Sun Lin to, na čo všetci mysleli.

— Bodaj že vás, Ngarroba! — vzdychol rozpačito Gargi. — So svojím temperamentom ste schopný hocikoho strhnúť.

— Zmužilý, chrabrý človek, — doložil čínsky učenec. — Celé jeho správanie o tom svedčí.

— Tento človek, ešte taký podobný zvieraťu, nepoznal v živote okovy, — povedal po chvíli Karbyšev. — V tunajšom teplom podnebí, kde sa takmer nestriedajú ročné obdobia, možno už tisícročia chodí nahý, zarastený srsťou, ktorá mu akiste slúži aj za matrac. Ale vynašiel oštep, priatelia moji, má rozum. Je pánom, áno, áno, on je pánom Venuše. Aj keď si to azda neuvedomuje a nepozná poriadne svet, v ktorom žije.

— A tu priletia ľudia z inej planéty, — zakončil s dojatým úsmevom Sun Lin, — ľudia stojaci na omnoho vyššom stupni vývinu, a prvé, čo urobia, je, že chytia slobodného, svojím spôsobom slobodného človeka Venuše a ako zajatca ho odvlečú na Zem.

— Čo teda navrhujete? — spýtal sa Ngarroba. Bolo mu teraz náramne trápne pre ten športový elán.

Filmovacia kamera krátko zabzučala.

— Kazetu! — zvolal Ngarroba. — Hneď sa preberie.

Jeho hlas bol ešte podfarbený ľútosťou.

Gargi vymenil kazetu.

Všetci sa zhŕkli pri oblôčiku.

Venušanovi sa začala dvíhať hruď.

— Čo navrhujete? — zopakoval Ngarroba.

— My, pozemšťania, — povedal Karbyšev, — sme v postavení bohov, od rozumu a vôle ktorých závisí odteraz osud obyvateľov Venuše. Neviem, či majú mytológiu. Ale my sme viac ako ich bohovia. Sme všemohúcejší. Záleží na nás, aby sme správne ovplyvnili vývin Venušanov a urýchlili ho, nakoľko sa len dá. A na určitom stupni, keď bude už jestvovať dlhodobý kontakt a podarí sa nám vnuknúť Venušanom nejaké predstavy o Zemi, pozveme ich, aby navštívili našu planétu.

— My — to ako ľudstvo?

— Áno.

— Musíme dať tento plán na posúdenie obyvateľstvu Zeme, — povedal Sun Lin.

— A to bez meškania, — doložil Karbyšev.

— Raketa je vlastne už pripravená a môže presne podľa výpočtov vzlietnuť, — pripomenul Gargi. — Stačí počkať ešte chvíľku a stisnúť gombík.

— Ale vravte si, čo chcete, — povedal Ngarroba, — predsa je len škoda rozlúčiť sa s planétou tak hneď. Veď ja som na Venuši prvý raz… Tak som sa tešil na túto výpravu! Pozrite, vstáva…

Ryšavému mládencovi prebehla po tele triaška. Otvoril okrúhle, bystré oči a chvíľočku napäto pozeral do oblôčika. Videl ľudí? Zrazu vyskočil a hybaj vnohy! Ale potom sa zháčil a kráčal ďalej nenáhlivo, knísuc sa celým telom, pričom sa každú chvíľu obzeral. Ešte okamih — a zmizol v húštine…

— Sympatický mládenec! — zasmial sa Ngarroba. — A okrem toho má, zdá sa, aj charakter.

Loo pribehol k zvláštnej kulu, čo sedela na množstve nôh, sám nevediac, prečo to robí. Čosi ho ťahalo k tej ozrute na kopci. Strach, čo ho zachvátil, keď zazrel lúč z oblakov, voľakde zmizol. Loo nemohol s istotou povedať, že predmet, ktorý sa zjavil z oblakov a nastrašil ho, a tento útvar, nachýlený ako ku skoku, je jedno a to isté. Ale zmocnilo sa ho vzrušenie ako vtedy, keď chcel pred očami celého kmeňa porozprávať o nebeských kou.

Loo nemal vyjsť z húštiny. Podľa náčelníkovho plánu mal spolu s dvadsiatimi inými ľuďmi čušať v úkryte.

Ale on vybehol, akoby ho bol niekto do chrbta sotil. Zazrel na šikmo stojacej kulu velikánske oko a v tom oku sa čosi mihlo. Všetky tvory, ktoré Loo v živote stretol, mali oči vypuklé a celkom bezvýrazné, nikdy sa v nich nemihol ani len náznak tieňa. Iba dvojnohí mali oči, ktoré vedeli hľadieť všelijako.

Loo pribehol bližšie a zahľadel sa do oka kulu, takého obrovského ako vchod do Jaskyne ohňa.

A to, čo uvidel, ho ohromilo. Vo vnútri oka boli dvojnohí! Áno, áno, dvojnohí! Chc vždy vravel, že bytosti, čo nechodia štvornožky a neskáču ako nazlostené kulu — to sú kou, dvojnohí. Iba kou chodia vzpriamení. Kou, ktorých zočil Loo, neponášali sa na dvojnohých z jeho kmeňa ani na dvojnohých z kmeňa Cho. Ale — Loo si mal oči vyočiť — chodili na dvoch nohách a rukami rozhadzovali skoro tak, ako to robia kou z Loovho kmeňa, keď hovoria! Kožu mali so záhybmi, bez srsti, nohy príliš dlhé a vôbec boli špatní. Ale Loo cítil: tieto bytosti sú kou.

Chc ho napajedene volal. Po neúspešnom prepade guľatohlavých sa už všetci stiahli do húštiny. Jedine Loo ostal pri veľkej kulu. Raz mu nedalo odísť. Kde sa podeli guľatohlaví? Kulu ich prehltla papuľou, ktorú má na bruchu. No kou v oku kulu sa neponášali na guľatohlavých.

Vtom Loo zazrel pod nohami ligotavú kosť, len-len že na ňu nestupil. Zodvihol ju a začal ohmatávať. Úder do hlavy ho zrazil z nôh.

Keď otvoril oči, veľká kulu tancovala pred ním na nohách. Prizrel sa lepšie — a kulu sa utíšila. Loa zrazu zachvátil strach. Taký strach ako vtedy. Vyskočil a dal sa do behu. Ale strach hneď prešiel. A Loo pokojne vykročil, len sa obzeral — kulu hľadela naňho svojím okom, v ktorom sa opäť čosi mihalo.

Chc rozkázal všetkým, aby sa skryli v húštine a nevystrčili ani nos. Náčelník si myslel, že guľatohlaví znova vyjdú von. Vtedy ich poľovníci chytia. Vodca nevedel, čo sú to za stvorenia — takých

nebolo nikde na okolí.

Prastarý nejasný inštinkt mu šepkal, že sa treba mať na pozore. Keby vedel vyjadriť svoje pocity slovami, povedal by, že neznámo takmer vždy prináša so sebou nejaké nebezpečenstvo. Chc roztiahol previsnuté nozdry a dychtivo vťahoval vzduch.

Loo z úkrytu sledoval veľkú kulu. Ťažko bolo zistiť, či stojí alebo sedí. Len oko jej občas ožilo a zasvietilo ako v noci niektorým zvieratám.

Takto prešlo veľa času. Nič sa nestalo.

Zrazu znútra kulu vyrazil jasný lúč a skĺzol sa dolu po brehu.

Loovi sa podlomili nohy.

Kulu tak nahlas zarevala, že Loo už nepochyboval — je to nebeská kulu. Jedine nebeské bytosti hrmia na celý svet, keď sa spolu zhovárajú. Kulu niečo kričala komusi do neba.

Potom začala dvíhať hlavu dohora a nohy jej zmizli — skrčila ich alebo vtiahla pod seba ako plazy v barinách.

Kulu revala a stála teraz už rovno, ako kmeň stromu, kopca sa už ani nedotýkala. Dvíhala sa. No pravdaže, už-už sa vznesie na nebo, veď je to nebeská kulu. A kou, ktorých videl v oku kulu, to sú nebeskí kou. Kulu sa pomaly, celkom pomaličky dvíhala k nebesám. Vôkol sa rozliehal taký rachot, že nič nebolo počuť. Kulu zrazu prudko vzlietla a zmizla v hustých oblakoch. Iba lúč, ako priezračný chvost, ostal ešte chvíľu, ale aj ten slabol a slabol, až sa stratil.

Loo stál s vyvrátenou hlavou a díval sa do neba.

Nevedel, že tam, na nebi Venuše, kam odleteli nebeskí kou, na ďalekej planéte, skrytej za hustou vrstvou oblakov, rozhodne sa o jeho osude a osude všetkých jeho druhov. Loo, ani pokolenia, čo prídu po ňom, nikdy nespoznajú nevôľu, vojnu a útlak v nijakej podobe. Nebeský kou podá ruku svojmu divému bratovi a povedie ho do sveta rozumu a slobody, obíduc všetky prekážky, cez ktoré prešiel on sám.

Loo o tom nič nevedel. Díval sa na oblohu, až kým nezhasol posledný lúč nebeskej kulu.

V. Savčenko
PREBUDENIE PROFESORA BERNA

Roku 1952, keď na svet doliehal najabsurdnejší výmysel XX. storočia, nazývaný „studenou vojnou“, profesor Bern pred širokým poslucháčstvom povedal nie práve najveselší vtip veľkého Einsteina: „Ak si v svetovej vojne číslo tri zmyslia ľudia bojovať atómovými bombami, v svetovej vojne číslo štyri budú bojovať kyjakmi…“

Z úst profesora Berna, ktorého nazývali „najuniverzálnejším vedcom XX. storočia“, znelo to trochu silnejšie ako obyčajný vtip. Zahrnuli ho listami, ale Bern nemohol odpovedať. Na jeseň v ten istý rok 1952 vedec zahynul na svojej druhej geofyzikálnej výprave do Strednej Ázie.

Druhý účastník tejto malej výpravy, inžinier Niemayer, ktorý ostal nažive, potom rozprával:

— Vrtuľníkom sme premiesťovali základňu hlboko do púšte Gobi. Prvý vzlietol profesor s nákladom prístrojov a výbušnín pre seizmografické výskumy. Ja som ostal strážiť ostatný výstroj. Keď sa vrtuľník odpútal od zeme, v motore sa čosi pokazilo a začal vynechávať. Potom načisto zhasol. Vrtuľník nenabral ešte výšku, a preto začal rýchlo vertikálne klesať zo stometrovej výšky. Keď sa stroj dotkol zeme, zaduneli dva ohlušujúce výbuchy. Stroj klesal asi tak rýchlo, že od prudkého nárazu detonoval dynamit. Vrtuľník s celým obsahom, aj s profesorom Bernom, roznieslo doslova na prach…

Profesor Niemayer reprodukoval tento prípad od slova do slova všetkým korešpondentom, čo ho obliehali, nepovedal o nič viac ani o nič menej. Odborníci to pokladali za presvedčivé. Skutočne, v zohriatom a zriedenom vzduchu vysokohorskej púšte musel naložený vrtuľník klesnúť nenormálne rýchle. Náraz pri pristátí mohol mať také tragické následky. Komisia, ktorá priletela na miesto katastrofy, potvrdila tieto dohady.

Nik okrem Niemayera nevedel, že v skutočnosti bolo všetko celkom ináč. Lenže ani pred smrťou neprezradil tajomstvo profesora Berna.

Miesto v púšti Gobi, kam došla Bernova výprava, nelíšilo sa ničím od okolia. Také isté stuhnuté duny, svedčiace o smere posledného vetra; taký istý sivožltý piesok, sucho škrípajúci pod nohami a medzi zubami, také isté vo dne oslepujúcobiele a navečer purpurové slnce, ktoré opísalo za deň skoro vertikálny oblúk. Nikde ani stromčeka, ani vtáčika, ani obláčka, ba ani len kamienka v piesku.

Lístok z bloku, na ktorom boli zaznačené koordináty tohto miesta, profesor Bern spálil, len čo sa ta dostali a našli šachtu, ktorú vykopali

počas minulej expedície. A tak sa toto miesto odlišovalo teraz od ostatnej púšte iba tým, že tu boli dvaja ľudia — profesor Bern a Niemayer. Sedeli pred stanom na rozkladacích plátenných stoličkách. Neďaleko sa ligotal striebristý trup a vrtule helikoptéry, pripomínajúcej obrovskú vážku, čo zosadla oddýchnuť si na piesok púšte. Slnce zosielalo posledné lúče skoro horizontálne a stan s vrtuľníkom vrhali na duny dlhé, fantastické tiene.

Bern hovoril Niemayerovi:

— Voľakedy istý stredoveký medikus navrhol jednoduchý spôsob na nekonečné predĺženie života. Treba sa zmraziť a v takomto stave sa uchovať niekde v pivnici povedzme deväťdesiat rokov. Potom sa zohriať a oživiť sa. Zo desať rokov by ste si mohli požiť ešte v tom istom storočí a potom sa znovu zmraziť na lepšie časy… Pravda, sám lekár z akejsi príčiny nezatúžil prežiť tisíc rokov a umrel prirodzenou smrťou okolo šesťdesiatky. — Bern veselo prižmúril oči, vyčistil si špičku a vložil do nej novú cigaretu. — Hej, stredovek… Naše fantastické dvadsiate storočie realizuje najbláznivejšie nápady stredoveku. Rádium sa stalo tým kameňom mudrcov, čo môže ortuť alebo olovo premeniť na zlato. Nevynašli sme perpetuum mobile — odporuje to zákonom prírody, ale objavili sme večné a samo sebou sa obnovujúce zdroje jadrovej energie. A ešte jedna idea: roku 1666 skoro celá Európa očakávala koniec sveta. Ale kým vtedy bol tomu na príčine len kabalistický zmysel čísla „666“ a slepá viera v apokalypsu, teraz má idea o „konci sveta“ solídny podklad v podobe atómových a vodíkových bômb… Vlastne, chcel som hovoriť o tom zmrazovaní… Tento naivný nápad stredovekého medikusa nadobudol teraz aj vedecký význam. Viete o anabióze, Niemayer? Objavil ju Levenhook roku 1701. Je to brzdenie životných procesov ochladením alebo aj vysušovaním. Veď zima a nedostatok vlahy veľmi spomaľujú všetky chemické a biologické reakcie. Vedci už dávno robili anabiózu u rýb a netopierov: zima ich nezabíja, lež udržiava. Prirodzene, regulovaná zima… Existuje aj iný stav — klinická smrť. Zviera alebo človek totiž ani zďaleka neumiera hneď po tom, ako sa mu zastaví srdce. Minulá vojna umožnila lekárom hlboko preskúmať klinickú smrť. Niektorých ťažko ranených sa podarilo oživiť aj niekoľko minút po tom, ako im prestalo biť srdce, pričom upozorňujem, že to boli smrteľne ranení! Vy ste fyzik a možno neviete…

— Počul som o tom, — sklonil hlavu Niemayer.

— Však slovo „smrť“ stráca odstrašujúci odtieň, keď sa k nemu pridá ten lekársky prívlastok „klinická“? A jestvuje predsa nemálo prechodných stavov medzi životom a smrťou: spánok, letargia, anabióza. V týchto stavoch ľudský organizmus žije spomalene. A práve tým som sa zapodieval v posledných rokoch. Aby sa činnosť organizmu maximálne spomalila, bolo treba anabiózu vystupňovať do

krajnosti — až po klinickú smrť. Podarilo sa mi to. Najprv na to doplácali životom žaby, králiky, morčatá. Potom, keď sa ujasnili zákonitosti a režim ochladzovania, riskoval som „umŕtviť“ na čas svoju opičku — šimpanzku Mimi.

— Ale veď som ju videl! — zvolal Niemayer. — Je veselá, skáče po stoličkách a chrúma cukor…

— Správne! — prerušil ho víťazoslávne Bern. — Ale Mimi odpočívala štyri mesiace v špeciálnej rakvičke, obklopená kontrolnými prístrojmi a ochladená skoro na nulu.

Bern si nervózne vzal novú cigaretu a pokračoval.

— Napokon som urobil najzávažnejší a najdôležitejší pokus: vyskúšal som krajnú anabiózu na sebe. Bolo to vlani — pamätáte sa, v tom čase sa hovorilo, že profesor Bern je ťažko chorý. Bol som viac než chorý, bol som „mŕtvy“ celých šesť mesiacov. A viete, Niemayer, to vám je zvláštny pocit — ak vôbec možno takto nazvať stav, v ktorom nejestvujú nijaké pocity. V obyčajnom spánku vnímame rytmus času, aj keď spomalene — no tu nič takého nebolo. Pocítil som akési slabé mdloby od narkózy. Potom tíšina a tma. Potom návrat k životu. Na onom svete nebolo nič…

Bern sedel s voľne natiahnutými nohami, chudé ohorené ruky založené za hlavou. Oči spoza okuliarov hľadeli zádumčivo.

— Slnko… Svietiaca guľka, slabo osvetľujúca kútik nekonečne tmavého priestoru. Vôkol neho ešte menšie a studenšie guľky. Všetok život na nich závisí len od Slnka… A tu sa na jednej takejto guľke zjaví ľudstvo — kmene mysliacich živočíchov. Ako vzniklo? Ľudia povymýšľali o tom mnoho legiend a hypotéz.

Isté je jedno: zrodu ľudstva musela predchádzať obrovská kataklizma — geologický otras na našej planéte, ktorý zmenil životné podmienky najvyšších zvierat — opíc. Všetci sa zhodujú v tom, že takouto kataklizmou bola doba ľadová. Rýchle ochladenie severnej pologule, ochudobnenie rastlinnej potravy prinútilo opice chytiť do ruky kameň a kyj, aby si zadovážili mäso, prinútilo ich prispôsobiť sa práci a obľúbiť si oheň.

— To je pravda, — prisvedčil Niemayer.

— Prečo boli ľadovce? Prečo kedysi táto púšť, ba ani Sahara neboli púšťami, ale bujnel na nich život rastlín aj zvierat? Jestvuje iba jedna logická hypotéza — tá dáva ľadové obdobia do súvislosti s precesiou zemskej osi. Ako u každého nedokonalého „vĺčka“, zemská os precesuje — opisuje pomalé, veľmi pomalé kruhy: jedna otáčka za dvadsaťšesťtisíc rokov. Dívajte sa, — profesor zápalkou načrtol na piesku elipsu, v jej ohnisku maličké Slnko a guľku s naklonenou osou, Zem. — Sklon zemskej osi k osi ekliptiky je, ako viete, dvadsaťtri a pol stupňa. Zemská os teda opisuje vo vesmíre kužeľ s takým centrálnym uhlom… Prepáčte, Niemayer, že vám tu opakujem dávno známe veci,

ale pre mňa je to veľmi dôležité. Nejde ani tak o os, ktorú Zem fakticky nemá. Ale za tisícročia sa zmení poloha Zeme pod Slnkom — a to je najdôležitejšie!

Pred štyridsaťtisíc rokmi bolo Slnko obrátené k južnej pologuli, a na našom severe plávali ľadovce. Na rozličných miestach — najpravdepodobnejšie v Strednej Ázii — vznikli kmene ľudoopov, ktorých stmelila v kolektív nemilosrdná geofyzická nutnosť. V tomto cykle precesie zjavili sa nové kultúry. Potom, keď si o trinásťtisíc rokov severná a južná pologuľa vymenili miesto pod Slnkom, zjavili sa niektoré kmene aj na južnej pologuli.

Budúca ľadová doba na severnej pologuli začne sa o dvanásť-trinásť tisícročí. Teraz je ľudstvo neporovnateľne silnejšie a môže zdolať toto nebezpečenstvo, ak… ak dovtedy bude ešte jestvovať. Hoci ja som presvedčený, že vtedy ho už nebude. Spejeme k vlastnej záhube tak rýchlo, ako to len dovoľuje vývin modernej vedy… Prežil som dve svetové vojny: prvú ako vojak a druhú v Majdanku. Videl som pokusy s atómovými a vodíkovými bombami, a predsa si neviem predstaviť, ako bude vyzerať tretia vojna. Je to hrozné!.. Ale ešte hroznejší sú ľudia, čo s vedeckou presnosťou vyhlasujú: vojna sa začne o toľko a toľko mesiacov. Sústredený atómový útok na veľké priemyselné centrá nepriateľa. Obrovské rádioaktívne pustatiny. To hovoria vedci! Ba nielen to — počítajú, ako najúčinnejšie zamoriť rádioaktívnym žiarením pôdu, vodu, vzduch. Nedávno som čítal istú vedeckú prácu Američanov — dokazovali v nej, že na to, aby atómová nálož vyhodila maximum rádioaktívnej pôdy, musí preniknúť do zeme najmenej na päťdesiat stôp. Hrôza!.. — Bern sa chytil za hlavu a vyskočil.

Slnce už zapadlo a na zem sadla dusná noc. Riedke a matné hviezdy meravo viseli v tmavomodrom, rýchlo černejúcom priestranstve. Púšť bola tiež čierna a od neba ju bolo rozoznať len podľa toho, že na nej neboli hviezdy.

Profesor sa už upokojil a hovoril vyrovnane, skoro bezvýrazne. Ale pri jeho jednotvárnej reči behali Niemayerovi zimomriavky po chrbte, hoci bolo horúco.

— …Jadrové bomby azda nespopolnia planétu. Ale to sa ani nemusí stať: stačí, keď nasýtia ovzdušie Zeme nedovolenou rádioaktivitou. A viete predsa, ako vplýva žiarenie na plodnosť. Zvyšky ľudstva, čo sa zachovajú, v priebehu niekoľkých pokolení zdegenerujú a títo ľudia nebudú schopní zvládnuť neuveriteľne skomplikovaný život. Možno ľudia vynájdu dokonalejšie a presnejšie zbrane na masovú samovraždu. A čím neskoršie sa začne tretia a všeobecná vojna, tým bude hroznejšia. Ešte som jakživ nevidel, žeby ľudia prepásli príležitosť pobiť sa. A potom na našej malej zemeguli do skončenia ďalšieho cyklu neostanú mysliace bytosti.

Profesor vystrel obidve ruky nad mŕtvymi pieskami.

— Dlho sa bude planéta otáčať pod Slnkom a bude na nej pusto a ticho ako na tejto púšti. Hrdza rozožerie železo, stavby sa rozsypú. Potom sa začne nová ľadová doba, hrubý ľad zotrie ako hubka z tváre planéty mŕtve pozostatky našej nešťastnej civilizácie… A hotovo! Zem sa očistila a je pripravená prijať nové ľudstvo… My, ľudia, dnes veľmi brzdíme rozvoj všetkých zvierat: utiskujeme ich, vyhladzujeme, ničíme vzácne druhy. Keď ľudstvo zmizne, oslobodený svet zvierat sa začne kvantitatívne aj kvalitatívne búrlivo rozvíjať. Do najbližšej ľadovej doby budú najvyspelejšie opice dostatočne pripravené na to, aby začali myslieť. Musí sa zjaviť nové ľudstvo — možno bude šťastnejšie ako naše.

— Prepáčte, profesor! — zvolal Niemayer. — Ale na zemi nie sú len samí blázni a samovrahovia!

— Máte pravdu, — usmial sa trpko Bern. — Lenže jeden blázon môže toľko nastvárať, že nepomôžu ani tisíce mudrcov. A ja som sa rozhodol, že si musím overiť, či príde nové ľudstvo. Časové relé, ktoré mám tam dolu, — Bern ukázal na šachtu, — obsahuje rádioaktívny izotop uhlíka s dobou polorozpadu okolo osemtisíc rokov. Relé má podľa výpočtov fungovať stoosemdesiat storočí: dovtedy vyžarovanie izotopu poklesne natoľko, že sa lístky elektroskopu stretnú a uzavrú reťaz. Táto mŕtva púšť sa dovtedy už znova premení na kvitnúce subtrópy a tu budú najpriaznivejšie podmienky pre život nových ľudoopov.

Niemayer vyskočil a začal sa rozčuľovať.

— Vojnoví podpaľači sú blázni — prosím. A vy? Vaše rozhodnutie? Chcete sa zamraziť na osemnásťtisíc rokov!

— Ale prečo tak vulgárne: „zamraziť“, — pokojne sa ohradil Bern. — Tu je predsa celý komplex prostriedkov, čo spôsobia zdanlivú smrť: schladenie, uspanie, antibiotiká…

— Ale to je samovražda! — vykríkol Niemayaer. — Nepresvedčíte ma. Ešte nie je neskoro…

— Nie. Riziko nie je väčšie ako pri hocijakom zložitom experimente. Iste viete, že pred štyridsiatimi rokmi v sibírskej tundre vytiahli z večne zmrznutej pôdy mamuta. Jeho mäso sa natoľko zachovalo, že ho psi žrali s veľkou chuťou. Ak sa mŕtvola mamuta v prirodzených podmienkach udržala čerstvá desaťtisíce rokov, prečo by som sa vo vedecky vypočítaných a overených podmienkach nemohol uchovať ja? A vaše polovodičové termočlánky najnovšieho typu umožnia spoľahlivo pretvárať teplo na elektrický prúd a zároveň ešte aj schladzujú. Dúfam, že mi za tých osemnásťtisíc rokov nezlyhajú, hm? Niemayer pokrčil plecami.

— Termočlánky nezlyhajú, to sa rozumie. Sú to nanajvýš jednoduché zariadenia a okrem toho majú v šachte aj veľmi priaznivé podmienky: malé tepelné výkyvy, sucho… Možno sa zaručiť, že

vydržia túto dobu aspoň tak dobre ako mamut. No čo ostatné prístroje? Ak sa za osemnásťtisíc rokov pokazí čo len jeden…

Bern vstal a povystieral si údy.

— Ostatné prístroje nebudú zaťažené celý ten strašne dlhý čas. Budú fungovať len dva razy: zajtra ráno a o stoosemdesiat storočí, na začiatku nasledujúceho cyklu života našej planéty. Inak budú zakonzervované spolu so mnou v komore.

— Povedzte, profesor, vy… ešte stále pevne veríte v koniec nášho ľudstva?

— Chytá ma pritom hrôza, — zamyslene povedal Bern. — Ale okrem toho, že som vedec, som aj človek. Preto to chcem vidieť na vlastné oči… No poďme spať. Zajtra nás čaká ešte poriadny kus roboty.

Niemayer tej noci zle spal, hoci bol unavený. Či od horúčosti, či pod dojmom profesorových slov bol jeho mozog vzrušený a spánok neprichádzal. Len čo prvé lúče slnka padli na stan, s úľavou vstal. Bern, ktorý ležal pri ňom, naskutku otvoril oči:

— Začneme?

Z chladnej a hlbokej šachty bolo vidieť kúsok neobyčajne belasého neba. Dolu sa úzka chodba šírila. Tu, vo výklenku, stálo zariadenie, ktoré Niemayer spolu s Bernom montovali posledné dni. Z piesočnatých stien šachty viedli k nemu hrubé kabely od termočlánkov.

Bern naposledy prekontroloval činnosť všetkých zariadení v komore. Niemayer podľa jeho inštrukcií vydlabal navrchu v šachte malú priehlbeň, uložil do nej náboj a zaviedol drôty do komory. Všetky prípravy boli hotové a obidvaja vyšli von. Profesor si zapálil cigaretu a poobzeral sa.

— Aká krásna je dnes púšť, však? Nuž tak, môj milý pomocník, myslím, že by sme mali všetko. O pár hodín sa zastaví môj život — stane sa to, čo ste nie práve najvtipnejšie nazvali samovraždou. Dívajte sa na veci jednoducho. Život — tento záhadný fígeľ, po zmysle ktorého ustavične pátrame — je len krátka čiara na nekonečnej stuhe času. Nech sa teda môj život skladá z dvoch „čiar“… Nože povedzte niečo naposledy — veď my sme sa zriedka zhovárali „len tak“.

Niemayer si zahryzol do pery, mlčal.

— Ozaj neviem… Ešte vždy mi nejde do hlavy, že sa na to dávate. Bojím sa uveriť.

— Hm! Ale ste ma uspokojili, — usmial sa Bern. — Keď sa niekto o teba trápi, nie ti je tak strašne. Nebudeme sa mučiť dlhým lúčením. Keď sa vrátite, inscenujte katastrofu vrtuľníka, ako sme sa dohovorili. Viete dobre, že tajomstvo je nevyhnutnou podmienkou tohto experimentu. O pol mesiaca sa strhnú jesenné fujavice… Zbohom… A nedívajte sa tak na mňa: všetkých vás prežijem! — profesor podal

Niemayerovi ruku.

— Komora je vyrátaná na jedného? — spýtal sa zrazu Niemayer.

— Áno, na jedného… — na Bernovej tvári sa zračilo dojatie. — Začínam už ľutovať, že som vás nepresvedčil skôr. — Profesor stál jednou nohou na schodíku. — O päť minút odíďte od šachty! — Jeho šedivá hlava zmizla v hlbokej chodbe.

Bern zatiahol za sebou skrutky na dverách, preobliekol sa do špeciálneho skafandra s množstvom rúrok a ľahol si na plastikové lôžko v dlážke komory, vylisované presne do formy jeho tela… Pohýbal sa — nikde ho neomínalo. Pred ním na pulte pokojne svietili signalizačné žiarovky, svedčiace o tom, že prístroje sú pripravené.

Profesor nahmatal gombík rozbušky, chvíľočku otáľal a potom ho stisol. Slabý otras — zvuk do komory neprenikol. Šachta je zasypaná. Posledným pohybom zapojil Bern chladiace a narkotizačné čerpadlá, uložil ruku do príslušnej vyhĺbeniny v lôžku, zahľadel sa na lesklú guľku na povale komory a začal rátať sekundy…

Niemayer videl, ako zároveň so silným výbuchom vyletel zo šachty neveľký stĺp piesku a prachu. Bernova komora bola teraz pochovaná pod pätnásťmetrovou vrstvou zeme… Niemayer sa poobzeral a zrazu naňho ťažko doľahla náhla cudzia tíšina púšte. Chvíľku postál, potom sa chytro pobral k vrtuľníku.

Po piatich dňoch, keď statočne vyhodil vrtuľník do povetria, dostal sa do malého mongolského mestečka.

A o ďalší týždeň sa strhli jesenné fujaky. Preháňali piesočnaté duny z miesta na miesto, zahladili všetky stopy a jamky. Piesok, nespočetný ako čas, zarovnal miesto, kde naposledy táborila Bernova expedícia…

Z tmy sa pomaly blížil mihotavý a rozmazaný zelený plamienok. Keď sa prestal mihotať, Bern pochopil, že je to signalizačná žiarovka rádioaktívneho relé. Zafungovalo.

Pomaly sa mu vyjasňovalo vedomie. Naľavo zazrel Bern spadnuté lístky elektroskopu na hodinách storočí — stáli medzi číslami „19“ a „20“. „Polovica dvadsiateho tisícročia“, myslenie bolo v najlepšom poriadku a Bern už ledva potláčal vzrušenie.

„Preskúmať telo.“ Opatrne pohýbal rukami, nohami, krkom, zavrel a otvoril ústa. Telo poslúchalo, len pravá noha mu ešte tŕpla. Asi ju mal priľahnutú alebo teplota sa príliš rýchlo zvyšovala… Bern urobil ešte niekoľko energických pohybov, aby sa prebral, potom vstal. Prezrel prístroje. Ručičky voltmetrov poklesli: akumulátory sa zrejme pri rozmrazovaní trochu vybili. Bern prepojil všetky tepelné batérie na nabíjanie — ručičky sa hneď zachveli a vyskočili vyššie. A vtom mu prišiel na um Niemayer: termočlánky nesklamali. Táto spomienka vyvolala v ňom zvláštnu, bolestnú rozpoltenosť: „Niemayer

už dávno nežije, nikto nežije…“

Pohľad mu padol na kovovú guľku na povale; bola tmavá a vôbec sa neleskla. Pomaly sa Berna zmocňovala netrpezlivosť. Znova si prezrel voltmetre: akumulátory sa nabili slabo, ale keby ich zapojil naraz s tepelnými batériami, energia by mala stačiť na to, aby sa dostal na povrch. Bern sa preobliekol a cez dvere v povale vystúpil do zvona, ktorý sa samočinne odkrúcal.

Zapol nožový spínač — elektromotory krátko zahučali, nadobúdajúc obrátky. Skrutka zvona sa začala zarývať do pôdy. Dlážka v kabíne sa zľahka zachvela; Bernovi sa uľavilo, keď cítil, že zvon pomaly preniká na povrch…

Napokon stíchlo suché vŕzganie kamienkov o kov: zvon bol na povrchu. Bern začal kľúčom odkrúcať matice na dverách, ťažko sa poddávali, poškriabal si prsty. A tu sa v škáre ukázal modravý súmrak. Ešte trochu námahy — a profesor vystúpil zo zvona.

V sviežom večernom súmraku stál vôkol tmavý, mlčanlivý les. Kužeľovitý zvon prevŕtal pôdu práve neďaleko koreňov jedného stromu; na mohutnom kmeni sa vypínala vysoko k večernému nebu hustá listnatá koruna. Bern sa striasol pri myšlienke: „Čo keby si ten strom bol zmyslel vyrásť o pol metra vľavo!“ Pristúpil k stromu a ohmatal ho — prsty mu zvlhli na pórovitej kôre. „Aký je to druh? Treba dočkať do rána.“

Profesor sa vrátil do zvona a skontroloval zásoby: konzervy s potravou a vodou, kompas, pištoľ. Zapálil si cigaretu. „Dosiaľ mám teda pravdu,“ triumfoval v duchu. „Púšť pokryli lesy. Treba si overiť, či rádioaktívne hodiny neklamú. Lenže ako?“

Stromy stáli riedko, pomedzi ne presvitali hviezdy, čo sa zapaľovali na nebi. Bern pozrel na nebo a zrazu mu prebleskło mysľou: „Veď teraz musí byť‚polárkou‘ Véga!“

Vzal si kompas, vyhľadal v tme strom s nízkymi konármi a nešikovne sa naň vyškriabal. Haluze ho škriabali po tvári. Ich šum vyplašil akéhosi vtáka; prenikavo zaškriekal a tak prudko vzlietol z konára, že Berna bolestne zasiahol po líci. Jeho čudný škrek sa dlho rozliehal po lese. Zadychčaný profesor sa usídlil na hornej vetve a pozeral sa hore.

Už sa celkom zmrklo. Nad ním sa klenula hviezdna obloha, jasná, ale celkom neznáma. Profesor hľadal očami známe súhvezdia: Kdeže je Veľký voz, Kasiopeia? Nevidel ich, ani ich nemohol vidieť; za tisícročia sa hviezdy premiestili a pomiešali všetky hviezdne mapy. Iba Mliečna cesta naďalej pretínala nebo ako rozmazaný pás ligotavých zrniek prachu. Bern zodvihol kompas pred oči a pozrel na slabo svetielkujúcu ručičku, ktorá ukazovala sever. Nízko nad obzorom, tam, kde sa končilo hviezdne nebo, skvela sa Véga! Okolo nej svietili menšie hviezdičky — zdeformované súhvezdie Lýry.

Nebolo pochybností: on, Bern, nachádzal sa na začiatku nového cyklu precesie — v XX. tisícročí…

Noc strávil v rozmýšľaní. Nijako nemohol zaspať a ledva čakal, kedy svitne. Konečne hviezdy zbledli a stratili sa, medzi stromami vystupovala sivá priezračná hmla. Profesor si všimol hustú a vysokú trávu pod nohami — veď je to mach, ale aký obrovský! To znamená, že tak, ako predpokladal, po ľadovej dobe začali sa vyvíjať papradinové rastliny — najprimitívnejšie a najodolnejšie.

Bern zamyslený kráčal lesom. Nohy sa mu zapletali do dlhých a hybkých stebiel machu, topánky chytro premokli od rosy. Zrejme bola už jeseň. Listy na stromoch hrali všetkými farbami: zelené sa miešali s červenými, oranžové so žltými. Bernovu pozornosť upútali štíhle stromy s medenočervenou kôrou. Ich lístie vynikalo spomedzi ostatných sýtym tmavozeleným sfarbením. Bern pristúpil bližšie: stromy pripomínali borovicu, len namiesto ihličia trčali na nich tvrdé lístky ako ostrica, voňajúce čečinou.

Les pomaly ožíval. Zašelestil vetrík a rozohnal zvyšky hmly. Nad stromami vystúpilo slnce; obvyklé slnce, ktoré nič neostarlo vo svojom oslepujúcom jase. Ani za mak sa nezmenilo za stoosemdesiat storočí.

Profesor sa potkýnal o korene a každú chvíľu si naprával okuliare, čo mu skĺzali z nosa. Zrazu zaprašťali konáre a ozvali sa zvuky pripomínajúce krochkanie. Spoza stromu sa vytrčilo hnedé zvieracie telo s kužeľovitou hlavou. „Diviak," konštatoval Bern. „Ale nie taký ako predtým, nad papuľou má ostrý roh." Diviak zbadal Berna, na chvíľu zdúpnel a potom sa s kvičaním vrhol za stromy. „Ohó! Naľakal sa človeka," hľadel za ním začudovane profesor. A zrazu sa mu rozbúšilo srdce; po machu, striebristom od rosy, viedli krížom cez čistinu zreteľné, vlhké, tmavé stopy. Boli to stupaje bosej ľudskej nohy!

Profesor si kľukol nad stopu. Stopa bola plochá, odtlačok palca oddelený od ostatných prstov. Či naozaj natoľko presne predvídal? Tadiaľto nedávno prešiel človek! Bern zabudol na všetko a zohnutý, aby lepšie videl, pustil sa po tejto stope. „Žijú tu ľudia a súdiac podľa toho, ako sa ich boja diviaky, sú to mocní a obratní ľudia."

…Stretnutie bolo neočakávané. Stopy viedli na čistinu, z ktorej Bern najprv počul hrdelné, ostré hlasy a potom zazrel niekoľko bytostí, zarastených sivožltou srsťou. Tvorovia stáli zhrbení pri stromoch a držali sa rukami o konáre. Hľadeli na profesora, ktorý sa k nim blížil. Bern zastal a zabudnúc na ostražitosť, začal si dychtivo obzerať týchto dvojnohých tvorov. Nesporne to boli opoľudia: päťprsté ruky, nízke, šikmé čelá nad lomenými očnými oblúkmi, čeľuste vyčnievajúce pod malým nosom. Dvom zbadal na pleciach akési plášťenky z kože.

„Teda som sa nemýlil," pomyslel si Bern. Pocítil zrazu pálčivú,

smutnú osamelosť. „Cyklus sa uzavrel: to, čo bolo pred desaťtisícročiami, vrátilo sa opäť…“

Vtom sa jeden opočlovek pohol k Bernovi a čosi vykríkol: výkrik znel rozkazovačne. Profesor zbadal, že má v rukách ťažkú sukovicu. Zrejme to bol náčelník — všetci ostatní sa hrnuli za ním. Len teraz si profesor Bern uvedomil nebezpečenstvo. Ľuďom podobné bytosti sa blížili, nemotorne, ale dosť rýchlo sa zahadzovali na podkľuknutých nohách. Profesor vypálil z pištole do vzduchu celý zásobník a rozbehol sa do lesa.

A v tom bol jeho omyl. Keby sa bol rozbehol po nezarastenom mieste, opoľudia by ho sotva boli mohli dohoniť na nohách ešte zle prispôsobených k priamej chôdzi. Ale v lese boli vo výhode oni. S víťazoslávnym škrekom behali od stromu k stromu, zachytávali sa rukami o vetvy a odrážali sa od nich. Niektorí sa rozhojdali na konári a robili obrovské skoky. Na samom predku bežal „náčelník“ s palicou.

Profesor počul za chrbtom jasavé a zúrivé výkriky — ľudoopi ho doháňali. „To pripomína lynčovanie,“ prebleskло mu znenazdajky hlavou. „Nemal som bežať: kto beží, toho vždy bijú…“ Srdce mu búšilo, po tvári stekal pot, nohy mal ako z olova. Zrazu strach zmizol, vytisla ho neúprosná jasná myšlienka: „Načo utekáš? Pred čím sa chceš zachrániť? Experiment sa skončil…“ Zastal, objal rukami kmeň stromu a obrátil sa tvárou k tým, čo ho prenasledovali.

Prvý čaptal „náčelník“. Rozháňal sa nad hlavou kyjakom. Profesor videl jeho drobné dravé zuby. Na ľavom pleci mal popálenú kožu. „Oheň teda už poznajú,“ uvedomil si bleskove Bern. „Náčelník“ dobehol, vydal zo seba škrek, rozohnal sa a prásk! profesora po hlave. Strašný úder zrazil vedca na zem a krv mu zaliala tvár. Vedomie sa mu na chvíľu zahmlilo, potom zazrel Bern zbiehajúcich sa ľudoopov, „náčelníka“, ako znova dvíha palicu na posledný úder, a ešte čosi, čo sa striebristo blyslo na belasom nebi.

„A predsa sa ľudstvo obnovuje,“ bola jeho posledná myšlienka okamih predtým, ako mu úder po hlave znemožnil ďalej rozmýšľať…

O niekoľko dní sa v „Informáciách Svätu krajín slobodnej práce“ zjavila správa:

„Pred niekoľkými dňami, 12. septembra, v ázijskej rezervácii na území bývalej púšte Gobi vytrhli z rúk veľkému stádu ľudoopov telo človeka. Na rýchlostnej iónovej rakete dopravili človeka do Domu zdravia v najbližšej obývanej oblasti. Podľa lebky, ako aj podľa zvyškov odevu, čo sa zachovali, treba tohto človeka zaradiť do prvých storočí éry Víťazstva práce.

Dnes je život záhadného človeka mimo nebezpečia. Keď precitol, otvoril oči a začal radostne vykrikovať čosi nezrozumiteľné. Pomocou univerzálneho lingvistického stroja sa podarilo rozlúštiť jeho slová. Zvolal staronemeckou rečou:‚Mýlil som sa! Ako dobre, že som sa

mýlil!..‘ A znova stratil vedomie.

Ako sa mohol človek takých pradávnych dôb zachovať nažive počas viac než osemnástich storočí? Pravdepodobne to bola jedna z metód, ktoré sú našej vede už známe. Špeciálne výpravy Akadémie vied venujú sa teraz usilovným výskumom a bádaniam.

Odporúča sa paleontologickej sekcii, aby v budúcnosti venovala zvýšenú pozornosť rezerváciám. Treba dbať najmä na to, aby ľudoopi nepoužívali svoje pracovné nástroje ako vražedné. Mohlo by sa to škodlivo odraziť na formovaní myslenia v období vývinu.

Predsedníctvo svetovej akadémie.“

V. Saparin
POSLEDNÝ PILOT

Vŕšky, výrazné záhyby na tele planéty, pokrývali všetko, pokiaľ len oko dovidelo, hrčili sa v chaotickom neporiadku, zacláňali obzor. Zľava, presne po poludníku, viedla Veľká Polárna cesta, ktorá sa neodchyľovala ani o krôčik nabok. Igor z výšky jasne videl, ako cesta preskakuje cez rokliny, ponára sa do tunelov a znova sa vynára v diaľke.

Ostrý štít sa ako obyčajne ukázal až o hodnú chvíľu, a keď ho Igor zazrel, inštinktívne sa trochu nadvihol v kresle. Zmocnilo sa ho netrpezlivé očakávanie, ktoré tak dobre poznajú poľovníci, rybári, milovníci prírody. Vibroplán, akoby bol uhádol prianie svojho cestujúceho, vzniesol sa dohora a potom maximálnou rýchlosťou letel k Ostrému štítu. Priezračné krídla neúnavne a rytmicky vibrovali. Let bol nádherný a Igorovi znova prebleskло hlavou, aká skvelá vec je riadenie pomocou činnostných prúdov, ktoré vznikajú v organizme už pri čírej myšlienke na pohyb: stačí si len zaželať — a letíš. Večná škoda, že sa to nehodí pre transkontinentálne lietadlá.

Len čo sa vibroplán dostal nad končiar, odvislo kreslo s cestujúcim v povetrí a potom, podriaďujúc sa Igorovým želaniam, začalo opisovať kruhy a špirály.

Akosi nikde nevidel, čo hľadal.

Napokon sa na čistinke pri úpätí vrchu mihla žltá škvrna. A v pätách krásnej tigrice vyvalili sa z tŕstia dve veľké pruhované tigríčatá a začali sa krbáľať v tráve.

Kreslo sa spustilo a zastalo asi desať metrov nad pruhovanou rodinou. Zvieratá boli zrejme zvyknuté na takéto veci — aspoň sa nedali vyrušiť z hry. Teraz sa mohol Igor do vôle kochať v tigroch.

Myšlienka zriadiť rezerváciu, kde by nevkročila ľudská noha, skrsla v Igorovej hlave — biológia bola predsa len jeho druhým povolaním. A to prvé… Igor vzdychol.

Keď sa Igor už dosť vynadíval, vytiahol z náprsného vrecka univerzálny blok, namieril objektív na tigre a díval sa na obrazovku. Ak sa mu záber pozdával, stisol gombík „sfilmované“. Už niekoľko mesiacov viedol filmový denník tigrej rodiny a počítal s tým, že asi o pol druha roka bude dokumentárny film hotový.

Už chcel zastrčiť univerzálny blok späť do vrecka, keď mu za signalizoval: „Volajú vás.“

— Počúvam, — povedal Igor.

Podľa najnovšej módy si vkladal blok do náprsného vrecka tak, že mikrofón trčal von. Takto sa mohol zhovárať bez toho, že by musel

blok vytiahnuť.

— Čo robíš a kde si? — spýtal sa veselý hlas.

Igor vybral blok z pružnej umelej látky a obrátil ho obrazovkou k sebe. Ryšavé vlasy, pehavý nos, posmešné oči… Portrét, ktorý držal v rukách, otvoril ústa a povedal:

— Konečne, že si ma vytiahol z vrecka. Nože sa ukáž, ako vyzeráš. Dávno sme sa nevideli.

Igor obrátil oko objektívu na seba. Ryšavý Ľoška odul gamby.

— Hotový „potápkár“, ako vravievali za starých časov. Ešte musí mať aj gombíky „orbis“ s vysielačkou vo vnútri! Akoby nestačil univerzálny blok! Hračičky… Vážni ľudia sa nebudú hrať s takýmito čačkami. Tuším si voľakde vo vzduchu. A čo je pod tebou? Ukáž. Ach, to sú Belasé kopce! Zaujímavý nápad, len čo je pravda. A kde je slávna tigria rodina? Vidím, naozaj sú to krásavce! Slovom, si vo svojom živle — vo vzduchu a v prírode…

Alexej si zrejme uťahoval z priateľa. Znamenalo to azda, že má preňho prichystané nejaké prekvapenie?

— Mimochodom, — povedal, — kedy letíš? O hodinu? Kde? Do Austrálie? Príď ma ta pozrieť… Som práve v Austrálii… V Platoburgu. Nuž, servus, ako sa vravievalo za starých časov. Čo sa smeješ? Čítal som to v jednej knižke. Nevieš vari, že dejiny literatúry sú mojím tretím odborom? Koníček ešte zo školskej lavice… Do skorého videnia!

Alexej zmizol a Igor zočil na obrazovke sám seba ako v zrkadle. Dlhá, akoby pretiahnutá tvár, dosť smutný výraz — a či sa to len tak zdá v porovnaní s Ľoškom? Kto by popri ňom nevyzeral smutný!

— Už je čas na letište, — povedal Igor na obrazovke Igorovi, čo si obzeral svoju podobu.

Ach, preto teda ten clivý výraz na obrazovke! Veď myslel už na nastávajúcu cestu.

Ostatne, práve dnes bude let zaujímavý, hoci už len preto, že na konci sa stretne s Alexejom.

Igor energicky zastrčil blok do vrecka. Vibroplán sa podriadil jeho želaniu a uháňal na letisko.

Na kockovanom letisku z umelej látky stálo transkontinentálne lietadlo pre päťsto osôb s dlhým trupom a dozadu zahnutými ostrými krídlami. Po trojitých pohyblivých schodíkoch vystupovali cestujúci.

Vibroplán opatrne zosadol pri štvrtých, služobných schodoch. Igor vstal z kresla, stisol gombík „voľný“, a kreslo so zloženými krídlami, poslušne ako pes, rozbehlo sa na svojich kolieskach na stanovište. Dobrý model, najnovšia výroba!

Igor si zastal na spodný stupeň schodíkov, ktoré ho ihneď úslužne vyniesli do riadiacej kabíny. Igor sa mimovoľne usmial. Mladí piloti

volali tieto schody „cárskymi“. Predtým, kým sa posádka skladala z niekoľkých ľudí, malo pravdepodobne význam stavať zvláštne schody. Ale teraz? Pravda, vtedy aj riadiaca kabína zodpovedala svojmu názvu.

Koľko konvencií je v živote a ako dlho sa udržia v reči slová, ktoré stratili pôvodný zmysel! Igor si vyberie za tretie povolanie vari jazykovedu. V poslednom čase pozoruje u seba čoraz väčší záujem o slová. Nemal by sa o tom pozhovárať s Alexejom?

Ľoška? Človek so šiestimi špecializáciami a ochotný osvojiť si ešte šesť. U iného by to bol prejav ľahkomyseľnosti. Alexej však všetko robí talentovane a úspešne. Igor je po tejto stránke slabší ako jeho priateľ. On má iba dve povolania — aj to druhé len preto, že človek popri veľkej vášni potrebuje i keď malý, no celkom odlišný záujem. Veď ľudia to vždy robili tak: niekto sa venoval, povedzme, chémii, vkladal do práce celú dušu, pracoval obetavo, ale doma, pre seba, hral na husliach alebo maľoval akvarely, pestoval kaktusy, zbieral vzácne knihy, zaoberal sa umeleckým fotografovaním, „odtrhával si čas“ alebo „kradol si vzácne chvíle“ — ako sa píše v starých románoch, ktoré Alexej rád cituje. Prirodzene, keď človek nespával denne tri hodiny, ale celých osem — teraz, v XXI. storočí, až smiešne na to pomyslieť! — a prvej hlavnej vášni venoval okrem toho ešte osem hodín, hoci za ten čas urobil menej ako dnes za štyri alebo päť, musel to byť problém. Dnes amatérske záľuby ľudí prestali byť čisto súkromnou vecou, stali sa z nich druhé a tretie povolania, ba niektorí, ako Alexej, majú takýchto obľúbených povolaní aj šesť. A majú čas na všetko, nemusia si ho „odtrhávať“ ani „kradnúť“.

Ale nefilozofuje hneď takto zrána príliš veľa? Napokon, má na to času v takzvanej riadiacej kabíne. Igor otvoril dvierka.

V kabíne sa motal muž v modrej kombinéze, umiesťoval plastikovú debničku z plastickej látky so zaoblenými rohmi.

— Dobré ráno! — povedal. — Upevnil som nový prístroj. Na žiadosť Bezpečnostnej kontroly, či Plánovacieho byra. Majú tam voľajaký spor.

— A čo mám s tým robiť?

— Nič, vôbec si ho nevšímajte. Ani sám neviem, čo to je. Je zaplombovaný. Zapojil som drôty podľa schémy — a hotovo. No, šťastlivú cestu! — Montér veselo zakýval rukou.

Igor zaujal svoje miesto. Inštrukcie prikazovali, aby pri štarte a pristavaní bol pilot vždy v riadiacej kabíne. Načo? To vedela len Bezpečnostná kontrola.

Skoro mechanicky sledoval, ako dali príkaz na štart a ako stroj reagoval — na pulte sa zamihali svetielka, ručičky prístrojov sa ustaľovali na ciferníkoch. Len zaplombovaný prístroj, zakrytý nepriedušným puzdrom, nejavil znaky života.

Motory začali pracovať. Budova letišťa, ktorú bolo vidieť v okne naľavo, pohla sa z miesta. Stromy na kraji letiska splynuli v súvislý pás. Krátky, veľmi krátky rozbeh, mocné trhnutie — a už sa dolu rýchlo stráca bielo-ružové mesto medzi vŕškami, kus cesty, rovnej ako poludník, a zase mesto, ale už omnoho ďalej, už ledva tušiť jeho kontúry. Otáčka — a letún sa vznáša vozvýš, k slncu, k hviezdam, prerážajúc vrstvu ľahkých oblakov, ktoré sa len pred chvíľou zdali zo zeme také vzdialené.

Pravidelne a tíško hučia motory.

Cestujúci si vytiahli univerzálne bloky a čítali knihy, prezerali časopisy, dívali sa na filmy. Mnoho sa zmenilo na svete odvtedy, čo Ústredná knižnica, Hlavná expedícia časopisov a Generálny film zorganizovali individuálne vysielanie pre majiteľov univerzálnych blokov. Ešte pred piatimi rokmi stáli na policiach lietadla skutočné knihy a časopisy, neveľká knižnica o sto-dvesto zväzkoch. Teraz nosí každý vo vrecku knižnicu s desaťmiliónmi zväzkov, s oddelením unikátov a vzácnych rukopisov — keď zadáte objednávku, netrvá to ani tri minúty, a môžete si prezrieť hocijakú knihu. Náklady časopisov, ktoré nedávno dosahovali astronomické čísla, v poslednom čase veľmi poklesli a už sa celkom vážne uvažuje o tom, či ich vôbec treba tlačiť a rozosielať. Stačilo by vlastne niekoľko exemplárov na automatické zobrazovanie podľa želania majiteľov univerzálov. Len jednotlivci, čo majú záľubu v starých zvyklostiach, radšej držia časopis v rukách a prstami preberajú stránky.

O kine a divadle škoda aj hovoriť. Premiéru vidí spravidla niekoľko miliónov ľudí, nech by boli kdekoľvek. Môžete povedať svoj názor všetkým, ktorých to zaujíma, a naopak, vypočuť si akúkoľvek mienku bez toho, že by ste sa pohli z kresla v lietadle. A suseda pritom nevyrušujete: stačí len stisnúť gombík „nemý rozhovor“ a hlas speváka, ktorého sledujete na obrazovke univerzálneho bloku, budete počuť len vy (a ani to nebolo tak dávno, čo sa zakladali nemotorné slúchadlá!).

Áno, technika sa vyvíja neuveriteľne rýchlo. Čo bude o desať, dvadsať rokov?

…Igor mal dosť času rozmýšľať o bársčom a bárskoľko. Mohol si sadnúť do voľného kresla, vytiahnuť svoj univerzálny blok ako všetci cestujúci a dívať sa na Labutie jazero alebo na novú hru. Treba len zistiť, v ktorom divadle na zemeguli ju dávajú. Najlepšie inscenácie sú vraj newyorské, cambridgeské a tambovské.

Keď sa mu náhodou zachcelo, mohol stisnúť gombík „repetícia“ v univerzálnom bloku a vypočuť si ranné pozorovania, zaznamenané na tenulinkom vlásku, alebo nadiktovať svoje myšlienky — automat potom všetko presne prepíše. Mohol si vypočuť hocijakú prednášku, aj

takú, čo odznela pred týždňom alebo rokom, mohol robiť ešte tisíce vecí.

Len gombíkov na riadiacom pulte sa nemohol dotýkať.

Ó, tieto gombíky, z ktorých sa toľko vysmievajú humoristické časopisy, gombíky, obklopujúce človeka od útleho detstva do hlbokej staroby. „Preč s gombíkmi!“ je správne, pokrokové hnutie, ktoré určite má budúcnosť. Igor sa dnes mohol presvedčiť, ako dobre a príjemne je lietať, keď nemusí myslieť na nijaké gombíky. Ale zrazu náramne zatúžil položiť prsty na riadiace klávesy a cítiť, že stačí len zľahka stisnúť, a obrovský letún ho poslúcha. Žiaľbohu, gombíkov sa smie dotknúť len počas tréningových letov, ktoré sa robia na to, aby piloti nezabudli zaobchádzať s lietadlom. A Igor tak rád riadil stroje, preto si vlastne aj vybral povolanie pilota. Ale ak sa má poctivo priznať, toto zamestnanie sa stalo nudným, neprináša mu už to potešenie ako predtým.

Igor sa prechádzal hore-dolu a zastal pri vchode do jedného salónu. V kúte sedel vysoký človek, ktorý zamyslene hľadel do univerzálneho bloku a takmer nebadane ševelil perami. Zhováral sa s niekým, alebo možno pracoval. Poblíž dverí besedovalo niekoľko cestujúcich o najnovších vymoženostiach: o vykurovaní Kamčatky zemským teplom, o jakutskej automatickej bani.

Jeden zo spoločníkov, ružový šuhaj, vyhlásil, že ťažba prírodných rúd už zastarala. Dávno je načase vytvárať náleziště umelé.

— Nestačia vám zmeny na povrchu planéty, — usmial sa starší cestujúci, — chcete premeniť aj útroby Zeme?

— A prečo nie? — čudoval sa chlapec. Jeho spoločník neodvetil hneď.

— Predvčerom som sa zhováral s istým… hm, tiež dosť mladým mužom, — cestujúci sa akomak usmial, — a ten mi vysvetľoval, že človek môže z hocičoho získať, čo len chce. Napríklad z obyčajného kameňa železo, zlato alebo salámu. Treba na to iba — povedal to presne tak, „iba“ — rozštiepiť atómy na častice a zložiť z týchto častíc nové atómy.

— Báječná vec! — usmial sa nadšene šuhaj.

— Koľko ich je, týchto báječných vecí, — usmial sa znovu starší cestujúci. — Teraz je len otázka, ktorú z nich uskutočniť?

— Tú, ktorá je najúčelnejšia, — zamiešal sa zrazu do reči cestujúci, čo sedel v kúte.

— Ale čo pokladať za najúčelnejšie? — zaskočil ho hneď šuhaj. — Aké kritérium uplatňovať?

— Nuž, napríklad vynaloženú ľudskú prácu. To je, prirodzene, prvoradé. Potom vynaloženú energiu. A samozrejme, nie všeobecne, ale podľa výskytu v určitom čase, podľa zásob danej suroviny. Ďalej je

rozhodujúca obťažnosť a vzdialenosť dopravy. A ešte všeličo iné…

— Ó… — vyletelo mládencovi z úst trochu sklamane. — Ako vidím, vy ste z tých ľudí, čo všetko na svete rátajú.

— Pracovník Plánovacieho byra, — uklonil sa s figliarskym úsmevom cestujúci a po chvíľočke dodal:

— Viete predsa, že nie sme skúpi na nijaké experimenty — čo aké smelé a čo v akom veľkom meradle. Ale… — prebehol pohľadom po všetkých, čo sa zúčastnili na rozhovore, akoby sa chcel presvedčiť, či ich táto téma zaujíma, a pokračoval: — Keď ide o normálne využitie, tu sa ujíma slova matematika. Vezmite si napríklad hrádzu cez Behringovu úžinu s čerpadlami, čo prečerpávajú vody Tichého oceánu do Arktídy. Z dnešného hľadiska toto zariadenie ani nie je také dokonalé. Len sa nad tým dobre zamyslite: na to, aby sme mohli udržiavať teplé podnebie na severnej pologuli, treba vyťažiť uránovú rudu, získať z nej štiepne materiály, dopraviť ich k priehrade a nabiť reaktory. Pravda, skoro všetko toto sa robí automaticky, ale len skoro, a nie všetko. Po tejto stránke stojí jakutský banský automat na vyššom stupni. Keď ho raz spustia, bude pracovať päťdesiatjeden rokov bez zásahu človeka. Aj naše lietadlo, — povedal znenazdajky, — v mnohom zastaralo.

Dievčina s plavými vrkočmi, v ľahkých šatách, ktorá pozorne načúvala, prebehla očami po vnútrajšku salónu.

— Nemyslím na pohodlie pre cestujúcich alebo na technické kvality lietadla, — pousmial sa pracovník Plánovacieho byra. — Ale všimli ste si dakedy pilota?

Igor sa mimovoľne zachvel. Utiahol sa do úzadia chodby.

— Pilota? — opakovalo dievča. Jeho hlas znel prekvapene. — Veď ten sedí voľakde vo svojej kabíne. Je neviditeľný.

— Nielenže neviditeľný, ale ani nič nerobí. A viete, to je jeden z najzaujímavejších problémov nášho dneška. Pokiaľ sa v povetrí odohrávajú veci, ktoré sa už dakedy dakde stali, môžete sa spokojne spoľahnúť na stroj. Ale ak sa stane čosi nepredvídané, prípad, ktorý nemá v „pamäti“ stroja analógiu, je stroj bezmocný. A práve preto letí kvalifikovaný pilot. Stovky pilotov takto nečinne lieta v povetrí, vykonávajú obyčajný dozor, miesto toho, aby sa zapodievali tvorivou prácou, dôstojnou človeka. Pritom každý zásah do činnosti stroja pokladá sa za mimoriadnu udalosť. A vo všetkých strojoch urobia hneď príslušné zmeny, aby sa podobný prípad už nemohol opakovať. Takto sa teda po každej závade zmenšuje pravdepodobnosť nepredvídaných udalostí. A pilot má čoraz menej práce. Tak je to aj s naším pilotom. On síce čestne slúži spoločnosti, ale my ho olupujeme o prirodzenú radosť z práce. A to je predsa kruté.

— Ale veď ten pilot niečo robí, — namietla dievčina.

— Áno, číta, diktuje, možno skladá poému. Prirodzene. Lenže to

nie je riešenie.

— A často mu prichodí pracovať?

— Ja viem len jedno, — položartom, polovážne povedal starší cestujúci, — piloti budú na lietadlách večne. Pretože kým ostane pravdepodobnosť čo len jediného nešťastného prípadu za desať rokov na všetkých leteckých linkách, Bezpečnostná kontrola aj tak bude trvať na tom, aby na všetkých lietadlách lietali piloti. Mal som do činenia s touto organizáciou. Poznám ju.

— Starajú sa o cestujúcich, — odvetil pracovník Plánovacieho byra. — A v zásade majú pravdu. No úloha…

V tej chvíli pocítil Igor tri ľahké klopnutia do pŕs: riadiaci stroj ho volá. Prvý raz za posledné dva roky.

Signál neznamenal haváriu. Keď vošiel do kabíny, zelená lampička ukazovala: „Všetko je v poriadku“. Igor si sadol do kresla a pozorne si obzrel signalizačnú dosku. Stroj nemou rečou signálov oznamoval, čo sa stalo a aké opatrenia sa urobili. „Chladiace zariadenie“ — čítal na signalizačnej doske. „Neprúdila chladiaca zmes“ — vysunul sa svetelný nápis. „Čerpadlo v poriadku“ — veselo oznamoval jeho sused. „Porucha v potrubí“ — urobil stroj záver. A hneď aj hlásil: „Zariadenie prefúknuté“, „Zmes znova prúdi“. Čože, s takou šepletou si poradí aj decko.

Igor sedel v kresle hlboko zamyslený. Tri ľahké klopnutia do pŕs ho vrátili do skutočnosti. Lampička svietila oranžovým svetlom. „Neprúdi chladiaca zmes“ — prečítal. Upchatie bolo teda odstránené len prechodne! Rýchlo, rýchlejšie, ako by to urobil človek, stroj preskúmal každý článok prívodového systému a znenazdajky došiel k záveru: „Všetko v poriadku“. Ale signál „Neprúdi chladiaca zmes“ jasne svietil ďalej. Teraz podali správu motory. „Steny spaľovacej komory sú prehriate“ — zažiaril signál na signalizačnej doske.

Igora svrbeli ruky, aby siahol na klávesy riadiaceho pultu. Ale nemal na to právo — lampička svietila oranžovo. Stroj skôr, ako by to bol mohol urobiť Igor, zistil, čo sa v takomto prípade dá robiť. Zamihali kontrolné lampičky. Stroj sa rozhodol skontrolovať, či sú v poriadku signalizačné prístroje. Múdry stroj! Správne rozhodnutie! Kým si to Igor uvedomil, stroj už aj preskúmal celý signalizačný systém. Vysvitlo, že všetko je v poriadku, len na ukazovateli čerpadla čosi nefungovalo.

„Nech ho čerti vezmú aj s prístrojom, zapojiť rezervné čerpadlo!“ pomyslel si v zápale Igor. „Veď motory sa hrejú…“ Až ho tak nadvihlo v kresle. „Zapojiť rezervné čerpadlo“ — prečítal si s úľavou.

Teraz došiel stroj k rozhodnutiu vari len desatinu sekundy po Igorovi. Metodicky a chladnokrvne prebral všetky varianty, potom porovnávacou metódou vylúčil všetky okrem jedinej správnej. A u

Igora to bola prvá myšlienka, čo mu prišla na um skoro impulzívne. Predsa však pocítil hlboké uspokojenie: v podstate porazil stroj. Hla, čo znamená ľudská skúsenosť, aj keď nie celkom uvedomelá, skúsenosť zhromaždená v mozgových bunkách a v svaloch jeho rúk, ktoré sa samy vystierali za gombíkom „druhé čerpadlo“. Doparoma, aj piloti sú na niečo dobrí!

Lampička spokojne svietila zeleným svetlom a on len stále sedel v kresle. Motory dávno signalizovali, že teplota je normálna. Signalizačná doska zrejme upozorňovala, že pilot je v kabíne celkom zbytočný.

Ale Igor sa neponáhľal preč. Prežíval zvláštne pocity: nedotkol sa ani jedného gombíka, a predsa akoby riadil stroj. Hra? A nech! Ale veď je to hra na prácu, na prácu pilota, ktorá je v rozpore s jeho funkciou.

A tu žiarovka tretí raz zasvietila oranžovým svetlom. Čosi také sa nestalo v celých dejinách transkontinentálnych liniek. Už len to samo osebe bola mimoriadna udalosť.

No ešte len vtedy, keď pilot pozrel na signalizačnú dosku, zmocnilo sa ho ozajstné prekvapenie. „Na druhom čerpadle je porucha“ — konštatoval prístroj profesorsky pokojne. Čo, druhé čerpadlo je vyradené z prevádzky? To je zle — veď tretieho nieto.

Zasvietila obrazovka manipulátora. Stroj sa pustil do opravy. Igor videl na obrazovke, ako mechanické ruky rýchlo a šikovne ohmatávali čerpadlo, tesne uzavreté, kam sa nedostane ľudská ruka. Ký čert to môže byť! Všetko je na mieste.

„Zložiť vrchnák!“ takmer vykríkol Igor, ale mechanické ruky ho už odkrúcali. Prenikli do vnútra a urobili všetko, čo si len Igor mohol vymyslieť, no poruchu aj tak neodstránili.

„Spodný nátrubok!“ prebleskloIgorovi hlavou. Omeškal sa. Prsty zaskrutkovali vrchnák tak rýchlo, že ani nestačil sledovať ich pohyby, a vrhli sa na spodný nátrubok. Železným prstom nestačilo ani to, rozobrali, prečistili a zmontovali všetko, čo sa len dalo odkrútiť. Stroj robil tisíce zaisťovacích, možno aj celkom zbytočných úkonov, a čas sa míňal…

Igor cítil, že sa mu začínajú pliesť myšlienky. Čo robiť? Zrazu mu svitlo: „Zapchala sa spojovacia hadica!“ Krátka hadica, čo spája obidve čerpadlá: hlavné a rezervné. Prišlo mu to na rozum jedine preto, lebo raz, keď sa hrali s kamarátom na „logickú predstavivosť“ a používali schému leteckých motorov, on sám vymyslel túto poruchu a partner ju musel hľadať podľa vedľajších príznakov. Pravdaže, týmto partnerom bol Alexej! Igor vtedy vyhral jeden bod. Ľoška, ktorý vedel tak bystro usudzovať, nevedel sa dovtípiť! Veď aj vtedy prefúkal celé chladiace zariadenie a potom zapojil rezervné čerpadlo. Ale spojovacia hadica, kratučký, len niekoľkocentimetrový výbežok, ostala neprefúkaná.

Stroj takýto prípad, prirodzene, nepoznal! Robil všetko okrem jedinej jednoduchej a teraz nevyhnutnej veci. Napokon, keď stroj vyskúšal všetko, čo bolo v jeho moci, vzdal sa. Žiarovka zasvietila červeným poplašným svetlom.

Teraz! Igor sa naklonil dopredu… Motory už-už mohli vybuchnúť! A tu mu zadunel v ušiach hromový príkaz.

„Nič nerobiť!“

Skoro naľakane sa poobzeral okolo.

„Nezasahujte,“ ozval sa znova hlas.

Vzápätí začul jemné, celkom slabé ťukanie v debničke z plastickej látky, ktorú zavesili v kabíne pred odletom.

Gombíky na riadiacom pulte sa začali samy od seba vtláčať, akoby sa ich dotýkal rukami neviditeľný človek. Znova zasvietila obrazovka. Ktosi pomaly, po ľudsky hľadal poruchu.

Ale ten niekto nevie predsa o spojovacej hadici! To vie len Alexej. Igor sa zodvihol z kresla, ale znova sa zháčil na príkaz:

„Ani hnúť!“

Neznámy vedel o spojovacej hadici. Prefúkol ju a ako Igor predpokladal, chladiace zariadenie hneď začalo fungovať.

Najvyšší čas! Igor si utrel spotené čelo. Ešte pár sekúnd a bolo by po motoroch.

Nuž, dnes toho prežil veru ozaj dosť!..

Ešte chvíľu sedel, aby sa upokojil. Všetko fungovalo normálne. Potom vyšiel z kabíny. Cestujúci boli zaujatí každý svojím spôsobom a nemali ani tušenia o tom, čo sa pred chvíľou odohrávalo v kabíne lietadla. Trvalo to dovedna len sedem minút!

— Nuž, robíme teraz taký experiment, — vravel pracovník Plánovacieho byra, blýskajúc živými očami a pokukujúc na svojho spoločníka. — Prirodzene, s úplným súhlasom Bezpečnostnej kontroly. Ale už vari pristávame.

Lietadlo sa spúšťalo. Igor prešiel znova do kabíny a sedel tam v kráľovskej nečinnosti, až kým kolesá nezastali na čiare, nakreslenej na letisku, a všetky dvere sa automaticky neotvorili.

Igor vystúpil posledný.

Vibroplán bol starej konštrukcie a Igor mohol stískať riadiace gombíky, mohol sa baviť, koľko chcel. Ale čudná vec! — teraz ho to akosi netešilo. Ba nielen to: ťažilo sa mu držať prsty na klávesoch. Dnes ráno sa mu lietalo lepšie. Ruky mal voľné, myseľ tiež, krídla sa podrobovali skoro neuvedomelým želaniam. Bolo to ako let vo sne. Let? Áno, vtedy ráno mal pocit, že letí. Ale teraz sa jednoducho len pohyboval v priestore z miesta na miesto. Obyčajná dopravná operácia, bežná skoro u všetkých ľudí Zeme asi práve tak ako predtým

— ak máme veriť starým filmom — keď ľudia chodili do práce na bicykloch.

Alexej sedel v neveľkej miestnosti pri riadiacom pulte, presnej kópii toho, za ktorým prežíval Igor pred hodinou také vzrušujúce chvíle. Vedľa bolo ešte jedno kreslo a ešte jeden pult.

— Takto ja lietam, — povedal Ľoška a ukázal na svoju ríšu. — Ani sa neodpútam od Zeme.

Pozrel na Igora a zasmial sa.

— Ale zato pracujem, — dodal. — Vediem naraz sto lietadiel. Mám teraz stokrát viac príležitostí zasiahnuť do činnosti strojov ako ty. Dnes som si vypýtal ešte desať liniek — ledva som ich prehovoril. Dali mi rezervný pult — ak by sa naraz vyskytli dva prípady. Podľa teórie pravdepodobnosti…

— Ach, tá teória! — hodil Igor rukou. — Dnes som sa s ňou zoznámil v praxi.

— Aj tvoje lietadlo bolo medzi tými desiatimi. Viem si predstaviť, aký si bol sklamaný, keď vysvitlo, že stroj nepotrebuje tvoju pomoc! Také isté pocity prežíval asi posledný fiakrista alebo posledný šofér. Dospieval si svoju pesničku, Igorko!

— Keď ja tak rád lietam.

— Ktože dnes nelieta! Ale v čom sa líšia pocity pilota od pocitov cestujúcich? Ak chceš zažiť ozajstné pocity, daj sa ku mne. Pravda, lietať už nebudeš. Pri mojom povolaní je to celkom zbytočný prepych. Ale zato zaujímavá robota. Uváž si, že od budúceho roka aj tak odvolajú z lietadiel všetkých pilotov. Ešte aj skúšky sa budú robiť automaticky, pomocou programového zariadenia.

Ľoškova ryšavá tvár sa smiala, pehy tancovali, nos žiaril. Ľoška nepokladal za potrebné dať si odstrániť pehy alebo zmeniť tvar uší, odstávajúcich ako dlane priložené k hlave — to nie. Ľoška bol tej mienky, že človek celkom spokojne môže žiť aj taký, ako ho stvorila príroda.

— Veď máš aj iné povolania, bratku! Môžeš si vybrať. Napokon, môžeš byť lietajúcim biológom. Pre tvoju rezerváciu je aj tak určený dozor zo vzduchu. Ubezpečujem ťa, nie je to také tragické, ako sa ti zdá.

…Skutočne! Čo sa zmenilo na svete? Pocity, ktoré máš, keď riadiš stroj? Keď Igor bude pracovať na zemi, týchto pocitov mu azda aj pribudne. Let? Svet nevidel ešte nič nádhernejšie ako let na vibropláne bez riadiaceho pultu.

Romantika? Áno, romantika musí byť. Lenže ona je v hociktorej práci. A v tom, čo robí Ľoška, je tiež veľmi mnoho romantiky, i keď sa k tomu neprizná.

Igor vyšiel na ulicu a zavolal si vibroplán. Pribehol starý, naivný, romantický vibroplán s gombíkmi na miniatúrnom pulte. Igorovi sa

zažiadalo poískať mu za ušami, ako to robieval so somárikom Vaskom, keď bol malý chlapec. Somárik Vaska a barina, kde sa hemžili pulce, mali veľký podiel na tom, že Igora tak zaujala biológia.

Igor si sadol do kresla a položil prsty na klávesy.

— Leť! — rozkázal.

Kreslo sa nepohlo.

Tu Igor ľahko stisol mäkký a rozkývaný gombík, za chrbtom sa mu roztvorili krídla, a vibroplán vzlietol.

I. Jefremov
HAVRANIA JURTA (HIUNDUSTYJN EG)

Venujem inžinierovi A. V. Selivanovovi.

Neskorá tuvánska jar ustupovala letu. Lôžko stálo pri západnom okne poloprázdnej nemocničnej izby. Slnce nazeralo dnu zo dňa na deň dlhšie. Novučká nemocnica sa belela čerstvým drevom, všadiaľ prenikala sladkastá vôňa živice z listnatých stromov — voňali ňou vankúše, paplón, ba aj chlieb.

Inžinier Alexandrov ležal obrátený k obloku, hľadel cez priezračnú čiernu kovovú sieť do belasých diaľav lesnatých kopcov a načúval tlmenému šumeniu vlhkého jarného vetra.

Pred štyrmi dňami bol tu slávny chirurg z Krasnojarska a zahasil posledný plamienok nádeje, čo tlel ešte v Alexandrovovi po polročnom utrpení. Mocné nohy so širokými stupajami a s uzlami spoľahlivých svalov ho nikdy viac neponesú po vrchoch a močiaroch, cez rúbane a kamenisté úšusty za vábnymi a neistými cieľmi geológa, za novými banskými bohatstvami. Tak sa vyslovil chirurg, keď preštudoval röntgenové snímky, podrobil ho bolestivým prehliadkam a poradil sa s miestnymi lekármi. Alexandrov to aj sám cítil, dôveroval lekárom z nemocnice aj odborníkovi-neuropatológovi, ktorého zavolali z Kyzylu. Lenže ľudská viera v zázraky je nevyčerpateľná a… prečo by slávny chirurg nepoznal čosi nové, čo práve len objavili a čo by mohlo vrátiť jeho meravým nohám, zoslabnutým ako handra, bývalú nevyčerpateľnú silu?…

Chirurg — nižší, vrtký, chudý, s ostrými črtami a prenikavým pohľadom — sa geológovi nepozdával. Možno preto, že mu napred toľko ohmatával chrbtovú kosť, porovnával so snímkami, ktoré dvíhal proti svetlu, a vyvracal k nim hlavu s vyzývavo vytrčenou bradou, a napokon mu predsa len položil obligátnu „lekársku“ otázku:

— Ako došlo k úrazu?

Alexandrov potlačil podráždenie a začal rozprávať, ako na jeseň kontroloval prieskum zaujímavého náleziska a v zápale práce zabudol, že oneskorené lejaky rozmočili vrstvu mazľavej hliny v starej šachte. Chcel sa ta spustiť osvedčeným baníckym spôsobom — klinovaním. Lenže hlina ho neudržala a inžinier sa zrútil na dno šachty, do hĺbky dvadsaťdva metrov, rozdrúzgal si nohy a zlomil stavec.

Geológ opakoval tento príbeh už veľa ráz a hovoril celkom sucho a ľahostajne, akoby šlo o celkom cudzieho človeka. Najťažšie mu padlo spomínať na hrôzu, čo prežil na mokrom a tmavom dne šachty,

keď sa prebral a pochopil, že má ochrnuté nohy a zlomenú chrbticu. Aj teraz sa zachvel pri tejto spomienke. Chirurg mu položil na plece pevnú ruku a tým istým „lekárskym“ tónom mu radil, aby sa nerozrušoval.

— Dávno som sa prestal, — odvetil geológ mrzuto, — ale načo sa vypytujete? Vidím, že vás to nezaujíma.

— Nepýtam sa len tak zo zvedavosti, — reagoval sucho chirurg. — Nám, lekárom, nesmie ujsť ani najmenší detail, keď máme urobiť rozhodujúci záver. Uvedomujete si, aký rozsudok mám vyniesť nad vami?

Alexandrova zaplavila horúčosť.

— Niečo sa časom zregeneruje, — pokračoval chirurg po krátkej pomlke, — ale chodiť by sa nedalo… Mne však záleží na tom, aby ste chodili, a preto je dôležitá každá maličkosť, dokonca aj to, v akej nálade ste spadli, áno, nečudujte sa. Napríklad, ak sa na ulici jednoducho potknete a spadnete, ale ste pri tom bodrý, v dobrej nálade a svaly máte pevné — nič sa nestane. No ak v tej chvíli kráčate skormútený, chorý, ochabnutý — zrútite sa ako drevo, a potom je z toho veľká paseka, ako sa ľudovo hovorí. Preto, aby sme mohli posúdiť vnútorné zranenia, ktorých hojenie ťažko pozorovať, má veľký význam váš duševný stav vo chvíli pádu.

— Nuž ja som sa teda nezrútil, ale spadol, a chuti do života som mal habadej! Naraz som si spomenul, že tá štyridsiata prvá šachta zasahuje okrajom porfýrovú žilu, a ponáhľal som sa po kontrolnú vzorku… overiť si svoju domnienku!

— Mhm, mhm! A koľko máte rokov?

— Štyridsaťjeden.

— Ejha, štyridsaťjeden rokov a šachta je tiež štyridsiata prvá — poverčivý človek by…

— Lenže ja nie som poverčivý! — odsekol geológ s uštipačnou grimasou. Oči sa mu stretli s lekárovým prenikavým pohľadom a pochopil, že chirurg skúma jeho psychologický stav, pravdepodobne, aby sa presvedčil, či nie je skeptický alebo hysterický. Alexandrov prišiel do pomykova a zachmúrene sa odvrátil.

V nasledujúce dva dni ho znova röntgenovali, robili mu punkciu, do omrzenia hľadali citlivé body na drieku a otravne meravých nohách. Nadišla chvíľa, ktorú si geológ zapamätal na celý život. Chirurg prišiel aj s tromi lekármi nemocnice. Sklonil sa hlboko nad geológa, vystretého na chrbte, a chytil ho za ruku. Alexandrov cítil, že chirurgova ruka sa trošku chveje. Srdce mu stŕplo v predtuche čohosi strašného. Čo ako sa geológ pripravoval na tento úder, predsa bol príliš krutý. Dlho musel ležať obrátený k obloku a zápasiť s gundžou, čo ho dusila v hrdle, a štyria lekári mlčky sedeli a každý sa díval inde.

— A to… navždy? — vyriekol geológ skoro nečujne.

— Nebudem vás klamať, — zachmúrene povedal chirurg, — no veda sa teraz rýchlo rozvíja! Dnes zachraňujeme život pri takých chorobách, do akých sa pred dvadsiatimi rokmi nik ani nepúšťal…

— Dvadsať rokov… — zašepkal Alexandrov tichučko, ale lekár to aj tak počul.

— Prečo by to muselo byť dvadsať, možno päť? Ak chcete, pošleme vás do Moskvy, do Burdenkovho ústavu…

— Veď to pokladáte za márne, vidím.

— Vlastne áno! Prvá aj druhá operácia bola správna. Poškodenie nervového kmeňa — čo si počneš, keď jeden stavec je rozdrvený a druhý vytknutý. Ešte šťastie, že je to tak! O jeden stavec vyššie a… sotva by vás boli zachránili!

— Šťastie? — spýtal sa geológ hlasom, v ktorom znel bôľ. — Vy to nazývate šťastím?!

Lekári pozreli na seba a v tej chvíli sa za nimi vynorila sestra s injekčnou striekačkou v rukách. Alexandrov, utlmený morfiom, sa utíšil.

A teraz chirurg odletel a s ním aj všetky bývalé nádeje. Geológ mlčky ležal a pokúšal sa nájsť si miesto v živote, ktorý mal pred sebou. Akoby obrovská priepasť bola ľahla medzi neho a bývalý svet pútavej, i keď neľahkej práce, svet boja bezpečnej duševnej i telesnej sily proti nesčíselným prekážkam, svet radostí z malých aj veľkých víťazstiev, sklamaní aj útech; medzi neho a život, ktorý bol v súlade s jeho ľudskou podstatou i s prírodou drsnej tajgy, a preto teda bol plný a zdravý. Alexandrov sa nikdy nezapodieval myšlienkou na zmenu povolania — veď bolo zaujímavé aj v pustých horách Strednej Ázie, aj v bahnistých jakutských lesoch, alebo tu, v Tuve, kde sa usídlil ešte pred vojnou. Bol rodený geológ, prieskumník v teréne, a tak húževnato odmietal všetky návrhy, aby sa presťahoval do veľkého mesta a prijal tam vedúce miesto, ktoré mu prislúchalo podľa skúseností a zásluh, že vyššie orgány už prestali naňho naliehať.

A zrazu nešťastná náhoda, nesprávny odhad, okamih zúfalého zápasu — a už šiesty mesiac leží na lôžku a nedajbože si zvyknúť na svoju hroznú bezmocnosť, na necitlivé, nehybné nohy. Nohy, osvedčení priatelia… Aké sú úbohé, ako bezvládne sa vláčia — mŕtve bremeno — keď sa učí chodiť! Vlastne je výsmech nazvať chôdzou to vláčenie na barlách! A tak to bude vždy, do konca života, ak to, čo príde ďalej, vôbec možno nazvať životom. Život horší ako smrť… horší ako smrť! Ako nájsť v ňom seba?

Utešovali ho príkladom Nikolaja Ostrovského. Skutočne, tento oceľový komunista bol v omnoho ťažšom položení. Slepý, so stuhnutými meravými údmi bojoval až do konca, vytvoril nesmrteľnú knihu a svojím príkladom nehynúci obraz komsomolca-hrdinu. No Alexandrov, prostý geológ, vládal víťaziť svojou vytrvalosťou a

bohatými skúsenosťami len v boji s prírodou. Na zápas s hrôzou večného lôžka, s nohami, ktoré nič necítia a sú ako cudzie, nemá dosť zmužilosti. Nemá sa čoho zachytiť, o čo oprieť, ani čo by letel do bezodnej čiernej priepasti! Napísať knihu — o čom? Keby hneď aj zistil, že má talent, jeho život je práve taký jednoduchý ako život státisícov sibírskych obyvateľov. Dobre bolo Nikolajovi Ostrovskému, ktorého celý život bol jediným nepretržitým hrdinstvom. Totiž, ako dobre? Čo za hlúposti mu to lezú do hlavy! Slepota! Čo mohlo byť strašnejšie pre toho silného človeka, ľúbiaceho život?…

Alexandrov zaťal zuby a snažil sa prerušiť klbko myšlienok, ktoré ho priam dusili, škrtili. Bez mihnutia hľadel geológ do obloka, hypnotizovaný pohľadom na hasnúci západ nad vzdialenými horami, až napokon zaspal.

Alexandrov sa prebudil za súmraku a pocítil ženinu prítomnosť. Za tohto nekonečného polroka prichádzala Ľuda skoro každý deň, len čo skončila prácu, a sedela pri jeho záhlaví, trpiaca a mlčanlivá.

Ľuda, veselá a zdravá, výborná športovkyňa, bola navyknutá hľadieť na všetko na svete so sebavedomým egoizmom krásnej mladosti. Nebola nijako pripravená na úder, ktorý zasiahol jej múdreho a silného druha — muža a jej dovtedy šťastlivý život — úspešnú geologickú prácu, záľubu v rýchlych a ľahkých zmenách. Katastrofa ju podlomila. Ľuda stratila hlavu, raz nevedela, ako najlepšie podoprieť milovaného v ťažkom nešťastí. Prelievala potoky sĺz od ľútosti k nemu aj k sebe a naďalej hľadala v ňom predošlú spoľahlivú oporu, a pritom necítila, či nechápala, že teraz on potrebuje jej bezpečnú podporu alebo že ho treba aspoň ušetriť pred utrpením a starosťami. Ľuda sa sama trápila a mučila aj muža, preplneného súcitom k žene, dobrej a vernej, ktorá mala jedinú chybu: bola slabá a nevedela si poradiť v hodine skúšok. Ale postupne si geológ navykol na to, že Ľuda prišla raz strojene veselá a mimovoľne ho popudzovala svojím kvitnúcim zdravím, raz zase smutná — keď sa jej zdalo, že predstieraná veselosť neprináša žiaduci výsledok a že je lepšie nepretvarovať sa. Aj teraz ticho sedela na bielom stolčeku a nespúšťala zarmútené belasé oči z mužovej ostarnutej tváre.

Alexandrovovi sa nechcelo rozlúčiť so snom. Snívalo sa mu, že je mladý študent v treťom ročníku a prišiel na Ural na geologický prieskum. Neúnavne liezol po skaliskách studenej Čusovej, nocoval priamo na brehu rieky, alebo sa šplhal po vratkých rebríkoch na voňavé senníky. Zaspával tuho, preplnený prirodzenou radosťou a očakávaním, koľko zaujímavých vecí sľubuje nasledujúci deň. Gazdiné ho vítali prívetivo, milé dievčatá sa usmievali, keď unavený prišiel do voľaktorej dediny a pýtal si nocľah a niečo pod zub. Dávna minulosť Uralských hôr, téma jeho budúcej diplomovej práce, rozvíjala sa pred ním strhujúco a vábivo. Ako to už vo sne býva, tento kúsok minulého

života sa mu videl mimoriadne ľahkým, jasným a Alexandrov sa ho zúfalo držal, len aby neprecitol do bezútešnej prítomnosti.

Znepokojená žena mu pritisla pery na čelo, aby zistila, či nemá horúčku, a tíško zašepkala:

— Čo ti je, Kýros môj?

Ľuda prišla do jeho partie ako mladá praktikantka. A zdalo sa jej, že Alexandrov sa ponáša na starobylého vladára, aj ho podľa neho potajme volala kráľom Kýrom. Potom sa táto prezývka vžila medzi nimi ako nežné oslovenie.

Alexandrov odvetil so zažmúrenými očami:

— Sníval sa mi pekný sen, — hlas sa mu zachvel od ľútosti, — bol som mladý a liezol som po skaliskách Čusovej, vandroval som sám z dediny do dediny a… — geológ zmĺkol a ležal ďalej bez slova, nepozrel na ženu, iba počul jej zrýchlený dych.

Na vankúš vedľa ucha mu kvapla slza, potom aj na ucho. Bolesť, trpká vo svojej bezmocnosti, drásala mu hruď. Alexandrov otvoril oči a položil ruku na ženino plece.

— Neplač, bolo to pekné. Najradšej by som čím viac sníval a čím dlhšie spal, aspoň by sa mi čas rýchlejšie míňal…

Ľuda zavzlykala a Alexandrov sa rozpačito usmial.

— No vidíš, chcel som ťa potešiť, a ty? Ozaj, dnes som uvažoval o tebe a…

Žena sa vystrela, zbystrila pozornosť a poutierala si slzy.

— Nikde nepôjdem, už som ti to povedala raz navždy.

— Ak chceš, aby mi bolo ešte ťažšie, — nemilosrdne jej vyhodil na oči Alexandrov. — Nieto už v čo dúfať. Prevezieš ma domov, Feňa ma bude opatrovať, a ja… budem sa učiť žiť po novom. Čas beží, tvoja skupina je v teréne a ty strácaš vzácne dni! Čo tajiť, veď viem, že tohto roku treba obhájiť tvoje nálezisko na Čambe, o prieskum ktorého si sa usilovala šesť rokov…

Ľuda zanovito krútila hlavou a celý jej výzor prezrádzal, že nechce počúvať. Alexandrov sa nahneval.

— Pozri, napokon ťa môžem aj vyhnať!

— Nie! Odídem, ale nie teraz. Teraz ma potrebuješ. Ešte musíš ísť do sanatória pri Kyzyle…

— Vykašlem sa na to sanatórium!

— Aspoň kvôli zmene prostredia, milý môj! Uniknúť pred všetkým, čo si vytrpel, znova nájsť sám seba…

— Ja, geológ Kirill Alexandrov, nejestvujem už pol roka a nikdy viacej ani nebudem jestvovať… Nikdy viacej sa nevráti ani tvoj Kýros, vladár tajgy. Obidvaja sú mŕtvi, teraz nastúpi namiesto nich niekto iný, uzavretý medzi štyri steny…

Ľuda si prudko odhrnula vlasy z čela.

Dvere na nemocničnej izbe sa otvorili dokorán a mocné

ošetrovateľky vniesli nosidlá s pacientom. Sestra ich predbehla pri vchode a pristúpila k Alexandrovovej posteli.

— Nebudete mať nič proti tomu, ak ho uložíme vedia vás? Pacient nás o to veľmi prosil, len čo sa dozvedel, že ste tu.

— Kto je to? Samozrejme, že nemám nič proti tomu. Najlepšie mu bude pri okne.

Z nosidiel sa zodvihla hlava so strapatými šedivými vlasmi.

— Nebol by som sa nazdal, Kirill Grigorievič, že sa tu stretneme!

— Fomin, Ivan Ivanovič! To je skvelé! Ale čo sa vám stalo? — zvolal natešený a zároveň aj znepokojený Alexandrov.

— Mne maličkosť, reuma ma domŕza, — odvetil starec, podopierajúc si hlavu zohnutou rukou, — ale vám, ako som počul, stala sa veľká galiba. Veľká veru… Odkedy sme sa nevideli, hádam už aj zo dvadsať rokov?

— Presne dvadsať. Ľuda, to je Ivan Ivanovič Fomin, môj starý rubač, s ktorým som podnikal prvé výpravy do tajgy. Hneď po skončení štúdií.

— Ó, veľa som o vás počula! Kirill vás veľmi rád spomína. Prvá geologická výprava je ako prvá láska!

Na sestrino znamenie sa Ľuda začala chytro zberať.

— Idem! Už je ozaj neskoro. Ale dnes odchádzam od teba spokojnejšia.

Prívetivé sivé oči starého baníka akosi upokojili Ľudu.

— Čo je to vlastne za fach — rubač? — spýtal sa skepticky mladý rádiotelegrafista zo susednej postele, ktorý si zlomil ruku pri páde zo soba. — Baník, ale čo rúbeš: uhlie či rudu?

— Voľakedy sa to rátalo tak, že rubač je majster na všetko: aj na uhlie aj na rudu, ba hoci aj na soľ a na zlato! — veselo odvetil starec, odkašlal si a pozrel na svojho spoločníka.

— Majster na všetko, dobre, ale predsa, aká kategória?

— Aká kategória? — nepochopil Fomin.

— Nuž kategória, platová myslím.

— Ach, ty teda o tom, — povedal starec ťahavo. — Kategórie bývali kadejaké, malé aj veľké, lenže, hlavná vec, záujem som mal vždy rovnako veľký.

— A čože si si vyslúžil za ten záujem — lôžko v špitáli?

— Okrem iného aj Leninovu cenu, — pokojne povedal Fomin.

— Leninovu cenu? — zdúpnel mladý rádiotelegrafista. — A za čo?

— Asi bolo za čo, — odvetil Fomin s netajeným posmechom.

— Počkajteže, Ivan Ivanovič, — zamiešal sa do rozhovoru Alexandrov, — pamätám sa, čítal som ten návrh ešte na ministerstve. Navrhli vás na cenu za objavenie významného ložiska spolu s istým

inžinierom, zabudol som, ako sa volá…

— Vasiliev, Semion Petrovič. Správne, spolu sme dostali!

— Mali ste teda v tajge šťastie, — závistlivo povedal rádiotelegrafista. — Pravdaže, baník to má lepšie, nie ako našinec. Viac ako desaťpercentnú prémiu si nevyslúžiš!

— Šťastie, to nie je správny výraz, šuhaj, — mrzuto namietol baník. — Ono sa vraví, že hlúpy má šťastie. Ale neviem, ako pomenovať to, keď človek dlho-dlho hľadá, nájde nitku, potom ju stratí a znova nájde, a takto roky a roky. A okrem toho to vôbec nebolo v tajge, ale v uhoľných baniach!

Alexandrova to veľmi zaujímalo a prosil Fomina, aby rozprával. A starec ochotne pristal.

— Nože vstaň, chlapče, — obrátil sa k rádiotelegrafistovi, — a otvor oblôčik. Bude prievan, môžem si potajme zafajčiť.

Starec si bleskurýchle ušúľal cigaretu, škrtol zápalkou a vypustil hustý prúd dymu. Rádiotelegrafista nasledoval jeho príklad, vytiahol spod matraca dokrkvanú škatuľu cigariet a sadol si na Fominovu posteľ. Fomin sa zamračil a zašomral:

— Radšej keby si si sadol na svoju, chlapče…

— Vari ti zavadziam? — urazil sa rádiotelegrafista.

— Nejde o to, chlapče, lenže ty nemáš úctu k starším: nepovieš ani bú a jednoducho si sadneš na cudziu posteľ. A ja som s tebou husi nepásol a vôbec ešte ani neviem, kto si, čo si.

Mladý rádiotelegrafista sa nafúkol, odišiel k obloku a vydychoval dym cez sieťku, plašiac roje komárov, čo sa dobýjali zvonku. Po rannej vizite a procedúrach nemocnica stíchla. Na dvore sa ticho zhovárali ošetrovateľky.

— Nie je to dlhá história, — začal Fomin, — bol som už ustatý od stáleho hľadania v stepi, deti podrástli, bolo ich treba dať do poriadnej školy. Slovom, dal som sa na usadlý život a začal som to v uhoľných baniach, kde som potom nerobil rok alebo dva, ale celých deväť. Spočiatku sa mi videlo, že v tajge bolo lepšie, ale potom som privykol, nadobudol som si domček, deti som dal vyštudovať, aj sám som sa veľa naučil — darmo je, predsa som len viacej prečítal ako v tajge. Kirill Grigorievič ma pozná, vie, akú mám obyčaj — všetkému prísť na koreň, pchať nos aj do vecí, do ktorých takéhoto človeka naoko nič nie je. Dozvedel som sa teda veľa čudesných vecí: napríklad, ako voľakedy, tak dávno, že si to ani predstaviť nevieme, bolo na našej sibírskej zemi africké podnebie a všade ozrutné močariny a v nich lesy, tajgy hustejšie ako naše. Stromy rástli vtedy rýchlo, aj rýchlo vychádzali navnivoč a potom tisícročia hnili. Rašelina z nich sa ukladala vo vrstvách, premiešaných s hlinou. To sa prešovalo a tak vzniklo naše uhlie. Začal som si ja uhlie všímať a tu som našiel odtlačky nevídaných listov ani pávie perá, tam zase kmeň s kôrou ako

mriežka, alebo voľajaké plody. Zavše sme naďabili na spodku žily na vysokánske pne aj s koreňmi — stáli vám rovno do radu ako podľa šnúry. A v strope sa zase hocikedy vyskytli rybky alebo aj väčšie zvieratá, kadejaké zubaté krokodíly, ibaže kosti mali rozgniavené a tiež zuhoľnateli. V bani ma už poznali. Posmeškári ma spočiatku prezývali banským bosorákom, ale potom mi začali nosiť všetko zaujímavé, čo našli, a vypytovali sa. Pravdaže, napísal som o týchto nálezoch na Akadémiu vied a odtiaľ prišiel taký mládenec. Ináč bol krátkozraký, ale všetko dokonale poznal, napredok vedel povedať, kde čo musí byť. Skamarátil som sa s tým vedcom, posielal mi knižky, a keď prišiel, robil prednášky pre celú baňu. Nedá sa ani vypovedať, o čo zaujímavejšie sa pracovalo, keď som začal pomaly vnikať do tej uhoľnej geológie…

— A za to si zhrabol aj cenu? — nedôverčivo smrkol rádiotelegrafista.

— Ty si papuľa, — nazlostil sa Fomin, — ja ti tu rozprávam všetko po poriadku, aby si ľahšie pochopil, ako to všetko vzniklo… Slovom, šiel som na západný úsek — tam bolo uhlie s vysokým plameňom, dobré na kúrenie, brali ho zväčša do mesta. Zbadal som, že uhlie sa miestami mení. Pravda, kto si ho poriadne nevšimol, tomu sa zdalo stále rovnaké. Vieš, také, čo dáva vysoký plameň, má voskový zlom a nie je natoľko čierne, lenže ani lesk nemá taký kovový ako suché koksovateľné. Pobádal som v uhlí svetlé žilky, krátke a celkom tenučké, zavše aj husté. Niektorá vrstva bola ako sieťkou zatiahnutá. Takéto uhlie bolo na celom západnom úseku, na druhom a treťom porube, v rozličných slojoch. Lenže žilkované vrstvy boli niekde tenšie a niekde zas zapĺňali celý sloj. Ani neviem, prečo ma akosi priťahovali tie svetlé žilky, zozbieral som ich zo všetkých porubov a našiel som aj také, čo neboli ako vlásky alebo ihličie, ale ako tenučké motúzy. Dozvedal som sa, čo to je, ale náš štajger a predák stále len húdli svoju starú nôtu: v uhlí vraj býva kadečo, ale čo nás po tom, len keď to nekazí uhlie.

Začal som ja to uhlie páliť doma v peci a na dvore. Uhlie ako uhlie, lenže z tohto stúpa belaskavý dym, občas až biely, aj vôňu má inakšiu ako obyčajné. A sadza, čo sa z neho usadzuje na rúrach, je tiež sivá. Zabával som sa s tými svetlými žilkami, ale nevedel som, kam z konopí. Nemal som vedomosti, aby som zistil, na čo sa to uhlie nehodí, a aby som dokázal, na čo je súce. Tak som si pomyslel, že to nechám. Tie svetlé žilky mi nedali pokoja dobrého pol druha roka. Začali sme ťažiť koksovateľné uhlie na severnom úseku, a tým by sa bolo aj všetko skončilo, keby raz z čista jasna nebol prihrmel inžinier Vasiliev.

— A to bol kto, dajaký nový činiteľ? — spýtal sa rádiotelegrafista, ktorý tak pozorne počúval, že i na cigaretu zabudol.

— Čoby! Nemal nič spoločné s baňami, bol to chemik a býval v meste vyše tristo vierst od našich baní.

— A akože teda videl pod zem?

— Pod zem som videl ja pri podzemnej robote, on naopak hľadel do neba a tam našiel druhý koniec mojich jasných žiliek.

— Teraz to začína byť napínavé, — zvolal Alexandrov, — čo bude ďalej?

— Inžinier Vasiliev, — pokračoval Fomin, povzbudený záujmom poslucháčov, — je síce mešťan, lenže práve taký bystrozraký ako hocikto z tajgy. Býva vo veľkom dome na deviatom poschodí, z jeho oblokov má človek celé mesto ako na dlani. Vasiliev sedával vo voľných chvíľach pri obloku, kochal sa pohľadom na mesto a o všeličom rozmýšľal. A tak ako som si ja všimol svetlé žilky, Vasilievovi zas padol do oka ten belavý či modravý dym, čo občas stúpal nad mestom. Vo vzduchu cítiť aj vôňu dymu, zvláštnu, nie silnú, ale predsa príznačnú. Vasilievovi pomohlo, že je chemik, vedel, že taký dym nemôže stúpať z nijakého závodu v meste. Musí to teda súvisieť s uhlím! Inžinier usúdil, že dym pripomína kysličník voľajakého kovu, a rozhodol sa, že musí zistiť, či v tom uhlí niečo nie je. Zoškrabal sadzu z voľajakej rúry a hybaj s ňou pod prístroj. A prístroj mal taký, že keby tam bola aj tá najmenšia omrvinka nejakého kovu alebo zlúčeniny, ale ozaj taká malinká, že ani na chuť ani na vôňu ju nijako nezbadáš, o chémii už ani nehovorím, ten prístroj to rozlíšil. Inžinier Vasiliev mi ho ukázal. Čo potrebujú preskúmať, pália v plameni, do plameňa hľadia voľajakým ďalekohľadom a v tom ďalekohľade sú dajaké čiary…

— Ako sa volá ten tvoj prístroj? — nezdržal sa rádiotelegrafista.

— Ty by si to mal vedieť, akiste si vychodil desať tried, ja veru nemám pamäť na učené slová. Nože počkaj, zapísal som si jeho názov, reku, ešte sa mi neraz zíde! — a baník s odŕhaním začal kutrať v nočnej skrinke pri posteli.

— Nenamáhajte sa, Ivan Ivanovič, — zasiahol Alexandrov, — ten prístroj je spektroskop a to, čo urobil Vasiliev, bola spektrálna analýza.

— Veď vravím, to je ono, — uspokojil sa starec. — Ten pechtobkop teda ukázal, že sú tam stopy kovu, a nie jedného, ale troch. Semion Petrovič Vasiliev sa začal prezvedať, z akých baní, z ktorých úsekov brali uhlie v tie dni, keď stúpal takýto dym. Ako vám to teraz rozprávam, vyzerá to veľmi jednoducho, lenže jeho to stálo dobré dva roky, kým na to prišiel: veď to bol veľmi zamestnaný človek, a zavše mu niečo ušlo, zavše zas nestihol… skrátka, prišiel na našu baňu a začal sa dozvedať o uhlí. Lenže u nás západný úsek dávno uzavreli. Ukazujú mu koksovateľné uhlie zo severného. Semion Petrovič robil analýzu za analýzou — nič. Ani nemohlo byť. Nebol by

teda ani na nič prišiel, nech mu istý mladý chlapec neporadí, aby sa pozhováral so mnou. Nezhovárali sme sa ani päť minút, už som ja vedel, odkiaľ vietor fúka. Šli sme spolu na západný úsek — dovtedy som už všetky svoje vzorky spálil. Lenže tam už aj výdrevu vybrali, aj štôlňa sa zavalila. Moceme sa hore-dolu. Vidím, reku, môžem tohto človeka ešte aj zahubiť, aj času má namále. Poslal som ho do mesta a týždeň som si lámal hlavu, kým som voľačo nevyhútal. Z tretieho, nezatopeného porubu sme sa spustili — chlapci bezmála z celej bane sa mi ponúkli za pomocníkov — rebríkom na piaty, prešli sme maličkou chodbičkou a dostali sme sa k sloju so svetlými žilkami. Nabral som vzoriek a hneď v prvú nedeľu hybaj do mesta. Vasiliev nebol doma. Nechal som mu zo dvojkilový balík a popísal som, odkiaľ sme uhlie brali. Netrvalo ani týždeň, dostal som telegram, aby som súrne prišiel. Nuž som šiel. Vasiliev ma čakal a na mieste ma vyobjímal, vystískal a vybozkával na obidve líca.

„No, nebyť vás, Ivan Ivanovič, bolo by všetko stratené!“ — „A takto?“ spytujem sa. „A takto sme priniesli Sovietskemu sväzu a nášmu sibírskemu kraju preveliký dar: v tom uhlí, v tých vašich svetlých žilkách, je celé ložisko.“ Tri kovy — germánium a vanádium — to som si presne zapamätal, — doložil Fomin, akoby sa obával, že jeho spoločníci zapochybujú o jeho vedomostiach, — len ten tretí som si nedajbože zapamätať a od samej radosti som si ho ani nezapísal. Spytujem sa, reku, načo sú tie kovy? Vasiliev mi vysvetľuje, že sú to kovy veľmi dôležité. Potrebujú ich na najzložitejšie stroje.

„A veľa je toho germánia?“ spytujem sa. „Nie že by veľmi veľa, vlastne celkom málo. Lenže uhlia sú obrovské množstvá, milióny ton, a keď začneme uhlie spracúvať ako chemickú surovinu, germánium a vanádium sa budú ťažiť ako vedľajšie produkty. A tieto vedľajšie produkty sú samy osebe hodné toľko ako celá ťažba… Teraz sa bez germánia nezaobíde ani jeden televízor alebo rádio.“

— Počuli sme, — povedal dôležito rádiotelegrafista, — robia z neho polovodiče.

— Či polovodiče, či celovodiče, o to nejde, dosť na tom, že tento kov je dneska veľmi potrebný a okrem toho sa s ním spája ešte aj to vanádium. Lenže načo je to vanádium, to som si už nezachoval.

— Pripomeniem vám, — ozval sa Alexandrov, — vanádiová oceľ je nepostrádateľná pre automobily a vôbec pre stroje, kde sa vyžaduje vysoká pevnosť. Škoda, že ste zabudli ten tretí kov, ten je iste tiež užitočný.

— A ako! Lenže keď ma aj zabijete, nepamätám sa. Samé také učené názvy…

— Ale ako sa takáto vzácnosť dostala do obyčajného uhlia? — rádiotelegrafista hovoril už omnoho úctivejším tónom.

— To isté som sa spýtal aj ja inžiniera Vasilieva. On mi to

vysvetlil takto: keď toto uhlie ešte voľakedy za dávnych-pradávnych časov tvorilo obrovský rašelinový močiar, presakovala cezeň voda. Voda, či to už boli potoky alebo riečky, rozmývala hory, kde sa vyskytovali kovy, ktoré pomaličky rozpúšťala a prenášala do rašeliniská. Rašelina hnila a tieto kovy sa usadzovali na nej, hromadili sa. Uplynuli celé tisícročia, voda stále pretekala a pretekala, a tak sa pomaličky nahromadilo germánium, vanádium aj to tretie.

— A potom čo?

— Potom rašelinu zaviali piesky a zaniesla hlina, stvrdla a premenila sa na uhoľ, vznikol zázračný uhoľ so svetlými žilkami.

— Za to ste dostali Leninovu cenu? Obidvaja spolu, či ako?

— Obidvaja, napoly, lebo jeden bez druhého by nič nebol objavil. Ako som už bol povedal: ja som hľadel pod zem, a on na nebo.

Traja chlapi v nemocničnej izbe dlho mlčali. Fomin si už chcel ušúľať cigaretu, ale začul hlas službukonajúceho lekára a chytro schoval svoju „výrobňu“. Po krátkej vizite doniesli obed a k rozhovoru sa vrátili až za odpoludňajšieho odpočinku, keď nemocnica opäť stíchla.

— Veru, nie je od veci nájsť také svetlé žilky, — povedal rojčivo rádiotelegrafista a vyvrátil oči do povaly, — ale ako, že ste sa toho chytili?

— Svetlé žilky musí mať každý, — odvetil Fomin, — bez nich by sa akosi otupne žilo. Nebol by si ty pánom svojho života, ale on by si osedlal teba a hnal by ťa, kde chce.

— Nevravím aj ja to isté? — chytil sa jeho slov rádiotelegrafista. — Keď človek zhrabne zo päťdesiattisíc, alebo čo ste hneď dostali len takých tridsaťsedem, hneď ti je hej!

Starec si sadol a zdĺhavo si premeral rádiotelegrafistu, ktorý spokojne ležal. Potom sa opäť prevalil na hlavnicu.

— Už si porátal, koľko som dostal, kriminálna duša! — pohoršil sa roztrpčene.

Teraz bol zase na rádiotelegrafistovi rad vyskočiť.

— Kriminálna duša, vravíte? — zaúpel, obracajúc sa hneď k Fominovi, hneď k Alexandrovovi, akoby si volal geológa za svedka. — Prečo ma urážate, strýko? Či som ja voľajaký zlodej?

Starý baník už schladol.

— Nepoznám ťa a ozaj nemám právo považovať ťa za zlodeja. Ale ty sám si ma urazil… Všetko preratuješ na peniaze a na pochybné šťastie. A ja som ti hovoril o záujme, o najvrúcnejších myšlienkach, bez ktorých by človek žil ako to nevedomé hoviadko…

— Nuž, či sa človek nemá zaujímať o úspech? Nemám ja azda právo na šťastie? Nemudrujte, strýko… Vám, pravda, neostáva už veľa rokov, aj starostí máte menej. Ale ja mám pred sebou ešte celý život a čo je na tom zlého, keď túžim po lepšom?

— Kto by netúžil, — odpovedal Fomin už pokojne. — Nejde o to. Ak sa usiluješ o to, aby si žil lepšie spoločne so všetkými, ak tam cieliš, tak si správny chlap. Ale mne sa vidí, že ty jednostaj len na seba myslíš, len na vlastné šťastie číhaš — a vtedy ťa veru všetko ťahá k starému životu, odďaľuje ťa od všetkého nového. Možno si to ani sám neuvedomuješ, no chceš vyniknúť nad ostatnými, hoci si ešte nič nevykonal. A potom rojčíš len o šťastí. Dosť takýchto som ja už stretol. Nazývam ich kriminálnymi dušami — len si dobre rozváž, v čom sa podobajú zlodejom.

— Nevidím nijakú podobnosť, číre výmysly, — odvetil zlostne rádiotelegrafista.

— Ba veru je tu, a to priama. Prečo zločinec spácha zločin? Nuž preto, že chce uchmatnúť oveľa viac, ako mu prichodí podľa práce, podľa zodpovednosti aj podľa triezveho uváženia. Mizerný človiečik, ale chcel by hory-doly. Druhý zase má aj schopností, aj silu, aj odvahu, lenže sadne mu dáka mucha na nos, a robota mu prestane voňať — toto nie je pre mňa, hento sa mi nepozdáva. Pravda, peňazí by za to chcel. A tu je práve tá kriminálna podstata. Ty si nežiadaš pre seba podľa zásluh, podľa roboty, ale snívaš o náhodnom šťastí — si teda tiež zločinec! Lenže zákona sa bojíš a chceš, aby ti to samo padlo do lona.

— Či som ja jediný, čo takto zmýšľa? — odpovedal rádiotelegrafista už tichšie.

— Žiaľbohu, nie si. Takých ako ty je ešte všade dosť aj medzi našimi robotníkmi, aj kdekoľvek chceš — či medzi inžiniermi, umelcami, či medzi vedcami… Túto chorobu treba v prvom rade liečiť, aby sme čím skôr vstúpili do komunizmu…

— Ale ako ju liečiť?

— Ako, ako… Od malička správnou výchovou, učením a potom vedomosťami. Jedine vedomosti dodávajú životu pravú cenu a otvárajú človeku široké možnosti. Inak sa so všetkým môžeš trápiť a trápiť, kým na to prídeš, ako ja so svojimi žilkami.

— To máte pravdu, — poslušne súhlasil rádiotelegrafista, — so vzdelaním je oveľa ľahšie. Diplom zvyšuje cenu človeka, povedal by som, jeho zatriedenie.

— Kto ti tak pobalamutil hlavu? — vstúpila zase zlosť do starého baníka. — Iné ti nechodí po rozume, len to zatriedenie. To máš vari z knižiek? Lebo predtým bolo veľa takých spisovateľov, čo im človek bez vysokoškolského diplomu ani nebol človekom… ani dievka sa im nevydá bez diplomu. Ale na kieho čerta jej je diplom, keď raz nemá vlohy? Nuž a teraz sú z toho takíto ľudia s pomýlenými hlavami. Všetku robotu robíte nasilu, ale povedz mi, prečo!

— Neviem vám povedať, lenže jedno je isté, že sa nájdu ľudia, čo nemajú záujem o svoju prácu.

— A to všetko preto, že nie sú na správnom mieste: Jeden sa mieša do vedy, hoci sa do nej rozumie ako hus do piva, druhá je inžinierkou, elektrotechničkou alebo chemičkou podľa diplomu, ale v podstate je rodená gazdinka a potrebovala by poriadneho muža a zo päť deťúreniec, v poľnohospodárstve by mala voľajaké ovocie pestovať a hydinu opatrovať. Potom jej je robota pravdaže nie milá, a nemilá robota je horšia ako otročina, keď ju musíš robiť až do smrti. Bláznivá mládež sa pachtí len za diplomom, ale pritom akoby sa odsudzovala na nevoľníctvo. A tí spisovatelia, nie že by dali dobrú radu, ale ešte huckajú bez rozumu, vraj, len sa žeň za diplomom, lebo inak ani hrdina nie je hrdinom, ani žena nie je ženou, ale len obyčajnou sprostaňou. Nie je to správne a ty tiež nesprávne uvažuješ o svojom diplome!

— Ako by bolo teda správne?

— Podľa mňa takto: povolanie nie je to, čo ti vtlčú do hlavy z povinnosti, ale to, čo si sám uložíš do nej s láskou, bez zhonu, čo si povyberáš ako kvety alebo pekné skalky. Potom sa začneš obzerať okolo seba so záujmom a pochopíš, aký je život nedozerný, aký pestrý a rozmanitý. A nebude to už úbohý slepačí živôtik, lež ľudský, lebo jedine v družbe a vedomostiach je sila, bez nich by už dávno bolo všetko stratené. Nedalo by sa žiť pre hlupákov, čo nevidia nič okrem vlastného brloha a svojho úbohého brucha…

Zahriaknutý rádiotelegrafista sa dlho neozýval. Starý baník sa spokojne usmieval a pokukoval na Alexandrova, akoby ho volal za svedka svojho víťazstva. Geológ mu kývol a slabo sa usmial.

— Čo poviete, Kirill Grigorievič, dobre vravím? Každý by mal hľadať svoje svetlé žilky…

— Tak je. Len či ich vždy nájde? A potom, či každý má tú možnosť?

— Viem, na čo myslíte, Kirill Grigorievič! Ako budete žiť teraz bez tajgy, bez hôr… Je to pochopiteľné! Lenže vy určite nájdete svoje žilky, aj keď iné, ale nájdete ich.

— Iné nechcem, neverím v ne! A keď neverím, ako sa môžem domnievať, že to iné je opravdivé? A kde mám hľadať, kam sa mám obrátiť… ja? — Geológ ukázal posunkom na svoje nohy, starostlivo uložené pod paplónom.

— Viem, že je to ťažké, najmä rozmyslieť si, ktorým smerom sa dať. Ale pokiaľ ide o to, zistiť, či je niečo opravdivé alebo nie, na to jesto spoľahlivé meradlo, a vy ho poznáte…

— Nie, nepoznám!

— Tým meradlom je krása. Cítim to celkom presne, len vysvetliť to neviem. Ostatne, načo vám to aj vysvetľovať… iba ak jemu… — a baník ukázal prstom na rádiotelegrafistu, ktorý na tento výpad ani nemukol.

— Krása… správne. Ale pre mňa… keď sa musím plaziť ako had!.. Mne sa teraz všetko zdá šedivé, lebo vo vnútri mi všetko ošedivelo!

— Nemáte pravdu, Kirill Grigorievič! Pamätáte sa, ako sme šli v tridsiatom deviatom o hlade od bridlicovej hory cez tajgu. Zdržali sme sa na prieskume, potraviny nám vyšli a zastihol nás sneh…

— Bodaj by som sa nepamätal! Vtedy sme našli mesačný kameň.

— Veď práve o ňom hovorím. Pamätáte sa, prešli sme cez Havraniu jurtu a dva dni sme šli úžľabinou. Mokrý sneh s dažďom neprestával, vatované kabáty nám premokli do nitky, žrať nebolo čo…

— Áno, áno, a večer… — strhol sa geológ. — Porozprávajte to, Ivan Ivanovič, ja nevládzem. A náš Aľoša nech počúva, — kývol rádiotelegrafistovi, ktorý sa nadvihol na posteli.

— Nuž teda, večer sme sa vyškriabali z úžľabiny a pustili sme sa cez vrch. Bol strmý, baganče sme mali rozmočené, šmýkali sa na rojovníku a tu ešte ako na potvoru musela nám prísť aj kosodrevina do cesty — slovom, bolo to do plaču. Na hrebeni začal fúkať mrazivý mongolský vietor. Dolu sme sa doteperili polomŕtvi. Tu sme natrafili na také miesto, žilu či žilovú stenu, popri ktorej klesal svah, zachytili sme sa o výstupok, a tak sme sa spúšťali dolu až po voľajakú jaskynku — vlastne taký prístrešok to bol. Utiahli sme sa podeň a len nás tak triaslo, oheň sme nevládali rozložiť ani ďalej ísť, a oddychovať sa nedalo — bola zima. Vari sme vtedy neboli šediví, či ako to vy vravíte? A ešte ako, skrz-naskrz! A vypálilo to naopak. Pamätáte sa, Kirill Grigorievič?

— Bodaj by nie, len rozprávajte!

— Začalo sa vyjasňovať, mráz priťahoval. Nad ďalekým západným pohorím vykuklo slniečko a zasvietilo rovno na náš svah. Oči mi začali slziť, odvrátil som sa a len som tak stŕpol! Naša skrýša pokračovala úzkou trhlinou, a v tej trhline, na výčnelku ako dajaký podstavec, vidím vám velikánsky kryštál mesačného kameňa, taký ani hlava, ba čo, ešte väčší! Zažiaril znútra, len tak ihral všetkými farbami, len sa tak trblietal… Akoby ste naozaj chytili mesačné svetlo, ušúľali z neho guľu, otesali, vyleštili a ešte primiešali doň všelijakých farbistých svetiel: belasých, fialových, tyrkysových, purpurových, zelených — ani sa to vypovedať nedá. A ten kameň nielenže svietil, ale menil sa, hneď zhasol a hneď zase znova vzplanul. A my — bolo nás šestoro, ako sme boli, hladní a mokrí, zabudli sme na všetko a hľadíme na kryštál ako na zjavenie. Naraz akoby nám bolo teplejšie, ani hlad tak netrápil, keď si pozrel na takúto vec… — Fomin bol vzrušený a chytil sa svojej plechovej škatuľky, v ktorej mal domáci tabak.

Alexandrov zavrel oči, taká živá bola spomienka na drahocenný nález — obrovský kryštál vzácneho priezračného ortoklasu, ktorý sa znenazdajky vynoril pred nimi v trhline rozštiepenej pegmatitovej

žily.

— A čo ďalej? — nabádal rádiotelegrafista.

— Nuž čo. Neviem, kde sme nabrali síl, ale dosť na tom, že sme nazháňali paliva, rozložili vatru, usušili sme sa a zohriali, uvarili sme si za čajník vody. Sekerku a geologický čakan sme dolámali: dodnes nechápem, ako sa nám podarilo z tvrdej horniny vysekať zázračný kryštál neporušený! Vliekli sme ho zaradom v batohu na chrbte, a vážil do tridsať kíl. Osud sa zvrtol — vlastne, my sme ho zvrtli, len čo sme sa povzbudili. Do večera sme sa dovliekli do zimného útulku, našli sme tam dačo pod zub, a čo bolo najlepšie — akási dobrá duša položila tam paklík tabaku. Do smrti budem toho človeka s vďakou spomínať!

— A potom?

— Potom už nič! V chate sme si deň oddýchli a na ďalší sme došli na obývané miesto.

— A kameň?

— Kameň je tam, kde patrí. V moskovskom múzeu, alebo v leningradskom. Možno urobili z neho drahocennú vec, že sa jej hodnota ani odhadnúť nedá! Preto nikdy nevrav, že krása je maličkosť. Nijaká maličkosť, lež veľká sila, čo aj život usmerní do riadnych koľají!

Alexandrov sa nadvihol na lakti. Spomienky na dávno zabudnutú výpravu do tajgy, zotretá množstvom ďalších dojmov, vynorili sa pred ním živo a jasne. Opustené ložisko bridlicovej hory, čudné miesto — sedlo Havrania jurta… Havrania jurta, po tuvánsky „Hiundustyjn Eg“… Je to široká bahnistá náhorná plošina na holom horskom chrbte, ktorú používajú ako priechod pastieri, keď koncom júna a začiatkom júla, v období búrok, preháňajú stáda z mongolských stepí a späť. Sedlo je oddávna známe mimoriadne častými a prudkými búrkami. Mnoho statku tu pobili blesky. V sedle sa ustavične povaľovali mrciny zvierat, ktoré slúžili za potravu celým kŕdľom havranov, čo tu sídlili. Odtiaľ dostalo miesto aj to čudné pomenovanie. Alexandrov sa jasne rozpomenul na smutný končiar s belavými balvanmi, čo vyčnievali kde-tu medzi sýtozeleným machom ako kosti a lebky mŕtvych oblúd. V strmých výmoľoch na juhovýchodnej strane pohoria rástli hrčavé, polovyschnuté stromy, celé biele od vtáčieho trusu. A hlbšie dolu, smerom do doliny, polmesiacovite obkľučuje bahnistú kopulu tmavá tajga — storočné jedle so starodávnymi vývratmi, ktoré pokrýva svetlý a huňatý machový pokrovec. Tam pravdepodobne hniezdili havrany, ak len neprilietali zo skalnatých mongolských hôr na dobu búrok, keď im tu kynula hojná korisť.

Pred dvadsiatimi rokmi si mladý geológ dlho lámal hlavu nad tým, prečo toto miesto tak mimoriadne priťahuje blesky: veď naoko ničím nevyniká medzi tisícami podobných v záplave kopcov a pohorí

tuvánskej tajgy, do ktorej sa klinovito vrezávajú mongolské lesostepi. Do poľnej knižky — denníka z tých čias — načrtol si Alexandrov plán Havranej jurty a zapísal si domnienky, ktoré sa mu cestou zrodili v hlave. A v pamäti sa mu nevynárali myšlienky alebo pocity, ale stránky denníka. Geológovia majú obyčajne dobre vycvičenú zrakovú pamäť a Alexandrov nebol výnimkou. Na pláne sedla zaznamenal Alexandrov smer letných vetrov, mohutných prúdov zohriateho vzduchu, čo duli z Mongolska. Medzi desiatkami horských reťazí, smerujúcich na sever, vybrali si práve túto, nie mimoriadne vysokú. Už pred dvadsiatimi rokmi Alexandrov pochopil, že keď koncentrácia búrok nad Havraňou jurtou nie je opodstatnená geografickými príčinami, musí to mať iné, akési vnútorné alebo geologické príčiny. V zložení hornín alebo v geologickej štruktúre tohto kraja sa tajila sila, čo nútila búrkové mračná, ženúce sa z ďalekých púští, aby svoje obrovské elektrické náboje vybíjali práve tu, na tomto plochom sedle, a nerozptýlili ich po nespočetných zoskupeniach tuvánskych hôr.

Pod rúškom rozsiahleho močiara, riedkeho krovia a machom zarastených kamenných úšustov mohli sa skrývať veľké ložiská vodivých minerálov — kovových rúd, a najskôr železa. Zloženie hornín tohto pohoria, ktoré bolo vcelku známe, nijako nevylučovalo túto možnosť. Tesne pred vojnou na Alexandrovov návrh a na žiadosť Tuvánskej ľudovej republiky — vtedy Tuva ešte nepatrila k Sovietskemu sväzu — uskutočnili magnetometrický letecký prieskum pohoria pomocou najmodernejších prístrojov. Nadriadené geologické orgány boli veľmi nespokojné, že sa tu nenašli nijaké známky železných rúd, a Alexandrov si vyslúžil veľa dobromyseľných posmeškov aj od svojich kolegov geológov. Lenže prišla vojna a vypätá práca hneď zatisla ďaleko do úzadia všetky úspechy a omyly predvojnových čias. Aj fantasta-prieskumník aj jeho druhovia zabudli na Havraniu jurtu a na nesprávne dohady.

Ale teraz, keď sa v Alexandrovovi tak jasne vynárali spomienky na šťastnú, zdravú minulosť, prišla mu na rozum aj jedna vec, pri ktorej až päste zatínal od tuhého rozmýšľania. Keby niekto, kto sa nebojí smrteľného nebezpečenstva, za prudkej búrky bezprostredne sledoval, na ktoré miesta najviac bijú blesky, a keby to prežil, možno by sa takto lacným a jednoduchým spôsobom rozlúštilo tajomstvo Havranej jurty. Veď okrem železa môžu sa tam vyskytovať nemagnetické rudy farebných kovov, najmä elektrovodivé sulfidy, ako galenit — leštenec olovnatý, argentit — leštenec strieborný, sfalerit — zinková ruda. Mohutné žily týchto rúd musia priťahovať blesky tým silnejšie, čím viacej ich je pod zemou, čím dlhšie a hlbšie sú žily. Čosi podobné sa mu uchovalo kdesi na dne pamäti zo starodávnej histórie olovnatých ložísk a z banských prieskumov v Nemecku. Geológ zavrel oči, sústreďoval sa.

„Olovo… povrchové a veľké ložisko olova… tohto kovu, ktorý je taký nepostrádateľný v dobe atómovej energie… keby to bolo olovo! Svetové povrchové ložiská olova sú už dávno vyčerpané, a potreba stále stúpa… Zinok alebo striebro by ostatne tiež neboli zlé, no najlepšie by bolo olovo!“ Alexandrov si predstavil ťažké, na hrane modravoligotavé ingoty sivého, mäkkého kovu, ktorý tak dobre pozná každý sibírsky lovec, ktorý každému poľovníkovi dodáva istotu v úspech poľovačky, v úspech zápasu s nebezpečnými zvieratami, istotu v dobrý úlovok plachej zveri. Guľometné pásy a zásobníky, pripravené na odrazenie nepriateľa… súčiastky na technické prístroje a aparáty, ktoré vyrábajú a skúmajú jadrovú energiu. Tu to bolo horšie: geológ si vedel predstaviť len hrubé platne a kusy olova, mohutný pancier proti škodlivému žiareniu.

— Kirill Grigorievič, čo ste sa zamysleli? Zmeraveli ste ako na postriežke… Prišla vám azda na rozum tá výprava? Rozrušil som vás, veľmi ľutujem. Ale cez oblok vidím, že ide vaša žena a s ňou ešte voľakto.

— Môj spolupracovník, — odvetil geológ, keď letmo pozrel von oblokom, — totiž bývalý, — opravil sa zachmúrene.

Alexandrov, naučený všetko pozorovať a okamžite si uvážiť, zbadal na prvý pohľad Ľudinu unavenú chôdzu a sklonenú hlavu. Kráčala pomaly, ako stará žena, ktorú ťaží prílišné bremeno starostí. Ľútosť znova bolestne pichla geológa do srdca. Nie sú to len starosti, je to čosi horšie — odsúdená beznádejnosť, márne úsilie pomôcť milovanému človeku. Nie, zdá sa, že pomaly nahmatáva pôdu na dne bezvýchodného močariska, v ktorom sa trýzni už mnoho mesiacov.

Starý rubač si vykladal Alexandrovovu pochmúrnu sústredenosť po svojom.

— Ono sa povie, že teraz s vami nepracujú — ale veď si iste každú chvíľu behajú po radu?

— Chodia, a čo?

— Zato vravím, lebo radami možno tiež priniesť veľký úžitok… Keď si človek pomyslí, aké máte skúsenosti!

— Ech, Ivan Ivanovič, vy ste dobrá duša, — usmial sa geológ, — lenže z rád nevyžiješ. Možno keby som bol taký starý, keď duša aj telo už máločo potrebujú, možno by mi to aj stačilo… múdro poradiť, a bol by som spokojný! Ale teraz, hoci mám polovicu tela mŕtvu, zato druhá je plná života ako predtým… Ale čo, škoda rečí! Pozrite, ako vás nivočí reumatizmus, ale pomýšľate zato na penziu? Vám samému by stačili rady?

Fomin sa zamračil, a aby previedol reč na iné, spýtal sa:

— Vaša žena je tiež geologička?

— Hej, — usmial sa Alexandrov, — a ešte aká! V tej chvíli sa otvorili dvere a vstúpila návšteva.

Ľuda si ako obyčajne sadla k Alexandrovovmu záhlaviu a kolegovi ponúkla stoličku konca postele. Geológ, ktorý prišiel, rozprestrel nákresy. Rozprúdil sa rozhovor o najhospodárnejšom prieskume nedávno objaveného náleziska „Železný klobúk“.

Keď sa mladý geológ ospravedlnil a odišiel, Alexandrov sa prevalil na vankúš, aby dal trochu odpočinúť unavenej šiji. Ľuda to využila a zadívala sa mužovi hlboko do očí.

— Kýros, ty si dnes iný, počula som, keď si sa zhováral s Petrovom.

— Neštuduješ ma príliš veľa? — usmial sa Alexandrov strojene.

Mladá žena hlboko vzdychla.

— Duša moja! Vycítila som u teba na dne očí pevný bod, to už dávno nebolo. Čo sa stalo? Či to ten skvelý starček, — prešla do šepotu a obzrela sa na Fominovu posteľ, — vedel nejako zaúčinkovať na teba? Ako sa mu to tak ľahko podarilo? Ja som nevedela…

— Fomin nemá s tým nič spoločné, hoci je ešte omnoho viac ako skvelý… Ale rozmýšľal som, rozmýšľal a prišiel som na to, že musím urobiť všetko, čo môžem, — geológ zamĺkol, hľadal slová.

— Čo môžeš, aby si sa zotavil… — ženin hlas sa zachvel.

— Keď aj nie zotaviť, ale dať si do poriadku nervy, to v prvom rade! Príliš dlho som narážal na nepriechodný múr… príliš dlho som sa oddával svojmu nešťastiu. To sa nevyhnutne muselo prejaviť, a teraz som kalika nielen fyzicky, ale aj duševne! Musím sa teda pokúsiť vyliečiť duševne, keď to už telesne nie je možné!

Ľuda hlboko sklonila hlavu a husté slzy skropili kraj geológovej hlavnice. Alexandrov pohladil ženu po rozpálenom líci.

— Nežiaľ, Ľudka! Keď ma lekári prepustia, pôjdem do sanatória. Ešte zo dva týždne… dobre bude zmeniť prostredie.

— Ja nie od žiaľu. Ja preto… — žena nahlas zavzlykala, ale s obrovským vypätím sa opanovala, — že si zase ten predošlý, nezlomený.

— No vidíš? Teraz aj ty môžeš ísť…

Ľuda podozrievavo pozrela na muža. On však pokojne zniesol jej skúmavý pohľad. Žena mlčala tak dlho, až sa Alexandrov ozval prvý.

— Ľuda! Nie je v tom nijaký podfuk, sama vidíš, všetko je jasné.

— Áno… máš pevný pohľad a túto vrásku, — Ľuda prešla malíčkom mužovi okolo perí, — trpkú, unavenú, ale už nie žalostnú… Všetko tak náhle…

— Každý obrat je náhly. Ale ty nič neriskuješ, budem v sanatóriu, nikde sa nepodejem, a keby niečo, tak prídeš.

— Ako keby si nevedel, že tam sa ťažko pošta dostane. Kým list príde ta a späť, potrvá to celý mesiac.

— A ja mám byť v sanatóriu tri mesiace!

— Dobre, potom sa o tom pozhovárame, — Alexandrov zachytil v

ženinom tóne náznak súhlasu, — len sa chcem spýtať Ivana Ivanoviča, čím ťa tak ovplyvnil!

— Svetlými žilkami! Ozaj, Ľuda, aby som nezabudol: v mojom stole v spodnej zásuvke — vieš, kde sú staré materiály, — tam mám denník z tridsiateho deviateho roku, dones mi ho, buď taká láskavá!

— Dobre. Na niečo si si spomenul?

— Ivan Ivanovič mi pripomenul mesačný kameň… Musím si nájsť charakteristiku pegmatitov z tej žily…

— Teda odchádzate, Kirill Grigorievič?

— Zajtra! Vy ste sa tu akosi zdržali, Aľoša!

Otrávený rádiotelegrafista našpúlil pery ako decko, ktorému ublížili.

— Keď sa mi tá čertovská ruka nechce zrásť, a len ma tu držia a držia… Ivan Ivanovič odišiel minulú stredu, zajtra vy. Ostanem tu sám ako prst. Zvykol som si na vás, a keď odišiel Ivan Ivanovič, čosi vo mne puklo, akoby som otca vyprevádzal.

— A spočiatku ste sa škriepili!

— To len, že sme sa nerozumeli. Taký výborný starček! Celý život sa pri ňom ľahší vidí. Keby len bolo čím viac takých ľudí, chytrejšie by sme sa dočkali lepšieho života…

— Správne vravíte, Aľoša! Páči sa mi, že ste pochopili…

— Kto po vás príde, teta Vaľa?

Alexandrov si predstavil drobnú šoférku, ktorá vyzerala veľmi mlado, a usmial sa.

— Aká teta? Vari si ju nevidel?

— Videl. Kto by ju nepoznal! Začala pracovať ešte za republiky, tak ako vy. Je to teda žena v rokoch, nepatrí sa ju oslovovať Vaľou. Vy, to je niečo iné, vás má vo veľkej úcte, sama vravela. Museli ste jej veľmi pomôcť!

— Ale šeplety, ničím som jej nepomohol. A či je naozaj taká stará?

— Teta Vaľa sa s tým ani netají, narodila sa v dvadsiatom štvrtom!

— No, teraz už chápem! Keď ste vy štyridsiaty ročník, ona je pre vás teta!

— Presne štyridsiaty, ako ste uhádli?

— Z vašich rozhovorov s Ivanovom Ivanovičom!

Rádiotelegrafista sa chcel niečo spýtať, ale vošla sestra a volala ho na röntgen.

Keď Alexandrov osamel, s potešením pomyslel na zajtrajšie stretnutie s Vaľou. Geológa a šoférku spájalo pevné priateľstvo, ktoré neochablo ani rokmi ani tým, že sa zriedka stretávali. Za vojny sa stretli v ďalekej tajge — devätnásťročná dievčina, ktorá sa stala

šoférkou, aby nahradila tých, čo odišli na front, a geológ, ktorý plnil vládny príkaz: objaviť suroviny potrebné pre vojnu. Od tých čias prešlo šestnásť rokov, veľmi mnoho sa zmenilo vo svete aj v republike, ktorá sa stala teraz oblasťou Sovietskeho sväzu. Vaľa je pevný a spoľahlivý človek a spomenie si, ako kedysi povedala, že by preňho urobila všetko. Nech to teraz dokáže!

Vaľa súhlasila. Všetok personál nemocnice vyprevádzal geológa, keď vychádzal cez slnkom zaplavený dvor, nešikovne narábajúc barlami a vlečúc ležaním oťažené a oslabené telo; Alexandrov rezolútne odmietol návrh, že ho do auta prenesú. Smutný rádiotelegrafista niesol v zdravej ruke Alexandrovov skromný majetok. Krátka srdečná rozlúčka a zelený GAZ-69 už uháňal po hladkej dlažbe k osade. Alexandrov musel zájsť ešte na byt, aby si vzal potrebné veci. Nik mu neprekážal: Ľuda bola už asi dva týždne v tajge. Vaľa odvezie geológa miesto do sanatória… tak blízko k Havranej jurte, pokiaľ sa len dá zájsť autom. Alexandrov sa pamätal na poľovnícku chatku, čo stála len šesť kilometrov od sedla. Pravda, to bolo v tridsiatom deviatom a chata mohla odvtedy dávno spadnúť, iste však vyrástli nové. Predtým ich ešte čaká hromada vybavovačiek. Kým sa on vychystá na byte, Vaľa sa dohovorí s vedením. A sanatórium dostane telegrafickú správu, že pacient príde s dvoj-trojtýždňovým oneskorením, pretože je veľmi slabý.

Jednoduchý plán sa vydaril, ako si ho Alexandrov vymyslel. Mestskú dlažbu vystriedala asfaltka, asfaltku štrková hradská a gazik bežal a bežal smerom na juh, k žltkastému mongolskému nebu, bral kopec za kopcom, iba zvírený pás riedkeho prachu ostával za ním. Geológ sedel v nepohodlnej póze a mlčal. Naklonený hlboko dopredu, opieral sa kŕčovite o prístrojovú dosku a hľadel na cestu. Po šesťmesačnom väzení v posteli sa mu zdalo, že auto letí, a kopce v tajge, holé vrchy a stepné doliny mu pripadali ako rodný dom, útulnejší než pohodlný byt v mestečku.

Alexandrov nezbadal, že Vaľa ho zboku pozoruje, nakoľko jej to dovoľuje cesta. V sivých a dobrotivých očiach mladej ženy sa zavše zaleskli slzy. Príliš veľký bol kontrast medzi niekdajším zmužilým geológom, ktorý prekypoval veselou energiou, a mlčanlivým bezvládnym človekom s bledou, odutou tvárou a telom ochabnutým od ležania. Kde je ten silný priateľ, u ktorého hľadala oporu v takých chvíľach života, keď každý, a najmä žena, potrebuje spoľahlivú ruku, bezpečnú pomoc a správne rady? Vaľa nikdy nezabudne na to, ako sa prvý raz stretli. Sama sa ponúkla na ďalekú túru po opustenej ceste cez tajgu — v baniach potrebovali múku, no bola vojna a na dovoz nemohli uvoľniť viacej ako jedno auto. Staručký zis svedomite naložili skoro štyrmi tonami a Vaľa sa vypravila na päťstokilometrovú cestu s

optimistickým sebavedomím svojich devätnástich rokov a jednoročnej šoférskej skúsenosti. Mráz nehatene prenikal do rozdrganej kabíny. Slnko jasného zimného dňa prihrievalo a odháňalo striebristé mrazivé kvety z nerozbitných skiel, ožltnutých od staroby. Až neskoršie Vaľa pochopila, že takáto zimná výprava na starom a osamelom aute nebola hračkou ani pre skúseného šoféra. Chorý vedúci garáže mušej byť ozaj veľmi zmučený a vysilený, že ustúpil Vali a podvolil sa poslať ju samu. Vytrvalý zis statočne hltal kopec za kopcom a iba hlasné hučanie motora a hvízdanie prevodov prezrádzalo, ako veľmi sa auto namáha. Dolu kopcom bežalo auto nehlučne, ale Vaľa si uvedomovala, že nespoľahlivé brzdy zis neudržia, a preto sa bála auto poriadne rozohnať. Zase teda zavýjala len jednotka alebo dvojka, starý motor sa hrial, čadil a vyžadoval si ďalšiu dávku oleja. Vaľa prešla dvestoosemdesiat kilometrov. Zmizli posledné zimné chaty pri ceste, kde sa u poľovníkov alebo hájnikov mohla zohriať a posilniť čajom a nenáročným šoférskym prídelom. Slnko zapadlo, hlboké, belasé tiene zahalili doliny a úžľabiny, napravo nad očernetými horami sa zapálili prvé hviezdy. Mráz priťahoval, jemná clona ľadových kryštálov zaťahovala sklá kabíny a Vaľa musela otvoriť predné okienko. Vietor rezal ako nôž, oči jej slzili, tvár štípalo a ruky krehli v ošúchaných kožušinových rukaviciach. Cesta sa strácala v súmraku a Vaľa zapálila reflektory. Reflektory a brzdy boli dve slabé stránky starého, inak výborného stroja. Slabé žlté svetlo nedočahovalo až po zákruty cesty a na rovných úsekoch sa zdalo, že priekopy miznú neznámym smerom, tak splývali s povrchom snehu. Strmé útesy sa vynárali ako prekvapujúce čierne opachy, svahy dolín klesali znenazdajky do tajomných hlbín. Jedle, pokryté hrubými snehovými čiapkami, stáli, akoby boli už stáročia zakliate. Dievčaťu sa vkrádali do duše obavy. Ešte nikdy si natoľko neuvedomila, že je úplne závislá od stavu svojho auta. Zis prešiel už dobrých pár desaťtisíc kilometrov, veľa ráz bol v oprave. Kto môže predpovedať, ktorá súčiastka motora alebo podvozku práve dosluhuje, kde je kov už do krajnosti unavený. Akákoľvek porucha by mohla mať ťažké následky. Vaľa nemyslela na seba, ale na ľudí, ktorí čakajú na múku v zapadlých baniach, v krutej zime tajgy. Snažila sa predstaviť si drsných baníkov a ich ustarostené ženy, ako načúvajú, či už nejde auto — zvuk motora sa v mlčanlivej zimnej tajge šíri na desiatky kilometrov. Vaľa vedela, že transport s múkou sa oneskoruje, pri vojnových ťažkostiach to nebolo nič neobyčajné. A keď jej zis zlyhá na nemilosrdnom mraze, tu, kde sú najbližšie obydlia vzdialené stopäťdesiat kilometrov jedným i druhým smerom, čo potom? Bude mať dosť síl, aby došla až do baní pre pomoc? Dievčaťa sa zmocnil ozajstný strach — po prvý raz celkom jasne precítila zodpovednosť vodiča na ďalekej zimnej túre.

Vaľa zastavila. Nevypla motor a dlho poskakovala a pobiehala po

úzkej ceste, aby sa poriadne zohriala. Potom zapla prenosnú žiarovku a starostlivo prezrela auto. Motor ticho hučal na malé obrátky, akoby sa tešil odpočinku.

Vaľa nežne pohladila ošarpanú širokú kapotu, zahalenú proti zime dvojitou plsťou. Benzínu mala už najviac pol nádrže, nuž sa rozhodla, že natankuje. Aby čím skôr naplnila vedro, odopla bočnicu a pokúšala sa nahnúť sud vzadu na aute. Sud zletel na cestu a dievča ho nevládalo vyložiť naspäť bez podpier. Neodvážila sa ísť ďaleko po hlbokom snehu pre drúčky, bála sa opustiť bežiaci motor. Chytro si však rozmyslela, že keď naplní nádrž, môže sud nechať pri ceste s tým, že si ho vezme na spiatočnej ceste. Keď doplní nádrž druhý raz, vyzdvihne už sud na auto. Dievčina, povzbudená, že našla takéto východisko, vydala sa na ďalšiu cestu. Čerstvý sneh, sypký a veľkozrnný, pokryl cestu tenkým rúškom, iskril vo svetle reflektorov a zradne zotieral hranicu medzi pevnou cestou a priekopou. Stačí kúsok odbočiť a auto sa naskutku ľahko skĺzne na mäkkom snehu, zvezie sa z cesty. Pre osamelého vodiča by to bola vážna havária. Vaľa mocne stískala drsný čierny volant a udržiavala ťažké vozidlo v hlbokých koľajach, ktoré sa slabo črtali pod mäkkou, ligotavou prikrývkou. Sypký sneh tlmil zvuky, auto akoby sa ponáralo do priepasti mlčania, ba ani hlasný klepot, charakteristický pre zis s jeho slabými tlmičmi, nerozliehal sa už po údoliach a dolinách. Svetlo reflektorov sa nízko stlalo po širokom jarku popri ceste, akoby stekalo po ňom do priepasti, čo sa černela vpredu. Nad touto svetelnou riečkou sa kontrastne klenulo nebo, čierne ako uhoľ, mrazivo sa trblietali na ňom jasné hviezdy a mráz z hodiny na hodinu silnel. Nikde ani svetielka, ani pásika dymu, nikde známky života v skrehnutej reťazi hornatých kopcov a zasnežených úžľabín!

Hodinku-dve auto vytrvale šlo. Tachometer bol dávno pokazený a Vaľa mohla len približne, podľa času odhadovať prejdenú vzdialenosť. Žiaľbohu, nemohla byť veľká — z opatrnosti musela po úzkej horskej ceste ísť najviac tridsiatkou. A pritom aj takáto rýchlosť vyžadovala veľké napätie. Sklá kabíny pokryla vrstva srieňa, ale Vali bolo horúce od vzrušenia a obáv. Nevládala premôcť clivý pocit blížiaceho sa nešťastia, ktorý sa stále stupňoval, akoby na tejto ceste neovládala vozidlo ona, ale neprajné sily horských výšin, snehov a mrazov. Lenže nie sily šírej tajgy zdolali auto, ale drobné čiastočky vody a špiny v zlom vojnovom benzíne. Kým sa dostal do starého suda na Valinom nákladnom aute, stokrát ho prelievali. Keď sud spadol dievčaťu na cestu, zmútil sa spodok a pribudla ešte aj hrdza z dna.

Pri ďalšom svahu sa lúče reflektorov skrátili, múr tmy sa prisunul bližšie. Auto prvý raz začalo vynechávať. Nepravidelné ostré kašlanie bolo čoraz častejšie, výkon motora klesal, auto sa začalo šklbať, akoby sa potkýnalo. Vaľa zaradila jednotku, vytiahla sýtič a zvýšila obrátky v

nádeji, že sa prívod prečistí vlastným ťahom motora. Pár minút dievča so zaťatými zubami prehadzovalo rýchlosti a menilo obrátky, zúfalo sa usilovalo dotiahnuť aspoň na kopec. Len keby bola hore, tam by sa už nebála vypnúť motor a prečistiť prívod: dolu brehom sa auto samočinne ľahko zapáli. Rozpadávajúci sa akumulátor bol už vybitý a starý motor s obdratými kontaktmi ťažko chytal — to Vaľa dobre vedela, a vedela aj to, že na ručné natočenie zisu treba mať chlapskú silu.

Splnili sa Valine najhoršie obavy. Motor ešte hodný kus pred koncom stúpania definitívne zhasol. Vaľa vyskočila a hodila pod kolesá polená, ktoré nosila stále so sebou. Aby šetrila batériu, nezapla si ani žiarovku, odkrútila čistič, prefúkala prívod benzínu a ako bláznivá poskakovala na tmavej ceste a plieskala sa skrehnutými rukami. Potom vliezla do zľadovatenej kabíny a so zmierajúcim srdcom stisla štartér. „V-vvv… V-vvvvv…“ zatočil sa motor lenivo, akosi ospanlivo raz, druhý aj tretí raz. Vaľa nechcela vybíjať pošramotený akumulátor. Motor nenaskočil. Dievča stislo štartér dlhšie, motor naberal obrátky, duto zahučal, ale ani len nezakašlal. A ľúty mráz sa pchal pod kapotu, prikrytú Valiným kožuchom, usiloval sa zmraziť a zmeraviť motor práve tak, ako zmeravelo všetko vôkol na široko-ďaleko v tejto zimnej noci, uprostred tuvánskych hôr.

Dievča konalo so zúfalou rýchlosťou, myslelo len na to, ako vyhrať zápas s krutou zimou. Pre istotu prečistila karburátor, ešte raz skontrolovala prívod benzínu a prečistila kontakty prerušovača. Ale pokusy naštartovať motor skončili sa zase len ťahavým zahučaním neposlušného štartéra. Ešte raz… ešte… nemohla viacej riskovať a vybíjať akumulátor na mraze. Poslednou nádejou bola kľuka.

Dievčina s vypätím všetkých síl otáčala kľukou nepoddajný šesťvalcový motor, ale ten nie a nie poslúchať. Zalieval ju pot, ktorý hneď aj mrzol na okraji čiapky, vlasy mala rozstrapatené a zasrienené. Len jediný raz motor slabo zakašlal a pomaličky sa otočil, ako sa otáča človek, ktorý nebezpečne spadol a pokúša sa vstať. Vzápätí však hneď zatíchol, podrobil sa mrazivej zime.

Vaľa bola vysilená. Kdeže si ona, sebavedomá, ale slabá dievčina poradí s takým motoriskom! Kdeže ona splní dôležité poslanie — doviezť múku hladným baníkom! Aká hlúposť bola pustiť sa do takej ťažkej veci! Hľa, čo je z toho — stojí tu osamelá s vyhasnutým motorom, dochádzajú jej sily a nevie si poradiť. Musí vypustiť vodu a olej, rozložiť oheň a zohrievať jedno aj druhé, lenže má iba jedno vedro. Potom sa musí znova pokúsiť roztočiť motor kľukou, akokoľvek je to nad jej sily. A kľuka sa podáva tak pomaly! Keby mala silu, poriadne by mykla kľukou a zatočila by rýchlo-rýchlo, ako to robia kolegovia šoféri. Niet pochybností, že by sa motor podal a nalial teplom, nabil by slabý akumulátor… Prečo máme my ženy málo síl?

Hoci sú aj také, čo sa nezahanbia pred hociktorým mužom… Prečo je práve ona tak hanebne slabá?! A prečo sa to muselo stať tu, kde na sto kilometrov nieto živej duše? Aký zlomyseľný je osud! Mohol by ísť tadiaľto poľovník, prechádzať iný vodič, alebo keby aspoň dajaký chlap…

Vaľa si utrela stvrdnutým rukávom slzy a pot z čela. Triasla sa na celom tele. Mráz ju premáhal, bola vysilená, no kožuch hodila na motor, aby zachránila posledné omrvinky tepla, čo v ňom ešte ostali.

Nebezpečná meravosť opantávala dievča, také drobné, bezmocné a nekonečne osamelé v hrozivej zimnej noci pri zamrznutom aute.

Vaľa sa spamätala, striasla zo seba ľahostajnosť a ledva lapajúc dych, začala tancovať pred autom, aby sa trošku zohriala. Mala len jedinú túžbu: keby sa tu teraz zjavil dajaký pútnik. Pomohol by jej a ona by splnila svoju povinnosť!

Absurdný sen, nesplniteľné želanie! Kto by to mohol byť, ten šialený pútnik — tu, ďaleko od ľudských príbytkov, ešte aj od poľovníckych chatiek, v noci a v takom mraze? Čo by ho mohlo sem dohnať, odkiaľ?

Ale dievčina, hypnotizovaná svojou túžbou, zatínala bolestne pastičky, strkala si ich pod pazuchy a opakovala: „Príď, príď, pomôž…“ Nahlas opakovala svoje volanie a zdalo sa jej, že zlovestne mlčiaca tajga odpovedá. Vaľa strpia a započúvala sa do tíšiny hviezdnatej noci. Ale mlčiaca húština holých listnáčov a zasnežených skál zhasila nepatrnú iskierku nádeje. Vaľa zmĺkla, vytrženie prešlo. Niekoľko minút dievča ešte načúvalo do noci, potom sa obrátilo a zachmúrene kráčalo k zisu, ktorý sa výhražné černel. Vybrala vedro, strhla kožuch, zababušila sa doň a začala otvárať kapotu, aby našla vypúšťacie kohútiky chladiča. Vtom ju upútal skoro nečujný zvuk. Zľava, odkiaľ zbiehala k ceste široká úžľabina, ozývalo sa slabé ťukanie. Dievča odskočilo od auta celé bez seba. Áno, áno, slabé ťukanie!..Vali sa zastavilo srdce. Zadychčaná vtiahla ústami pálčivý mrazivý vzduch a znovu nastavila uši.

Slabé vrznutie a ťukanie, vrznutie a ťukanie… tupý drevený zvuk! Vaľa pracovala v Tuve dosť dlho nato, aby rozumela týmto zvukom — blížili sa sane ťahané sobom. Miestni poľovníci málo jazdia na saniach, v zime v lete sa radšej nosia na soboch. Na saniach sa vozia obyčajne len geológovia, pracovníci z baní či pracovníci geodézie.

Dievčaťu vykĺzol z úst tlmený výkrik. Od strachu, aby neznámy niekde neodbočil, zrazu nastrašene a divo vykríkla. Celkom blízko, za tmavým múrom lesa, sa jej ohlásil silný mužský hlas. Vysoké ľahké sane vyleteli z úžľabiny a kĺzali sa po nezvyklé širokej ceste. Biely sob sa sparil pred čiernym zisom, čo stál na ceste. Takýchto sobov priahali vždy po jednom. Ťažko bolo nájsť pár týmto rozprávkovým bežcom, ktorí ľahko prekonali aj stodvadsať kilometrov denne cez tajgu,

zmrznuté rieky a vodopády, cez strmé horské pirte.

Zo saní sa vyvalila mohutná postava v psej šube a ovesila sa vzadu na sane. Primitívna brzda spoľahlivo zafungovala. Ešte chvíľka — a pútnik sa priblížil k dievčaťu, držiac opraty za chrbtom a zatarasujúc cestu sobovi, ktorý sa nasilu chcel hnať ďalej a netrpezlivo džugal doňho papuľou. Bol to geológ Alexandrov, vtedy triadvadsaťročný vedúci skupiny, ktorý sa bláznivo hnal cez tajgu s dôležitými vzorkami z novej pokusnej štôlne. Z pár slov geológ pochopil, čo sa stalo. Alexandrov sa rozumel do áut a konal bleskurýchle. Bieleho behúňa menom Vysoký Les (všetky jazdecké soby mali vlastné mená, na rozdiel od bezmenných ťažných zvierat, ktoré sa od seba ničím nelíšili) odviedol nabok a mocne ho priviazal. Vychladnutý motor ešte nezamrzol a Alexandrov nestrácal čas zohrievaním. Geológ využil svoju nevšednú silu, a len čo sa presvedčil, že prívod a zapaľovanie je v poriadku, začal zúrivo krútiť kľukou. A všetko bolo tak, ako si Vaľa predstavovala v blúznivom sne. Mohutná, plecnatá postava voľne a rýchlo otáčala kľukou, čo tak vzdorovala slabým dievčenským rukám. Motor najsamprv nereagoval ani na geológovu silu, ale potom akoby bol precitol, zakašlal raz, druhý raz, nahlas kýchol a zrazu veselo zarapotal. Motor pracoval čím ďalej tým rovnomernejšie, a kým sa hrial, geológ prinútil vyčerpanú dievčinu vypiť glg pálenky a zajesť si. Alexandrov odkrútil zátku nádrže a vypustil všetok nečistý benzín s ihličkami ľadu, čo sa nahromadili na dne, aby sa porucha nemohla opakovať. Geológ si počínal tak isto, hovoril tak veselo, že Vali pripadalo všetko, čo sa tu dialo pred polhodinou, ako zlý sen. Zohriaty motor teraz prívetivo hučal na malé obrátky, pre opravený stroj nebola už cesta k baniam taká ďaleká a spoza vrchov vychádzal vyštrbený mesiac.

Vaľa celkom pookriala, ba aj únava sa kamsi stratila pod geológovým prívetivým pohľadom. Alexandrov si utrel ruky do klkov, ktoré mu dala Vaľa, a podal dievčaťu mocnú, teplú dlaň. Vaľa ju chytila a vzrušená, nevediac, ako vyjaviť cit, čo ju zaplavil, tíško povedala:

— Nieto na svete tej veci, čo by som pre vás neurobila! Ďakujem vám, dobrý človek!

— To nič nebolo, Vaľa! A vy? Vysoký Les by ma bol rozdrúzgal a teraz by som trčal na ceste s polámanými saňami… nech neprídete do toho vy s vaším autom! — geológ sa zahľadel na dievča, také drobné a krehké popri ozrutnom vozidle, a nákazlivo sa rozosmial.

— Keď sa pohnete, nezabudnite, že kĺby sú stuhnuté, aj rýchlostná skriňa…

Vaľa videla v mesačnom svetle, ako odviazal soba, ktorý naskutku vyrazil z miesta rýchlym inochodom. Geológ sa sotva stačil usalašiť na sedlisku, už boli sane na hrebeni a stratili sa v tme.

— Šťastlivú cestu! — doľahol z tmy hlas, pevne presvedčený, že Vaľa nemôže mať pred sebou nijakú inú cestu, iba šťastlivú.

A aj na dievča prešla istota z tohto osamelého geológa, čo sa hnal na svojom vysokom sobovi, pripomínajúcom biely prízrak, ako rozprávkový hrdina cez ríšu snehu a hôr, stovky kilometrov po zamrznutej tajge. Vaľa zakričala čosi na rozlúčku a nastúpila do kabíny. Chvíľu pretáčala motorom stuhnutú prevodovú skriňu, potom opatrne zaradila rýchlosť a zvýšila obrátky. Ťažký stroj sa pomaly pohol, zo dva razy ho nadhodilo a znova poslušne bral výstup za výstupom. Pochmúrny mesiac osvetľoval stále rovnako mŕtvu tajgu, lenže teraz bolo už všetko iné. Kdesi za ňou uháňal a vzďaľoval sa prívetivý silný geológ a pred ňou sa s každým kopcom blížili bane. Ešte ani nezhasli hviezdy a Vaľa, zahalená oblakom pary, bola už v osade. A hoci pred svitaním mráz ešte pritiahol, všetko bolo na nohách. Úprimná vďaka drsných baníkov a srdečné pohostinstvo bolo jej odmenou za všetko, čo prežila…

Vaľa sa vytrhla zo spomienok. Cesta odbočila do širokej stepnej doliny a za autom sa ťahal vľavo chvost hustého prachu. Úmorne sparný deň veštil dážď a Vaľa s obavami pozrela na Alexandrova. Celkom sa už ovalil dopredu, tvár, mokrú od potu, takmer pritískal na predné sklo. Vaľa si uvedomila, že geológ sa drží na sedadle iba rukami, veď celá spodná časť tela mu visí ako mŕtve vrece.

— Nezastavím sa? — navrhla Vaľa.

— Ako chcete… Ste unavená?

— Trochu, — cigánila Vaľa.

Alexandrov si s úľavou vydýchol. Auto zastalo na suchej rozľahlej čistinke, pod klenbou tmavých cédrov. Vaľa dala zohriať vodu do čajníka a geológ sa namáhavo ťahal na barlách do hustého krovia. Jeho mizerný stav ešte zhoršovalo to, že niektoré prirodzené úkony sa stávali uňho hotovou komplikovanou operáciou a vlastná bezmocnosť ho doháňala ustavične do trýznivých rozpakov.

Vaľa ukradomky pozrela za ním a srdce jej znova stisla ľútosť. Chytro začala pripravovať občerstvenie, aby zahnala obraz predošlého Alexandrova, s ktorým mimovoľne musela porovnávať toho dnešného. Geológ sa vrátil červený od námahy a doslova sa zvalil na trávu pri ohníku. Vaľa rozprestrela pod neho kabát, pod hlavu mu podložila mäkkú kapsu a geológ po chvíli začal ožívať. Po šálke tuhého čaju si Alexandrov zapálil cigaretu.

— Predtým ste tuším nefajčili? — spýtala sa Vaľa, aby dajako preklenula nezvyklé mlčanie.

— Fajčím iba mesiac… predtým som to nepotreboval, — usmial sa nasilu Alexandrov.

— Prečo idete tak ďaleko? Sú v tom nejaké výskumy?

— Uhádli ste, Vaľa!

— Vedela som, že bez toho nevydržíte… Lenže ako to teraz bude?…

— Nuž, budem sa plaziť! — usmial sa geológ a na tvári sa mu mihla niekdajšia neochvejná istota pána tajgy.

Vali radostne poskočilo srdce. Pod neznámou maskou poznávala drahé črty starého priateľa.

— Ale veď nesmiete!

— Kto môže a kto nesmie, — pokračoval geológ predošlým tónom, — teraz závisí všetko len od vás! Dovezte ma a pomôžte mi nájsť poľovníka alebo lesníka v blízkosti Havranej jurty.

— Prečo ste si vzali do hlavy práve toto sedlo, tam vraj bývajú strašné búrky, a je práve také obdobie…

— Nejde o sedlo, — vyhol sa Alexandrov vysvetleniu, — ale na to máme ešte dosť času. O vás sme sa ešte nepozhovárali. Ako nažívate vy, Vaľa?

— Všetko je po starom, Kirill Grigorievič! Pracujem, mnoho čítam, a potom aj verejné funkcie, slovom… bezo zmeny, — odvetila Vaľa na geológovu nedopovedanú otázku.

— Škoda, že vy ste taká dobrá, Vaľa, a… taká pekná, — smutne a vážne povedal Alexandrov.

— A ja neľutujem, už som vám to raz vysvetľovala. Priatelia a druhovia, čo by mi boli vekom primeraní, sú, povedzme, dvadsiaty druhý, dvadsiaty tretí, dvadsiaty štvrtý ročník. Sú to práve tie ročníky, čo za vojny odrážali prvý strašný nápor nepriateľa. Málo ich ostalo nažive, no a nás, ich vrstovníčok, príliš veľa…

— A keby niekto starší, bolo by na tom niečo zlé?

— Starší, ako napríklad vy… — Vaľa sa zrazu zapýrila, — tí poriadni sú už dávno ženatí a za takých, čo sa len tak ponevierajú, sa nehodno vydať. Ako ináč? Povedzme, že by sa mi niekto páčil, ale mal by ženu a deti — nič by z toho nebolo. Budovať si vlastné šťastie na cudzom nešťastí — to nie je pre mňa, a najmä keď sú tam aj deti, o tom už ani nehovorím. A tak teda nám, ženám v mojom veku, ostávajú len sopľaví chlapci — bŕŕŕ! Alebo ak dáki lumpi, pijani a sukničkári. Nuž vidíte, ako to vyzerá s takým výdajom. Len by si človek zle narobil…

— Ale aj tak môžete stretnúť súceho a… neženatého, alebo aj slušného vdovca.

— Mohla by som, prirodzene, ale som nestretla. Čo sa dá robiť, osud mi ho nepriviedol do cesty, — tvár mladej ženy sprísnela, — ale očakáva ma veľká radosť. Už ledva čakám!..

— A čo také? — Alexandrov sa od zvedavosti nadvihol na lakti.

— Naša vláda urobila jedno veľmi závažné rozhodnutie: aby každý mohol nadobudnúť vzdelanie podľa vlastnej chuti a vkusu — myslím na ľudové univerzity. Je to obrovská vec a medzi ľudom je

priam smäd po umení, knihách a vede. Ani nie pre povolanie, ale kvôli sebe, aby život bol zaujímavejší…

— Ech, Vaľa, vy by ste sa mali stretnúť s Fominom, to je taký starý baník, ste celkom príbuzná duša… ležal som s ním v nemocnici.

— Dúfam, že sa s tým vaším baníkom raz stretnem, ale na univerzitu by som chcela ísť hneď teraz, to je moja najväčšia starosť. Prišlo vraj toľko žiadostí, že treba otvoriť ešte desať ďalších…

— Môžem napísať list do Kyzylu, aby vám pomohli. Ak vám aj nepomôžu dostať sa na školu, aspoň poradia, kde si máte za tým chodiť, a to je už tiež niečo, najdôležitejšie je vedieť správnu adresu, kam sa obrátiť!

— Oj, Kirill Grigorievič, duša moja, napíšte! Mám všelijaké odporúčania, ale od vás to bude po vedeckej linke.

— Napíšem hneď teraz! — Geológ vytiahol z poľnej kapsy papier s obálkou a začal písať.

Vaľa s planúcimi očami sledovala vyvážené pohyby jeho ruky.

Po dlhej motanici cez klzké korene, cez namáhavý močaristý, rašelinový terén auto vyviazlo konečne z húštiny. Prestali šuchotať halúzky na karosérii, zmĺkol aj motor. V tíšine, ktorá zavládla, bolo počuť len slabé sipenie prehriateho chladiča.

Alexandrov, viac mŕtvy ako živý po tej zlej ceste, s úľavou pozeral na pásik dymu, čo stúpal z plechového komína nízkeho, dobre postaveného zrubu. Od severu obklopovali hrboľatú čistinku vysoké a rovné červené smreky — hrubé stromy, ktorým z náveternej strany chýbali konáre.

Na drevenej lavičke pred vchodom chaty sedel starší Tuvánec, ktorý zrejme už dávno vyzeral auto. Len čo GAZ-69 zastal, ponáhľal sa hosťom oproti a celá vetrom ošľahaná tvár sa mu stiahla do prívetivých usmievavých vrások.

— Dobrý mašina, kam vyšiel… hm! Ženská-šofér… dobrý! A ja pripravil čaj. — Vtom zazrel Alexandrova, ktorý ťažko vyliezal o barlách, a zdúpnel od prekvapenia.

— No, Vaľa moja drahá, ďakujem vám, až po hrob som vám vďačný! — geológov dojatý hlas nebol v súlade s jeho položartovnými slovami. — Nik okrem vás to nemohol urobiť. Teraz sa mi už plán podarí: odtiaľto je k Havranej jurte najviac desať kilometrov…

Mladá žena sa začervenala od rozpakov, jemne chytila geológa za lakeť a povedala:

— Som taká rada! Len nerozumiem, čo tu budete robiť, neviem si predstaviť, čo ste si predsavzali. Tajíte predo mnou niečo vážne… predtým ste to nerobievali! To znamená, že kamaráti buďme, ale svoje si držme?

— Dobre, Vaľa, vám to poviem… Ale nikomu ani slova!

— A geológ jej vyrozprával svoj plán, ako chce hľadať rudné ložisko na Hiundustyjn Eg.

— A čo bude s vami? Ako ste sa mohli na to odhodlať! — v tóne mladej ženy znel zjavný strach.

— Čože ja? A vaši vrstovníci, čo odpočívajú v ukrajinských stepiach a pobaltských lesoch — tí mohli, keď bolo treba?

— Nemyslím to tak. Ale ak je to ozaj také nevyhnutné, prečo ste skôr…

— Viem, čo chcete povedať! Ale verte, nebolo to osobné pohodlie. Dosť som rátal a rátal, no výsledok bol veľmi pochybný, riziko nesporne veľké, a vtedy bolo aj inej, nemenej dôležitej roboty vyše hlavy.

— Teda tak, — rozhorčila sa Vaľa. — Teraz, v takomto stave, môžete ísť aj za veľmi pochybným výsledkom. S akýmkoľvek rizikom, aj keby to bolo hneď sto proti jednej — čo ak sa náhodou podarí! Takto sa teda ceníte. A na svojich blízkych — na ženu, priateľov — na tých ste nemysleli?

— Nemyslel. Žena, priatelia — to sú priatelia geológa Alexandrova, ktorého už niet, a kto z nich má akú pamäť, to je iba otázka času.

Vaľa odskočila od geológa, akoby ju bol had uštipol.

— Teda tak! Krásne, odvďačili ste sa mi! Kto som ja? Nebojte sa, ja budem vždy len tá, aká dnes!..

— Pochopte ma správne, Vaľa. Ak vyhrám túto jedinú šancu… potom!.. Veď ja som celkom obyčajný človek, človek so slabosťami, a musím sa uzdraviť… duševne. Pozrite na mňa, nevidíte, čo som prežil?

Vaľa sa znova zapýrila, až po korienky vlasov, zrazu objala Alexandrova, zavzlykala a hanbiac sa za svoju slabosť, skočila do auta.

— Prídem… keď mi dáte vedieť… Len, len… dávajte pozor na seba, ako budete môcť… Chcem povedať, aby ste sa neodvážili náročky…

— Sľubujem vám, Vaľa!.. — odvetil geológ pevne. — Ale kde sa ženiete? Vypijeme si čaj a potom si treba odpočinúť.

— Netreba! Bojím sa, že už aj tak meškám. A… ja, ja sa rozplačem! — povedala napokon mladá žena a prižmúrila oči; na volant kvapkali slzy.

Motor zahučal a geológ sa nestačil ani pohnúť, auto sa už rozbehlo a šinulo sa kľukatou cestičkou pomedzi krovie. Alexandrov dlho hľadel za ním, započúvaný do hukotu motora, ktorý sa strácal v diaľke.

Majiteľ zrubu sa odhodlal porušiť etiketu a ozval sa prvý.

— Prečo ste sa vadili? Ako to všetko zle vypálilo — auto odísť, ty ostať… Čo budeme robiť? A ja som navaril čaj!

Geológ upokojil lesníka. Vypil zo zdvorilosti čaj, potom sa zvalil

na pričňu a zaspal, akoby ho do vody hodil. Keď sa zobudil, slnko už zapadalo. Dvere na zrube boli otvorené. Z otiepky rojovníka, čo tlela na uhlí v starej mise, šírila sa ostrá vôňa, chrániaca geológa v spánku pred komármi. Hostiteľ sedel na prahu s drevenou, meďou okovanou fajkou medzi zubami a díval sa na juh. Tam sa zbiehali ťažké mraky, ktoré sa sfarbili vo svetle večerných zôr do tmavofialova. V obrovských fialových oblakoch sa zrazu zableskli kľukaté blesky. Ako spod zeme doliehalo vzdialené dunenie, také zlovestne výhražné, že sa Alexandrov zachvel. Lesníkova tvár, upretá do diaľky, ľahostajná a nehybná, vyzerala v súmraku ako z dreva. Ani len fajočka sa mu nezachvela v ruke, podopretej o koleno. Alexandrov sa priplazil k dverám. Lesník zapálil vyhasnutú fajku a pripálil aj geológovi. Obidvaja mlčky fajčili, kým sa Alexandrov naveľa odhodlal spýtať, či by mu mohol zaobstarať koňa, ktorý ho dopraví k sedlu. Tuváncove nepreniknuteľné tmavé oči sa zabodli do hosťa.

— Ja nerozumieť, kto pustil?

— Ako to myslíte? — spýtal sa geológ.

— Teba kto sem pustil? Vôbec nevieš chodiť, vôbec si nanič, aj-jaj! Načo si prišiel? Len na to, aby si tu zahynúť!

Geológ mu začal vysvetľovať cieľ svojho príchodu, ale nehovoril pravdu. Má vraj pozorovať búrku nad sedlom Havrania jurta, aby zistil, odkiaľ prichádzajú oblaky a kedy veštia nečas pre pútnikov. Nevládze sa pohybovať, ale sedieť v kolibe, dívať sa a zapisovať, to môže…

Lesník mu neskákal do reči.

— Kto teba poslal, všetko pomotal, — povedal Tuvánec, keď geológ skončil svoju bájku. — Teraz cez Hiundustyjn Eg desať rokov nechodí statok. Keď naša republika vstúpila do Sväz, vtedy s tým skončiť. Taká nebezpečná vec darmo robíš. Prečo, ktorý hlupák to vymyslieť?

Alexandrov si pomyslel, že najväčší hlupák je on sám. Oklamať syna prírody s jeho vážnym vzťahom k životu a hĺbavosťou stepného obyvateľa nebolo také jednoduché, ako si to Alexandrov spočiatku predstavoval. Zahanbil sa za svoju márnu lož a so všetkým sa zdôveril lesníkovi ako staršiemu bratovi alebo otcovi, nezatajujúc už ani svoju chorobu ani cieľ.

V hustom súmraku nemohol rozoznať Tuváncovu tvár. Lesník si dlho napchával fajočku a babral sa s navlhnutou zápalkou, potom dlhými dúškami pomaly vťahoval do seba dym. Rozžeravená fajka mu osvetľovala čelo, zachmúrené od usilovného rozmýšľania, a sklopené oči s prižmúrenými viečkami.

— Budem ti pomáhať, — povedal pokojne a Alexandrov si s úľavou vydýchol. — Ja myslieť, ty správne žiješ. Sám tebe pomohol by… ale mal som len jediný syn, aj ten umrel, zanechal ženu a dve

deti. Teraz si musím rozmyslieť, nemôžem ísť do hocijaká nebezpečná vec! Ešte koľko rokov im musím pomáhať.

Alexandrov vystrel ruku a položil ju lesníkovi na kostnaté zápästie so zvráskavenou, drsnou kožou. Tuvánec pochopil toto nemé gesto vďaky a náhlivo povedal:

— Teraz pijeme čaj, potom treba spíš. Zavčas ráno pôjdem po koňa. Vecí máš málo, odvezieme naraz teba aj jedlo, kôň je mocný. Ale ty si unavený, ľahni si!

Lesník chytro zaspal, no geológ ešte dlho ležal potme a vďačne myslel na nezištnú priateľskú pomoc a úctu k citom iných. Ani Vaľa ani lesník nevyriekli prekliate slová: „Potom aby som sa za teba zodpovedal“ — slová, čo sa tak často vyskytovali v knihách, že si už myslel, akoby falošný strach pred zodpovednosťou bol takmer základným pocitom mnohých ľudí. Lenže v živote to bolo práve naopak. Nikto sa nesnažil pripísať mu svoje dohady, ani ho nepodozrieval z absurdných úmyslov len preto, aby ukázal svoju pochybnú prezieravosť. Dokonca aj Tuvánec, ktorý mal na to právo, pretože sa ho geológ pokúšal oklamať, uveril hneď pravému vysvetleniu. Alexandrov pochopil, že taktnosť ľudí, ktorí mu pomáhali, vypestovala sa v drsnom živote, kde sa každý hneď musí zodpovedať za svoje osobné omyly sám pred sebou aj pred najbližšími druhmi. Títo ľudia boli zvyknutí spoliehať sa v prvom rade na seba a hlavne dôverovať si. A geológ mal zrazu pocit, že ho nepodporujú len dvaja takíto ľudia, ale tisíce, ochotných kedykoľvek mu prísť na pomoc. Istota v nevídanú silu kolektívov, ktoré zvládnu akúkoľvek fantastickú úlohu a sú oporou našej spoločnosti, akosi posmelila Alexandrova. Nervová vyčerpanosť z posledných dvoch dní, z nadľudskej námahy bezvládneho tela a z obáv, či sa mu vydarí jeho zámer, ustúpila a rozplynula sa v zdravom spánku. Namiesto nej ho ovládol pokoj.

— Héj, he-éj! — rozliehal sa po pustej náhornej plošine Havranej jurty mocný krik.

Alexandrov spoznal gazdu, vyliezol z koliby, dokmásanej vetrom, a snažil sa odpovedať. Z prechladnutého hrdla vyrážali len sipľavé, slabé zvuky, ale sluch poľovníka ich aj tak zachytil. Čoskoro sa pred Alexandrovovou kolibou ukázal Tuvánec. Pozorne si obzrel geológa, zarasteného, začadeného, vo vlhkých a prepálených šatách, zodratých od kŕčovitého plazenia po hroblinách a rojovníku.

— Zle ti je tu, inžinier. Doniesol som jesť a tu máš môj blúza. Pozri, celkom si otrhaný. Tabak je tu… Joj, kamarát! — zvraštil tvár od neľúbosti, keď geológ priliezol k výklenku, kde mal opreté barly, zachytil sa rukami o krovie a tak sa postavil.

— To je nič, — chlapil sa Alexandrov. — Všetko je v poriadku…

Za týmito prostými slovami sa tajili dva týždne života na sedle Hiundustyjn Eg, takého zvláštneho života, že by to Alexandrov sotva vedel vyrozprávať.

Za sparných dní a dusných nocí geológ bdel a striehol, kedy sa priženie ďalší voj búrkových mračien, ktorých príchod už na diaľku veštilo ťažké vibrujúce dunenie. Vo dne sa mraky plazili ako stáda vzdušných veľrýb a vrhali na zem šedivý tieň očakávania. V noci čosi beztvárne zaclonilo hviezdy, prikrádalo sa, akoby chcelo zasadiť neočakávaný krutý úder. Všetko vôkol zatíchlo, stŕplo. Vtom sa zachvelo povetrie od strašného hromu, zachveli sa aj hory a celý svet, oslepujúce blesky boli čoraz hustejšie, až prešli v súvislé vlnivé pásy ohňa, čo pretínali nebo krížom-krážom. Občas bola búrka taká silná, že od dunenia hromu a od toho, ako sa triasla zem, Alexandrovovi oťažela hlava, hluchol a nevládal rozmýšľať. Zôkol-vôkol šľahali kolmé stĺpy bleskov a ohradzovali sedlo ako hroznú pascu. Alexandrov sa plazil ta, kde blýskavica a dunenie hromu prechádzalo v jednoliaty oheň a rev. Celým telom mu prenikalo zvláštne pichanie, do nozdier vrážala ostrá, omamná vôňa ozónu a čelo, vystavené prúdom lejaku, krehlo pod nápormi vetra. Čoskoro geológ pochopil, že jeho zdanlivo jednoduchá úloha je veľmi ťažká. Pohyboval sa príliš pomaly, čo ako sa usiloval. Barly nedržali na klzkých kameňoch a hrbolcoch, zamotávali sa do hustého krovia rojovníka, trávy a koreňov. Alexandrov sa odrážal rukami, vymršťoval svoje polomŕtve telo, len aby sa čím skôr dostal k bleskom. Príroda akoby sa bola proti nemu sprisahala: alebo bol zhluk bleskov tak ďaleko, že sa nestihol ta doplaziť, alebo blízke výboje hasli príliš rýchlo. Alexandrov si pripadal ako korytnačka, čo naháňa rýchlych vtákov. Blesky si posmešne a pokojne odleteli do diaľky práve vo chvíli, keď sa mu zdalo, že sa už-už blíži k miestu ich prízračného bláznivého tanca. Do krajnosti vyčerpaný geológ často upadal do mrákot a ležal pod prúdmi studeného búrkového dažďa, kým ho ostrý vietor nevzkriesil. Alexandrov sa dotiahol ku svojej kolibe, rozložil čmudiaci oheň a akotak sa usušil. Vzdor mračnám komárov sa ponáral do blúznivého spánku, až kým zemou neotriaslo dunenie, veštiace príchod ďalších chmár. Elán geológa neopúšťal, ale zachraňovalo ho azda iba elektrinou nasýtené horské ovzdušie, inak by bol musel zahynúť od zimy, vlhkosti, presilenia a podvýživy. Tri-štyri razy udrel blesk tak blízko, že Alexandrov na chvíľu úplne oslepol a ohluchol. Prestal vnímať okolité burácanie hromu a oslepujúci oheň. Vtedy geológ nemohol sledovať, kde najviacej bijú blesky a poznačiť miesto kolíkmi, ktoré nosil stále zavesené na krku. Dozrievala tragédia, veštiaca neplodný koniec jeho úsilia. Blízke blesky mu nedali možnosť pozorovať, no na druhej strane boli jedinou nádejou, ako odhadnúť miesta, kde sú ložiská rudy.

Nadišli jasné, slnečné dni. Alexandrov si oddýchol od strašného napätia a premohol podivnú hypnózu horskej búrky. Mohol pouvažovať nad výsledkami svojho dvojtýždňového pobytu medzi bleskami. Geológ sa presvedčil, že pod bahnistými kopčekmi Havranej jurty sú náleziská kovových rúd. Nebolo takmer pochybností, že náhornú plošinu, tiahnucu sa ako vypuklá kupola ďaleko na západ smerom k širokej vrstve metamorfovaných bridlíc, tvoriacich chrbát, pretína v hĺbke mnoho rudných žíl. Tanec bleskov, ktoré sa metali na miestach hodne vzdialených od seba a navonok celkom nerozlíšiteľných, svedčil o veľkej rozšírenosti rudných ložísk. Možno, že hlavné ložisko spočíva práve pod bridlicami ako v kedysi slávnom najbohatšom nálezišti olova Brooken Hill v Austrálii. Alexandrov mal už zakreslené, kde bijú na priesmyku najčastejšie blesky. Postupne, zo dňa na deň, z noci na noc, nahmatával miesto, kde bývajú blesky najintenzívnejšie. Tam sa dali predpokladať rudné žily najplytšie pod zemou. Geológ si stále prenášal kolibu a s každou búrkou bol bližšie k centru bleskov. Lenže dni utekali a obdobie búrok sa mohlo znenazdajky skončiť. Alexandrov žil vo vzrastajúcom nervovom napätí. Už štvrtý deň nebola poriadna búrka a drobný dážď, čo mrholil, iba zvyšoval jeho obavy, že bude už po období búrok. V takomto stave našiel lesník Alexandrovovu novú kolibu, dva kilometre na západ od predošlej.

— Všetko je v poriadku, — opakoval geológ, vyhýbajúc sa lesníkovmu vyčítavému pohľadu, — teraz to bude už čoskoro!

— Prečo čoskoro? — ožil Tuvánec. — Našiel si niečo?

— Nie, nenašiel, vravím, že sa čoskoro skončia búrky.

— Ach tak! — sklamane zatiahol lesník. — Čoskoro, týždeň myslím.

— Nuž teda o týždeň príď po mňa. Dovtedy budem ešte pozorovať.

— Hm, hm, — krútil hlavou Tuvánec a tuho bafkal z fajky, ale nič nenamietal.

Napili sa čaju s medovými plackami, ktoré doniesol lesník z dediny do daru. Potom sa Tuvánec vyteperil na koňa a Alexandrov znova osamel so šumom vetra na pustom sedle, s neprestajnými bolesťami v drieku a s obvyklými neveselými myšlienkami.

Uplynuli ešte dva dni, slnečné, suché a veterné.

Alexandrov smutne vylihúval v kolibe, poddával sa ubíjajúcej únave, ktorá ho neopúšťala odvtedy, ako odišiel Tuvánec. Bolesti v zlomenom chrbte mu nedali spať, nespavosť ešte vybičovala strašné nervové napätie. Alexandrov mal pocit, že keby sa len na chvíľočku opustil, depresia nad ním zvíťazí. Začal by kričať, revať a váľať sa po zemi, hrýzol a driapal by zem, podľahol by temnej zúrivosti a nezmyselnému odporu voči sebe aj voči celému svetu, nevydržal by

zúfalú beznádej. Geológ sa zaťal zubami do kopčeka pod hlavou, aby potlačil hroznú túžbu, čo sa mu vzmáhala v duši, a ostal nehybne ležať, nevšímajúc si komáre a mušky, čo mu zalepovali oči. Alexandrov nevedel, koľko času uplynulo, kým začul známe vzdialené dunenie. Osud sa nad ním ešte trošku zmiloval. Tak ako kôrka, hodená umierajúcemu od hladu, čo iba oddiali smrť a tým predĺži márne muky. Blížiaca sa búrka iba na chvíľu odoženie jeho clivotu. Ešte dve-tri hodiny bude žiť plne a radostne, zapálený snahami vášnivého bádateľa, v napätí hľadania, tohto mocného, hlbokého a odvekého pudu, ktorý vždy žije v ľudskej duši.

Alexandrov vyliezol z koliby. Tmavá šedivá clona zastrela východnú polovicu neba a zahasila ranné zore. Ich farby zbledli, zavýjajúci vietor preletel po náhornej plošine a zrazu stíchol. Nehybná noc bola mĺkva, dunenie hromu v diaľke prestalo. Železné nebo sa ťažko ovalilo na liatinové horské chrbty, zbiehajúce sa k sedlu. Geológ sa až zachvel, tak doľahla naňho tiesnivá tíšina. So stratenou nádejou na búrku, na to, že ešte na chvíľu sa môže odpútať od svojich múk, zazdal sa mu ďalší život márnym a neznesiteľným. Zvrtol sa a chcel sa odplaziť do svojho šedivého brloha ako umierajúce zviera, ktorému sa protiví volanie života a šíry voľný priestor. Ohromujúci záblesk a ohlušujúci rachot, čo zadunel vzápätí za ním, popchli Alexandrova ako smrteľné nebezpečenstvo úplne vysileného koňa. Alexandrov sa vrhol oproti zelenkavým oslepujúcim stĺpom, ktoré šľahali práve tam, kde ich očakával. Alebo bola búrka mimoriadne prudká, alebo sa dostal priamo do jej ohniska. Nepretržitý rachot priam tískal Alexandrova k zemi. Tuho prižmuroval oči, aby neoslepol od burácajúcich svetiel elektrického výboja, čo pred ním tancovali, hadili sa ako obrovské biče a šibali na všetky strany, až sa triasla obloha aj hory. Všetko sa vari krčilo hrôzou pred silou týchto mnohokilometrových elektrických iskier.

Geológ sa plazil, ako len vládal, aj pod prúdmi studeného dažďa ho zalieval pot. Povetrie sa otriasalo od hromového rachotu a Alexandrov ohluchol, vnímajúc burácanie hromu len podľa záchvevov tela. V očiach za pevne stisnutými viečkami sa mu marila a zvíjala svetelná clona. Potriasol hlavou, otvoril oči, ale clona sa nerozchádzala a geológ stratil orientáciu. To je koniec. Ako môže teraz dosiahnuť svoj cieľ? Cítil sa ako ukrivdené decko, srdcervúco zareptal proti nemilosrdnému, nespravodlivému osudu, ktorý ho len bije a bije. Zavzlykal, ťažká hlava mu klesla na mokrú zem a rozpálené čelo pritisol do hlinačky. Dotyk zeme ho vyliečil, mihotavá clona sa mu znenazdajky rozišla pred očami. Geológ zdvihol hlavu a zazrel celkom blízko celé priehrštie zelených bleskov, bijúcich do malého kopčeka, ktorý sa dal rozoznať podľa tenkých konárov vyschnutého červeného smreka. Tam! Alexandrov lapal ústami vzduch pomiešaný s vodou,

ktorá voňala ozónom. Vymršťoval svoje do zlosti ťažké telo, stenajúc a dychčiac od únavy, zachytával sa hrbčekov, prútia a krovia do krvi rozodranými rukami. Hromový a neznesiteľný záblesk odhodil Alexandrova od vytúženého cieľa, ale nespôsobil mu citeľné poranenie. A nech, čoho sa on má báť? Pred geológom vyrastal jeden múr ohňa za druhým, zem sa v jednom kuse triasla, noc sa chvela medzi pekelnými zábleskami a občasnými chvíľkami hlbokej čierňavy. Ale Alexandrov predsa dosiahol ten nešťastný kopček, roztrhol šnúrku na kolíkoch a hlboko zapichol jeden do mokrej, zvláštne teplej zeme. Miatlo sa mu vedomie. Myseľ pracovala spomalene, ale aj tak si geológ stačil uvedomiť, akú chybu urobil. Kde má zápisník pre prípad, že neprežije túto rannú búrku? A keď si siahol stuhnutými prstami pod blúzu, vtedy sa to stalo… Celým telom až po končeky prstov mu prebehol desivý pocit. Pálčivý, trhajúci a zároveň ohlušujúci smrteľným pokojom. Nevidel a nepočul nič, len sa mu celé telo vystrelo v prudkom kŕči, keď desaťkilometrový blesk udrel do pôdy vedľa neho, alebo možno priamo do neho. Geológ ostal nehybne ležať dolu tvárou, stískajúc obidvoma rukami osudný kolík…

Ale blesk aj teraz, ako nespočetnekrát, ušetril Alexandrova. Geológ sa prebral pod teplým vysokohorským slncom. Vietor mu vysušil šaty na chrbte a dovieval sviežu vôňu mongolskej stepnej paliny. Pod belasým nebom sa rozprestierala zohriata náhorná plošina. Bolo na neuverenie, že prednedávnom, pred niekoľkými hodinami tu vystrájali a besneli planúce a rachotiace vesmírne sily. No kolík tu trčal, zapichnutý šikmo a nemotorne, geológovi celkom pod nosom. Alexandrov sa pohol, nadvihol sa a poobzeral sa vôkol. Naľavo, ani nie na kilometer, zazrel svoju kolibku. Kto by uveril tomu, čo sa stalo, kto by si vedel predstaviť, aká dlhočizná bola cesta, čo ho sem doviedla v búrkovej mrákave?

Prekvapila ho tupá bolesť v ľavom kolene. Geológ pozrel dolu a zatajil sa mu dych. Keď sa nadvihoval, urobil to isté, čo každý normálny človek, čo však nemohla urobiť ochromená kalika! Zohol nohu pod seba a oprel sa kolenom o zem. Ostrý kamienok pod kolenom ho presvedčil, že noha cíti. Alexandrovovi zrazu tak vyschlo v hrdle, že ledva vytlačil zo seba akýsi nezreteľný chrapot, a pokúsil sa znova pohýbať nohami. Ožili, hýbali sa! Náramne slabé, so svalmi ochabnutými ako handra — ale predsa žili! Alexandrov sa bál tomu uveriť. Uplynulo viac než štvrť hodiny, kým sa odvážil na ďalší pokus, znova pohýbal nohami a znova sa mu to podarilo! Zahmlená myšlienka vštepila geológovi do duše plachú istotu. Či to bol ten vražedný blesk, či časté bleskové výboje alebo strašné nervové vypätie vykonalo svoje dielo — dosť na tom, že poškodené nervy ožili. Alexandrov sa pokúsil odrazu vstať, ale nevládal a ťažko sa zvalil nabok. Na chvíľočku sa mu podarilo udržať na kolenách… udržať sa

na kolenách… Tu sa mu myšlienky zasekli a prerývaný vzlykot sa rozľahol po pustej náhornej plošine. Vlastne, bola ozaj pustá?… Nie, tam v diaľke vidieť jazdca, to sa blíži lesník. Prečo o tri dni skôr? Ako sa to dozvedel?…

— Ráno bol taký búrka… pomyslel som si, treba ísť teba pozrieť. Žiješ, inžinier, chvalabohu…

— Žijem, žijem! — vykríkol Alexandrov tak, že Tuváncovi prebehol mráz po chrbte.

— Si hádam chorý? Zberaj sa, zaveziem ťa náš osada!

— Zavez, len ťa ešte najprv o jedno prosím: kop trochu tu, — geológ ukázal na kolík.

— Našiel si? — usmial sa šťastne lesník.

— Našiel! — s neohrozenou istotou odvetil geológ a Tuvánec šiel do koliby po lopatu.

Alexandrov, opierajúc sa o palicu, dokrivkal sa k stolu a vybral z plecniaka ťažký lesklý kúsok rudy.

— Zo žily nového náleziska „Havrania jurta“, — povedal slávnostne riaditeľovi správy. — Oddá sa urobiť tam dôkladný prieskum.

I. Jefremov
AFANEOR, ACHARCHELLENOVA DCÉRA

Plameň biednej vatry sa mihotal. Obrovská, štrkovitá rovina Amadror, akoby sfúkaná do posledného prášku, predsa ešte poskytovala vetru dostatok piesku, aby pokazil ľuďom skromnú večeru. Malý tábor geológov bol učupený pod svahmi piesočnatých kopcov na kraji suchého riečišťa. Tenučko šuchotali stebla suchého drinu — tvrdej saharskej trávy, húdli zvonivú a clivú pieseň. Dolu dunami sa šústal piesok, pomiešaný s kryštálikmi sadrovca. Šesť ľudí sa porozvaľovalo okolo ohňa v rovnakých pózach, každý si dlaňami zakrýval tvár pred vetrom. Iba jeden, zahalený do širokých záhybov tmavého rúcha, hovel si spokojne na bruchu, vysoko si podopierajúc hlavu, a bez mihnutia hľadel ponad vatru do tmavej diaľky. Odlesky slabého plameňa mu tancovali vo veľkých tmavých očiach, ktoré sotva vykúkali spod rúška, stiahnutého až na čelo a zakrývajúceho tvár. Úzka ruka s dlhými prstami lenivo preberala sponky na sedlovej kapse, čo mal podloženú pod hlavou.

— Tiressuen! — oslovil ho územčistý chlap v kaki košeli a šortkách. — Bude v noci vietor? Treba postaviť stany?

— Netreba, kapitán! — odvetil Tiressuen, — vietor o hodinu utíchne.

Kapitán spokojne zamrmlal a sklapol tabatierku.

— Prečo si o tom presvedčený? — spýtal sa mládenec, čo ležal vedľa Tiressuena. Vytiahol pritom lomené obočie a jasnobelasé oči prižmuroval pred prachom.

— Drin sa lúči s vetrom, — odvetil Tiressuen, ktorý neobrátil ani hlavu, — spieva hlbším hlasom. Počúvaj!

Mládenec sa nadvihol a hlasno zavolal na kapitána, prechádzajúc z arabčiny na francúzštinu.

— Nejde mi do hlavy, že by tento nafúkaný chlapík mal skutočne pravdu! Je taký sebaistý a hneď má na všetko naporúdzi odpoveď…

— Pozor na jazyk, Michel, Tuareg pozná našu reč!

— Neverím! Zhovára sa s nami len po arabsky alebo tým svojím desným tamašekom.

— Tuareg len v najnevyhnutnejších prípadoch hovorí rečou, ktorú dokonale neovláda. Hrdosť a ostýchavosť týchto detí púšte treba ešte pochopiť, — odpovedal rýchlo kapitán a pritom pokukoval na Tuarega, nehybného ako tmavomodrá socha. — Náš sprievodca vychodil základnú školu v Tidikelte a určite vie po francúzsky. Badať

na ňom vplyv nových prúdov — vidíš, fajčí cigarety a nevláči sa s večnou kopijou a štítom. V tejto Strednej Sahare sme teda ozaj mali šťastie. Pre výskumnú výpravu je takýto sprievodca poklad! Pozná celý kraj, mnoho chodil s expedíciami a vie, kadiaľ môžu ísť autá.

— Nechce sa mi veriť, že by si niekto mohol zapamätať všetky podrobnosti takejto prekliatej krajiny, veď je až úmorné jednotvárna…

— To len pre vás, Michel, lenže nie pre saharského kočovníka, ba ani pre mňa. Tu osud každého cestovateľa a karavány záleží vždy od toho, či presne dodržiava vytýčený smer! Ostatne, urobte skúšku, presvedčíte sa.

— Ako?

— Ukážte na mape prstom na prvé miesto, čo vám padne do očí, a spýtajte sa naň Tiressuena.

— Ozaj! To by bolo zaujímavé! Hneď to urobím! — mládenec pristúpil k autu, čo sa pochmúrne černelo bokom, a vrátil sa s koženou kapsou.

Ľudia, čo ležali okolo ohňa, posadali si s nohami skríženými pod seba.

— Tiressuen, môžem sa ťa niečo spýtať? — začal Michel lichotivo po arabsky, pritískajúc ukazovák na nejasný vzor vrstevníc, a druhý geológ mu pritom svietil baterkou.

— Pýtaj sa, odpoviem, — súhlasil Tuareg, — ak budem vedieť.

— Bol si v Anachare?

— Bol.

— A poznáš tam horu Issedifen?

— Nijaká hora Issedifen tam nie je, — pokojne povedal Tiressuen, — jestvuje hora Isadifen oproti vrchu Nezubir v strede Anacharu a poznám piesočnatú dunu Issedifen, južnejšie v Hoggare, na juh od hory Tendžidž…

Zarazený Michel videl, ako sa uškŕňajú jeho druhovia, a zapýril sa od nevysvetliteľného hnevu.

— A ďalej? — zašomral.

— Ďalej na juh? — spýtal sa Tuareg. — Tam bude široká skalnatá plošina…

— Aká plošina?

— Plošina Tin-Eggole.

— Bol si vari aj tam?

— Bol, pred šiestimi rokmi. S profesorom Ka-Po-Rem… — Vtom sa Tiressuen zasekol, zmeravel a načúval.

Francúzski cestovatelia nasledovali jeho príklad.

— Motor, — prvý porušil mlčanie Michel.

Za čiernym zrázom nízkej náhornej plošiny na severe zjavil sa rozmazaný obláčik svetla, ktoré sa rozjasňovalo a rozjasňovalo, až boli

z neho dva prúdy žltých lúčov, upreté k hviezdnemu nebu. Auto sa škriabalo po strmom severnom svahu. Ešte pár minút — a duté hučanie motora prešlo v prenikavý rev. Lúče reflektorov preleteli ponad hlavy čakajúcim, potom skĺzli dolu a prebodli tmu oslepujúcou škvrnou. Obrovské biele nákladné auto sa štveralo na piesočnaté kopce okolo tábora, hádzalo ho zboka nabok a rýchlostná skriňa mu len tak hvízdala. Auto zastalo asi päťdesiat krokov od ohňa a sálalo horúčosťou prehriateho motora, pachom zhoreného oleja a gumy. V priestrannej kabíne sa zapálilo matné svetlo. Vystúpili z nej traja ľudia a unavene sa popreťahovali. Najvyšší, tučný chlap, rezko vykročil k ohňu. Kapitán mu šiel oproti.

— Kto je to? — spýtal sa ho Michel idúcky.

— Archeológ profesor Vanedge, kto iný, — zahundral potichu kapitán.

— Ktorého ste čakali?

— Samozrejme, do čerta! Povedzte Jacquovi, aby vyladil vysielačku. Treba oznámiť, že sa naše skupiny stretli! Som veľmi rád, že vás vidím, pán profesor!..

— A ja ešte radšej! — nahlas a veselo vyhlásil archeológ. — Motali sme sa po tej skalnatej plošine ako po labyrinte, už som sa bál, že vás nenájdeme. Ale boli ste presne na mieste, ktoré bolo označené na mape…

— Je s nami Tiressuen.

— To je veľmi dôležité. Zhovárali ste sa s ním… vopred?

— Nie, čakal som na váš príchod. Máme času. Budete večerať? Ale voda je zlá…

— Ďakujem, jedli sme pred troma hodinami. Môžem vás pohostiť studenou sódou alebo limonádou. Brali sme ju dnes z hotela monsieura Blaisa!

— Ó, vy ste posol nebies!

— Iba Výboru pre saharské výskumy, prosím!

Rádiotelegrafista, dlháň Jacques, sa trápil s vysielačkou, učupený na širokej pieskovcovej tabuli, ktorá sa dopoly ponárala do dna vyschnutého riečišťa. Útržky rečí, praskot, letmé hudobné akordy, celý ten zmätok v étere, v ktorom hučali desaťtisíce vysielačov, vyznieval úboho v prísnom mlčaní púšte, tlmený sypkými brehmi vyschnutého koryta. K ohňu doliehal len nejasný šum. Profesor a kapitán sa ticho zhovárali, ľudia, čo prišli s archeológom, vykladali novinky. Tuareg vystrel dlhé telo obďaleč od Francúzov a hlboko zadumaný zvoľna fajčil. Zložil si z tváre rúško a cigaretu kládol do úst plavnými pohybmi po plece obnaženej ruky. Povyše lakťa mu obopínal ruku kamenný náramok — stará tradícia, ktorá predtým chránila pred údermi šable.

Keď už prebrali všetky novinky a klebety, Michel sa opýtal,

hľadiac na sprievodcu:

— Rád by som vedieť, o čom tak môže rozmýšľať?

— Čo ťa to zaujíma? — ohlásil sa lenivo jeden spoločník. — O čom všetkom môže rozmýšľať Tuareg!

— Mlčí, keď ideme, mlčí, keď odpočívame. Ale nespí a nedrieme, zrejme na niečo myslí. Pozorujem ho.

— Michel, máte akýsi mimoriadny záujem o Tiressuena, — zamiešal sa zrazu do reči kapitán. — A zdá sa mi, že je v tom aj veľká dávka predpojatosti. Len pozor, aby sa to neskončilo nejakým konfliktom. Nerád by som vás… stratil!

— Dovoľte! — vyhŕkol Michel, no opanoval sa, nasadil si na tvár pokojný výraz a doložil: — Na môj dušu, môj kapitán, je to len číra zvedavosť. Som prvý raz na Sahare a tento národ ma zaujíma. Kedysi to boli slávni zbojníci a otrokári. Hovoria celkom neznámym jazykom, ich tifinarská spisba nemá nikde obdoby a dobre ju ovládajú len ženy. Ženy sú u nich hlavou rodu, sú slobodné, a nie nevoľnice ako u okolitých moslimov. Tuaregovia žijú presne uprostred Sahary, ale miesto toho, aby sa z nich stali divosi, osvojili si maniere hodné našej aristokracie — len sa dívajte, koľko dôstojnosti je v Tiressuenovi! A pamätáte sa? Tam, na juhu, žijú Julemidenovia, tak sa tuším volá ten kmeň. Odňali im otrokov ako všetkým, a čo tí neurobili? Ha-ha-ha! Pasú kozy sami, odháňajú ich svojimi dlhými mečmi! To vám je pohľad! Nuž chcel by som vedieť, nad čím stále rozmýšľa náš sprievodca. Či myslí na ženu, ktorú zanechal kdesi v púšti, a či na bývalé voľné zbojstvá?

— Neviete si predstaviť, mladý človek, — ozval sa zrazu vysokým hlasom archeológ, — akú bohatú fantáziu majú títo synovia púšte. V ich šiatroch, vlastne to nie sú arabské šiatre, lež kožené stany, počujete takú kyticu rozprávok, legiend, bájok a prísloví, akú nemajú azda všetci ostatní kočovníci sveta dovedna, hoci sú obdarení tiež dosť bujnou fantáziou. Poradil by som vám dobrú vec, ak chcete poslúžiť vede a sám sa preslávi ť… Preštudujte reč Tuaregov, tamašek, a venujte sa zbieraniu tohto folklóru. Písal som na akadémiu vied, že sa bez meškania treba do toho dať — podľa môjho názoru Tuaregovia čosi-kamsi vyhynú, jednotlivé kmene počítajú už aj teraz len po niekoľko desiatok členov, napríklad Kel-Achnet, ktorých ostalo dvadsaťtri. A na každého pripadá približne tisíc štvorcových kilometrov púšte! Alebo Tiressuen, ktorý pochádza zo susedného kmeňa Taj-Tok. Nie je ich viacej ako sto aj dovedna s imradmi, to sú akísi ich vazali…

— Nech som prekliaty, ak voľakedy!.. — začal Michel, ale zháčil sa pred zazlievavým pohľadom vedca.

Tiressuen nepočúval rapotanie nervóznych a hysterických Európanov.

Myslel na Afaneor a na to, ako vykonať pre ňu čosi neuskutočniteľné. Afaneor je luna, bohyňa, ktorá má zvláštnu moc nad nekonečnou púšťou. Kraj, známy od detstva, stáva sa akýmsi iným, keď sa zjaví na nebi — luna sa približi k zemi a splýva s ňou. Chladný mesačný svit opradie clonou tajomstva akúkoľvek krajinu. Ešte aj bezútešný Tanezruft bez vody a rastlinstva vyzerá ako striebristé more a čierny pancier mŕtvej roviny je ako rozprávková klenotnica, ako záplava rozsypaného striebra. A Afaneor, dievčina, jeho vyvolená, má nad ním tiež tajomnú moc ako luna nad zemou. V jej prítomnosti sa Tiressuen mení, objavuje v sebe neskrotné sny, zunivé ako piesne, vyvolávajúce trýznivý smäd po kráse, nemenej neodbytný ako smäd na ceste cez pieskové víchrice.

Nie je toto drobné dievča čarodejnica? Pochádza z kmeňa Tibbu, rodom je z južného Feccanu, ale vychovaná bola u Tuaregov, u zlostnej stareny mocného kmeňa Kel-Adžer. Na juh od Feccanu, nie v dusných oázach, lež medzi nízkymi zvetranými skalami, a v horách Tibesti žijú „skalní ľudia“ — Tibbuovia, potomkovia starobylého národa Garamantov. Boli to neskrotní čarodejníci a bojovníci, starí Rimania a Arabi sa ich báli a usilovne ich vyhladzovali. Kel-Adžerovia sa tiež pokladajú za potomkov Garamantov, lenže u nich Tiressuen ani raz nevidel takú farbu pleti, ako má Afaneor a jej príbuzní — jasnú červenohnedú s charakteristickým kovovým leskom.

Tiressuen si vzal cigaretu a zaškúlil na svojich francúzskych spolucestujúcich, ktorí pozorovali rádiotelegrafistu, rýchlo vyklepkávajúceho kľúčom heslá. Pred duševným zrakom kočovníka púšte, ktorý bystro zachytil aj sebamenší detail v kraji, rozvíjal sa obraz prvého stretnutia s Afaneor.

Bokom od kľukatých chodníkov a púšťových ciest, v neznámej doline, stoja zrúcaniny starobylého mesta. Na skalnatej rovine, vo venci zvetraných kopcov, sa z ničoho nič vypínajú pozostatky kolonád a zrúcané múry. Na kraji zrúcanín je veľký štvorec, vykladaný kameňmi a orámovaný bielymi dlaždicami. Zo severnej strany sa na dlaždiciach zachovalo osem stĺpov z bieleho kameňa — vysokých, neobyčajne štíhlych a krásnych. Niektoré stĺpy ešte dvíhajú k bledej, oslepujúcej oblohe vyrezávané hlavice, podobné rozvíjajúcim sa korunám mladých paliem.

Tu sa zišli na hudobnú slávnosť okolití Tuaregovia z kmeňa Kel-Adžer, a náhodou sa dostal sem aj on, osamelý Taj-Tok.

V jasnom mesačnom svite medzi bieloskvúcimi stĺpmi uvelebili sa tmavé zahalené postavy mužov — divákov a hostí, pretože slávnosť usporiadali ženy a ony aj prvé vystupovali. Matka radila Tiressuenovi, aby nevynechal ani jednu príležitosť, keď môže navštíviť takúto slávnosť.

— Tieto piesne, hudba a tance spájajú a povznášajú ženy, —

hovorila, — a vás, mužov, učia láske. Tuarecká žena nie je taká jednoduchá, a keď sa chceš dožiť trvalého šťastia, musíš vedieť s ňou zaobchádzať, urobiť spoločný život čo najľahším a… čo najzaujímavejším. My, kočovníci, máme veľa slobody, veľa času na sny, rozprávky a piesne. A tvoja životná družka ti musí byť aj priateľkou v snoch, nielen robotnicou alebo súložnicou ako u iných národov. Navštevuj teda tieto školy lásky, kdekoľvek by si bol!

Tiressuen, ako každý Tuareg, bol naučený poslúchať matkinu prostú a dobrotivú múdrosť.

Ženy — vznešené ichaggarenky, chudobne oblečené imradky, ba aj tmavé otrokyne vo svojich bielych rúchach — tvorili malý orchester, hrali na jednostrunových husliach, na flautách a rytmus vyklepávali na malých bubnoch. Doprostred štvorca vystúpila vysoká dievčina. Jej pružná postava v modrom plášti vyzerala ako čierna silueta na striebornobielych kameňoch dlaždíc a stĺpov.

„Piesne drinu!“ pomyslel si Tiressuen a pohodlnejšie sa usalašil, bedliac, aby jeho tvrdý plášť nezašuchotal o drsný kamenný stĺp. Naozaj, hudba znela ako zbor zvončekov, ako šuchot vetra v hustom drine na dne vyschnutých riečišť, raz sa blížila, raz zase vzďaľovala. Cvendžal vysoký a čistý hlas dievčaťa; ako steblo drinu prehýbala sa jej tenká postava pod temnými záhybmi voľného rúcha. Flauta a husle pomaly ťahali smutnú, monotónnu melódiu. Občas rýchlo zabubnoval bubon. Nato sa ruky dievčaťa vzopäli do výšky, ako keď veľký vták zamáva krídlami, aby sa vydal na svoj let, ale ešte ho priťahuje sila zeme. S obradnou dôstojnosťou drobčili nohy vo farebných, perličkami zdobených sandáloch.

Nežná, smutná pieseň a pomalé pohyby učičíkali Tiressuena. Oprel si hlavu o stĺp a upadol do príjemných polodriemot, sledujúc speváčku spod sklopených viečok. Potom vystriedali sólistku štyri ženy. Postavili sa do radu, raz sa blížili k divákom, sediacim pri stĺpoch, raz zase cúvali chrbtom k spleti bielych dlaždíc a kameňov, čo ostali z rímskeho mesta. Ženy zborovo spievali rytmickú báj o nebeských ľuďoch-hviezdach, čo zlietajú v noci k odvážnym bojovníkom na ich dlhej a nebezpečnej púti cez púšť. Tiressuen poznal niektoré verše z detstva a do driemot sa mu vpletala ešte aj spomienka na matku, sklonenú nad jeho detskou postieľkou v tichých večerných chvíľach, keď zmĺkne bľačanie kôz, ťavy sa vzdialia od stanov a na západe onemie večný kočovníkov spoločník — vietor. Tiressuen si stiahol rúško hlbšie na oči, aby nevyvolal posmešky u susedov.

Asi zaspal, lebo sa strhol na to, že vôkol náhle zavládlo ticho.

Bola prestávka — ženy skončili a mužovia sa ešte nepripravili na svoje bojové tance. V tieni výklenku zrúcaného múru, kde sedeli ženy, strhla sa akási trma-vrma. Na plošinu, zaplavenú mesačným svetlom, vystrčili dievčinu strednej postavy v rúchu, ktoré sa nepodobalo ani

dlhému tmavému hávu vznešenej ichaggarenky, ani svetlému šatu imradky, čo obnažuje plecia, ani tenkej lacnej tunike otrokyne-charatinky.

Hrubé vlnené rúcho, zrejme tmavomodrej farby, previazané cez boky úzkym pásom, splývalo v širokých záhyboch až po členky. Nad pásom sa rúcho rozdeľovalo na dva široké pruhy, čo zakrývali prsia a chrbát a na pleciach boli zopnuté veľkými striebornými krúžkami. Ruky a boky malo dievča obnažené, malé, od prachu biele nohy boli bosé. Veľmi husté čierne vlasy, previazané na temene hodvábnou šatkou, padali jej hlboko do širokého čela. Mala úzke čierne obočie, položené ďaleko od seba, podlhovasté, tiež úzke oči, pravidelný, pekný nos, v ktorom nebolo nič z tvrdých čŕt Tuaregov. Malé ústa, prívetivá oblá tvár — áno, dievča vyzeralo na cudzinku. „Nie je Arabka ani Kabilka…“ ožil zaraz Tiressuen, obzerajúc si ju spod rúška, čo mu zahaľovalo tvár. Dievča sa obrátilo, odpovedalo komusi za chrbtom, potom zodvihlo pravú ruku so žartovným prosebným gestom. Hladká koža, ktorá sa zdala Tiressuenovi veľmi tmavá, zaleskla sa jej v mesačnom svite ako vyleštený kov. Línie jej rúk, obrysy tela, vlniace sa pod rúchom, boli vymodelované ako na francúzskych bronzových soškách, čo videl v Tamanrassete, a také krásne, že sa Tiressuenovi zatajoval dych. Vystrel sa. Rýchlo a nepravidelne zabrnkali struny, akoby ich viedla zmätená ruka. Tuareg sa zachvel pri hlase dievčaťa, silnom a hlbokom — ten hlas ho priťahoval a vábil. Pieseň bola pravým opakom toho, čo počúval pred chvíľou! Menlivá, preskakujúca, skoro nepostihnuteľná melódia, a do toho kedy-tedy výkriky plné bôľu a clivoty, temne vábivé, náruživé a hlboké tóny, znepokojujúce a strhujúce… Kde sa vzal, tu sa vzal veľký bubon, ktorý zlovestne zabubnoval, sprevádzaný tupými a úsečnými údermi malých bubnov. Srdce pritom čudne zmiera, vzpína sa v ňom divoká túžba vyskočiť a utekať, utekať!

A čaro zvučného hlasu čoraz väčšmi prenikalo a podmaňovalo si Tiressuena. Pieseň sa zmietala ako prenasledovaný bežec, čo hľadá východ. Víťazná vyzývavosť, divoká radosť striedala sa so zúfalými a nastrašenými výkrikmi, ktoré ticho a bezmocne doznievali v melódii, potom sa opäť vzmáhal divý odpor v prudkom striedaní vysokých a hlbokých tónov. Dievčina bez toho, že by sa bola pohla z miesta, reagovala na rýchly spád a prechody melódie takými istými pohybmi rúk, kolísala a prehýbala sa do taktu.

„Čo je to?“ rozmýšľal Tiressuen. „Kam sa ženie táto pieseň mladého života? Čo chce, koho volá za sebou? Alebo letí ako arabský kôň, čo sa vrhne do púšte a nehľadí, kam a načo, kochajúc sa len vo svojej sile a v rýchlom cvale?…“

Mužovia, ohromení neznámou piesňou, nestihli sa ani spamätať, a speváčka už zmizla v tieni. Keď sa začali mužské tance, Tiressuen

nezniesol ďalšiu neistotu. Nenápadne sa šuchol za zrútený múr…

— Tiressuen, kapitán ťa volá! — Tieto slová priviedli Tuarega späť do skutočnosti.

Vatra dohorela. Kapitán a profesor sedeli pri nemej skrinke vysielačky a vo svetle neskorého mesiaca vyzerali prísni, dôstojní. Tuareg si sadol na skladaciu stoličku, ktorú mu ponúkli, a čakal. Francúzi voľačo chcú! Neboli by ho zavolali tak obradne sem nabok, keby chceli prejednať len zajtrajšiu cestu.

— Tiressuen, profesor Vanedge je slávny vedec nielen v našej krajine, ale na celom svete… — kapitán urobil pauzu, tuho rozmýšľal.

Profesor bol netrpezlivý, ako Tuareg aj čakal od Európana, ktorý je na Sahare nováčikom.

— Počúvajte, Tiressuen, — prehovoril výbornou arabčinou, — môžete urobiť veľké služby Francúzsku aj celému svetu… vede. Raz ste boli spomenuli pred kapitánom, že hlboko v Tanezrufte, na mieste, kde nebol nijaký Európan, poznáte starobylé zrúcaniny mesta. Dá sa predpokladať, že je to kľúč k starobylej histórii Sahary a celej severnej Afriky. Overovali sme si tieto správy, ale nikto nám ich nevedel ani potvrdiť, ani vyvrátiť. No taký znalec Strednej Sahary a taký sprievodca ako vy, Tiressuen, nemohol sa mýliť a my by sme chceli, aby ste nás ta zaviedli. — Profesor vysypal celú tirádu na dúšok, akoby sa bál, že Tiressuen nebude počúvať, a potom v očakávaní zmĺkol.

— Mám malé znalosti o Tanezrufte, — pokojne odpovedal Tuareg. — Nebol som tam a mesto som nevidel. Ako sa rozpráva, sú tam pozostatky stavieb… Lenže kde na Sahare nehovoria o zrúcaninách?

— Zaveďte nás na to miesto, o ktorom rozprávajú! — naliehal archeológ.

— Nemôžem vás zaviesť na miesto, ktoré nepoznám. Tanezruft je veľmi ďaleko a bez vody. Je to nebezpečné.

— Ukážte nám teda na mape, kde sú tie zrúcaniny, my… — vtom kapitán profesora poriadne drgol, a ten sa zháčil.

Zavládlo trápne mlčanie.

— Teraz hovorím ja, — začal kapitán ahaggarským dialektom tamašeka. — Toto je naša piata spoločná výprava, Tiressuen. Aj predtým si chodil so statočnými ľuďmi, veľkými učencami mojej krajiny. Sprevádzal si naše autá ďaleko na západ a na juh. Pri vrchu Tamanat, blízko Diablovej hory, ste našli v kraji El-Mass ložiská sódy. Ďalej od Diablovej hory, sedemsto kilometrov odtiaľto, prešiel si cez Mekerrane, močarinu so slanou vodou, a prekonal si jarné pohromy, keď namiesto strašných pieskových víchríc prichádzajú záplavy. Vtedy ste prešli cez Mekerrane po celej dĺžke až po vyschnuté nečisté In-Raris. So mnou si pracoval v Tefedeste od Tin-Fidiadža až po

Amsimassen. Štyri razy sme prešli spoločne cez Aretchum a v srdci Ahaggaru, Atakore, sme sa dostali až do Tachatu a Taessu a našli sme vzácnu rudu, vzdialenú len deň cesty od Tamanrassetu. A pamätáš sa na ťažkú cestu do Tanezruftu lanského roku? V Tassili-Tan-Adrar sa nám pokazilo auto, ale dostali sme sa na ťavách až do Tachalru a potom na juh po riečište Taneruelt… Och, čo sme vtedy vystali!

Úsmev ožiaril Tiressuenove prísne oči, zaclonené rúškom.

— V Tanezrufte sme mohli úspešne pracovať jedine vďaka tebe, tvojim skúsenostiam, múdrosti a odvahe. A v Taneruelte si ešte nebol. Poviem ti ešte čosi: podujal si sa viesť vedcov do Tibesti, bašty kmeňa Tibbu. Našli ste tam vyschnuté riečište s červenou pôdou a s kostrami obrovských slonov, a preslávili ste sa týmto objavom po celom svete.

— Vari aj ja? — spýtal sa Tuareg s naivným nádychom.

— Prirodzene, aj ty, — klamal kapitán bez mihnutia oka. — Píšu o tebe v knihách.

— Nič som nepočul! — ľahostajne povedal Tiressuen. — Vtedy mi sľubovali hory-doly: vyznamenanie, peniaze, vlastne výkupné, či ako sa to volá, — Tuareg sa detsky bezradne zháčil a obidvaja učenci videli, že tento výborný sprievodca výpravy je ešte veľmi mladý. — Nič mi neposlali, ani len fotografie…

— Ľudia sú všelijakí aj tu, aj u nás, — zachmúril sa kapitán. — Hovorím a spomínam to len preto, že keby si chcel, môžeš viesť výpravu na miesto, kde si sám ešte nebol. Ty sa vyznáš v krajine, vieš, kadiaľ prejdú nielen ťavy, ale aj autá. Platia ti za to mnoho peňazí, viacej ako iným sprievodcom. Aj my by sme ti dobre zaplatili… veľmi dobre!

— Načo mi je veľa peňazí? — odvetil Tuareg bezstarostne. — Moja matka má všetko, čo potrebujeme.

— Ozaj, čím tých zvábiš? — spýtal sa ticho po anglicky archeológ. — Tí nepotrebujú auto alebo vilu s kúskom zeme dookola… Keby bol usadlý, tak…

— Tak by nepoznal Saharu!.. Nemáš veru pravdu, Tiressuen, peniaze sa vždy zídu. Viem, že nemáš ženu, ale budeš ju mať… Možno by si chcel ísť k nám, do Francúzska, do Európy, pozrieť si všetky zázraky nášho sveta… uvidieť Paríž, divadlá, reštaurácie, milióny krásnych žien, ísť k moru!

Tuaregovi sa zrazu zablysli oči.

Kapitán opäť slabo drgol profesora, ponúkol Tiressuena cigaretou a povedal:

— Pouvažuj nad tým, Tiressuen, zajtra nám povieš, ako si sa rozhodol. Ale teraz treba využiť nočný chlad, veď aj tak je žiaľbohu krátky!

Tuareg si zapálil, zľahka sa uklonil a zamyslene odchádzal ku kopčeku, obďaleč od tábora, kde si postlal svoje jednoduché lôžko.

Kapitán sa za ním šibalsky díval a profesor natešený potľapkával vedúceho výpravy po pleci.

— No, zdá sa mi, že ste pohli tým neoblomným Saharčanom. Či naozaj všetci tak túžia ísť do Paríža alebo Nizzy?

— Verte mi, nikto z nich neodolá príťažlivosti mesta. Kde môžu títo prostoduchí a sympatickí divosi tu, na Sahare, uvidieť všetky zvody našej civilizácie? Za desať rokov, čo putujem po púšti, dobre som preštudoval tých kočovníkov. Treba s nimi zaobchádzať ostražite, len-len že ste to nepokazili. Oni pomaly žijú a pomaly uvažujú a náš obvyklý zhon im pripadá ako obyčajné bláznovstvo. Práve preto som mu dal lehotu a navrhol som, že počkáme, ako sa rozhodne. A pre nás, myslím, bude tiež najlepšie odložiť všetko do zajtra. Dobrú noc…

Darmo si kapitán myslel, že je bohvieaký prezieravý — Tuaregovi neprišlo na um snívať o Paríži a krásach európskej kultúry. Tiressuen sa vystrel na tenkom matraci, ktorý mal položený na koberčeku, utkanom z tvrdej ťavej srsti, aby bol chránený pred „slinou zlého ducha“, pred škorpiónmi a jedovatými veľkými pavúkmi, a zavrel oči. Nemohol zaspať od vzrušenia a znova si zapálil. Že na to neprišiel skôr! Kapitánove slová o ženách mu okamžite vyvolali v duchu obraz Afaneor, prišiel mu vhod návrh ísť do Európy. Len teraz Tiressuen zistil, že sen Afaneor hádam nie je ani taký nesplniteľný. Musí sa o to pokúsiť. Za cenu výpravy do mŕtveho Tanezruftu, obrovskej mŕtvej roviny v strede Sahary, môže uskutočniť Afaneorin sen.

Do Tanezruftu sú iba dve cesty — automobilová a karavánová — vedúce od severu na juh takmer vedľa seba, inak tam nie je nič. Karavánová cesta, kedysi veľmi dôležitá pre vývoz soli z Taudenni do Sudanu, teraz zapadla, ako skoro všetky karavánové cesty minulosti. Len tisíce vybielených kostier zvierat, čo tu pohynuli, a zavše aj ľudské kostry značkujú tieto pieskom zaviate cesty! Umrela sláva azalajov — obrovských saharských karaván, čo zásobovali černošskú krajinu vzácnou soľou a dovážali obilie a proso kočovníkom, ktorí nepoznali poľnohospodárstvo. Vyhynula aj udatnosť Tuaregov, ktorí ochraňovali karavány pred príslušníkmi vlastného kmeňa a vyberali dane od kupcov, karaván aj usadlých obyvateľov v oázach, čo v pote tváre dorábali sladké priezračné figy. Teraz velikánske autá dovezú všetko potrebné od hocikiaľ a ťavám ostalo len dopravovať tovar z obchodných skladov a základní k prechodným táboriskám kočovných kmeňov. Na Sahare sa zjavilo viacej potravy, už nehrozí každý piaty rok hladová smrť, hoci ženy naďalej zbierajú drobné belasé zrnká drinu a v Atakore sa naďalej zhromažďuje skoro celý Ahaggar v čase dozrievania tauitu — nízkej trávnatej rastliny s drobnými zrniečkami ako krupica. Zbierajú aj terfas, druh podzemného hríba, čo rastie zavčasu na jar, po dažďoch. Chlieb z pšenice je omnoho chutnejší ako, povedzme, aj prosová kaša, ale zato treba zaň platiť! Kde vezmeš

peniaze, keď francúzske úrady všemožne prekážajú karavánovej doprave, oprávnene sa obávajúc zbližovania obyvateľov Sahary. Svet Tuaregov, drsný, chudobný a slobodný, hynie pod pätou nastupujúceho nového sveta, nezvyklého a nepríjemného… Tak mu vravela aj Afaneor!

Druhý raz sa stretol s Afaneor na starobylom táborisku kočovného kmeňa Kel-Adžer, v nedozernom labyrinte skalísk, roklín, plošiniek a náhorných plošín Tassili-dez-Adžer. Keď sa vrátil z výpravy do Airu, pobral sa na sever po vyschnutom riečišti Tafassaset. Od stanov k stanom niesla ho vysoká jednohrbá biela ťava, naložená celým prostým majetkom pútnika v púšti. Čím bližšie bol podľa zpráv miestnych Tuaregov kočovný tábor starej Lemty, tým väčšia netrpezlivosť sa zmocňovala Tiressuena. Jeho ťava menom Agelchok, ktorá patrila medzi slávne behúne v Hoggare, celé hodiny ho niesla po hlinačkách slaných močarísk, stvrdnutých na cement, opatrne stúpala po rozhorúčených čiernych kameňoch a štrku na povrchu plošiny, borila sa a šmýkala na piesočnatých brehoch, cez ktoré viedli úzke priechody, tajartachy. Ukrutne pálčivé dni a v noci zas až štipľavo studené vetry, nekonečnú osamelosť pútnika, kráčajúceho priamo, a nie po najschodnejších cestách — to všetko si Tiressuen vôbec nevšímal, bol na to navyknutý. Hneval sa len na to, že ťava nemala vytrvalosť auta. Ostatne, ktoré auto by tadiaľto prešlo? Cesta by sa predĺžila o tisíc kilometrov a koniec koncov nevedno, kto by došiel k cieľu skôr.

Napokon dosiahol údolie Tirchemir a tri stany pri úpätí hory Amardžan, o ktorých mu hovorili.

Aký tajný cit pošepol Afaneor, že príde? Šiel tak rýchlo, že ústna púšťová pošta ho nemohla predbehnúť. Ale sotva zazrel v diaľke čierne bodky stanov a ťava sa začala škriabať na strmý skalnatý svah, spoza hŕby balvanov sa vynorilo pred nimi dievča. V plamennom svetle slnka bola jej lesklá koža teraz celkom svetlá. Belasé kvety lomikameňa, ktoré mala zastoknuté nad uchom, zdôrazňovali až modravočierny lesk jej vlasov. Keď zadychčaná pribehla bližšie, nad tenkým obočím jej vystúpili perličky potu. Tiressuen s prekvapením zbadal, že Afaneor má v rukách kytičku drobných tuhočervených a oranžových kvetov. Biela ťava sa týčila nad dievčaťom ako vojenská bašta a Tuareg sa nízko naklonil zo sedla. Šťastný ako nikdy dosiaľ prijal z Afaneoriných rúk kvety, na Sahare také vzácne, ktoré Tuaregovia nemali vo zvyku darovať bojovníkom. Tiressuen cítil, ako sa vôňa kvetov mieša s vôňou dievčaťa, čistou a slnečnou, horúcou ako pálčivé poludnie púšte, pred ktorým ľudia musia skláňať hlavy a zakrývať si oči rúškom.

Tri týždne ostal Tiressuen na návšteve v Lemtiných stanoch. A jeho láska k Afaneor, ktorá skrsla znenazdajky na hudobnom

zhromaždení pri rímskych zrúcaninách, stále rástla. Ženy Tuaregov, ktoré ovládali jazyk a tajné tifinarské písmo lepšie než mužovia, slobodné družky života, nepokrytecké, skvelé vychovávateľky detí, stáli omnoho vyššie ako ženy Arabov, ktoré boli ešte vždy zajatkyňami v ženskom oddelení stanu alebo v ženskej polovici domu, nevedomé a ubité ťažkým bremenom krutého náboženstva.

Kde panuje poroba a násilie, tam sú piliere morálky vratké. Len slobodný človek chápe nevyhnutnosť prísnych životných zásad. Syn Sahary sa žení so ženou svojho národa alebo s dcérami príbuzných berberských kmeňov — Kabilov, ale vyhýba sa manželstvu s cudzinkou, lebo inštinktívne cíti, že potrebuje nezhýčkanú dcéru púšte, ktorá bola tu aj vychovaná. Afaneor bola cudzinka z krajiny Tibbu. Avšak Tiressuen videl, že v ničom nezaostáva za tuareckými ženami. Ba dokonca táto potomkyňa čarodejníkov Garamantov, starých Etiópčanov z helénskych mýtov, ich aj prevyšovala.

Nemal sa jej ešte kedy povypytovať, kde sa to všetko naučila, zväčša jej rozprával o svojom živote. Tiressuen sa narodil v starobylej zemi Taj-Tokov, v Achenete. Potom, keď studne Achenete vyschli a nad krajinou zavial dych smrti, Taj-Tokovia odišli aj so svojimi imradmi na juh, do Ahaggaru a Adrar-Iforu. Ale jeho rodičia sa presťahovali so svojím jediným synom do Tidikeltu a tam dali malého Tiressuena učiť západným múdrostiam aj reči v základnej škole. Len čo Tiressuen trochu podrástol, dal sa na vandrovnícky život so svojím otcom, sprievodcom karaván, ktorý ho zasvätil do tajov všetkých púšťových ciest. Otec raz zahynul na ceste a Tiressuen nastúpil na jeho miesto. Otec patril k tým hrdým Taj-Tokom, ktorí sa nepokladali ani za vládnucich ichaggarenov, ani za nevoľníckych imradov. Takýchto chudobných, slobodných, ťažko žijúcich Tuaregov bolo niekoľko desiatok v každom neveľkom kmeni. Živili sa prácou sprievodcov alebo tým, že hnali stáda na nové ďaleké pastviská a stávali sa najzocelenejšími kočovníkmi Sahary, ktorí sa nedali zahanbiť ani len pred kmeňom Tibbu s jeho rozprávkovou húževnatosťou v behu, jazde a poľovačke.

— Ale Tiressuen nie je meno? — pozrela naňho figliarsky Afaneor.

— Nie je to meno, je to miestny názov, — priznal sa. — To kvôli Francúzom.

— A tvoje skutočné meno? — naliehala dievčina.

— Iferlil.

— Páči sa mi. Moje meno sa mi tiež páči a škoda, že je to len prezývka… vymyslela si ju stará Lemta, keď ma vzala k sebe.

— Chcela ťa pomenovať podlá starobylej bohyne luny nášho národa?

— Čoby. To na počesť Afaneor, Acharchellenovej dcéry.

— Acharchellenovej, veľkého vodcu Kel-Adžerov? Počul som o ňom!

— Áno, vládol tu pred päťdesiatimi rokmi. A mal dcéru Afaneor, krásnu a múdru devu. Bola to prvá tuarecká žena, ktorá pomýšľala na zastavenie odvekého nepriateľstva medzi Kel-Adžermi a Kel-Ahaggarmi a vôbec medzi všetkými kmeňmi tuareckého ľudu, bielymi a čiernymi…

— Vari to bolo možné?

— Francúzi to urobili násilím a tak, že nás zdeptali. Ale keby sme my sami? Nikde na svete nieto národa podobného Tuaregom. Odhliadnuc od vojen, od starých krívd a krvi, Tuaregovia sa predsa pokladajú za potomkov múdrej kráľovnej Tin-Chinan, ktorej mohyla v riečišti Abaless je aj teraz, pol druha tisícročia po jej smrti, posvätná pre všetky kmene. Nuž či sa aj Taj-Tokovia a Julemidenovia nepokladajú za jeden národ!? Tuaregovia sú pútnici a bojovníci, nie sú pripútaní k domom a veciam, hľadia na svet veľkoryso, a práve to mám rada na našom národe. Náš život nie je upätý na jedno miesto, kde je voda a rastú palmy alebo proso, kde žili rodičia a predkovia.

— Za cenu ťažkého života v púšti, kde trpíme horúčosťou a zimou, smädom a nedostatkom jedla, nadobudli sme veľkú slobodu, — odvetil Tiressuen, ktorý nechápal, kam dievča cieli.

— Áno, odišli sme do srdca púšte, aby sme si uchovali slobodu. Vôkol, ako vlny mora, plynuli, bili sa a potláčali, ubíjali sa navzájom rozličné národy — na úrodných územiach, vhodných pre život, na brehoch mora a veľkých riek. No kto chce žiť v púšti, musí byť na to vychovaný, a v tom bola prevaha a sila Tuaregov…

— Bola? — spýtal sa rýchlo Tiressuen.

— Áno, lebo teraz nie je. Autá a lietadlá umožňujú hociktorému Európanovi preniknúť do hĺbky Sahary. Rozmaznané Francúzky navštevujú teraz strašný Tefedest, obydlie duchov, kedysi neprístupné pre neposvätených, a pijú ľadové nápoje pri čiernych skalách s tajomnými obrazmi a písmenami. Cudzí život, celkom odlišný od nášho, vtrháva panovačne do púšte a nemožno ho zahatať.

— Možno je naša sila v tom, že sme roztrúsení po nedozernej púšti a nepoznáme choroby, stisk a malichernosť ako v oázach. „Oddiaľte svoje stany, priblížte svoje srdcia," vraví správne staré porekadlo, — zasmial sa Tiressuen, — ale aj tak panujeme v púšti my.

— Plané reči! Tým, že sme sa rozptýlili, stratili sme silu! Je nás čoraz menej a deťom sa žije ťažšie ako otcom. Európania nás teraz nakazili túžbou po ľahkom živote. Ale tým, že zarábame peniaze, stratili sme polovicu stád. Ani len paliva nieto v púšti, všetko sa spáli na drahé jedlo, čo varia na kuchynských ohniskách…

— Zlá budúcnosť! — zachmúril sa Tiressuen. — Aj ja ju vidím pri svojom putovaní. Ale načo sme sa vlastne o tom rozhovorili? Akoby

nebolo o ničom inom hovoriť!

— Spomenula som si na Afaneor, Acharchellenovu dcéru.

— Načo? Mŕtvy človek je ako vyschnuté slané jazierko.

— Nie! Prídu dažde a jazierko sa naplní, príde núdza a rozpomenú sa na človeka! Stará Lemta mi povedala… — dievča sa zháčilo, len-len že sa neprerieklo o tajnom spolku žien, ktorý bol dielom Afaneor.

Ženy sú u Tuaregov omnoho väčšou spoločenskou silou ako u iných saharských národov. S ich pomocou chcela vojvodcova múdra dcéra vzkriesiť starú jednotu Tuaregov z čias kráľovnej Tin-Chinan.

— Povedala ti? — zopakoval Tiressuen.

— Rozprávala mi o El-Issej-Efovi, o Afaneor a o veľkej severnej krajine. A ja som sa rozhodla, že celý život budem hľadať človeka, ktorý by mohol ta ísť.

— A nenašla si ho?

— Ešte nie, — povedala Afaneor ťahavo a odvrátila sa od Tuarega.

Tiressuen išiel zhorieť pod nízkym stanom.

— O akej krajine hovorila starena? — spýtal sa netrpezlivo.

— Nielen ona! Zachovali sa báje… Pôjdeme na hrob Afaneor, k hore Atafajt-Afa. Dobre? — A dievča znenazdajky objalo Tiressuena okolo krku a pritiahlo ho k sebe tak mocne, že sa musel chytiť, aby nespadol.

Mladý Tuareg zabudol na všetko na svete. Celá nedozerná šíra púšť sa stratila v hlbočine tmavých očí, rozšírených a upretých naňho…

Dve ťavy merali dlhým inochodom pustú plošinu, načisto vypálenú slnkom. Jasnožltý pieskovec, čo sa vynáral v platniach a výčnelkoch spod hrubého štrku a piesku, pokrývala hnedá ligotavá kôra. Ťavy opatrne obchádzali tieto prekážky, kde sa im kĺzali široké mozoľnaté stupaje. Afaneor, zahalená po oči do tmavomodrého plášťa, zdala sa neznámou a cudzou. Mlčky sledovala akési znamenia, ktoré poznala jedine ona, a ani raz neprinútila svoju ťavu, aby spomalila. Blížila sa hora. Ťavy šli teraz po tvrdom dne vyschnutého strmého riečišťa, kľučkovali pomedzi ostré úlomky skál. Hora sa vypínala nad korytom ako strmá stena, naprostriedku rozštiepená obrovskou sekerou. Naježené a dozadu sklonené vrstvy tvrdého tmavého kameňa vystupovali na rovných prsiach hory ako hrubé podlhovasté rebrá, zvrchu obrúsené a ošúchané mnohými tisícročiami pieskových víchríc. Námorník by prirovnal vypuklú horskú stenu k vzdutému vetrilu, ale Tuaregovi pripadala ako pevnosť zlých duchov, čo tu vládnu od nepamäti. Jazdci na vysokých ťavách vyzerali pred hrozivou horou ako drobní chrobáčkovia. Vietor sa prudko vzopieral do steny, rozžeravenej nemilosrdným slncom, potom sa svižne odrazil späť a

zavíril na dne riečišťa a na úpätí, zasypanom drobnými kameňmi. Hora sa bránila pred ľuďmi, čo sa blížili vzdor pieskovému víchru a žeravému dychu tmavej steny. Afaneor obrátila ťavu, vystúpila z dna suchého riečišťa a vybehla na zaoblený kopec. Odtiaľto sa svah plavne spúšťal na severozápad k priestrannej pustej rovine, ktorá sa strácala v mihotavom opare horúceho vzduchu, čo prúdil po rozžeravenej štrkovitej pláni. Kopec sa končil mohylou z hladkých rovnakých kameňov, obložených do oválu modravosivými pieskovcovými platničkami.

Stĺpovitý čadičový balvan a niekoľko paličiek a konárov, ozdobených stuhami, ktoré dotrhal vietor, označovalo mohylu Afaneor, Acharchellenovej dcéry. Živá Afaneor sa vztýčila, aby sa prešvihla cez veľmi vysokú, krížom ozdobenú hlavu sedla, a zoskočila z ťavy bez toho, že by ju bola prinútila kľaknúť si. Tiressuen zaťažil opraty ťažkou skalou a opatrne pristúpil k mohyle. Zamĺknuté dievča vytiahlo zo záhrenia zväzok pestrých stúh a obnovilo výzdobu. Tuareg jej pritom pomáhal a ona ho odmenila láskyplným úsmevom.

— Teraz si sadni a počúvaj, — Afaneor mu šikovne pripálila vo vetre cigaretu.

A Tiressuen sa dozvedel starú legendu o pútnikovi El-Issej-Efovi, ktorý prišiel do krajiny Tuaregov pred viac než sedemdesiatimi rokmi z veľmi ďalekej a studenej severnej krajiny, z Ruska. Bol lekár a maliar, býval v Gadamese a odtiaľ cestoval po púšti, kde sa spriatelil s Tuaregmi a Kel-Adžermi. Na ich pozvanie podnikol tajnú cestu do hĺbky Sahary a kočovníci v púšti prvý raz videli Európana, ktorý nemal nijaké postranné úmysly, chcel sa len zoznámiť s ľudom púšte a s jej prírodou.

Ruský lekár prišiel preplnený úctou k Tuaregom, ich obyčajam a drsnému životu. Bol tak hlboko chápavý a citlivý, až to u cudzozemca zarážalo. Silou svojho múdreho a vznešeného ducha prekonával tento slabý a na tunajšie podmienky neuspôsobený človek ťažkosti na cestách cez púšť a získal si srdcia kočovníkov. El-Issej-Ef čoskoro odišiel do svojej krajiny. Ostala po ňom povesť o tom, že ďaleko na severe žijú ľudia iní ako ostatní Európania. Majú síce ich múdrosť, no sú lepší voči cudzím národom, pokladajú ich za seberovné. Pamiatka na ruského lekára sa zachovala medzi ľudom a nie div, že keď mocného Acharchellena prišiel navštíviť iný ruský cestovateľ, spisovateľ, ktorý sa menoval tuším Nemirdan, Afaneor ho pozvala na hudobnú slávnosť a sama mu spievala. Po hudobnej slávnosti sa Afaneor dlho zhovárala s cudzincom a definitívne sa presvedčila, že povesť o El-Issej-Efovi je pravdivá. Ďaleká a kočovníkom púšte neprístupná krajina stala sa pre Afaneor a jej priateľov tou ríšou snov, ktorú má každý človek, čo aspoň trochu pozná svet.

Acharchellen a jeho dcéra chápali, že je koniec doterajšiemu

životu, že národ Tuaregov sa nemôže večne skrývať v púšti a vyhýbať sa západnej kultúre. Lenže pomôcť pri osvojení tejto kultúry by mohla len taká krajina a ľud, čo by mali čisté a nezištné úmysly, inak cudzia kultúra prinesie národu Tuaregov záhubu.

Afaneor snívala o tom, že sama uvidí Rusko, ale umrela skôr, ako sa jej sen splnil. No jej túžba žila ďalej v tých ženách a dievčatách, ktoré poznali legendu. A práve tak sa nadchla aj nová Afaneor.

— Vieme, — skončilo dievča, — že nikto z Tuaregov alebo iných saharských národov nebol ešte v Rusku. Treba to však urobiť! Aj ja som prisahala pri pamiatke Acharchellenovej dcéry, že poprosím svojho budúceho milého, aby šiel do tejto krajiny. Mala som šťastie, našiel vo mne zaľúbenie najlepší pútnik Sahary, — dievčaťu zaznela v hlase hrdosť. Afaneor zodvihla hlavu a prikročila k Tiressuenovi. — Pred hrobom Afaneor ťa prosím, navštív krajinu Rusov, pozri sa na ten ľud a potom nám rozpovieš, či je povesť o El-Issej-Efovi pravdivá!

V slovách dievčiny znelo nezlomné presvedčenie. Tiressuen sa zachvel. Mal dojem, akoby sa s ním nezhovárala jeho prudká a vrtošivá milá, ale sama Acharchellenova dcéra, ktorá vystúpila z hrobu a nalieha naňho, aby splnil jej želanie. Tuareg rozpačito cúvol a zamrmlal:

— Nikto z nás nebol v tej krajine. Aj keby sa mi podarilo ta dostať, čo uvidím a pochopím z cudzieho života? Nepoznám ich reč, obyčaje a prírodu a prejdem tadiaľ ako tieň, ani sa nebudem môcť na nič opýtať, lebo neviem, čo sa pýtať?…

Afaneor si kľakla na zem pred Tiressuena a objala mu nohy.

— Teraz je to iné ako za časov Acharchellenovej dcéry. Ľudia lietajú rýchlo na veľké vzdialenosti, krajiny sa navzájom zblížili. Z Francúzska prichádzajú ľudia, čo poznajú nielen arabčinu, ale aj našu reč. Možno sa aj v Rusku stretneš s takými ľuďmi. A keď aj nepoznáš ich jazyk a obyčaje, najdôležitejšie je nazrieť proste Rusom do duše, vycítiť silu, vedomosti a umenie tohto národa! Ja som žena a nemôžem ísť, lebo som chudobná a neučená, lebo to nie je vo zvyku ani u Európanov, ktorí nás pokladajú za tmárske nevoľnice islamu! — Afaneor sa skotúľali slzy po hladkých lícach a oči na tvári, vyvrátenej dohora, hľadeli tak prosebne, že Tiressuenovi stislo srdce. Ešte sa pokúsil priviesť dievča k rozumu.

— Veď ty sama ani nepochádzaš z nášho národa. Čo ťa vedie k tomu, že s ním tak cítiš, toľko naň myslíš a posielaš ma na takú cestu, akú neprekonal ešte nikto z Tuaregov?

Dievča sa pomaly zodvihlo a sklopilo oči.

— Som sirota, vychovaná u Tuaregov, žijem s vami spoločným životom, mám tie isté túžby ako vy… Len možno… — dievčaťu sa zachvel hlas, — možno sú moje city proste silnejšie ako vaše. Práve tak ako aj moja túžba po širom svete bez nepriateľstva a zaostalosti,

ako moja túžba po nežnosti a kráse.

— Vidím, — povedal jemne Tiressuen, — ale prichádza mi na rozum, čo mi hovorili Francúzi. Ruská krajina sa zmenila, vládnu tam krutí ľudia, ktorí uchvátili moc a utláčajú ľud. Táto krajina ohrozuje teraz všetkých a európske krajiny sa musia po zuby ozbrojiť, aby nepadli pod ruskú tyraniu.

— Prečo to Francúzom veríš? Veď si vravel, ako často oklamali teba aj nás všetkých. Možno je klamstvo aj to, čo hovoria o Rusku?

— Možno, — pripúšťal Tiressuen a zmĺkol, hľadajúc ďalšie námietky.

— Iste si myslíš, že som bláznivá, — zvolala Afaneor. — Poďme!

Dievča sa hlboko poklonilo pred mohylou a rozkázalo svojej ťave kľaknúť si. Skôr než sa Afaneor vyšvihla do sedla, obrátila sa k Tiressuenovi. Pravou rukou naprávala ťave opraty na šiji, ľavou si upravovala záhyby rúcha. Chrbtom sa dotkla hodvábneho bieleho boku zvieraťa, hlavu zvrátila dozadu. Tuareg si navždy zapamätal Afaneorin pohľad, smutný i plný nádeje. Ešte okamih — a jej ťava prudko vyrazila. Tiressuen mal prvotriednu ťavu, lenže Afaneorina sa nedala…

Tiressuen sa vrátil sem, ku kapitánovej geologickej expedícii. A teraz mu osud sám vychádza v ústrety! Nie je dôstojné bojovníka, aby si zakrýval tvár a utekal pred osudom. Zajtra dá súhlas a povedie učenca do Tanezruftu!

Celý nasledujúci deň kapitán a profesor prehovárali Tuarega, aby sa vzdal svojej požiadavky. Tiressuen bol neoblomný a žiadal písomnú dohodu. Kapitán tvrdil, že v Alžírsku sa bojuje, že úrady nepovolia saharskému kočovníkovi ísť do krajiny buričov. A okrem toho Rusi sami nepúšťajú k sebe nikoho, len v najsúrnejších prípadoch — a o akú súrnu vec ide Tiressuenovi? Zachmúrený Tuareg pokojne tvrdil, že Rusi ho určite pustia do svojej krajiny.

Keď kapitán vyplytval už všetku svoju výrečnosť, zlostne si odpľul a prikázal rádiotelegrafistovi, aby ho spojil s Tamanrassetom. Tuareg sa dôstojne utiahol do chládku pod strminou a nevšímal si výsmešné pohľady a ruch medzi príslušníkmi obidvoch výprav. Najväčšmi zúril Michel, navrhoval, aby Tiressuena zatkli, dopravili ho do Tamanrassetu a držali ho tam, kým neprezradí cestu k zrúcaninám.

Nikto nevedel, aká odpoveď prišla od najvyššej vrchnosti, dosť na tom, že kapitán uzavrel so sprievodcom písomný dohovor, podľa ktorého sa Výbor pre saharské výskumy zaväzuje dať Tuaregovi za odmenu turistickú cestu do Sovietskeho svätu. Obidve autá šli smerom na Tamanrasset. Šoféri poznali cestu a autá sa bezpečne ponárali do trhlín a suchých riečišť, kľučkovali medzi balvanmi a zrýchľovali beh na talakoch — rovných plošinkách hlinačky, spraženej od slnca.

Celé hodiny mihotali reflektory po nekonečnom kamenci a

piesku, vytrhávali z teplej tmy skalnaté, pieskom zasypané kopce alebo končité čierne skaly, obrúsené od vetra. V širokých suchých riečištiach sa vynorili pravidelné rady stromov — tamarišky a pichľavé akácie. Na kopcoch trčalo krovie, autá sa ponárali do horskej krajiny Ahaggar. Žalostne zaškrípala prevodovka na ťažkom výstupe po širokom koryte niekdajšej rieky, ktoré bolo zovreté medzi ostrými skaliskami a úšustami popraskaného kamenia. V diaľke sa týčili kužeľovité vrchy ako obrovské hŕby uhlia. Čierne Hoggarské hrebene boli čoraz vyššie, čoraz viacej bolo balvanov a plání so zvetranými kameňmi, cesta sa vinula kľukato, hneď stúpala dohora, hneď zbiehala dolu brehom. Vrchy, čierne ako uhol, splývali s tmavou nocou v jedinú nekonečnú skalnatú priepasť, čo pohlcovala auto.

Zrazu sa zo sedla u posledného horského chrbta vynorili v diaľke stovky elektrických svetiel v rozľahlom údolí, lemovanom pohoriami, ojedinelými štítmi, plošinami a ihlovitými končiarmi, čo sa črtali vo svite vychádzajúceho mesiaca.

Tiressuen zaklopal na kabínu, aby šofér zastal.

Kapitán otvoril dvierka a zo stúpadla nakukol hore na auto.

— Chceš zostúpiť, Tiressuen?

— Áno, — odvetil Tuareg.

— Poď s nami do mesta. Dostaneš hotelovú izbu, chladenú ľadom, kde aj v najväčšej dennej horúčosti bude chladno ako v noci. Môžeš piť ľadové nápoje, najesť sa do chuti mäsa, praženého podľa vašej obyčaje na uhlí až tri hodiny. Vedia tam pripraviť aj výborný kus-kus s čerstvou zeleninou a veľkými pšeničnými zrnkami! Nemusíš kráčať potme niekoľko kilometrov, kým nájdeš stan. Tunajší kmeň Dagchalov je chudobný, možno nemajú ani jedlo… Prečo sa bojíš ísť do mesta?

— Nebojím sa, kapitán. Ale uváž si: ak si zvyknem na chladenú izbu, na hojné jedlo, ako pôjdem potom odtiaľto do páľavy Tanezruftu? Nevydržím dlhé pochody ani mrazivé zimné noci. Nebude sa mi viac chcieť vrátiť do púšte, a čo zo mňa bude? Opovrhovaný tulák, ktorý nič nevie a živí sa krádežou alebo almužnou medzi špinavými mestskými múrmi. Striedmosť môjho národa nie je poverčivosť alebo vrtoch, to je jeho život. Zbohom!

— Napozajtre na svitaní príď do hotela! — zakričal kapitán do tmy, v ktorej Tuareg už aj zmizol…

Tamanrasset je nové mesto uprostred Sahary, na mieste, kde kedysi stálo misionárske sídlo a kaplnka. Tento zhluk červených a oranžových budov vyrástol v obruči mnohých hôr, uprostred umele zavlažovanej doliny. Zeleň na jej poliach je vždy čerstvá a cestovateľov prekvapuje kontrast medzi touto zeleňou a morom čiernych skál Hoggaru. Každá budova, plánovaná vojenskými architektmi, je zladená s celkovým modernizovaným štýlom

starobylých sudánskych miest. Široké ulice aj priestranné dvory sú čisto zametené a lemované vysokými červenými zubatými múrmi. Na každom dvore, na každom námestí rastú nízke, svieže akácie, ohradené okrúhlymi mrežami. Ale ešte prekvapujúcejšie sú vysoké stromy, čo vyhúkli v pálčivom slnku za niekoľko rokov a vrhajú kontrastný, priam čierny tieň na námestie, zaplavené oslepujúcim jasom. Toto mestečko je pohodlným a starostlivo udržiavaným sídlom francúzskych dôstojníkov, ktorých rozľahlé vily tvoria väčšinu mestských budov.

Profesor a kapitán sa vrátili z plaveckého bazénu ako znovuzrodení a s rozkošou užívali odpočinok a jedlo, kochali sa v prvotriednom hoteli novinkami zo šíreho sveta. Archeológ popíjal kávu, pofajčieval a už ktovie po koľký raz sa vracal k sprievodcovmu záhadnému želaniu.

— Tuareg a sovietske Rusko! Nepredstaviteľné! Kde nabral náš Tiressuen takú absurdnú a hlavne neodbytnú požiadavku. Stavím sa, že nepočul o sovietskom Rusku a komunistoch, ba že nevidel Rusa ani na obrázku. Čo je to za nezmysel, ha-ha-ha!

— Darmo sa smejete! — namietal zlostne kapitán. — Je to príliš absurdné a preto vážne. Podľahol niečej propagande!

— Agenti Kremľa na Sahare! Vy ste predsa vzdelaný, múdry človek, kapitán. Ako teda môžete veriť týmto bájkam pre novobrancov a fašisticky naladených sopliakov?

— Choďte na to z druhého konca, profesor. Idey sebaurčenia národov šíria sa po celej Afrike ako mor. Prišiel čas a s tým sa nedá nič robiť, je to príznak storočia. A Sovieti robia takú múdru politiku, že sa na nich všetci dívajú… Tu máte najpresvedčivejší dôkaz — Tuareg! Dal by som hlavu na to, že Tuaregovia zo všetkých najmenej vedia o tom, čo sa deje vo svete.

— Na vašom mieste by som s tou hlavou tak nehazardoval! Ale čo s Tiressuenovou cestou? Oklamať ho nemôžeme, stratili by sme všetku dôveru u Tuaregov…

— Nemôžeme. Niečo vymyslíme… Ešte nevieme, aké budú zrúcaniny. Ostatne, pre mňa nech si ide, len nie nadlho — saharský kočovník v takej cudzej krajine aj tak nič nemôže pochopiť. Čoskoro príde zima, nech tam poriadne vymrzne… Ďalej! — zavolal, lebo niekto klopal na dvere.

Fičúrsky pobočník sa na prahu postavil do pozoru a zasalutoval, potom podal kapitánovi obálku. Kapitán sa ospravedlnil a otvoril starostlivo zapečatený krátky list.

— Oznámte, prosím, že prídem v stanovený čas!

Pobočník vyšiel.

— Niečo dôležité? — spýtal sa znepokojený archeológ.

— Neviem. O hodinu budem vedieť, ale teraz si vypime kávu a

Tiressuena nech čert vezme. V „La Tribune des Nations“ sú zaujímavé novinky.

Kapitán sa vrátil o pol druha hodiny ako vymenený. Zachmúrený a znepokojený prudko zaklopal profesorovi na izbu.

— To som vedel, — vítal ho profesor skleslým hlasom, — niečo sa stalo a nejdeme!

— Uhádli ste! Musím zmeniť smer svojej výpravy. Odchádzame dnes v noci a som nútený opustiť vás. Verte, veľmi ma to mrzí a mám strašné starosti. Vysielačka mi načisto vypovedala službu, príkaz sa neodvážim nesplniť, no bez vysielačky sa ani nedá ísť!

— Čo keby ste si vzali moju?

— Doparoma, to by bola moja spása, profesor! Ale aj pre vás by predsa bolo riskantné ísť do Tanezruftu na jednom aute a bez rádia. Keby ste nemali také dobré auto a najmä Tiressuena, za nič na svete by som neprijal vašu láskavosť. Ale s takýmto sprievodcom sa to dá riskovať, ak chcete…

— Pravdaže chcem! A aké je to neočakávané poslanie… prepáčte za netaktnosť, často zabúdam, že ste vojenský geológ.

— Vidíte, teraz by sme sa bez Tiressuena vôbec nezaobišli, aj keby sme hneď poznali miesto zrúcanín. Nech si ide hoci aj do Japonska alebo Tibetu, to je jedno! Do videnia, profesor, musím ísť. Verte mi, že ma to naozaj úprimne mrzí a dovoľte, aby som sa vám čo najsrdečnejšie poďakoval. Po vysielačku príde Jacques!

Kapitán vyšiel, preklínajúc celý svet vyberanými nadávkami saharských kaprálov. Príkaz, ktorý dostal z Paríža, nielenže znamenal škrt cez jeho vlastné plány, ale odporoval aj duchu milovníka prírody, celým srdcom pripútaného k púšti. Jeho neveľká expedícia dostala veľmi tajnú a v očiach niektorých horlivých vojakov aj významnú úlohu — nájsť a vopred preskúmať miesto na jadrové pokusy, ktoré plánuje na Sahare francúzska vláda.

V rozhovore s generálom sa už hovorilo aj konkrétne o tomto mieste, o obrovskej mŕtvej rovine Amadror, na rozlohe sedemtisíc štvorcových kilometrov, severne od Atakoru, tam, kde tvorí prudký tisícmetrový zráz. Ale kapitán navrhol izolovanejšie, i keď neprístupnejšie miesto — púšť Tenere. Je to úplne pustá a mŕtva rovina, ktorá sa rozprestiera na dvestopäťdesiatich kilometroch medzi Ahaggarom a Airom. Ak v Tanezrufte sa vo vyschnutých korytách zriedka vyskytujú chatrné akácie alebo stebla suchej trávy, či zriedkavé antilopy, ale na tisícoch štvorcových kilometrov Tenere sa sotva nájde voľným okom viditeľná rastlina alebo stopy po zvieratách.

Tenere je od obývaných miest a ciest ďalej ako Amadror a má omnoho väčšiu rozlohu, preto treba teda skúšky preložiť do tohto kraja. Avšak moderné termojadrové bomby vybuchujú tak silne a rádioaktivita je taká prudká, jedovaté častice reakcie sa tak šíria, že

skúšky určite narobia škody na celej Sahare.

Kapitánovi to pripadalo ako zločin, nedôstojný vysoko kultúrneho človeka — Európana, lebo veril v jeho poslanie. A on sám, hoci vykonával len najzákladnejšiu etapu tohto hnusného podujatia, cítil sa ako zradca. Áno, aj on zradí tento slobodný svet, čo sa rozprestiera doširoka v horúcich plameňoch slnka a v mäkkej nehe jedinečne jasných hviezdnych nocí. Svet, ktorý práve tak ako všetci obyvatelia púšte vnímal ako čosi podobné nebu, blízke večnému žiareniu vesmíru. Kapitán horúčkovite rozmýšľal, ako by mohol odmietnuť alebo sabotovať príkaz. Ale ako nesčíselnekrát predtým, v každej dobe a vo všetkých krajinách, poslušná myseľ mu pošepla, že ani o deň nemôže zadržať to, čo sa má stať. Keď nie on, tak druhý, tretí, desiaty alebo dvadsiaty — vojenská vrchnosť a vláda majú až primnoho odvážnych a dosť vzdelaných ľudí, odhodlaných na všetko.

A ešte dávno pred svitaním opustilo auto geologickej expedície čistučké ulice Tamanrassetu a smerovalo na juhovýchod, ta, kde sa za horami Hoggaru a dolinami Airu s bujným rastlinstvom rozprestierala mŕtva Tenere, zahalená vírmi horúceho vzduchu a fantastickými výplodmi fatamorgány.

A na ďalší deň aj profesorovo veľké biele auto s dutým vrčaním prekonávalo ťažké stúpanie na západ od Tamanrassetu. Tiressuen, ako pri každej výprave, trónil bezstarostne hneď nad kabínou šoféra, ktorý mal otvorený oblôčik, aby mu Tuareg hocikedy mohol ukázať smer.

Ostré štíty Hoggaru pomaly ustupovali, vystriedali ich jasnejšie vrchy, okrúhle ako skalky pri brehu. V roklinách vyschli kamenisté potoky, spúšťajúce sa zo strmých svahov. Dno vyschnutých riečišť bolo už sypké. Ozvena roznášala rachot motora na všetky strany, až na vzdialené pohoria, ktorých vyškerené skaly a zaprášené vrchy sa ostro črtali na vzdialenom východe, čo sa práve zabronel.

Auto sa knísalo, húpalo, celé sa zachvievalo na sypkých pieskoch, zúrivo ho nadhadzovalo a triaslo na plytkých preliačinách. Cestujúcich metalo, hádzalo a kolísalo, ale už boli na to zvyknutí, ich telá nadobudli automatickú schopnosť prispôsobovať sa akýmkoľvek výkyvom vozidla, schopnosť, akú majú vypestovanú námorníci, čo sú dlhé roky navyknutí na kolísanie morských vĺn.

K Tanezruftu sa zvažovali široké horské terasy. Purpurové svetlo vychádzajúceho slnka zažiarilo nad horským masívom, odkiaľ padali do doliny obrovské šikmé clony matného ružového súmraku. Vrstevnato, jeden nad druhým, vŕšili sa na seba rozličné odtienky ružového svetla, ružovopopolavé dolu, na dne úžľabín i pri úpätiach, a čím vyššie, tým jasnejšie a čistejšie. Ako sa slnce dvíhalo a auto schádzalo stále nižšie, ružové svetlo, zaplavujúce púšť, postupne bledlo, akoby ho odvieval pálčivý dych dňa. Úplne čierne lávové plošiny sa striedali s útesmi ružovej žuly. Tmavé a sopečné štíty

planuli v lúčoch zôr fialovým svetlom.

Vždy sa ľahšie cestuje, keď je krajina rozmanitá. Atakorské bralá s fantastickými tvarmi zvetraných skál, s prízračnými zápoľami a útesmi popúšťajú uzdu predstavivosti umu, ktorý za pomalej cesty nie je ničím zaujatý. Zo strmých stien sa škeria čudné tváre, masky a nepriateľské papule, na zákrutách vyrastajú znenazdajky bájoslovné zvieratá; začarované bašty a zosúvajúce sa svahy vyzerajú ako zrúcaniny neznámych miest. Čierne skaly sa rozžeravujú v pálčivom slnci ako železné kotly. Nad nimi prúdi horúci vzduch, podobný modravým, neskutočným jazerám, a jeho stúpajúce prúdy dodávajú predmetom rozmazané, mihotavé a neurčité kontúry, v ktorých oči, unavené od oslepujúceho svetla, môžu vidieť najpodivuhodnejšie tvary. A Európania — tí, čo prichádzajú k saharským kočovníkom ako vnímaví priatelia, nevedia sa vynadiviť bezhraničnej fantázii Tuaregov, ktorú čerpajú z prírody svojej krajiny — nevysychajúceho prameňa inšpirácie. Piesok bol čoraz sypkejší, čoraz častejšie sa zjavovali mohutné kužele z hliny, spečenej horúcim slnkom. Horské končiare sa znižovali, ustupovali; bledožlté plášte piesku plazili sa po ich brehoch vždy vyššie. A kamenné chápadla horského masívu, prenasledujúce cestovateľov, akoby sa bezmocne borili do mora sypkého piesku, drobného štrku a pestrej hliny, v ktorej sa ligotali kryštáliky horkých solí. Pohoria, tonúce v piesku púšte, rozchádzali sa čoraz širšie, až sa rozdelili, na jednotlivé úvaly a osamelé vrchy, vyčnievajúce na rovine ako kamenné ostrovy. Pásy kamenčia, rozpadávajúceho sa na štrk, obklopovali tieto ostrovy ako svedectvo tvrdého zápasu medzi pevnou hmotou a beztvárnou, sypkou masou.

Horúčosť sa stupňovala, slnce stálo vysoko a vyžarovalo prúd svetla natoľko jasný, že bol až šedivý a ťažký ako olovo. Doliehal svojou olovenou váhou na hlavy cestovateľov, krv, vzpierajúca sa proti nemu, búrlivo pulzovala v sluchách, v hlave ich neznesiteľne štiepalo. Viečka boľavo napúchali, za tmavými sklami ochranných okuliarov sa marili farbisté škvrny. Vodič a profesor, ktorých ovieval v kabíne špeciálny ventilátor, museli silou-mocou premáhať farebné blúznenie prekrveného mozgu, aby mohli sledovať cestu. A strašná moc slnka raz zastierala diaľky clonou horúceho vzduchu, raz nepravdepodobne približovala vzdialené kopce, pohoria a pieskové duny. Všetky drobné preliačiny, jamy a výmole zlievali sa v jednotvárne šedivú plochu — ako rozprestretý hladký koberec… O to ťažšie bolo voliť cestu. Auto sa motalo a zavýjalo ešte tuhšie, výkon prehriateho motora klesal z hodiny na hodinu, nepomáhal ani chladič dvojnásobnej veľkosti a osemramenný ventilátor.

Profesor napokon vyslyšal šoférovo reptanie a obrátil sa k Tiressuenovi, ktorý si pofajčieval, akoby nič, na svojom mieste.

— Nebolo by načase zastaviť a počkať, kým horúčosť klesne?

Tuareg pokrútil hlavou.

— Auto treba šetriť, — zvolal profesor, — prečo nemôžeme cestovať večer?

— Večer sa priženie prudká víchrica, — odvetil Tiressuen. — Voda v sudoch bude vysychať… a museli by sme stáť na mieste. Treba ihneď ísť ďalej!

— Odkiaľ vieš, že bude víchrica?

— Tu vždy bývajú víchrice. Je to taký kraj. Ahaggarské hory sa tu stretajú s Tanezruftom.

Profesor rozkázal šoférovi ísť ďalej.

Tanezruft, krajina záhuby, smädu a fatamorgán, bola šíra, nedozerná rovina. Tanezruft, ktorý bol kedysi prístupný karavánam len v určitých ročných obdobiach a len po jedinej ceste popri studniach In-Ziza a popri pieskových dunách Afarag — tento strašný Tanezruft bol teraz pohodlnou cestou pre rýchle autá. Autá do Sudanu chodili, pravda, stále po tej istej starej karavánovej ceste a vodou sa zásobovali na medzistanici Čerpadlo-5. Osamelé auto archeologickej výpravy si viezlo v dvoch bielych sudoch solídnu tristolitrovú zásobu vody a nemuselo odbočiť na stanicu. Na poludnie benzínové čerpadlo nákladného auta vypovedalo službu, prestalo dodávať vyparujúci sa benzín. Volant z umelej látky pálil vodičovi ruky, takže ho bolo treba omotať handrou. Museli zastať. Plytké suché riečište pritúlilo cestovateľov, políhali si na piesok pod auto. Bol to jediný tieň v Tanezrufte — maličký obdĺžnik, ktorý sotva stačil pre päť ľudí. Hrôza bola odísť od neho čo len na krok do bláznivo pripekajúceho slnka. Ani čo by všetko bolo vymizlo z tváre zeme a piati cestovatelia ostali poslednými ľuďmi v mori oslepujúcej horúčosti na piesku, navrchu posypanom drobným sivým štrkom.

Púšť dýchala príchodzím oheň do tváre a od jej dychu sa pukali pery, praskali žilky v očiach a v nose, čím ďalej, tým horšie sa otvárali oťažené viečka. Ľudia mali v ústach odporný pocit, akoby sa jazyk, čo bol samá rana, dotýkal suchého papiera alebo látky. Keď oblizli vodu, bolesť utíchla, ale čoskoro sa ohlásila znova. Ľudia boli vydesení Tanezruftom, ale príliš otupení a zmučení, aby reptali na osud, ako to robievajú Európania vo všetkých ťažkých chvíľach svojho života.

Nekonečný deň sa nebadane schýlil k večeru a pustošivé slnko konečne oslablo. Auto vrhalo dlhý tieň, v ktorom by sa mohlo skryť aj päťdesiat ľudí, lenže teraz to nebolo potrebné. Všetko vôkol nadobudlo zreteľné obrysy, bolo vidieť aj strmé vlnovité pahorkatiny púšte, vo dne rozmazané v šedivkastej hmle rozžeraveného povetria. Ochabnutí a zoslabnutí ľudia si posadali na svoje miesta, šofér, preklínajúc deň aj hodinu, v ktorú sa narodil, naštartoval a biele nákladné auto sa zase hojdalo a ponáralo do úžľabín, z ktorých liezlo na strmé kopce. Prebehli okolo úzkych vyschnutých korýt s dvoma-

troma trpasličími akáciami alebo so zriedkavými chumáčmi vyschnutej trávy. Výprava prenikla do Tanezruftu — vôkol nebolo nič okrem piesku, udlabčeného víchricami, kde-tu pokrytého pásmi a klinmi tmavého štrku a kamenčia. Pokiaľ len dovidel Tuaregov orlí zrak, ba aj desaťnásobný profesorov ďalekohľad, všade sa rozprestierala rovina, až po obzor, kde sa utápala v prašnom opare.

Zrazu ľudia zbystrili pozornosť. Rovinu Tanezruft preťali zreteľné, celkom rovné čiary, od severného kraja obzoru až po južný. Čiary sa rozbiehali, rozchádzali sa ako koľaje na železničnej stanici a menili sa na široké stopy ťažkých áut. Profesor zastavil auto. Cestujúci nevoľky zdúpneli pred silným obrazom. Čo sú automobilové stopy na vyjazdených cestách medzi dedinami a závodmi rodného Francúzska? Najobyčajnejšia vec, ktorá neupúta ničiu pozornosť! A na asfaltových alebo betónových hradských stopu auta sotva zbadať a zaujíma nanajvýš vyšetrovateľa, ktorý zisťuje následky nejakej nehody.

Ale tu, hlboko v strašnej púšti, je to celkom iné! Hľa, tu je hlavná stopa, koľaj vytlačená širokými pneumatikami ťažkých autobusov a nákladných áut, so zreteľným vzorom protektoru. Vedie do diaľky, vzorkovaná, rovná a neohrozená. Dve koľaje sa postupne zbližujú, až napokon tam, na nejasnom rovnom rozhraní púšte a neba, splývajú v jediný úzky pásik. A vedľa vedú ďalšie stopy, staršie, často už zaviate vetrom, zavše prebiehajú zboka nabok a tvoria malebné výrazné krivky. Niekedy neznámi vodiči dávali prednosť vlastnej trase, a vtedy sa popri hlavnej ceste ťahala plytká, ale veľmi zreteľná stopa, oddelená pásom nedotknutého piesku, ktorá tak isto rovno bežala cez Tanezruft k neviditeľnému cieľu. Akoby sa všetka moc našej doby sústreďovala v týchto výrazných, príliš rovných líniách, ktoré symbolizovali víťazstvo stroja nad púšťou, nad najneprístupnejšou a najnebezpečnejšou časťou Sahary, ktorá predsa nevládala zadržať ani spomaliť beh železných tiav dvadsiateho storočia.

Odvážni vodiči si robili praženicu priamo na kapote áut, rozhorúčených od tanezruftského slnca, a húževnato sa predierali dopredu, zápasiac so strašnými fatamorgánami. Kým Tuaregovia videli v páľave strašnej púšte Deblisa, tanezruftského ducha s prázdnymi očnými jamkami, ktorý mal na sebe čierne rúcho, sedel na kostre ťavy a krúžil okolo odsúdených pútnikov, šoféri rozprávali čosi iné. Pri kóte 285, kde na stavbe cesty zahynulo množstvo vojakov cudzineckej légie, odsúdených za vzburu, ženú sa vraj za autami ich prízraky. Tenké zvíjajúce sa postavy víria okolo áut, nech idú akoukoľvek rýchlosťou. Vyvolávajú zachrípnutými hlasmi a jediná možnosť, ako sa pred nimi zachrániť, je hodiť im za obeť kožený vak s vodou. Vtedy postavy zaostanú a auto sa ženie nerušene ďalej.

Všeličo sa marilo ľuďom, vysileným od horúčavy, prekrvený mozog vyvolával pred očami najfantastickejšie vidiny. A predsa rovné

stopy pneumatík pretínali celú púšť.

Auto archeologickej výpravy chvíľu postálo, potom preťalo dráhu transsaharských áut a vytláčalo si ďalej vlastnú stopu, práve takú priamu a zreteľnú. Bádatelia natrafili na cestu medzi stanicou Čerpadlo-5 a kótou 540, ďaleko na sever od oázy Tessalit, kde sa už začínali menej pusté stepi Sudanu a Nigérie. Osamelé auto napredovalo dlho v ružovej podvečernej hmle, potom bežalo po úzkej cestičke reflektorových svetiel cez jednotvárne more nočnej tmy. Krátky nocľah a znova cesta so zastávkou pred príchodom dennej horúčosti, pod vysokou strminou na začiatku veľkého vyschnutého riečišťa Azemnezi. Odtiaľto bola cesta veľmi ťažká — sypký piesok pokryl celé riečište vlnitými pahrbkami. Auto mohlo postupovať len tak, že pod kolesá podkladali „rebrík“ z brván, a za večer prešlo len niekoľko kilometrov.

Na svitaní auto akoby si bolo cez noc oddýchlo, vydriapalo sa rýchlo na pieskový breh vyschnutého riečišťa. Ďalej na západ bol kraj posiaty kužeľovitými, tupo skrojenými kopcami piesku, zvlnenými podivuhodnou sieťkou čiaškovitých jamiek. Tiressuen viedol auto okľukou okolo týchto kopcov, ku kamennému pohoriu, ktoré sa znenazdajky vynorilo uprostred šírych pieskov.

— Tiressuen, zrúcaniny sú ešte ďaleko? — spýtal sa sprievodcu profesor, ktorý v duchu s obavami rátal, koľko litrov benzínu si vyžiadal zápas s piesočnatým dnom koryta Azemnezi.

— Už blízko, tamto, — Tuareg ukázal na juhozápad, kde na strmom svahu pohoria vyrastalo množstvo čiernych balvanov, zaoblených od vetra, ktoré vyzerali z diaľky ako zástup dajakých korytnačkovitých bytostí.

Vedec si s úľavou vydýchol.

— Prečo sú tu také zvláštne kopce? — spýtal sa, ukazujúc na pieskové kužele s plastickým povrchom.

— Vietor, — lakonicky povedal Tuareg, opísal rukou niekoľko kruhov a všetci pochopili, že hovorí o víchroch, čo vynesú stĺpy piesku až do polkilometrovej výšky a zničia všetko, čo nie je z kameňa alebo nezapustilo do zeme dvadsaťmetrové korene.

A znova sa pomaly vlečú hodiny, akoby držali krok s vlečúcim sa autom. Znova olovenosivý opar ťažkej páľavy, kovový klepot čapov prehriateho motora, štipľavý dym spáleného oleja. Konečne vyšlo auto hore pevným svahom, kľučkujúc pomedzi balvany, vyhlodané vetrom. Okrúhle skaliská, vysokánske zápole, ostré útesy sa striedali so stenami, baštami, bránami… Profesor sa zachvel od zlej predtuchy. Nevedomí a fantazírujúci synovia púšte pokladajú niekedy tieto prízračné skaly za zrúcaniny. Vari by sa aj jeho výprava mala stať obeťou takéhoto omylu? Och, nech to všetko čert vezme bude to asi tak!

Tuareg energickým gestom zastavil auto vo chvíli, keď šofér chcel profesorovi práve oznámiť, že musia zastať a počkať, kým prejde horúčosť. Archeológ, celý bez seba od zúrivosti, s nervami vybičovanými strašnou páľavou a ťažkou cestou, vyskočil z kabíny.

— Kde sme to prišli? Kde sú zrúcaniny? — zaúpel.

Spod Tiressuenovho rúška zasršali hnevom jasné sivé oči. Tuareg netrpezlivo zodvihol ľavú ruku so širokým koženým náramkom, za ktorým mal zastoknutú dýku s rukoväťou v podobe kríža, a ukázal dolu.

Auto zastalo na kraji náhornej plošiny, ktorá bola zasypaná kamením. Dolu sa zvažovali čierne kontrastujúce útesy, vyhladené vetrom, popretínané hlbokými a krátkymi úžľabinami, čo dodávalo celému skalnatému múru vzhľad pevnosti, ani keby ju boli postavili ľudské ruky podľa dômyselného architektonického plánu. Pod strminou sa rozprestierala menšia rovina, pokrytá úlomkami kremenitých bridlíc, vyhladených vetrom, s preliačinou niekdajšieho jazera, po ktorom ostala okrúhla škvrna končitých dún.

A na rovine sa vynárali zrúcané múry z červeného kameňa, zreteľné aj v opare pálčivého povetria, akési výklenky brány a ulice. A tamto sú aj celkom jasné bašty — iba blázon by si ich mohol popliesť s výtvormi vetra, ktoré nestavala ľudská ruka. Plocha so zrúcaninami nebola veľká, ale stavby boli veľmi masívne a archeológovo skúsené oko na prvý pohľad odhadlo znaky prastarej architektúry.

Francúzi vykríkli. Hoci pred chvíľkou boli ochotní hľadieť na Tiressuena ako na idiota a zločinca, teraz opreteky chválili sprievodcu.

— Načo tu stáť? — zvolal profesor. — Ostáva nám len niekoľko kilometrov. Zrúcaniny sú celkom blízko! — A archeológ preložil svoju otázku Tiressuenovi do arabčiny.

Sprievodca vysvetľoval, že ďalej je veľmi zlá cesta. Lepšie by bolo ísť k zrúcaninám pešo a tak si ich prezrieť.

— My ich nechceme prezerať, ale študovať, — namietol archeológ. — Musíme tam stráviť zo tri dni, pokiaľ nám vystačí voda.

— Lepšie by bolo pozrieť si ich a prísť potom znova. Doviezť zásobu vody, potravín…

— Najprv treba zistiť, či to stojí za to. Je nezmysel chodiť odtiaľto pešo po horúčosti, akoby sme boli na rekreácii… — profesor sa spamätal — veď Tuareg ho nerozumie a hľadí naňho so zdvorilou, trochu zhovievavou zvedavosťou. — Musíme ta ísť. A to hneď. Škoda strácať čas na oddych, definitívne sa utáboríme na mieste prieskumu! — naliehal archeológ.

Tuareg sa poslušne vrátil na svoje miesto pri kabíne. Auto chytilo až o hodnú chvíľu. Sprievodca šikovne vyberal cestu, viedol vozidlo napravo, kde sa náhorná plošina mierne zvažovala a strmé úžľabiny, čo sa podobali pevnostiam, prechádzali do širokých vymytých úvalov.

Brzdy škrípali, ako auto zbiehalo po pieskovci do jám, hrubý štrk vržďal pod masívnymi pneumatikami. Nákladné auto prešlo cez úval. Šofér pridal plyn a z celej sily sa rozbehol do svahu. Motor hučí, zavýja nižší prevod a ozvena zvučne odpovedá. Zrazu ručička olejového čerpadla klesla naľavo, k nule, v motore čosi slabo zapraskalo a šofér, bledý ako stena, vypol zapaľovanie. Auto sa rútilo dolu, brzdy však chytili, takže spomalilo a zvoľna sa šmýkalo na hrubozrnnom piesku, čo sa šúchal ako broky pod zablokovanými kolesami. Všetci povyskakovali v strachu, že sa auto prevráti. No stroj sa pomaly zošuchol k výmoľu a zastavil sa na kamennom výbežku.

— Čo je, čo sa stalo? — vyriekol namáhavo archeológ. Zodpovednosť vedúceho výpravy, ktorá dosiaľ figurovala len v pláne prieskumu, vyrástla zrazu pred tvárou nebezpečenstva do obrovských rozmerov. — Pokúste sa … — začal.

Vodič pokrútil hlavou, spustil motor, ale hneď ho aj vypojil. Všetci sa zdesení zhŕkli okolo auta, zatiaľ čo šofér liezol pod kapotu. Tiressuen sa usadil na kamene a blúdiac pohľadom z jednej tváre na druhú, usiloval sa pochopiť, čo sa stalo.

Čoskoro vysvitlo, že porucha je vážna. Malé ozubené koliesko olejového čerpadla sa rozletelo na kúsky a poškodilo aj druhé. Chyba, nedbalosť pri výrobe či zlá kvalita materiálu, ktorá tam, vo Francúzsku, znamenala len toľko, že auto treba vziať do vleku alebo niekoľko hodín čakať, stávala sa tu, na Sahare, pre osamelé auto rozsudkom smrti. Iba profesor a rádiotelegrafista vedeli, že vysielačku dali kapitánovi, pretože sa spoliehali na kvality auta a na to, že majú dosť rezervných súčiastok. Lenže medzi množstvom súčiastok chýbala práve tá, ktorú potrebovali, lebo porucha olejového čerpadla je u moderného auta veľmi zriedkavá.

Zatiaľ čo si členovia výpravy uvedomovali situáciu — jedni kliali, iní nehovorili nič, len zosmutneli a tretí zbabelo strácali hlavu — profesor a Tuareg sa sklonili nad mapou a snažili sa čo najpresnejšie určiť miesto havárie. Najbližšia a najspoľahlivejšia bola transsaharská cesta, ktorú už raz križovali. To je stodvadsať kilometrov na východ. Keby chceli ísť priamo na Čerpadlo-5, znamená to stoštyridsaťpäť kilometrov, lenže tam by mohli dostať ozubené kolieska alebo zavolať pomoc. Ale Európan v Tanezrufte sotva prejde aj šesťdesiat kilometrov! Ak sa teda nepokúsi o to Tuareg, sú všetci stratení.

Európania sa nápadne zmenili. Inokedy hluční a netrpezliví, spupní a malicherní, zrazu boli pomalí a prísni. Vyjavene a napäto sledovali Tiressuena.

Takto sedia drobné dravce okolo leva v očakávaní, čo urobí mocný zver. Takto sledujú obžalovaní sudcu, ktorý sa chystá vyhlásiť rozsudok.

Tuareg fajčil, občas letmo pozrel na mapu a znova sa pohrúžil do

seba, do čohosi, čo sa odohrávalo pred jeho duševným zrakom. Všetci účastníci výpravy vedeli, že Tiressuen si privoláva na pomoc svoju jedinečnú pamäť a skúsenosti, všetko, čo počul od svojich druhov, aj starobylé povesti, aby sa vedel rozhodnúť, kadiaľ ísť. Stoštyridsaťpäť kilometrov, to bolo príliš mnoho aj pre príslušníka kmeňa Tibbu, nie to pre Tuarega, ale Tiressuen sa pokladal za rovnocenného s týmito vynikajúcimi vládcami púšte. S vládcami, ktorí sa jej zmocnili bez technickej múdrosti Európanov, iba svojou telesnou vytrvalosťou a duševnou silou.

Deň sa chýlil k večeru. Tiressuen akoby sa bol prebral. Odhrnul dozadu rúško na hlave, ťažko vzdychol a hanblivo sa usmial. A Európania zrazu videli, aký mladý a dobromyseľný je ešte tento prísny kočovník, ktorý nadobúda taký hrozivý vzhľad so zahalenou tvárou, vo svojom tmavomodrom rúchu.

— Pôjdem na Čerpadlo-5! — vyhlásil Tuareg. Cestovatelia sa vrhli k nemu, stískali mu ruky, zaliečavo ho tľapkali po pleci, ponúkali mu konzervy, víno i cigarety, aby si bral, čo chce.

Tuaregovia nejedia ani ryby, ani vajcia, ani hydinu a Tiressuen mal strach pred konzervami. Vzal si len poľnú fľašu s vodou, trochu čokolády a slaných suchárov a napchal si za košeľu cigariet.

— Vezmite si môj kompas, Tiressuen, — ponúkol šofér, ale kočovník odmietol mapu aj kompas.

Hviezdy a slnko sú najspoľahlivejšími vodcami Tuarega a nebo nad púšťou nebýva skoro nikdy zamračené.

— Takí sme ti povďační, Tiressuen! — zvolal dojatý profesor, — ak sa zachránime, nikdy nezabudneme, čo si pre nás vykonal…

— Nevykonal som ešte nič, — Tuareg znova sprísnel, — a nerobím to kvôli vám, veď ide aj o moju záchranu. Keby som čakal na šťastnú náhodu, zahyniem ako ostatní. Vody máme na päť dní… Čo sa stane za ten čas?

— Áno, áno, tak je, — prisvedčil chytro archeológ.

V pohľade, ktorým sprevádzal Tiressuena, mihla sa pochybnosť, pery sa mu zachveli. Šoférovi, čo stál pri ňom, odrazil sa na tvári ešte zjavnejší strach. Tiressuen pochopil. Ako všetci malicherní ľudia, čo sa pokladajú za veľmi prezieravých, chceli vyčítať Tiressuenovi z očí najhlbšie myšlienky a skryté city. Báli sa, že Tuareg si chce zachrániť len vlastnú kožu a ujde kade ľahšie.

Podozrenie členov výpravy nahnevalo Tiressuena, ale ovládol sa a povedal:

— Teraz treba spať, kým nastane noc.

Utiahol sa za skalnatý výbežok a začal si rozprestierať plášť v malej škvrnke tieňa. Nestihol to však ešte urobiť, už rozprestreli úslužné ruky celtovinu a položili na ňu mäkký matrac. Všetci chodili ticho, zhovárali sa pošepky. Tuareg ležal a rozmýšľal, prečo sa

Európania len vtedy vedia slušne správať k obyvateľom púšte, keď ich prikvačí bieda a potrebujú pomoc. Európan sa stáva naozaj ľudským v pazúroch ťažkej pohromy — Tuaregovi to pripadalo nízke. Tiressuen sa prebudil, ako si bol zaumienil, na súmraku. Po modlitbe, keď sa do chuti napil a trochu si zajedol, obrátil sa na východ.

— Barak Allah fik! (Nech vás boh opatruje!) — povedal Tuareg a zvoľna vykročil, vyprevádzaný povzbudivými výkrikmi ostatných, čo tu ostávali.

Profesor dlho hľadel na miesto, kde sa v priezračnej tme rozplynula sprievodcova vysoká postava. Zožierali ho pochybnosti a sto ráz si prisahal, že štedro odmení Tuarega, ak sa vráti… No ak sa nevráti, aj tak ho nebude mať kto a začo odmeniť. Nájdu ich, samozrejme, ale aký význam to bude mať pre celú malú výpravu? Archeológ znova hromžil na seba, že mal také mäkké srdce voči kapitánovi. Nijaká skúsenosť nie je všemocná proti náhode a on ako vedec to mal vedieť! Ale doparoma s týmito výčitkami — vysielačku si tým nenavráti!

Mladý asistent nečujne prikročil k profesorovi.

— Aké sú dispozície na zajtra, šéf? — asistent bol anglofil.

— Vstaneme pred svitaním. Pôjdeme k zrúcaninám, musíme predsa preskúmať to tisíckrát prekliate miesto! Auguste a šofér ostanú pri aute a uvaria obed. Pôjdeme my traja — vy, ja a Pierre.

Zrúcaniny boli ďalej, ako sa profesor nazdal. Okrem toho boli nesmierne zaujímavé, a kým sa archeológ spamätal, že je načase vrátiť sa k autu, slnce stálo už vysoko. Spiatočná cesta bola pre profesora hotovým utrpením. Zápasil s túžbou vycediť do poslednej kvapky vodu z poľnej fľaše, ťažko stúpal po vŕzgajúcom hrubom piesku a čiernom štrku, čo sa boril pod nohami, a pritom mal pocit, akoby sa mu celé telo vysušovalo v žeravej peci. Myšlienky sa mu plietli, nepremožiteľne sa vracali k ľadovej šumivej vode v tamanrassetskom hoteli, k rozprávkovej rozmanitosti nápojov na hociktorej parížskej ulici, či proste k studeným potokom a riekam, ktorými tak pohŕdal v Európe, nemysliac na to, akú životodarnú silu taja v sebe prúdy obyčajnej vody…

— Vody! — posledné slovo vyslovil profesor nahlas a vzdychol, lebo pred duševným zrakom sa mu neodbytne zjavoval studený a čistý horský potok, ktorý tak ukrutne nádherne zurčal po kameňoch.

— Sem, šéf! — zavolal naňho mladý asistent a ukázal na malý piesočnatý kopec so strmým východným svahom. Za týmto svahom sa dalo utiahnuť, vystrieť sa na zemi a schovať do spásonosného chládku aspoň hlavu a plecia.

Asistent pozrel ponad plece na horský výbežok, kde uviazlo auto, poťažkal v ruke poľnú fľašu a so vzdychom si ju upevnil naspäť za pás.

— Vari nikdy nedôjdeme, — zahundral študent, rádiotelegrafista

Pierre, ktorý zachytil asistentov pohľad, — čas sa vlečie tak isto pomaly, ako sa ťahá sám človek. A z kroka na krok strácame sily. Keby som to bol vedel, vezmem na plecia vedrovú termosku…

— A vliekol by si sa ešte pomalšie! — namietal asistent.

— Ale mohol by som piť! Vieš si predstaviť — mať teraz tak dva litre studenej vody…

— Dosť! — zahriakol ho profesorov zlostný hlas. Archeológ ležal dolu tvárou a jeho hlas prichádzal ako spod zeme. — Zakazujem akékoľvek reči o vode, o citrónoch, o Paríži s jeho kaviarňami a bufetmi, kde sa na každom kroku môžeš napiť, koľko len chceš. Dosť bolo rečí o riekach, o kúpaní.

Mládenci pozreli na seba. Nikomu z nich ani nenapadlo hovoriť o niečom podobnom. Asistent si zaťukal prstom na čelo.

— Ba, kde je teraz Tiressuen? — spýtal sa zrazu študent. — Čo robí? My máme pred sebou asi šesť kilometrov, ale koľko on?

Profesor sa prevrátil nabok. Jasne si predstavil vysokú modrú postavu, nesmierne osamelú uprostred pálčivého oceánu Tanezruftu, takú slabú pred nevýslovnou silou púšte.

— Poďme, priatelia, — povedal energicky a vstal.

— A čo je tamto, profesor? — spýtal sa zrazu študent a ukázal na západ.

— Odtiaľ je pomoc veľmi ďaleko! Delia nás od nej obrovské priepadliská, pokryté pieskovými dunami, štrkové roviny, starobylá karavánová cesta do Timbuktu a známe soľné bane Taudenni, kde býva hŕstka ľudí.

— Bane na soľ uprostred Sahary! A kto ju tam ťaží?

— Predtým otroci a teraz aj slobodní ľudia, ochotní ostať tam od jednej karavány po druhú.

— A keď sa karavána oneskorila?

— Všetci zahynuli, ako sa neraz aj stalo. Zahynuli aj karavány na ceste z Timbuktu do Taudenni. Napríklad roku 1805 karavána z tisíc osemsto tiav a dvetisíc ľudí zahynula do posledného chlapa od smädu. Nikto sa nezachránil! Stačilo, aby sa sprievodca len trošku pomýlil, alebo aby studne vysušila piesková víchrica, a koniec…

— Do krajiny černochov sa teda dovážala soľ vzácnejšia nad zlato!

— Máte pravdu, soľ sa predtým cenila ako striebro. Ľudia s čiernou pokožkou sú chránení pred ultrafialovými lúčmi slnka, zato sa však väčšmi zohrievajú od infračervených lúčov a väčšmi sa potia ako belosi. Potrebujú viac soli. Mnohí cestovatelia popisujú strašný nedostatok soli, ktorým trpeli čierni poľnohospodári v lesoch a na savanách…

Asistent, ktorý bol samé ucho, zastal.

— Ó, prišiel som na dôležitú vec, šéf! Preto sa teda náš Tiressuen

a všetci Tuaregovia halia do tmavomodrých prikrývok. Majú bielu pokožku a musia sa chrániť pred škodlivými ultrafialovými lúčmi saharského slnka.

— Celkom správne! A ešte čosi — viete, že jestvujú takzvaní bieli Tuaregovia? Sú to černosi, ktorí nosia biele rúcha. Ich odev prepúšťa iba ultrafialové žiarenie, ktorého sa neboja, a odráža infračervené tepelné lúče, ktoré zas príliš zohrievajú tmavú pokožku. Predtým boli títo černosi otrokmi. Zákon im zakazoval nosiť modré rúcho a chodili v bielom — v tom, čo práve potrebovali. Nech o tom pouvažujú naši páni od medicíny — málo veru rozmýšľajú o takýchto veciach…

Posledné stovky metrov po veľkých kameňoch na úpätí zrázu boli hotovým utrpením. Vodu vypili a trápil ich smäd, pred očami sa im robila červená hmla. Traja bádatelia lapali ústami rozžeravené povetrie a horko-ťažko, aj štvornožky sa škriabali hore brehom. Kým Auguste chvatne napĺňal veľké polievkové čaše, zvalili sa do tieňa auta. Smäd nie je ako hlad, a keď sa človek napije, chytro ožije. Ostáva len únava a ospanlivosť. Hľadači starých pamiatok zadriemali v chládku plachty, ktorú Auguste pripevnil o auto. To bola už reálna ochrana pred saharským slnkom a Európania čoskoro ožili. Na oboch stranách preliačiny, v ktorej auto uviazlo, vypínali sa zaoblené útesy bieleho pieskovca. Kameň pokrývala tmavohnedá, takmer čierna kôra, čo sa ligotala v slnci ako pancier. Pretože za studených nocí skaly vychládzali, brázdili ich steny široké trhliny, pri ktorých sa čierna kôra odlupovala ako obrovské šupiny. Tam, kde odpadla čierna kôra, jagal sa oslepujúcobiely kameň. Od ostrého kontrastu medzi kôrou, ligotavou ako čierne zrkadlo, a snehobielymi škvrnami, marilo sa ľuďom v očiach. Bezfarebné šedivé osvetlenie nad púšťou tiež nedalo oddýchnuť očiam. Európanov zachraňovali iba vysokohorské okuliare. Teraz chápali, že tuarecká mužská obyčaj farbiť si viečka na čierno nevznikla ako nejaký módny výstrelok alebo požiadavka svojráznej estetiky.

V noci sa cestovatelia vždy spamätali z dennej otupenosti. Kým deň im pripadal ako more horúčavy a oslepujúceho svetla, nedozerná hviezdna noc nad Saharou bola ako priepasť nekonečného neba, unášajúca človeka do takých hlbín a diaľav čistej, priezračnej tmy, že nepohody, nebezpečenstvá, ba aj sama smrť stávali sa akosi čudne nehmotnými a splývali s hroznou púšťou, ponorenou v tme.

V Európe sa končila jeseň. Na Sahare sa tento čas vyznačoval len tým, že nadišli studené noci, ktoré sa po pekelnej dennej páľave zdali ľadovými. Nevýslovná slasť bolo ležať na chrbte, zababušený do vlnenej deky, a poddávať sa hypnotickej sile bezodného neba, vnárať zrak do hviezdnych rojov Mliečnej cesty.

Ku každému sa mimovoľne prikrádali myšlienky na Tiressuena. Tuareg si nevzal so sebou prikrývku, a keď nezhorel v ohnivej peci

dňa, rozhodne musel zamrznúť v noci. A s ním aj možnosť ľahkej záchrany pre tých, čo ostali pri sudoch s vodou, pod prístreškom, chrániacim pred vražednými šípmi slnka, čo sa mohli za mrazivých nocí pozakrývať teplými prikrývkami.

Len na tretí deň sa bádatelia odvážili vypraviť znova k zrúcaninám. Keby mohli ísť v noci, tých dvadsať kilometrov ta aj naspäť by nič neznamenalo. Lenže skúmať zrúcaniny v noci, najmä keď ešte ako na zlosť nesvietil mesiac, bola holá nemožnosť. Voľky-nevoľky by sa archeológovia zdržali pri zrúcaninách až do horúčosti a spiatočná cesta by bola zas utrpením. Rozhodli sa teda, že sa vyberú k zrúcaninám podvečer, tak, aby mohli ešte trochu aj pracovať, prenocujú tam a využijú potom celý čas od úsvitu až do deviatej, kedy majú byť pri aute.

Nikdy viacej by bádatelia nechceli prežiť takúto noc! Za svetlom ohňa vyliezlo zo zrúcanín tisíce škorpiónov a jedovatých pavúkov — faláng. Všetka táto háveď sa vrhla na ľudí, uložených na odpočinok. Ohník z úbohých stebiel, papiera a z triesok, čo si doniesli so sebou, rýchlo dohorel a ľudia ostali v tme, vystavení nerovnému zápasu s jedovatou chamraďou, čo sa na nich plazila. Jediná záchrana bola čím skôr ujsť čo najďalej od zrúcanín. Celú noc sa im marilo v šuchote vetra, že počujú blížiace sa škorpióny. Zase nemali dostatok vody, hoci Pierre s asistentom dodržali sľub a vliekli v plecniakoch velikánske termosky. Na tretej výprave, zase vo dne, dostal profesor ľahký šok z tepla, pretože si nevzal slané tabletky. Jeho mladí pomocníci sa vybrali na štvrtú výpravu k zrúcaninám, a vedec, oslabnutý telesne aj duševne, ležal pod strieškou. Mlčanlivý Auguste ho zamračene napájal polievkou z koncentrátov. Archeológ mu kázal niekoľko ráz premerať vodu v poslednom sude a s hrôzou zisťoval, že jej minuli príliš mnoho na výpravách v pálčivej horúčosti Tanezruftu.

Profesor uprel zrak na východ. Čierne pyramídovité kopy zvetraných kameňov dvíhali sa strmo k šedivému, smutnému nebu bez jediného obláčka a zastierali východný horizont, takže bolo vidieť len na niekoľko kilometrov. Tuareg sa mohol vynoriť znenazdajky o niekoľko minút alebo dní, alebo sa nevrátiť vôbec. Profesor sa rozpomenul na svoje obavy, že ich Tiressuen môže nechať napospas osudu, i keď všetko, čo vedel o týchto deťoch púšte, hovorilo proti tomu. Tiressuen však mohol zahynúť, ako by bol určite zahynul hociktorý z nich, keby sa bol vydal na takýto pochod. Ak Tuareg zahynul, aj tak musia ísť, a to všetci! Bude to čoskoro. Ak sa sprievodca nevráti napozajtre, treba všetko nechať tu, zobrať len vodu a kráčať po stope svojho auta. Archeológ si predstavil túto beznádejnú púť a v duchu sa zachvel.

Olovené nebo ho dusilo, vietor, čo popoludní utíchol, šumel dotieravo a bezútešne po kameňoch. Kraj striešky rovnomerne plieskal

po zmeravenom aute. Zmeravenom beznádejne ako tieto zvetrané a od slnka očerneté skaly, ako celý tento vyprahnutý a mŕtvy svet, čo zovrel do klepca jeho výpravu.

Piaty deň! K zrúcaninám nešiel už nik, šetrili vodou. Ľudia sa povaľovali, fajčili, bez vôle hrali karty. Profesor si všimol, že pri všetkých rozhovoroch sa starostlivo vyhýbali jedinej téme — čo sa stalo s Tiressuenom? Táto otázka bola zrejme pre každého z cestovateľov príliš vážna, než aby mohol o nej konverzovať ľahkým tónom. Tábor, auto, všetky veci vôkol vytvárali obvyklé táborové prostredie, ktoré ničím nepripomínalo katastrofu. Lenže okolitá púšť, mŕtva a pochmúrne šuštiaca vo vetre, číhala ako nepriateľská sila, čo sa chystá na rozhodný útok proti hŕstke ľudí, pripútaných k autu. Ani čo by sa boli dostali na inú planétu, tak sa tu všetko líšilo od sveta, na ktorý je Európan od detstva navyknutý. Predtým vnímali púšť akosi nereálne, iba čo sa marila po stranách rýchlo bežiaceho auta. Ale teraz, keď obkľučovala malý tábor už niekoľko dní, stála tu nemenná ako večná hrozba všetkému živému, nekonečne vzdialená od rozmanitého života ľudí, od ich práce, zábav, radostí a žiaľu. Bolo celkom neuveriteľné, že na východe, len stopäťdesiat kilometrov od tábora, uháňajú cez púšť rýchle autá. Hociktoré z nich by previezlo všetkých cestovateľov ta, kde by sa ich život už nekolísal na neistých vážkach pochybného osudu. Premávajú tadiaľ lietadlá… Stačilo by, keby sa ktorékoľvek len trošku odchýlilo od obvyklého kurzu, zbadali by ich zo vzduchu a o niekoľko hodín by tu bola pomoc!

Šiesty deň — posledný, ktorý mohli čakať. Mládež nezniesla vyhliadky na zhubný pochod. Napili sa vína, aby sa im uvoľnili napnuté nervy a ľahšie sa vyrovnali s nevyhnutnosťou.

Deň svitol mimoriadne horúci, akoby púšť v predtuche nastávajúcich studených nocí vylievala vo dne celú zásobu svojej šialenej horúčosti. Profesor, ktorý sa celkom ešte nezotavil zo šoku, ležal v polodriemotách. Myšlienky sa prevaľovali v boľavej hlave pomaly, akoby viazli v žeravej smole. Jeho spoločníci, čo ležali okolo, odporne chrápali a odfukovali, ťažko vzdychali, nespokojne sa strhávali zo sna, vysilení páľavou a rozsudkom, čo visel nad nimi. Pochmúrny Auguste občas zastenal, Pierre žalostne vzlykal a prezrádzal v opitom spánku svoje city.

Profesor nadvihol hlavu, ťažkú ako z olova, a mechanicky, zo zvyku sa poobzeral, hoci neočakával nič nové od zunovanej krajiny. Zrazu sa archeológ strhol a prešiel si rukou po tvári, či sa mu nesníva. Obďaleč od auta, na plochom dne výmoľa, zavalenom čiernymi skalami, rástla nízka akácia. A za ňou presvitalo čosi vysoké biele… Že by? Áno, bola to biela ťava. Velikánske zviera sa blížilo k táboru a nieslo postavu, zahalenú do známeho tmavého rúcha. Kožené kapsy, zdobené ornamentmi, viseli zo striebrom vybíjaného sedla, ktoré malo

hlavu v podobe kríža. Pri ľavom boku ťavy bola pripevnená puška, obrátená hlavňou dolu.

Profesorovi tak stislo hrdlo, že nevládal vykríknuť. Archeológ skočil na nohy. Biela ťava bola už celkom blízko. Nikdy by si archeológ nebol pomyslel, že Tuareg na ťave je taký vysokánsky. Vznešená postava rytiera púšte sa naklonila z vysokej ťavy. On je to, Tiressuen!

Archeológovi zaľahol do ucha taký hrozný výkrik, že sa až zatackal: to sa prebudil asistent a zbadal Tuarega. Jeho druhovia, ktorí ešte ležali, spustili rev ako svorka ľudožrútov. Všetci utekali oproti Tuaregovi, ktorý sklonil ťavu na kolená a pomaly, zrejme strašne unavený, zliezol zo sedla. Na nemú otázku cestovateľov si Tiressuen siahol do záhrenia a podával na dlani dve malé ozubené kolieska, zakrútené do mastného papiera. Augustovi sa z úst vydral vzlyk. Schytil kolieska, potriasol Tuaregovi rukou a bez slova letel k autu. Za ním sa rozbehol jeho verný pomocník Pierre. V momente bola kapota otvorená a obidvaja boli už pod autom.

Tiressuen sa unavene povystieral, sadol si pod striešku a zapálil si nepostrádateľnú cigaretu. Akoby ani nebolo bývalo vážneho nešťastia, akoby ani nebolo bývalo šiestich ťažkých dní, plných obáv a nebezpečenstiev. Tuareg, ako vždy, čakal, kým sa ho spýtajú.

— Čerpadlo-5? — profesor ukázal na východ.

— Áno.

— Ako si došiel, bolo to ťažké?

— Áno. Veľa slnka. Ponáhľal som sa!

— Si ustatý?

— Áno.

— A odkiaľ máš ťavu?

— Šli sme zo stanice autom do kočovného tábora istého známeho. Odtiaľ som si ju požičal.

Archeológ sa ďalej nevypytoval a navrhol Tiressuenovi, aby si oddýchol. O hodinu Auguste a Pierre len tak prestupovali na mieste od netrpezlivosti, aby mohli čím skôr naštartovať auto, ale profesor pohoršeným gestom zmaril ich pokus. Sprievodca sa zobudil, len keď sa slnce skláňalo k obzoru. A v tej istej chvíli zahučal motor, akoby bol tiež precitol z dlhého spánku. Všetci, včítane profesora, začali chytro baliť tábor a Tiressuen dlho pil teplý čaj a zajedal ho figami, ktoré si ulamoval z celej hrče, čo mal v sedlovej kapse. Strkal ich podľa obyčaje pod rúško na tvári, aby mu nebolo vidieť ústa. Francúzi sa priblížili k zvieraťu, ktoré ich zachránilo, chceli ho pohladkať, ale zrazu cúvli: ťava vydávala odporný zápach. Tiressuen zbadal, akí zarazení sú jeho spoločníci.

— Keď ťava dlho kráča po horúčave a nepije, veľmi smrdí! Musel som ísť vo dne, lebo som vedel, koľko máte vody.

Profesor a iste aj ostatní členovia výpravy boli by Tiressuena najradšej vyobjímali a vrúcne sa mu poďakovali za záchranu, za ťažkú, pre Európana nemysliteľnú cestu. Ale Tuareg spokojne sedel, akoby sa nič nebolo stalo. Archeológ bol pred ním v rozpakoch, ktoré ho nútili k zdržanlivosti.

— A čo s ťavou, Tiressuen? — pristúpil k sprievodcovi šofér.

— Ozaj, celkom som zabudol! Čo urobíme s ťavou? — spamätal sa profesor.

— Napojte zviera, dajte mi do zásoby vody a pohnite sa, — odvetil Tuareg.

Auto pomaly obchádzalo každučičký výmoľ, až vyšlo na plošinu a zabočilo na východ po vlastných stopách. Auguste šiel mimoriadne opatrne, rozhodnutý neriskovať nič, kým sa nedostanú z tohto klepca a nenaplnia vodné nádrže. Zhora ešte raz videli bielu ťavu a maličkú postavu Tuarega, ktorý si ľahol za skalu do chládku, aby tam vyčkal, kým príde noc. Tiressuen bol zrejme do krajnosti vyčerpaný a jeho európski spoločníci mali znova výčitky svedomia, že sa tak ponáhľajú. Ale po všetkom, čo prežili, nevedeli si predstaviť, že by mali tu ostať čo len hodinu. A Tuareg… čože, preňho je púšť domovom. Ich ženy chodia na návštevu ku kamarátkam aj vyše dvesto-tristo kilometrov a pre mužov nie je nič mimoriadne stráviť niekoľko dní na ceste len preto, aby sa dopočuli novinku. To je všetko pravda, no so spokojným svedomím by odchádzali, keby sa toto bolo stalo niekde inde, nie v Tanezrufte.

Ale auto zbehlo za hrebeň, prekliate miesto zmizlo z dohľadu a Európania sa už netrápili o sprievodcu, čo ostal za nimi. Napokon, Čerpadlo-5, kde ho majú počkať, nie je pre rýchlonohú ťavu tak ďaleko!

— Prosím, aby ste ma okamžite spojili s ministerstvom, generál!

— Dosť už, profesor, neviem, či stojí za to rozčuľovať sa toľko kvôli voľajakému Tuaregovi s jeho bláznivými požiadavkami!

— Pochopte, že ja a celá moja výprava vďačíme tomuto vôbec nie „voľajakému“, ale skvelému človeku za svoje životy!

— On iba splnil svoju povinnosť!

— Ja tiež len plním svoju. Je to pre mňa otázka cti. Vy, vojaci, máte vlastné meradlá na česť, a my, vedci, tiež vlastné. Dosť hanba, že sprievodca už tretí týždeň čaká na vybavenie takej maličkosti. Poneviera sa tu kdesi okolo Tamanrassetu. Ešte šťastie, že sú Tuaregovia trpezliví — neotravuje ma. Keby to bol našinec, Francúz…

Generál sa zamračil.

— Nie je to nijaká maličkosť, profesor. Pochopte predsa, vedieme nepopulárnu vojnu v Alžírsku, takmer s príbuznými Tiressuena…

— Povedzme, že Arabi a Tuaregovia… Ostatne, čo vám budem

vykladať…

— Je tu ešte jedna okolnosť, o ktorej neviete. Ale na čestné slovo, profesor! Nikomu, za nijakých okolností!

Zvedavý vedec prikývol na súhlas.

— V Strednej Sahare sa plánujú pokusy s našou, francúzskou atómovou bombou! Chápete, ako sa skomplikuje situácia, len čo sa tajomstvo prezradí? A že sa prezradí, to je isté! A my pošleme Tuarega do sovietskeho Ruska!

— Pokus… tu… na Sahare! — Archeológ bol ohúrený a stratil všetku dôstojnosť, znovunadobudnutú po návrate z Tanezruftu. — Vy tu budete robiť pokusy!

— Do čerta, kde inde by sme našli také vhodné podmienky? Tak vidíte, teraz ste sa sám presvedčili! Ešte pohárik, profesor?

Archeológ mlčky vypil aperitív, ktorý mu hostiteľ podával, potom si zapálil a rázne sa vystrel v kresle.

— Ja predsa len trvám na svojom, môj generál!

— Nedbám, vystríhal som vás, môj profesor! — usmial sa generál kyslo, — telefonoval som veliteľovi južných území generálneho gubernátorstva, direktorovi Služby pre saharské záležitosti a armádu, ale…

— Krkolomný titul, — uškrnul sa profesor, — a samozrejme, odmietol?

— Áno.

— Čo sa dá robiť, poslednou nádejou je teda Paríž!

Profesor sa vrátil do svojej komfortnej hotelovej izby taký namrzený, že generálova tvrdohlavosť ani nestála za to. Na leštenom stole ležali kúsky starej keramiky zo zrúcanín v Tanezrufte. Archeológ zamyslene zodvihol ťažký kúsok dvetisícpäťstoročného výrobku, aby sa už ktovie koľký raz pokochal v náleze, a predstavoval si senzačnú správu v tlači. Ale čudná vec, úspešný výsledok výpravy, ktorá sa im stala bezmála osudnou, akosi vybledol. Archeológ neprežíval niekdajšiu neskalenú radosť bádateľa, čo objavil pre svet niečo nové. Teraz sa mu zdalo, že Tuaregova cesta do Ruska je preňho akosi dôležitejšia než objavy, vytiahnuté zo zabudnutia v hlbokej púšti. Vedec, zaujatý vlastnými pocitmi, vystrel sa v kresle a zapálil si cigaretu. Možno je to v tom, že podvedomá vďaka voči Tiressuenovi je po skúškach, ktoré prežil, ešte silnejšia? Nie, to nie je ono! Ani to, že človek vedy, ktorý si vytýčil za životný cieľ objavovať a obhajovať pravdu, mal nekompromisnejšie svedomie, než politikár a vojak. Generál sa usiloval hrať na jeho vlasteneckú strunu. On je synom Francúzska a miluje ho nemenej ako tento panovačný generál! Lenže naňho, na mysliaceho človeka a k tomu ešte historika kultúry, neplatí lacná demagógia, vyplývajúca z vojenských potrieb, nafúkané slová o

poslaní Európana, ktorý vraj prináša kultúru divošským domorodcom. Druhá štvrtina dvadsiateho storočia jasne ukázala ľudstvu, že toto je živná pôda pre fašizmus. A tu ešte tá bomba — chystá sa veľké otrávenie Sahary! V takomto prípade osud kočovníkov, beztak tragický, bude proste hrozný!.. Do čerta s týmito myšlienkami! Ak niekomu môže pomôcť, tak Tiressuenovi, ale nie všetkým Tuaregom! Ani Tibbuom, ani západným Berberom, ani Arabom na severe. On je iba archeológ, a nie politik, ani finančník, ani vojak… Aha, už to má! Aj on mal od detstva sen, ktorý nosil v srdci, rozprávkovú krajinu detských kníh, potom z románov a filmov a neskôr aj z hľadiska prísne vedeckého záujmu — severnú Afriku. Rodáka z departementu Nord nezadržateľne ťahala táto čarovná krajina, ktorá sa mu — čo tajiť — marila omnoho krajšou, ako ju uvidel v skutočnosti, keď sa dostal sem ako tridsaťpäťročný… Možno preto, že už nebol mladý a vyslúžil si od života poriadnu dávku únavy a skepticizmu? Ale Tuareg je mladý a tiež sa usiluje dostať do krajiny svojich snov. Hlúposť, že podľahol propagande voľajakých záhadných komunistov v strede Sahary! Aj keď ešte slabo pozná Tuaregov, je to očividný nezmysel. Možno má Tiressuen milú s práve takou neskrotnou fantáziou? Rozpráva mu o tajomných krajinách severu a o najtajomnejšej pre Saharu — o ďalekom a studenom Rusku… Prosí ho, aby ta šiel… Je ochotná zniesť aj rozlúčku, aj nebezpečenstvá, aj dlhé čakanie… Všetko je možné a on pomôže Tiressuenovi nielen preto, že mu dal sľub, nielen z vďačnosti za záchranu, ale predovšetkým ako človek, ktorý vie, čo je to sen!

Osud prial archeológovi (alebo možno Tiressuenovi). Známosti na ministerstve vykonali svoje. Profesor odovzdal Tuaregovi letenku na transafrické lietadlo Aulef-Marseille a šekovú knižku Medzinárodného sväzu saharskej turistiky.

V zimnom období chodili turistické skupiny do Ruska zriedka. Tuarega mali pripojiť k obchodnej delegácii, ktorá letela do Leningradu na štyri dni, na aukciu s kožušinami. „To mu je dosť!“ — tak znelo rozhodnutie mocipánov.

Ťava kolísavo a neúnavne bežala, akoby Afaneor ešte len teraz bola vyrazila na svoju päťstokilometrovú cestu. Bola to najlepšia bežecká ťava starej Lemty, zvaná Talak-Hlina — podľa bledožltej farby krátkej srsti.

Neviditeľná pošta saharských kočovníkov doniesla Afaneor odkaz, že ju Tiressuen volá. Dievča ho malo vyhľadať na okraji piesočnatého údolia Afarag. Nevedela, čo prinútilo Tiressuena k tomu, že sa po príchode z Ruska nevrátil k nej.

Skalnatá a pustá náhorná plošina bola samý kráter, čo vyryl pán púšte — vietor. Ďalej sa zvažovala a prechádzala v labyrint skál,

trhlín, výbežkov a ojedinelých stien. To znamenalo, že veľké priepadlisko je už blízko. Afaneor tu nikdy nebola, ale cestu našla, orientovala sa neomylne, s tým takmer podvedomým inštinktom, ktorý Európania pokladajú za zázrak. V skutočnosti je to však tak, že saharský kočovník od detstva blúdi po púšti a naučí sa voliť si najlepšiu cestu, len čo sa pozrie na krajinu. Tú istú cestu si vyvolia aj iní kočovníci — a preto Tuareg ľahko nájde stopu iného Tuarega, nehovoriac už o ceste celej rodiny so stádami a radom naložených tiav. Dievčine stačilo niekoľko veľmi všeobecných údajov o mieste Tiressuenovho pobytu, veď vyrástla medzi kočovníkmi.

Hlboká roklina ani čo by otvárala červenú bránu, prerazenú v slnečnej žiare. Masívne kamenné stĺpy, ktoré vytesali voľakedy starí kúzelníci, stáli v rade po oboch stranách rokliny a zatarasovali výhľad na celý svet. Šikmé výčnelky očernetých tvrdých dlaždíc pretínali asi v polovici každý stĺp. Dievčaťu sa zdalo, akoby tu stáli arabskí vojaci v červených mentiekach, s pásmi nábojov cez plece… Zakliati bojovníci stáli nehybne a nemo — sem, na dno rokliny, neprenikal vietor, čo ustavične vial v púšti. Na každej zákrute sa vynárali ďalší bojovníci a v tomto ich nekonečnom slede bolo čosi výhražné, čo mimovoľne pôsobilo na Afaneor. V myšlienkach sa stále vracala k tomu, čo sa len mohlo stať s Tiressuenom, že nepribehol za ňou na svojom Agelchokovi. Voľačo sa stalo! Tiressuen sa musí strániť ľudí a ciest… Možno sa previnil pred úradmi? Možno nemal chodiť do Ruska a ona ho nemala o to prosiť? Len keby už bola tam! No čím bližšie je k cieľu, tým dlhšou sa jej zdá cesta a pomalším beh ťavy.

Na dne rokliny sa objavili kamenné stupne. Pri takomto prudkom spáde roklina nemôže byť dlhá… Je to tinrert, vedľajší „prítok“ vyschnutého riečišťa. Čoskoro červené steny osiveli, znížili sa a rozstúpili do šírky, a Afaneor sa dostala do hlavného „koryta“ Tin-Challen.

Riečište tvorilo najmenej dvoj kilometrový pás stuhnutého piesku, prudko sa rozširujúci na severozápad, smerom k rovine Afarag. Jarné dažde napojili piesok vodou a celé niekdajšie široké riečište pokrývala čerstvá tráva, nízka a riedka. Tenké stebla dodávali z diaľky dnu koryta vzhľad mäkkej kožušiny, spestrenej kruhmi belasých, oranžových a ružovkastých kvetov. Voľne si tu šafáril vietor, čo v mohutných nárazoch dovieval od západu. Nežná trávička sa neudrží ani týždeň v jarnom slnci, ktoré sa už nalieva vražednou silou. Táto étericka pastvina — ašeb — zmizne skôr, než by k nej došli stáda. Slnko sa sklonilo už celkom na západ a teraz oslepovalo ťavu, ktorá vytrvale bežala nenáhlivým, voľným inochodom. Biela ťava sa zlostila, pohadzovala pyšnou hlavou a pohrdlivo stisnutými pyskami a zavše prenikavo zaerdžala, aby dala svojej jazdkyni na vedomie, že treba zmeniť smer. Lenže dievča si len spustilo závoj na ľavé oko, pomykalo

trocha opratami a bežec so žltou srsťou sa podriadil. Vietor stále silnel, pritískal mäkkú trávu k zemi. Zdalo sa, akoby obrovská ruka hladila zelenú srsť riečišťa Tin-Challen… Nízke, široké brehy sa zrazu celkom stratili, začínalo sa piesočnaté údolie Afarag. Niekoľko dlhých ťavích skokov — a zelená tráva zmizla ako šibnutím čarovného prútika.

Údolie, zaviate pieskom na celej obrovskej rozlohe a zvlnené víchricami, vyzeralo celkom mŕtve. Vietor zúrivo trhal a odhaľoval kde-tu vyschnuté korene alebo prehadzoval spráchnivené zvyšky stebiel — známky, že tu kedysi rástlo zelené rastlinstvo. Nikde ani kríčka tamarišky, ani chĺpka drinu, ani akácie… nič živého. Sverepá suchota umŕtvila údolie. Afaneor si pomyslela, že Afarag je teraz ozaj spoľahlivým útočišťom pre človeka, ktorý sa nechce stretnúť s nevítanými ľuďmi. Slnce zapadalo v červenom prachovom oblaku, dlhé tiene sa plazili po pustej rovine a miešali sa so zábleskami červeného svetla na ostrých hrebeňoch pieskových dún, ktoré tu, neďaleko ústia vyschnutého riečišťa, boli ešte pomerne nízke.

Dievča bolo unavené a smutné. Z obrovského vypáleného údolia vial panovačný dych smrti, tiesnil ju pocit osamelosti. Dokonca aj nevšímavý Talak spomalil beh, často sa obzeral a strhával. Vietor hádzal do tváre Afaneor priehrštia piesku a prachu, previeval jej šaty a okraj závoja ju plieskal po tvári. Afaneor mala zlé predtuchy. Aby zahnala neveselé myšlienky, odvrátila tvár od vetra a snažila sa prehlušiť veselou piesňou jeho clivé zavýjanie. Afaneor nemôže ísť nocou po neznámom mieste, hľadať poznávacie znamenia, prichodí jej prenocovať osamote a akosi jej je smutno… Čo sa to s ňou deje? Alebo ju azda päťstokilometrová cesta príliš unavila? Tu voľakde musí byť vysoká, osamelá duna… treba vyjsť na ňu a potom napravo… Ó, veľký Alah, veď je to Tiressuen!

Jedine oko kočovníka mohlo zbadať bieleho Agelchoka na bledosivom povrchu pieskových dún. Dievča popchlo ťavu. Ako Talak zbadal svojho kamaráta, rozbehol sa cvalom, a tak sa pritom kolísal, že Afaneor mala zavše pocit, akoby sa zviera už-už šlo zvaliť na bok. Vietor dovial Tiressuenovo volanie. Afaneor sa mu radostne ohlásila. Dievča prudko zastavilo ťavu a zoskočilo na zem. Agelchok, ktorý práve priletel, týčil sa nad ňou ako veža. Nohy bielej ťavy sa zaborili do piesku a Tiressuen zoskočil zo sedla. Silné ruky zodvihli Afaneor a privinuli ju na prsia, ovešané nábojnicami.

Echen — stan z kožiek divých baranov, so stĺpom naprostriedku bol podľa obyčaje vymazaný znútra aj zvonku svetlou hlinou. Tiressuenov stan, spoľahlivo skrytý na okraji piesočnatého údolia, bol veľký a dievčina hneď pochopila, že jej milovaný nie je sám, že mu pomáhajú priatelia. Tiressuenovi priatelia — kto sú to? Akí sú? Afaneor si len teraz uvedomila, že vlastne nepozná nikoho zo snúbencových blízkych. S kým býva jej Iferlil — s matkou, s

príbuznými? Dievča vedelo, že Tiressuenov otec sa utopil pri náhlej povodni, aké bývajú na Sahare po lejakoch…

Ich stretnutia boli krátke, veď Tiressuen bol stále na cestách. Nestihla sa ho na nič opýtať, len počúvala svojho milého a odpovedala na jeho otázky. A teraz sa vrátil z Ruska… Hrozí mu akési nebezpečenstvo! Napokon, nie je to jedno, akých má príbuzných a kde býva? Jej Tiressuenovi sa korí celá púšť, ale ona nepotrebuje nikoho, len jeho…

Noc bola studená a na oblohe sa vysypali vari všetky ďaleké mrazivé hviezdy. Na úbohom ohníku si ledva zohriali skromnú potravu. Tmavá noc víťazila nad slabým červenkavým svetlom, nedozerná púšť sa ponárala do tmy. Dvaja mladí ľudia sedeli v šere pred tvárou veľkého nového sveta, čo sa im otváral v Tiressuenových slovách a pamäti, v Afaneorinej obrazotvornosti. Tuareg zhodil vrchné rúcho. Vo voľnej, pevne prepásanej modrej košeli bez rukávov vyzeral slávny sprievodca púšte celkom mladý. Na bronzových lícach mu vzplanul tmavý rumenec. Taký bol rozrušený, že keď spomínal na to, čo videl, prísne sivé oči mu svietili ako chlapcovi.

Tuareg rozprával, ako cestoval cez Tidikelt a In-Salu do Aulefu, kde bolo veľké letisko. Obrovské lietadlo preletelo cez more a dopravilo ho do Marseille. Potom ho viezli vo veľkom autobuse, ktorý bol spojený s desiatimi ďalšími. Celá karaván sa hnala obrovskou rýchlosťou a so strašným rachotom. Doviezli ho do malého hotelu na okraji takého veľkého mesta, že to prevyšuje akúkoľvek fantáziu. Neďaleko bola rozľahlá pláň ako toto údolie, a tam vo dne v noci hučali také obrovské lietadlá, že by sa do nich zmestilo aj desať najväčších saharských nákladných áut. Tiressuen nebol ako ostatní Tuaregovia, ktorí veria, že každá uzavretá miestnosť je sídlom zlých duchov, a nebál sa izby. Hoci ho život v hoteli tiesnil, vyčkal tam osamote a mlčky tri dni. Potom ho posadili do jedného z obrovských lietadiel a zase letel, díval sa dolu, ale nevidel nič, iba nekonečné pláne bielych oblakov, pomedzi ktoré občas prebleskovala veľká voda. Dva razy pristálo lietadlo v nejakých neznámych krajinách, ale Tiressuena nepustili ďaleko od lietadla. Po krátkom odpočinku znova zahučali motory a lietadlo sa opäť vznieslo nad oblaky. Cesta bola celkom krátka, netrvala ani toľko ako denný pochod. Lietadlo zosadlo za hmly na hladkom, zasneženom mieste. Bolo mu veľmi zima. Prívetivé, usmievavé dievčatá, podobné, ako boli v lietadle, ibaže hovorili po francúzsky pomalšie a zreteľnejšie, odviedli ho aj s piatimi spolucestujúcimi do autobusu, studeného ako stan, a zaviezli do obrovského mesta. Dlho prechádzali zasneženými ulicami, až ich doviezli pred veľký šedivý dom na námestí, kde stála socha jazdca na koni, a o kúsok ďalej nevýslovné nádherná budova z lešteného sivého kameňa so zlatou kopulou a vysokými stĺpmi z jednoliatych kusov

červenej žuly. Tiressuen si zvykol na domy a už sa nedusil pod povalami v nízkej murovanej klietke. Predsa si však neľahol spať do mäkkej postele, čo stála vo výklenku, ale uložil sa naprostred izby na koberci, kde bolo chladnejšie a viacej vzduchu. Na druhý deň ho viezli cez celé mesto k ešte väčšej, tiež sivej budove so širokými schodišťami, ktorá bola plná kožušín nevídaných zvierat. Kupci z celého sveta, medzi nimi aj Francúzi, čo ho doviedli, zišli sa sem na nákup týchto kožušín. Tiressuen mlčky sedel v takej veľkej sále, že by sa do nej zmestil aj gubernátorov dom z Tamanrassetu, a prizeral sa, ako na velikánske stoly váľali zväzky kožušín a šedivý chlap čosi vykrikoval, klepal kladivkom a kupci si niečo zapisovali a tiež kričali. Či Tiressuen prišiel kvôli tomuto? Čo uvidí tu, v dome kožušín? Tuareg pomaly vstal, poobzeral sa, a keď videl, že si ho nikto nevšíma, vyšiel von. Na schodoch priskočil k nemu akýsi človek a ukazoval na čierne auto, čo stálo o kúsok ďalej. Tuareg odmietol auto a pobral sa do mesta pešo, ostražito a nedôverčivo si obzerajúc chodcov. Tiressuen sa snažil zapamätať si cestu medzi obrovskými pochmúrnymi domami, ktoré boli také veľké, že aj najvyššie cyprusy v údoliach Tassili-dez-Adžer by sotva dosiahli po ich strechu.

Chodci sa naňho začudovane dívali — zrejme jakživ nevideli Tuaregov. Ale ich pohľady boli prívetivé, mladí muži a ženy sa veselo usmievali a chlapci utekali za ním, ako to robia všetci chlapci v saharských, nigérskych aj francúzskych mestách.

Zarazilo ho oblečenie žien — hlavu aj krk mali zahalené kožušinou, ale nohy, štíhle a opálené, nebáli sa vystavovať ostrému vetru, v ktorom poletovali suché ihličky snehu…

Tiressuen došiel k velikánskej rieke. Klenuli sa nad ňou obrovské mosty a za nimi sa vypínalo jedinečne krásne žltobiele stavisko so zlatým štítom, vrezávajúcim sa do nízkeho, pochmúrneho neba. Tuareg nedbal na vietor, prešiel cez most a zabočil na nábrežie. Hrubý ľad na rieke bol miestami polámaný a trčal do výšky v hranatých priezračných kryhách, pripomínajúc horské kryštály, čo sa nachádzajú medzi skalami Tefedestu. Poniže druhého mosta nebola široká rieka zamrznutá a čisté vlny oceľovej farby, sčerené vo vetre, rýchle plynuli. Tuareg sa oprel o zábradlie z červeného kameňa, zapálil si a rozmýšľal. Obrovské mesto bolo krásne zvláštnou, pochmúrnou krásou. Ľudia, čo v ňom bývali, vyzerali prívetiví a dobromyseľní, lenže neznalosť reči a obyčajov delila Tiressuena od nich väčšmi než múr. Saharský kočovník, ktorý sa tisíc ráz púšťal sám na nesmierne ďaleké cesty po mŕtvej púšti, cítil sa tu zabudnutým, cudzím a zbytočným. Nemal pri sebe ani len svoju milú bielu ťavu, aby zdieľala s ním jeho tiesnivú osamelosť…

Tu má teda pred sebou ako na dlani legendárnu ruskú krajinu, sen svojej Afaneor. Ale čo jej porozpráva, keď sa vráti na Saharu? Márna

bude jeho rozprávková cesta vzduchom, márne úsilie, ktoré musel vynaložiť, aby sa sem dostal.

Francúzi sú prefíkaní — najprv ho nechceli pustiť, potom mu dovolili ísť na štyri dni s kupcami, ktorí trčia v dome kožušín. Vedeli, že ničomu neporozumie, nič sa nedozvie, nepozhovára sa ani s jedným človekom. Afaneor jednoducho povedala: „Choď, dívaj sa a potom porozprávaš, čo si videl!“ Ale čo videl?

Tiressuen sa poobzeral. Mesto, previevané mrazivým vetrom, bolo poprášené čistým bielym snehom — sviatočnou farbou Sahary. Tam, na juhu, ťažko udržať bielobu takúto nepoškvrnenú, je to všetko veľmi drahé: snehobiele paláce a domy, autá, koberce a cínové nádoby. Najlepšie ťavy sú tiež čisto biele… A tu sa biely sneh štedro sype z neba, netopí sa a všetkému dodáva slávnostný a veľkolepý vzhľad! Nebo je nízke ako povala vo veľkom dome a celé zatiahnuté sivými mrakmi. Aké je to čudné, že nebo je tmavšie ako zem vo svojom sviatočnom háve!

Nežné, tlmené a rozptýlené svetlo, akési perlové, dojímavo mäkké a láskajúce, nie ubíjajúce, privádza človeka na tiché, smutné myšlienky. Noc prichádza tu zavčasu a je dlhá, ale omnoho jasnejšia než saharské noci, aj keď ťažké oblaky zacláňajú hviezdy a mesiac.

Táto krajina je presným protikladom púšte, blčiacej v bláznivej samopaši slnca, suchej a kamenistej, v noci ponorenej do čiernej tmy pod nekonečnou klenbou striebristých hviezd alebo hojne zaplavenej jasným mesačným svitom, ktorý všetkému vôkol vtláča pečať kúzla a blúznivých snov…

Tiressuen si znova zapálil a zabočil k hotelu vedľa chrámu so zlatou kopulou. Tuareg bol skrehnutý: aj pri všetkej otužilosti bol jeho oblek predsa len príliš ľahký na takúto studenú krajinu. Končil sa deň — štvrtina celého jeho pobytu v Rusku. Len čo vošiel do vstupnej sály, prikročila k nemu drobná dievčina — francúzska tlmočníčka. Naširoko zasadenými očami a kučeravými plavými vlasmi pripomínala Tuaregovi mladú ovečku. A možno preto tlmočníčka vzbudila hneď sympatie u kočovníka, ktorý s materským mliekom vsal lásku k domácim zvieratám a nikdy nejedol ich mäso. Dievča sa vzrušene rozhovorilo. Všimlo si, že Tuareg nemá nič spoločné s obchodnými záležitosťami a usúdilo, že si prišiel proste pozrieť ich krajinu. Avšak po francúzsky vie veľmi slabo a s krajinou by ho mohol najlepšie zoznámiť niekto, čo vie po arabsky. Reč Tuaregov tu asi nikto nepozná. Ale jej priateľ študuje arabčinu, bol v Egypte a mohol by byť Tiressuenovi nápomocný. Ešte v ten večer prišiel veselý mladý človek s ryšavými vlasmi a s tvárou samá peha, hoci bola zima. Tiressuenovým francúzskym spolucestujúcim sa táto nová známosť nepozdávala. Keď študent odišiel, do noci mu vysvetľovali, akí prefíkaní sú komunisti a ako vedia oklamať a opantať neskúsených

ľudí. Ale nepríjemný Tuareg bol im napokon len na prekážku. Boli radi, že bude zaujatý prehliadkou Leningradu a oni sa na ďalšie tri dni zbavia tohto prísneho cudzinca, ktorý nepije, vôbec sa nevyzná v jedlách a skoro stále len mlčí. Na druhé ráno prišiel študent pre Tiressuena. Osud pomohol osamelému a neskúsenému cestovateľovi aspoň trochu spoznať krajinu, do ktorej sa dostal na Afaneorinu prosbu…

Tuareg sa odmlčal a zádumčivo zhrabúval zvyšné steblá do ohňa. Vietor sa utíšil, bola hlboká noc, hraničiaca už s úsvitom, keď si kôň líha a ťava vstáva. Hviezdy zbledli, akoby stíchnutý vietor prestal rozfukovať ich svetielka, a na obzore sa slabučko črtal zvlnený povrch piesočnatého údolia, tratiaci sa v diaľke. Afaneor využila Tiressuenovo zamyslenie a spýtala sa ho na to, čo jej najväčšmi ležalo na srdci.

— Vidíš, to je vlastne najdôležitejšie, — zachmúril sa Tiressuen, — to som ti mal povedať najprv, ale som sa zahovoril. Valí sa na nás veľké nešťastie, horšie ako hlad, suchota alebo vojna!

— Čo môže byť ešte horšie?

— Pamätáš sa, o čom sme sa zhovárali pri mohyle Acharchellenovej dcéry? Ako sme sa my, Tuaregovia, stali vladármi púšte? Za cenu toho, že sme sa zriekli výhod usadlého života, že sme sa zoceľovali po dlhé pokolenia, navykli sme si na nedostatok, chudobné jedlo, na páľavu aj zimu — za takúto cenu sa nám podarilo podrobiť si púšť a žiť na tomto mieste, neprístupnom pre omnoho početnejšie a mocnejšie národy. Len si nás porovnaj s obyvateľmi oáz — tí sú slabí od nezdravého povetria, všetci trpia zimnicou, sú zastrašení. Rodia sa aj umierajú v stisku. To isté som videl aj na nigérskych brehoch a naši otcovia mali pravdu, keď hovorili: „Boj sa krajiny bez skál, kde rastú veľké stromy — tam umrieš a tvoja ťava s tebou.“ Teraz prichádza odplata. Tým, že sme sa zriekli usadlého života, odvrhli sme aj možnosť získať viacej vedomostí a ostali sme práve takými jednoduchými bojovníkmi a pastiermi, ako boli predkovia našich predkov…

— Ale veď ty si chodil do francúzskej školy, naučil si sa ich múdrosti! — nezdržalo sa dievča.

Tiressuen sa zasmial a nežne odhrnul Afaneor z líca neposlušnú kučeru havraních vlasov.

— Naučili ma iba hovoriť ich rečou, aj to zle. Možno som neschopný. Francúzi nám neveria, sliedia za nami, vždy nás podozrievajú… Svojím spôsobom majú pravdu! Ale všetky vedomosti o svete a živote mali v rukách oni, lebo ich prostredníctvom sme poznávali cestu k múdrosti sveta. Teraz som pochopil, aké je to nešťastie, keď cestu k poznaniu majú v rukách vojenskí mocipáni, ktorí sú samá lož a zbabelosť! My môžeme vedieť len to, čo nám dovolia! A žijeme na ostrove nevedomosti uprostred obrovského sveta,

v ktorom búrlivo rastie sila poznania, ako tráva v púšti po daždi.

— A to je celé nešťastie? — zapochybovala nežne Afaneor. — Odídeme spolu cez Líbyjskú púšť k Arabom, tam sú vraj nové štáty, ktoré sa oslobodili spod moci Európanov. Tam sa veľa naučíš a… naučíš aj mňa. A potom sa vrátime, aby sme všetkým ukázali túto cestu. Kto chytí ťavu v piesku alebo Tuarega v púšti?

— Nešťastie hrozí z inej strany! Vymysleli novú zbraň — bombu, ktorú Európania sami nazývajú pekelnou. Jej výbuch môže v okamihu zničiť aj najväčšie mesto, také ako Paríž alebo Leninovo mesto v Rusku, v ktorom som bol. A nielen to. Po výbuchu sa na stovky, ba aj na tisíce kilometrov šíri hrozná otrava. Preniká človeku do kostí, až napokon vysilený umrie v mukách. Mužovia aj ženy sa stávajú neplodnými, deti prichádzajú na svet ako kaliky. A pred touto hrôzou niet záchrany — je v zemi i vo vzduchu, v ohni i vo vode, v potrave, ba aj v materskom mlieku!

Afaneor sa zdesene odtiahla.

— To je také hrozné, že to znie ako rozprávka o zlých duchoch!

— Žiaľ, je to pravda! Túto strašnú vec naozaj stvorili zlí duchovia. Celý svet je vo veľkom nebezpečenstve a teraz sa toto nebezpečenstvo blíži aj k nám. Aby bomby boli ešte strašnejšie a zhubnejšie, robia s nimi pokusy. Vyberajú si na to pusté, im nepotrebné miesta, a tie vystavia otrave. Teraz si Francúzi vybrali Saharu.

— Nebudú predsa robiť pokus tam, kde sú ľudia?

— Nie, samozrejme. Myslím, že si vyberú najmŕtvejší kraj púšte.

— Tanezruft?

— Sotva, tadiaľ vedie veľká automobilová cesta do krajín čiernych. Pravdepodobne si vyberú púšť Tenere alebo rovinu Amadror — neviem, len si tak myslím!

— Ale tam naozaj nikoho nieto!

— No otrava sa rozšíri odtiaľ po celej Sahare!

Afaneor sklonila hlavu a mlčala. Tiressuen si zapálil cigaretu a zahľadel sa do ružovej hmly, čo zaplavila údolie od východu.

Dievča sa po chvíli ozvalo:

— A ty si porozprával iným, keď si sa to dozvedel? A za to ťa vojaci začali prenasledovať?

Tuareg prikývol a skúmavo pozrel na Afaneor.

— Cítiš, že je to tvoja povinnosť… Ja by som na tvojom mieste urobila to isté… Aj to budem robiť, s tebou alebo sama!

Tiressuen prudko vstal.

— Chceš mi pomôcť? Budeš stáť pri mne? To je také krásne, že sa to ani vypovedať nedá. Francúzi si myslia, že naše ženy sú práve také poddané mužom, ako si oni predstavujú Arabky! Preto teba nebudú podozrievať, a to, čo vedia ženy, dozvedia sa všetci!

— Áno, pousilujem sa. Deti sa to dozvedia od matiek, mužovia od svojich milovaných, vnúčatá od starých matiek!

— Ale budeš vo veľkom nebezpečenstve. Ak sa to dozvedia, nezľutujú sa nad tebou!

— A ty čo chceš robiť? — zachmúrilo sa zanovito dievča. — Všetko porozprávaš… a potom? Francúzi majú pancierové autá, lietadlá, zmetú z povrchu zemského hŕstku Tuaregov… Môžeme sa im postaviť na odpor?

— Odpor by bol beznádejný. Púšť je zo vzduchu celá nechránená a lietadlá nás vidia ako na dlani. Ale všetok ľud nemôžu vyhubiť — to som sa tiež dozvedel. Dnes sú iné časy a každá krajina už nemôže robiť vo svojich kolóniách všetko, čo chce. Jestvuje zhromaždenie spojených krajín, jestvuje tvoje milované Rusko — to sa už postavilo na obranu Arabov. A my nedovolíme dopraviť jedovatú bombu ani do Tenere ani do Amadroru. V púšti sú tajné pramene, ktoré nie sú zaznamenané na francúzskych mapách, sú tu aj dobré skrýše. Ak Alah odsúdil náš národ na smrť, tak nech umrie so zbraňou v rukách a nepodochne od strašnej otravy ako vypĺznutý pes obyvateľa oázy.

Dievča sa pritúlilo k Tiressuenovi a ovinulo mu tmavé štíhle ruky okolo hrdla.

— Dáš mi, — jej horúci, čistý dych sa mäkko dotkol Tuaregovej tváre, — toto… — dievča ukázalo na pušku, opretú o stĺp naprostred stanu, — viem strieľať!

— Potom! Teraz sú najpotrebnejšie tvoje slová a tvoje piesne.

— Rozumiem! Ale ako si sa dozvedel o tejto podlosti, čo zamýšľajú Francúzi? V Rusku? „Usídlite sa pod strechou v meste a podlosť sa vám vlúdi do srdca!“ Pravdu vraví staré príslovie.

— Nie! Bolo správne pre pradedov v našom malom svete! Všetko toto som sa nedozvedel v Rusku, ale vo Francúzsku. Aj tam sú ľudia, mnoho ľudí s čistým srdcom. Bránia nás, píšu, kričia, kreslia — robia všetko, len aby nedali Saharu otráviť. A ešte mnoho a mnoho ľudí vo všetkých krajinách…

— Prečo teda celkom nezakážu tie pekelné bomby?

— Sú krajiny, kde je ľud pod útlakom vlády, ktorá je tým silnejšia, čím má účinnejšie zbrane. Ale raz doženie smrteľné nebezpečenstvo národy k tomu, že povstanú, pohŕdajúc smrťou, a potom nijaká zbraň nezachráni falošnú vládu. Ľudia nájdu najhlbšiu priepasť na zemi a zakopú tam naveky hrozný výplod zlých duchov.

— A teraz?

— Odpusť im, nie sú bojovníci! A čo je ešte veľmi zle — ľudí toľko klamali, že si už navzájom neveria, neveria nikomu, ani len tým, čo im prišli otvoriť oči a zachrániť ich. To je najväčšie nešťastie pre európske národy.

— Veru! Aj keby sme sa sto ráz mýlili, radšej uveriť v šľachetnú

bájku ako ju odmietnuť a snažiť sa prekričať srdce! Ale čo videlo tvoje srdce v Rusku? Teraz viem o tebe, idem s tebou, ale o ceste si mi ešte všetko nepovedal…

— Je veľmi neskoro. Zajtra pôjdeme k ichaggarenom tvojho kmeňa. Cesta je dlhá a dozvieš sa všetko, čo som videl!

Ťavy sa dostali z údolia a pustili sa po dlhom hrebeni nad morom vysokých dún. Ostré, zohnuté vrchovce piesočnatých kopcov, zaplavené slnkom, boli ako tisíce krivých šablí z ligotavého zlata, rozhádzaných po rovine. Horúci vietor zmierňoval trochu páľavu slnečných lúčov, čo sa liali na zem ako prúdy ohňa. Ťavy nerady bežia tesne vedľa seba. Tiressuen musel kričať, aby Afaneor počula jeho ďalšie rozprávanie. Za hvízdania púšťového vetra rozprával o mladom priateľovi z ruského mesta. Ten mu nedával dotieravé otázky, s akými dorážali naňho francúzski novinári. Chránil Tiressuena pred prílišnou zvedavosťou, ktorú vyvolávalo jeho rúcho, a usiloval sa mu len čím viac ukázať.

Tuareg si zapamätal návštevu vo veľkom závode, kde ľudia v zaolejovaných kombinézach šikovne rozkazovali záhadným strojom. Kovový prach sa im zažral do tváre aj do rúk, takže všetci vyzerali černejší ako ostatní príslušníci ruského národa. Tam, kde tavili oceľ, videla sa Tuaregovi práca hodnou pekelných duchov. Ale neboli to zlí duchovia, lež prívetiví ľudia, ktorí vítali Tiressuena tak proste a úprimne, že mal pocit, akoby ich dávno poznal.

Tiressuen si zapamätal aj obrovský palác, plný obrazov. Tuareg dlho chodil po nekonečných vysokých sieňach, ovešaných obrazmi od dlážky až po povalu. Obrazy si boli navzájom podobné, tmavými, matnými farbami zobrazovali v obrovských rozmeroch ľudí, ktovie prečo nahých, nepekných, s vetchými a mľandravými telami. Títo ľudia sa alebo vraždili, alebo sa ponížene váľali v prachu pred ukrutnými vladármi, alebo sa objedali neuveriteľným množstvom jedla. Na obrazoch bolo často zobrazené len jedno — odporné kopy zabitých zvierat, hnusných rýb a veľkých pavúkov, ovocie a chlieb…

Prekvapený Tiressuen žiadal, aby odtiaľto čím skôr odišli, ale mladík sa len veselo smial a viedol ho ďalej. Šli cez mramorové schodište, krásne ako v raji, pomedzi vysoké stĺpy z ružového a prísne sivého lešteného kameňa. Videl izby, celé obložené tmavým drevom alebo plastickými ozdobami z prekrásneho modrozeleného kameňa, rámovaného zlatom (ako povedal jeho spoločník-študent, bol to bronz). Zázračné, krásne biele sochy nahých žien stáli a ležali v galériách a Tiressuenovi sa zdalo, že sú vymodelované zo stuhnutého hmlistého svetla, čo sa leje zo šedivého neba cez ozrutné obloky, celé zasklené…

A keď Tiressuen prišiel do sály celkom v úzadí rozprávkovej

budovy, načisto sa zmieril s palácom severného mesta. Biele leštené steny, zdobené striebornou farbou, vyzerali ako z perál. Vysoko sa vypínali oblé klenby, z ktorých viseli trblietavé lustre s tisícami brúsených kryštálikov a hrali všetkými farbami. Ligotala sa hladká podlaha zo sivých a bielych mramorových kruhov. Vo výklenkoch napravo aj naľavo kvapkala priezračná voda z mramorových mušlí, upevnených na stenách. Vo všetkých stenách boli zapravené veľké zrkadlá nie s obyčajným mŕtvym leskom, ale bledé, hrajúce trochu do siva — takýto lesk má iba pravé striebro. Vysoké okná viedli na širokú rieku. Ľad a sneh a svetlo oblohy za oknom bolo v súlade so striebornobielou, krištáľovozrkadlovou a mramorovou sieňou. Bol to taký nevýslovné nádherný pohľad, že Tuareg dlho stál bez slova, až sa jeho sprievodca znepokojil. Tiressuen cítil, že cez túto sieň prvý raz prenikol k duši severnej krajiny. Tuareg pochopil neznámych staviteľov a ich veľkú lásku k tomu priezračnému svetu perleťového, bezslnečného svetla, chladu a takej dokonalej čistoty, že sa zdala nadzemskou…

Afaneor vykríkla od nadšenia a Tiressuen sa vrátil do skutočnosti. Doďaleka sa rozprestierala pred nimi zlatohnedá púšť a na nej svietili dve oslepujúce škvrny vyschnutých slaných jazierok.

— Aha, naše meraja, — zvolala dievčina, — vyžarujú práve také prudké svetlo, ako vydáva slnce našej krajiny! A ich krása a sila nám je preto pochopiteľná…

— U nás je svetlo príliš nepokojné. Nedá ti hlboko a dlho rozmýšľať, sústrediť sa, cítiť, ani dýchať. Tu človek rozmýšľa, spieva, zbiera múdrosť a šťastie po nociach, ale tam, na severe, to robia vo dne a majú viacej času na prácu aj myšlienky…

— A preto dosiahli aj vyššiu múdrosť a umenie ako my! — doložila Afaneor.

Tiressuen zastavil svoju ťavu.

— Tu musíme odbočiť na východ, — ukázal na horský výbežok v diaľke, jeden zo severných výbežkov Tefedestu, zahalený v opare horúceho vzduchu, čo neuveriteľne skresľoval jeho tvary.

— Tadiaľ vedie autostráda, — pokračoval Tuareg, — cez tú prejdeme v noci. Teraz si nájdeme skrýšu, kým nepopustí poludňajšia horúčosť. Pôjdeme napravo a zostúpime do aukeru…

Afaneor ležala na hrubom prikrývadle z ťavej srsti a počúvala Tiressuenove slová, podfarbené stonmi, vzdychmi a praskotom, čo pripomínal plieskanie biča. To kamene pukali od horúceho slnka — bol to žalostný chór mŕtvej hmoty, reptajúci proti neúprosnému rozkladu.

Tiressuen ďalej rozprával o Rusku. Sila ľudskej pamäti víťazila nad prírodou a unášala Afaneor tisíce a tisíce kilometrov, do krajiny, ktorú prvý raz navštívil človek Sahary.

V deň, keď bol Tiressuen v striebornej sieni — na tretí, predposledný deň jeho pobytu, pridali sa k Tuaregovmu sprievodcovi ešte traja mladí ľudia. Zaviedli ho večer na achal — hudobnú slávnosť v osobitnom chráme, ktorý bol práve taký obrovský ako všetko, s čím sa Tiressuen stretal v Leninovom meste. Tisíce ľudí sa zúčastnili na zhromaždení, ale iba ako diváci. Na achaloch v Rusku spievajú a tancujú starostlivo vyškolení a mimoriadne nadaní ľudia, ktorí žijú z peňazí, čo zaplatia diváci, aby sa mohli zúčastniť na hudobnej slávnosti.

Za Tiressuena zaplatili jeho sprievodcovia a usadili ho do akejsi bielej klietky, oddelenej od celej sály stienkou, obtiahnutou červeným plyšom. Sprievodcovia vysvetlili Tuaregovi, že to, čo sa tu zhromaždilo, nie je ani zďaleka celé mesto, iba slabá tisícina jeho dospelých obyvateľov. Množstvo ľudí vyvolávalo u Tiressuena ohromenie, zmiešané so strachom. Keby zhromaždili všetkých dospelých členov kmeňa Kel-Ahaggar, zmestili by sa do tejto bielej siene, vyzdobenej vyrezávanými zlatými ozdobami a červeným plyšom…

Sprievodca začal Tiressuenovi vysvetľovať obsah predstavenia — rozprávku o dievčatách, ktoré zlý čarodejník premenil na labute a potom ich vyslobodila láska junáka ku kráľovnej labutí. Tuareg porozumel z výkladu, že labute sú veľké biele vtáky, podobné husiam, lenže vznešenejšie a krajšie. Tiressuen veľa ráz počul a videl divé husi, letiace ponad západnú časť Sahary.

Zhaslo svetlo. Stočlenný orchester začal hrať na akýchsi silne a krásne zvučiacich nástrojoch a hudba uchvátila Tuarega. Zahrmeli strieborné trúby a bolo to ako zvučné volanie. Za nimi sa rozľahli clivé a vzrušujúce hlasy, volajúce do nekonečnej diaľky, celkom ako keby sa lúčili letiace husi. Hlasy slabli a boli čoraz melodickejšie, teraz pripomínali Tiressuenovi tajomné a čarovné zvuky, čo pre niektorých ľudí znamenajú, že udrela ich smrteľná hodina — spev pieskov pred prudkou víchricou. Počul ho aj Tiressuen, toto hlaholivé kvílenie striebornych trúb, ukolembávajúce a prinášajúce zdanie, že človek je stratený. Ale tu ho mohutné trúby unášali ako na krídlach, srdce zmieralo v očakávaní čohosi krásneho a vzrušujúceho. Husle sa k nim zborovo pridali a teraz bola hudba ako búrka prudkých citov, hľadania a nepokoja…

Tuaregovia sú muzikálny národ a Tiressuen, ktorý prvý raz zisťoval, že na svete jestvuje takáto hudba, zabudol na všetko.

Tuareg trochu posmešne očakával európsky achal, myslel si, že Európanom sú nedostupné výplody rozprávkovej fantázie, rozšírené medzi saharskými kočovníkmi, ale teraz bol ohromený, koril sa pred ruskou hudbou.

Všetko bolo zvláštne na tomto prekvapujúcom predstavení — aj

veľkolepé scény plesov na kráľovskom dvore, aj skvelé dekorácie, ktoré robili z rozprávky skutočnosť. Ale Tuareg bol samé ucho a oko, nevládal odtrhnúť pohľad od dievčat-labutí a ich kráľovnej. Tiressuen videl predtým v Bu-Saade slávne tanečnice z kmeňa Uled-Nail z Hôr lásky — devy, o ktorých sa hovorí v celej Afrike, že majú oči ako ohnivé muchy, nohy gazely a driek pohyblivejší a rýchlejší, než jazyk chameleóna. Brušný tanec bol prejavom vytrvalosti a pružnosti, obdivuhodnej pohyblivosti všetkých svalov tela, vyjadroval prudké, temer zúrivé citové záchvevy a bolo to tiež veľkolepé umenie. Ale Tuareg si nevedel predstaviť, že tanečné umenie možno doviesť do takej dokonalosti. Štíhle dievčenské telá tisícami vypracovaných pohybov vyjadrovali všetky odtienky citov, ktoré len človek môže prežívať. Aj keby nepočul hudbu, aj tak by porozumel deju. Tiressuen videl, že krása ľudského tela môže byť práve taká čistá a jasná ako biele mramorové umelecké dielo, čo videl v paláci — múzeu. Vlastne nie, nie tak: môže byť sto ráz krajšia, pretože tu je sám život s nevyčerpateľným bohatstvom pohybov a premenlivých tvarov!

Hudba a tanec splývali dovedna… Tiahly a smutný spev huslí letel vozvýš ako lúč osamelej hviezdy a biela dievčina-labuť sa tiež vznášala za ním, omámená prebúdzajúcou sa láskou a žiaľom nad tým, že jej zakázaná vášeň sa nemôže naplniť…

Hlahol hudby, priezračné svetlo nad nočným jazerom aj biele dievčatá-vtáky splývali v takú istú krištáľovú striebornobielu harmóniu ako čudesná sieň v paláci so zvláštnymi obrazmi, ako samo zasnežené severné mesto na širokej zamrznutej rieke.

Tanec čiernej labute sprevádzala iná hudba, tiež melodická, ale hlbšia a drsnejšia, a kde-tu zaznievali v nej výstražné zlovestné tóny ostrej disonancie. Dokonalé telo dievčaťa, obtiahnuté čiernym zamatom, sa prehýbalo, privolávajúc temné city, čo prenikali aj vo výsmešnej a víťazoslávnej hudbe, jasajúcej nad vydarenou lžou… Rytmicky stenala a zúfalo sa trepotala melódia stratenej nádeje a osudovosti, ľahké akordy huslí vyjadrovali spevavé ponosy dievčat-labutí, čo sa skláňali pred osudom v belasom mesačnom svite…

A znovuzrodenie pôvodnej lásky v tom istom hviezdnom rozlete spievajúcich huslí, končiace víťazstvom nad temnými disonanciami klamu a násilia…

Tiressuen bol dojatý nevídanou hudobnou slávnosťou. Krištáľovočistú hudbu sprevádzal práve taký dokonalý tanec ako brúsený drahokam. V rytmicky sa meniacich pózach kráľovnej labutí videl Tuareg litery tajomného tifanaru, ktoré mu veštili mimoriadny osud, plný prekvapení. Nešlo mu do hlavy, že dievčatá-labute sú obyčajné smrteľníčky, a nie čarodejnice alebo hurisky, zoslané z neba do severnej krajiny. Sprievodcovia ubezpečovali Tuarega, že tanečnice sa líšia od všetkých ostatných ľudí jedine tým, že sa dlho — od piatich

rokov — učia tancovať.

Tiressuen poprosil, aby mu ukázali jedno z tých dievčat, a keby to bolo možné, náramne rád by videl samu kráľovnú labutí. Sprievodcovia sa poradili a sľúbili, že ju požiadajú o to zajtra, ale nie teraz, po ťažkom predstavení. Tiressuen im pripomenul, že zajtra sa končí jeho pobyt v Rusku. Ale mladí ľudia ho neoklamali. Tuarega pozvali na výlet do parku na ostrovoch a sama kráľovná labutí privolila zúčastniť sa na tomto výlete. Tiressuen bol prekvapený, keď videl pred sebou drobné plavovlasé dievča, také prosté a skromné, že na prvý pohľad nemohol v ňom nájsť nič spoločného so včerajšou čarodejkou tanca a krásy. Sivý hrubý kabát, prepásaný širokým opaskom, veselá detská čiapočka na hustých plavých ostrihaných vlasoch, veľké, trochu zádumčivé sivé oči… Len nezvyčajná elegancia a ľahkosť pohybov, akási neustála sústredenosť mohla prezradiť vnímavému zraku, že má pred sebou veľkú umelkyňu. Vnútorný oheň, čo povýšil dievča na kráľovnú labutí, akoby stále vyžaroval a prezrádzal dlhé roky fyzického aj duchovného tréningu, striedmosť v jedle a pôžitkoch — to, čo bolo blízke a pochopiteľné aj Tuaregovi.

Auto sa šinulo popri nedozernej snehovej pláni — ako mu potom povedali, bolo to zamrznuté more — popod košaté borovice s červenofialkastou kôrou. Potom šli pešo po chodníčkoch, vyšliapaných v snehu, a dostali sa do hája ozrutných striebristobielych stromov. Všade, kde len oko dovidelo, stáli snehobiele kmene, zdobené čiernymi čiarami. Tenké čierne vetvičky na vrchu boli bez listov. Listy opadali cez dlhé, drsné a studené ročné obdobie…

Zrazu sa roztrhla clona ťažkých mrakov a vykuklo veľmi jasné belasé nebo. Slnko zapálilo milióny trblietavých iskierok na vysokom, vetrom nedotknutom snehu.

— Dívajte sa, dívajte sa! — zvolala kráľovná labutí, a keď sa Tiressuen obrátil, porozumel cudzej melodickej reči. Dievča ukazovalo dohora.

Zľadovatené biele stromy sa začínali topiť. Vysoko, pod jasným belasým nebom, sa ich vetvy prepletali ako strieborná priadza, posiata perlami. Na hybkých konárikoch viseli kvapky vody a žiarili v slnci ako diamanty.

Trblietavá sieť z diamantov, perál a striebra pod nekonečne belasým nebom zrazu zhasla. Obloha, tmavšia ako zem, sa znova zatiahla a nízko spustila. Zeleň ihličnatých kužeľovitých stromčekov úplne očernela. Prízračné pásy holých kríkov bežali v dlhých radoch do diaľky. Veľké jagavé vločky pomaly padali, krúžili v tichom povetrí a dýchali pokojom, aký je na Sahare nemysliteľný.

Ale ešte jasnejšie ako diamantová priadza, ktorú vyčaril mráz, zažiarili sivé, jasné dievčenské oči, upreté na Tiressuena. Snehové chumáče sa jej ukladali v ligotavom venci na vlasy, čo vykúkali spod

čiapky, topili sa na končekoch dlhých mihalníc, na červenej krivke perí.

Zrumenená tvár dýchala sviežou zvláštnou vôňou topiaceho sa snehu a vlasy, presýtené mrazivým vzduchom, vydávali teplú vôňu života. A Tuareg, ktorý sa kochal v tejto cudzej a náramne ďalekej dievčine, vycítil kontrast medzi chladnou zimnou krásou, utkanou z nehmotného svetla, a medzi ľudskou živou nádherou. Teraz Tiressuen pochopil všetko. Chladná krajina bez slnka, zasypaná snehom a skovaná mrazom, rodila práve takých živých, náruživých ľudí, prekypujúcich túžbou po kráse aj schopných túto krásu vytvárať, skrášľovať si život, ako plamenná suchá zem na juhu. Acharchellenova dcéra mala pravdu, keď jej túžby leteli za El-Issej-Efom do Ruska. Ťažko sa žilo Rusom v takejto drsnej krajine, ale oni neušli pred svojím údelom, ako neušli ani predkovia Tuaregov. Zocelili si telo i dušu v mrazivej bielobe severu, tak ako Tuaregovia v plamennej černi saharských vrchov a pustatín. Preto teda duša ruského človeka hľadí hlbšie do prírody a cíti bohatšie ako duša Európana, preto teda El-Issej-Ef tak dobre chápal kočovníkov púšte a oni zas jeho!

Štyri dni v Rusku preleteli ako okamih, no predsa sa mu podarilo precítiť, pochopiť krajinu srdcom, a nie rozumom, tak, ako mu to radila Afaneor. Vrátil sa ako zvestovateľ pravdy Acharchellenovej dcéry!

Tiressuen sa odmlčal a zapálil si cigaretu, znova prežíval všetko, čo sa mu vrezalo do bystrej pamäti. Afaneor ticho ležala pri Tiressuenových nohách, kým jej nepohladil rozstrapatené vlasy. Dievčina pozrela naňho svojimi ohnivými očami a nesmelo sa spýtala:

— Sú veľmi krásne?

— Kto?

— Dievčatá-labute a ona… ich kráľovná?

Tuareg sa zasmial.

— Sú veľmi krásne. Aj v živote aj na javisku. Také krásne, že je to skoro neuveriteľné. Ale moju čiernu, slnkom prežiarenú Afaneor by som nevymenil ani za všetky. Ty jediná si moje slnce, také plamenné, ako je nad mojou a tvojou zemou. Ty si moja vyvolená a si teda najkrajšia zo všetkých žien na svete, aj keď ich je veľmi mnoho a sú veľmi rozličné. Ale ja ľúbim teba a život budem zdieľať len s tebou!

Noc bola tmavá a bez vetra ako tam, na ďalekom severe. Lenže vzduch nad púšťou bol priezračný ako tmavé svetlo a večne bezoblačné nebo približovalo hviezdy k zemi, takže zem akoby splývala s nekonečnom. Kedysi veľmi dávno sa starí Egypťania klaňali nekonečnému priestoru, nazývali ho Pašt, a všetko pohlcujúcemu času, ktorý volali Šebek. Púšť stelesňovala obidve božstvá. Súčasní obyvatelia Sahary nevedeli o tom, ale práve tak ako starí Egypťania

cítili svoju spätosť s nekonečným priestorom a časom, ich pohľad aj myseľ letela ďaleko do nočnej púšte…

Biela a žltá ťava odpočívali po dlhom behu, pomaly vystupovali na široký výbežok Tefedestu.

— Dnes je noc studeného ohňa! — zvolala Afaneor a prešla rukou po šiji svojej ťave, ktorej zasvietilo v srsti množstvo belasých iskier.

Elektrické noci nie sú na jar v saharských horách zriedkavosťou. Čím vyššie vystupovali jazdci na vrch, tým hojnejšie sa sypali iskry zo srsti zvierat aj z ich vlastného rúcha. Tiressuen zastavil ťavu, odhrnul si rúško z hlavy a načúval. V diaľke, na ceste, ktorú práve prešli, narastalo pravidelné dunenie. Blížilo sa rozmazané svetlo reflektorov. Dievča chcelo zostúpiť a pohnúť ťavu, aby si kľakla, ale Tuareg ju zadržal.

— Sú oslepení vlastným svetlom!

Dolu, spoza zákruty, vynorilo sa prvé auto. Dlhé, na šiestich vysokých kolesách, s nízkym pancierovým trupom, odlišovalo sa od svojich mierumilovných bratov, ako sa odlišuje krokodíl od užitočného vola. Čosi vyzývavo zlé a tupé bolo v jeho plochej prednej časti s rozsvietenými reflektormi, uloženými ďaleko od seba, a s obrysovými svetlami. Pancierové auto sa krútilo na kľukatej ceste, reflektory šibali napravo a naľavo, akoby za niekým sliedili. A vzápätí sa vynorili jedno za druhým ďalšie také isté krokodílovité pancierové autá, tak isto sa hádzali zboka nabok a uháňali na juh v kúdoloch prachu, pozláteného od svetla reflektorov. Duto, dotieravo a spurne revali motory, zreteľne vržďal štrk pod širokými pneumatikami, výhražné trčali dopredu hlavne guľometov a rýchlopalných diel. Sila Západu, neskrotná a neľútostná, ťahala sa cez púšť ako oceľový pás. Afaneor naplašene pozrela na Tiressuena a stŕpla. Belasý studený plameň zachvátil Tuarega od hlavy po päty, prúdil po ťave, horel vysokým plameňom v ušiach a nozdrách ťavy. Tuaregova bronzová tvár v ráme belasého svetla vyzerala ako odliata zo železa, črty nadobudli neľudskú ostrosť a tvrdosť. Tiressuen vycítil pohľad dievčaťa a položil jej silnú ruku na lakeť, ktorý odtiahla. Afaneor vzhliadla naňho a pochopila, že aj ona je zaplavená takým istým belasým ohňom.

„Nebojíš sa?“ bez slov, iba pohľadom sa jej spýtal Tuareg.

„Nie!“ odvetila tak isto Afaneor.

Dvaja jazdci na ťavách, vysokých ako veže, stáli medzi čiernymi skalami, nad pancierovými autami, čo sa v rade plazili hlboko pod nimi.

TVÁROU K BUDÚCNOSTI

*Prečo sa zaujímame o budúcnosť? Či azda preto, lebo sa chceme rozmýšľaním o tom, čo bude, odpútať od životnej reality, vyhnúť sa skutočným, existujúcim problémom? I. Jefremov napísal v jednej zo svojich poviedok (*Návšteva z hviezd*), že „vedec síce nemôže byť nepriateľom skutočnosti, ale tiež nemôže žiť iba súčasnosti… bez súčasnosti bude fantasta, bez budúcnosti obmedzenec…“ Myslím, že to neplatí len o vedcovi, ale o dnešnom človeku socialistickej spoločnosti vôbec. Veď či celý náš život nie je naozaj namierený na budúcnosť? Či v tom, ako húževnato a úspešne spĺňa ľud svoje hospodárske plány, nie je skvele vyjadrený jeho vrelý vzťah ku komunistickej budúcnosti? Iba egoisti a individualisti myslia len a len na prítomnosť.*

V každej chvíli našej činorodej práce vzniká zárodok nového, čo sa v plnom rozkvete objaví môžbyt o niekoľko desaťročí i neskôr a čo často nestihneme ani postrehnúť. A tu nám podávajú pomocnú ruku spisovatelia, autori vedecko-fantastickej literatúry, a snažia sa nám budúci svet, ktorý sa rodí už dnes, priblížiť aspoň natoľko, nakoľko ho vidia oni v svojich predstavách. Niektorým sa to darí viac, iným menej, jedni sa dôsledne opierajú o vedecké poznatky, pokúšajú sa rozvinúť mnohé vedecké hypotézy, prípadne dovidieť až za ne, druhí (a to sa pestuje predovšetkým v západnej literatúre) vychádzajú vo svojich prácach z „čistej fantázie“ a dopúšťajú sa — niekedy aj úmyselne — logických chýb v oblasti rozvoja vedy a techniky, nehovoriac vôbec o pesimistických záveroch pri hodnotení vývoja ľudskej spoločnosti. Ak tí prví okrem umeleckých a emocionálnych zážitkov podporujú u ľudí túžbu vedieť a poznať čoraz viac, zamýšľať sa nad úlohou vedy vo vývoji ľudstva — zdá sa, že v tomto smere Jefremovove práce môžu byt cenným kritériom, i keď, pravda, nie absolútnym — ti druhí tento záujem zneužívajú.

Takých ľudí, ako je Ivan Antonovič Jefremov, v ktorých by sa spájal vedec i umelec, nateraz nie je veľa, hádam by sa dalo aj povedať, že sú ešte výnimkou. No čím ďalej, tým menej nás bude prekvapovať, ak počujeme, že vedec píše vedecko-fantastické romány a poviedky. Nielen preto, že v budúcnosti čaká človeka viacero povolaní, medzi ktorými iste u mnohých nebude chýbať literárna činnosť, ale hlavne preto, že veda a umenie majú veľa spoločného. Keď nič iné, nuž aspoň to, že obe načierajú do hlbokej studne poznania a obohacujú náš myšlienkový svet o nove objavy.

Jefremov je aktívny, známy sovietsky vedec. Jeho odbor — paleontológia — má veľa spoločného s archeológiou, geológiou, biológiou a je veľmi dôležitý pre pochopenie vývoja života na Zemi, pretože skúma vyhynutý svet živočíšnych a rastlinných organizmov. A práve tieto svoje bohaté znalosti zo spomenutých i mnohých ďalších vedeckých odvetví, ako

aj zážitky z rôznych vedeckých expedícií uplatňuje ako umelec vo vedecko-fantastických poviedkach a románoch, dotýkajúcich sa dneška a najmä ďalekej budúcnosti, ktorými sa za posledné roky stal známy nielen v Sovietskom sväze, ale aj ďaleko za hranicami vlasti.

Za najlepšie jeho dielo sa pokladá všeobecne — a právom — román Hmlovina v Andromede. *Pokúsil sa v ňom načrtnúť obraz vzdialenej budúcnosti Zeme a ľudstva, ktoré prekonalo vlastnú spoločenskú rozpoltenosť na dva tábory, rozdrobenosť na malé a jazykovo oddelené útvary a hranice slnečnej sústavy, podmaňuje si nové vesmírne diaľavy a snaží sa oslobodiť spod nadvlády časopriestoru. Nazdávam sa, že sa nikomu dosiaľ nepodarilo v takej šírke a hĺbke poodhaliť nielen budúcu vedu a techniku, ale aj spoločnosť a človeka ako Jefremovovi práve v tomto románe. Ale aj ostatné jeho práce, či sú to poviedky s uplatnením poznatkov a zážitkov z oblasti paleontológie* — Tiene minulosti, Návštevníci z hviezd*, oceánografie* — Stretnutie nad Tuscarorou, Posledná plachta, Atol Fakaofo*, geológie* — Mesačná hora, Hvezdáreň Nur a Dešt, Jazero horských duchov, Biely roh, Havrania jurta*, astronautiky* — Hadie srdce*, histórie (najmä Afriky)* — Afaneor, Acharchellenova dcéra*, román* Na okraji Oikumeny*a i. prezrádzajú okrem širokej škály vedomostí jasnú ideovosť, historické a dialektické ponímanie javov a oddanosť tým najpokrokovejším ideám. A tak touto zbierkou poviedok slovenská prekladová literatúra spláca aspoň čiastočne dlh jednému z najvýznamnejších súčasných predstaviteľov vedecko-fantastickej tvorby.*

Státisícročný pochod ľudstva od pravekej zvieracej primitívnosti cez súčasnú rozpoltenosť jednotlivca i celku a počiatok zjednocovania s perspektívou úplného zjednotenia, ovládnutia slnečnej sústavy, medzihviezdnych letov, výprav do iných galaxií — to je predovšetkým gigantický súboj človeka s prírodou, súboj najskvelejšieho výplodu prírody — mysliacej bytosti — s jej nekonečnými tajomstvami. Príroda je neľútostná, nepoddajná, a preto v súboji s ňou ocitá sa človek niekedy v situácii, keď je už-už na konci svojich síl. No nech sa vyskytnú akékoľvek prekážky, vonkajšie či vnútorné, človek sa neodvratne stáva čoraz mocnejším vládcom prírody, vesmíru, spoločenských síl a tým i seba samého. Človek, jeho túžby a činy sú neprekonateľné — takéto presvedčenie preniká všetkými vedecko-fantastickými poviedkami sovietskych autorov v tejto zbierke, či sa úž dotýkajú problémov budúcnosti, a či dneška.

Lenže ak ľudia chcú poznať budúcnosť, chcú sa v nej, obrazne povedané, aj vidieť, alebo aspoň priblížiť si predobraz svojich potomkov, prirodzene, v dokonalejšej forme. Preto ich nezaujíma len to, ako sa zmení technika, na akých raketách sa bude lietať, akými problémami sa bude veda zaoberať povedzme v XXV. storočí, ale predovšetkým to, ako sa zmení život na Zemi v celej svojej pestrej škále, a hlavne, ako sa zmení človek,

ktorý sa naozaj musí veľmi zmeniť, aby všestranne vyhovoval budúcej ľudskej celozemskej, či medziplanetárnej alebo kozmickej spoločnosti. A práve to, ako sa ukazuje, je azda najslabšou stránkou vedecko-fantastickej literatúry. Známa sovietska spisovateľka Marietta Šagiňanová napísala v Plameni (číslo 11, roč. 1960) v odpovedi na otázku „Akí budeme roku 2017?“, že „rozhodne nie takí, ako opisujú budúce ľudstvo aj tí najtalentovanejší autori vedecko-fantastickej literatúry — napríklad I. Jefremov u nás (rozumej v SSSR), Stanislaw Lem v Poľsku… Automaticky sa pohybujúce postavy s esperantskými menami, zostavené po troške z národností celého sveta, povznesené figúrky — v takej vyumelkovanej spoločnosti by človeka ranila mŕtvica…!“ Akokoľvek je táto britká kritika oprávnená, predsa len treba čosi povedať na obranu týchto autorov.

Predovšetkým nemožno im upriať poctivú snahu. Tak isto nemožno poprieť, že človek o niekoľko storočí bude podstatne a zásadne iný než dnes. Že bude ľúbiť, ale nie tak ako dnes, že bude mať vášne, ale nie také ako dnes, že bude mať aj slabé stránky, ale nie také ako dnes, že v jeho povahe už nezostanú rôzne stopy z čias, keď rody boli rozvadené, ľudstvo rozdelené, keď na prvom mieste bol majetok a potom dlho, dlho nič, a mnoho iného — či sa dá o tom pochybovať? No človek sa iste zmení, lebo sa zmenia podmienky, v ktorých žije, ba medzi dnešným človekom a tým, čo bude žiť napríklad v treťom tisícročí, bude neporovnateľne väčší rozdiel, ako je napríklad medzi človekom z čias Homérových a dnešným. Predbežne si ozaj nevieme dobre predstaviť, ako ovplyvní vývoj človeka fakt, že ľudská práca sa postupne oslobodí od vykorisťovania na celom svete a zmení sa zásluhou kybernetiky na tvorivú v pravom zmysle slova, že sa celé ľudstvo vymaní spod vplyvu zemskej príťažlivosti vďaka kozmickým letom na iné planéty našej slnečnej sústavy a neskôr aj druhých planetárnych sústav, že prestanú byť problémom zdroje energie a práca sa stane pre človeka priam takou nevyhnutnosťou ako život sám, nehovoriac už ani o skracovaní pracovného času, že budeme vedieť zasahovať do procesov dedičnosti atd. Za takejto situácie majú spisovatelia vedecko-fantastickej literatúry skutočne veľmi ťažkú úlohu.

Pri štúdiu vedecko-fantastickej literatúry treba mať na zreteli i situáciu v etike ako vede, kde je pole len veľmi málo zorané a kde je veta nevyjasnených, neriešených vecí. Tam, kde je veda oveľa ďalej ako v etike — a to je, zdá sa, takmer všade — je aj predstavivosť napríklad I. Jefremova oveľa sýtejšia, plnšia a plastickejšia. Je skutočne načase — aj keby sa to zdalo niekomu aké čudné — aby do vied, ktoré sa zaoberajú psychikou, ako je etika, pedagogika, estetika, psychológia — prenikli matematické metódy kybernetiky. Dá sa očakávať, že to prinesie — pravda, s prihliadnutím na špecifikum jednotlivých vedeckých odborov — veľa nových objavov.

Z troch poviedok I. Jefremova, ktoré tvoria podstatnú časí tejto knižky, si zo spomínaného hľadiska zasluhuje pozornosť nadovšetko

poviedka Hadie srdce. *Pulzačný kozmoplán Tellur, ako dôkaz toho, že sa človek zbavil pút časopriestoru, sa na sedemstoročnom putovaní vesmírom znenazdajky stretne s kozmoplánom z inej planetárnej sústavy. A tu zrazu nastane medzi členmi posádky vzrušenie. Spolu s najpálčivejšou otázkou „akí sú tí“ (je veľmi zaujímavé, ako autor dokazuje, že sa v podstate nemôžu líšiť od pozemšťanov) sa odkiaľsi vynorí obava, či sa nestretnú ako nepriatelia. A tu si pripomínajú, ako cestou leteli k cieľu okolo hviezdy, ktorá horela zlovestným červenožltým svetlom a volala sa Hadie srdce. „A srdce literatúry, obrancov starej spoločnosti, ktorá propagovala nevyhnutnosť vojny a kapitalizmus, je tiež srdcom jedovatého plaza. Naše obavy sú teda ozvenou hadieho srdca, ktoré sme zdedili po dávnych predkoch“ — hovoria členovia výpravy a vtom si uvedomujú, že ak tieto obavy premôžu, stretnutie s neznámymi bytosťami môže sa skončiť len dobre. A tak sa aj stalo, napriek tomu, že sa nemohli priamo stretnúť — neznámi dýchali namiesto kyslíka pre nás jedovatý fluór. Ba nakoniec po srdečnej rozlúčke nesú si so sebou radu od pozemšťanov, ako zásahmi do dedičnosti vlastností ich budúcich generácií môžu odstrániť závislosť od fluóru a tým aj prekážku v styku s bytosťami kyslíkových planét. Hľa, aké problémy sa dajú riešiť, „keď sa ľudia rozličných planét z nespočetných hviezd a galaxií spoja vo vesmíre“. Taká je perspektíva ľudstva po víťazstve nad „hadím srdcom“.*

Obe ďalšie poviedky I. Jefremova sa dotýkajú problémov súčasnosti. Poviedku Havrania jurta*možno prirovnať k poéme o neprekonateľnosti ľudskej snahy urobiť niečo užitočné, snahy, ktorá je v živote človeka rozhodujúca. Prípad geológa Alexandrova nás presvedča o tom, že nový človek je schopný prekonať sám seba, lebo ho posmeľuje „istota v nevídanú silu kolektívov, schopných zvládnuť akúkoľvek fantastickú úlohu a tvoriť oporu našej spoločnosti“. Aj v ďalšej poviedke* Afaneor, Acharchellenova dcéra*je stredobodom autorovej pozornosti človek, silný telom i duchom, neskazený „parížskymi kaviarňami“, pripravený prekonávať nástrahy prírody, vzoprieť sa proti praktikám kapitalistického systému, ktoré ohrozujú ľudstvo. Na príbehu mladého sprievodcu púšťou Tiressuena a jeho milej Afaneor, ktorí po spoznaní pravdy o Sovietskom zväze a zámeroch Francúzska na Sahare navštevujú roztrúsené africké kmene a vyzývajú ich k spoločnému boju proti skúškam s atómovými zbraňami na Sahare, spoznávame vlastne možnosti pokrokového ľudstva k jednotnému postupu proti atómovým a vodíkovým pokusom imperialistov.*

Ďalšie štyri poviedky menej známych autorov sú podstatne kratšie, no aj ony obsahujú veľa cenných myšlienok a podnetov. V. Saparin v poviedke Posledný pilot *ukazuje, ako sa človek napriek tomu, že ovláda viac povolaní a má veľa možností vybrať si, k čomu má najlepší vzťah, predsa len ťažko lúči s povolaním, ktoré si obľúbil. V poviedke* Nebeská kuluz*asa vidíme, aké je poslanie pozemšťanov v prípade, ak sa na niektorej inej planéte stretnú s mysliacimi bytosťami na nižšej úrovni, než sú oni. V.*

Žuravľovová ukazuje v poviedke Belasá planéta*, ako si človek „prerába“ Mars na planétu vhodnú na osídlenie. Veľmi vtipnou formou sa vysmieva V. Savčenko v poviedke* Prebudenie profesora Berna *predovšetkým tým, ktorí hlásajú zánik ľudstva a znovuobjavenie evolučného procesu, v ktorom vznikne človek opäť tou zdĺhavou cestou, ako pred státisícami a miliónmi rokov. „Mýlil som sa. Ako dobre, že som sa mýlil!..“ hovorí na konci profesor Bern, keď zisťuje, že sa po osemnásťtisícročnom spánku ocitol vo vyspelej ľudskej spoločnosti.*

Áno, budúcnosť patrí človeku, ktorý prekonal hrôzy vojny, biedu vykorisťovania, človeku víťaziacemu nad vesmírom. Lebo slovami I. Jefremova „človek je jedinou silou vo vesmíre, ktorá môže konať rozumne a cez najfantastickejšie prekážky smerovať k cieľavedomému a všestrannému pretvoreniu sveta, čiže ku kráse uvedomelého a silného života, plného štedrých a jasných citov…“

JURAJ BOBER

HADIE SRDCE

VÝBER
ZO SOVIETSKYCH
FANTASTICKÝCH
A DOBRODRUŽNÝCH
POVIEDOK

Vydal Slovenský spisovateľ, vydavateľstvo Sväzu slovenských spisovateľov, v Bratislave roku 1961 v edícii SPKK, zv. 144. Zodpovedný redaktor Ivan Králik

Tem. skup. 301/13. Číslo publ. 649. Vydanie prvé. 50.000 výtlačkov. AH 15,88, VH 17,15. Vytlačili Polygrafické závody, n. p., závod 01, Bratislava. Strán 288. Výmer SNR OŠK 24.227/60-VO — M-07*14120

Brož. Kčs 7,–
Viaž. Kčs 11,40
63/VIII-i

notes

1

Parsek — jednotka na meranie medzihviezdnych vzdialeností = 3,26 svetelného roku.

3

Preklad Vojtecha Mihálika

4

Preklad Vojtecha Mihálika

5

Preklad Vojtecha Mihálika

6

7

Preklad Vojtecha Mihálika

8

Preklad Vojtecha Mihálika